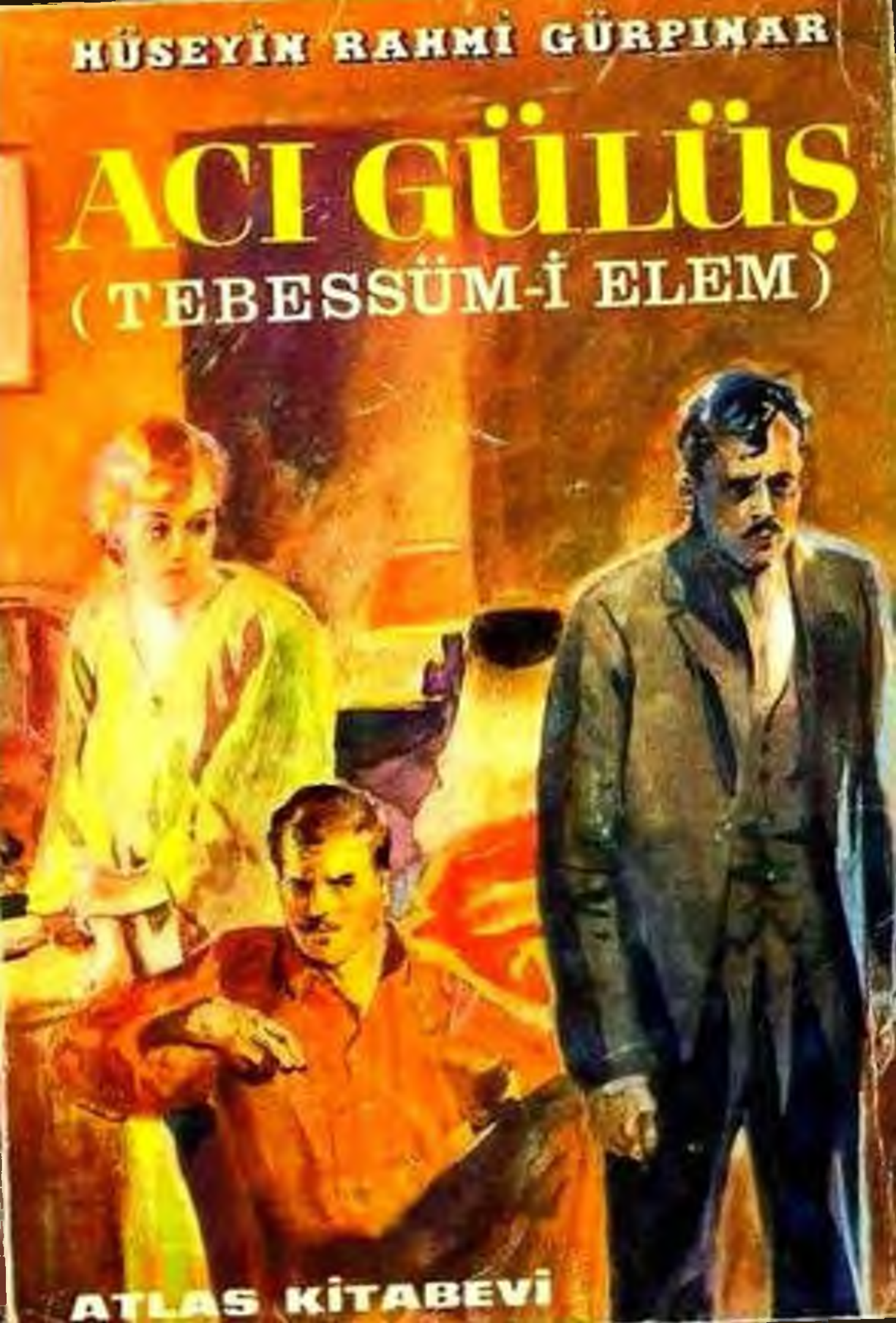
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

ACI GÜLÜŞ

(TEBESSÜM-İ ELEM)

ATLAS KİTABEVİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar

ACI GÜLÜŞ

(Tebessüm-i Elem)

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN DİĞER KİTAPLARI

Acı Gülüş
Aşk Batağı / Hazan Bülbülü
Ben Deli miyim?
Billur Kalp
Cadı / Toraman
Can Pazarı
Cehennemlik
Deli Filozof
Dirilen İskelet
Efsuncu Baba / Gönül Bir Yeldeğirmenidir
Eşkıya İninde / İki Damla Yaş
Gulyabani / Gönül Ticareti / Melek Sanmıştım Şeytanı
İffet / Dünyanın Mihveri
İki Hödüğün Seyahati / Kesik Baş
İnsanlar Maymun muydu?
Kaynanam Nasıl Kudurdu? / Muhabbet Tılsımı
Kokotlar Mektebi
Kuyruklu Yıldız Altında Bir Evlenme / Kaderin Cilvesi
Metres
Mezarından Kalkan Şehit / Eti Senin Kemiği Benim / Tünelden İlk Çıkış
Mürebbiye / Hayattan Sayfalar / Kadınlar Vaizi
Namuslu Kokotlar
Nimetşinas / Hakka Sığındık / Meyhanede Kadınlar
Ölüler Yaşıyor mu?
Sevda Peşinde
Kadın Erkekleşince
Son Arzu / Tokuşan Kafalar
Şık / Ölüm Bir Kurtuluş mudur? / Öldüren Öpücük
Namusla Açlık Meselesi / Boşanmış Kadın
Şıpsevdi
Tesadüf / Şeytan İşi
Tutuşmuş Gönüller
Utanmaz Adam

İÇİNDEKİLER

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Yaşamı 7
Yazarlığa Başlaması 8
Romancılığı 10
Konuları 11
Romanlarında İşlediği Tipler 14
Roman Tekniği 14
Gerçekçiliği ve Doğalcılığı 15
Dil ve Anlatımı 16
Yazdığı Türler 17

YAPITLARI

Roman 17
Öykü 18
Oyun 18
Kalem Tartışmaları 18
Makale 18

SEÇME KAYNAKÇA 19

ACI GÜLÜŞ 21

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Romanımızda doğalcılığın ve gerçekçiliğin en önemli kavşaklarından biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, sanat yaşamı boyunca hep aklın ve mantığın yanında olmuş; romanlarıyla, öyküleriyle, yazılarıyla toplumun çağdaşlaşması yolunda, yobazlığa, gericiliğe, bağnazlığa, sömürücülüğe karşı savaşmıştır. Onu böylesine verimli, çok okunan bir yazar yapan da bu özelliği olmuştur. Hüseyin Rahmi, Türk toplumunun büyük bir dönüşüm sürecine girdiği bir dönemde, yani doğru zamanda ortaya çıkmış bir düşünür-yazardır.

YAŞAMI

19 Ağustos 1864'te, İstanbul'un Ayaspaşa semtinde doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, hünkâr yaverlerinden Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Ancak babasının pek etkisi altında kaldığı söylenemez; çünkü, Mehmet Sait Paşa, görevli olarak zamanının çoğunu İstanbul dışında geçiren bir kimsedir. Annesi de, küçük Hüseyin Rahmi daha dört buçuk yaşındayken ölünce, yapayalnız kalır. Bu nedenle çocukluğu teyzesinin Aksaray'daki konağında geçer.

Tipik bir Osmanlı konutu olan konakta kadınlar arasındaki yaşamı, romanlarında işlediği olaylar ve özellikle kadın tipleri konusunda büyük bir gözlem birikimi sağlamasında en önemli etken olacaktır.

Belki de anne imgesi ve bu imgeden çok çabuk ayrılması, romanlarındaki ve öykülerindeki «yaşlı kadın» tiplerinin de ana çizgilerini oluşturmuştur. Bir anısında, annesini şöyle anlatır: «Annem okur yazar bir kadındı. Beni dört buçuk yaşında teyzemin eğitici kucağına bırakarak pek genç iken, yirmi iki yaşında öldü.

Söz annemden açılınca, kendimi tutamam, ağlamadan duramam. Çünkü kendisine pek düşkündüm. Kucağından hiç inmezdim.» (Yalınlaştırılmıştır, *Yeni Türk Dergisi,* sayı 25, 1934). Buna karşın Hüseyin Rahmi, ilk öğrenimden sonra, önce Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştiyesi'nde okumaya başlar ama diploma almadan Mahrec-i Aklam adı verilen bir tür meslek okuluna geçer. Bu okul, devlet memuru yetiştiren bir okuldur. 1878'de Mülkiye İdadisi'ne yazılır; ancak ikinci sınıftayken, hastalandığı için ayrılmak zorunda kalır. Ağzından kan gelmiştir. Bu durum, genç Hüseyin Rahmi'yi ürkütür. Annesinin de veremden ölmüş olması, yazarın, bir bakıma mikrop korkusunun da nedenini oluşturur. Yakınlarının belirttiğine göre, oldukça «kuruntulu» bir kişiliği vardır ve işi, başkalarıyla ilişkiden kaçmaya kadar götürür.

1880'de Adliye Nezareti Umur-u Cezaiye Kalemi'nde (Ceza İşleri Bürosu) memur olarak çalışmaya başlar. Daha sonra İkinci Asliye Mahkemesi namzet üyeliğinde bulunur.

1908 Meşrutiyeti'nden sonra, resmi görevinden ayrılır ve yapıtlarını yayımlamaya başlar.

1912'de, Heybeliada'da yaptırdığı köşke taşınır ve ömrünün otuz yılını bu köşkte geçirir. 1914'te Darülbedâyi kurulduğu zaman oluşturulan «edebi kurul üyeliğine atanır. *İkdam* gazetesinde, tiyatro yazıları da yayımlar. 1936'da Kütahya milletvekili seçilmesiyle başlayan siyasi yaşamı, iki dönem sonra, 1943'te sona erer.

Hüseyin Rahmi, 8 Mart 1944'te yaşama gözlerini yumar ve Heybeliada'daki Abbas Ağa Mezarlığı'na gömülür. Köşkü, ölümünden sonra, müze haline getirilmiştir.

YAZARLIĞA BAŞLAMASI

Hüseyin Rahmi'nin annesi de babası da okumuş insanlardı. Babasının divan şiiri yolunda şiirler yazdığı da bilinmektedir. Kendisinin yeteneği de küçük yaşta ortaya çıkmıştır; 1887'de yayımlanan ilk yazısı, *İs-*

tanbul'da Bir Frenk adını taşır. Bu öykü, hayli de beğeni toplar.

Bu yıllar, Tanzimat ikinci kuşak yazar ve şairlerinin, edebiyat dünyasına egemen olduğu, Servet-i Fünun kuşağınınsa yazı alanına çıkmaya hazırlandığı yıllardır. Şiirde, coşumculuk (romantizm) kendisini duyururken, roman ve öyküde, Samipaşazade'nin *Sergüzeşt* romanıyla *Küçük Şeyler* adlı öykü kitabı, Nabizade Nazım'ın *Zehra* romanıyla *Karabibik* adlı ilk doğalcı (natüralist) uzun öyküsü, Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdası* romanı edebiyatımıza büyük açılımlar getirmiş, dilde, anlatımda, anlatı estetiğinde büyük bir gelişme sağlanmıştır. Bunların yanı sıra, ama bambaşka bir yolda yazan, dönemin basın ve yazın alanındaki devi Ahmet Mithat Efendi'nin her türden yazdığı romanları, okuru hem anlatı türünü okumaya alıştırmış, hem de romanlarıyla geçinebilmesi, genç yazarları yüreklendirmiştir.

Hüseyin Rahmi'nin ilk romanı da, 1887'de Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde, tefrika edilmeye başlar. Kendisi, romamnı Ahmet Mithat Efendi'ye göndermiş, ertesi günü romanın gazetede yayımlanacağını, kendisinin matbaaya çağrıldığını okuyunca gözlerine inanamamıştır: «Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhal bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. (.) Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin, ne yazı gücün, ne deneyimin, ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin, ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

(...) Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü

bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi.» (*Şık*'ın önsözünden, ikinci basım, İbrahim Hilmi Kütüphanesi, 1920)

Böylece Hüseyin Rahmi, yazın dünyasına, hem de onu, daha sonra kızını vermeyi düşünecek kadar beğenen ve seven Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. (Ahmet Mithat Efendi'nin, kendisine kızını verme teklifini nazikçe reddeder ve ömür boyunca evlenmez.)

ROMANCILIĞI

Hüseyin Rahmi, daha ilk yapıtıyla yani *Şık* romanıyla büyük bir ün kazanır. Buna kendisi de şaşırmıştır. Nedenini Ahmet Mithat Efendi'ye sorduğunda, şu yanıtı alır: «Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir.»

Gerçekten de, Hüseyin Rahmi, üstadı Ahmet Mithat Efendi gibi, hem okurlarını bilinçlendirmeye, çağdaşlaştırmaya, boş inanlardan, çağdışılıklardan kurtarmaya, hem de bunu yaparken eğlendirmeye, okura hoşça vakit geçirtmeye çalışır. Bu arada, ilerde değinileceği gibi, belki biraz aşırıya kaçar, öğreticiliğin dozunu biraz kaçırır; ama onun inancına göre, roman estetiği ister zedelensin, ister zedelenmesin, bunun o dönemde, o koşullarda, yaşamsal bir gereği vardır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında, ilk kez yapmacıksız bir yerlilik vardır. İstanbul'un bütün semtleriyle, mahallenin delisinden konak hanımefendisine, sokak çocuklarından kayınpederinin evine yan gelen içgüveyine kadar, kimi ve neyi konu olarak alıyorsa, onu yerli renkleriyle betimlemesini bilir. *İffet* romanının yayımlandığı sırada (1897) romanın konusunun bir Fransız yapıtından aşırıldığını ileri sürenlere, şair Andelib'in verdiği yanıt, ilginçtir: «İnsaf ediniz yahu, Fransa'da Edirnekapı mezarlığı, Yenibahçe çayırı, Kaledibi mahallelerimizin hayatı var mıdır? Hüseyin Rahmi bu halkı dil şiveleriyle, bütün âdetleri, feci ve

gülünç ahlakları, sefaletleriyle yaşatmıştır. Mezarlıklarda gördüğümüz şiir de büsbütün yerlidir, hiç Fransız şiirselliğini andırmaz. İffet; ipliği, yünü, boyası yerli olan eski Türk halıları kadar Türktür!»

Hüseyin Rahmi, sanatı, halkı yükseltmek için bir araç olarak görür. Bu nedenle, bütün yazarlık yaşamı boyunca üzerine gitmediği, eleştirip alay etmediği hiçbir toplumsal kurum yoktur; iki yüzlü aile ahlakını (daha doğrusu ahlaksızlığını), dini kötüye kullanıp dünyalıklarını doğrultan yobazları, karısını ya da kocasını aldatan eşleri, her türlü rezaleti Avrupalılaşmanın bir gereği olarak gören kadınları, tüyü bitmedik yetimin hakkını gaspeden ticaret erbabını yergilerinin hedefi olarak işlerken, amacı yalnızca okuru biraz olsun düşündürmek ve eğlendirmektir. Kendisini «üslupsuzlukla suçlayan yazar ve eleştirmen Şahabettin Süleyman'a şöyle yanıt verir: «Karşımızda yükselmek özlemiyle ellerini bize uzatmış milyonlarla halk var. Bir milletin genel kültürü, birkaç estetik hocasının araştırmalarının sonuçlarıyla ölçülemez. / Halk için edebiyat olmazmış... Ne saçmalık! Halk bilgisizlik içinde boğulsun, koca bir millet yok olmaya mahkûm olsun, biz karşıdan seyrine bakalım, öyle mi? Siz edebiyatı kendi aranızda geçerli bir kalp paraya, yalnız seçkinlere özgü bir şifreye çevirmek istiyorsunuz.» (*Cadı Çarpıyor*'dan).

KONULARI

Refik Ahmet Sevengil, *Hüseyin Rahmi Gürpınar* adlı yapıtında, «Halk için yazan yazar, konularını ve tiplerini halkın yaşayışından, duygusundan, düşüncesinden, konuşuşundan aldı. Üstadın romanlarını okurken, bu kitaplardaki kahramanları bir bir tanır gibi olurum. Onlar yazarın düşlemgücünün (muhayyilesinin) yarattığı tiplerdir ama bu hayal âleminin yaratıkları, sokakta dolaşan, vapura, tramvaya, trene binen, sizinle konuşan, benim yanımda oturan gerçek insanlardan hiç de başka türlü değillerdir,» demektedir (1944, s. 58).

Gerçekten de Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yapıtla-

rında, coşumculuğun, düşlemlerin, büyük aşkların, karasevdaların, yaşamın düşsü yanlarının yeri yoktur. Kendi deyişiyle o, okurlarını yüksek bir felsefeye doğru yükseltme amacından başka bir amaçla yazmaz; bunun için de konularını seçerken, bunların yaşamın içinden sayfalar olmasına özen gösterir. İstanbul'un kenar semtlerinde, mezarlıklarında, Çingene mahallelerinde, konaklarında, şirket-i hayriye vapurlarında, gazinolarında, yazlıklarında, gezi yerlerinde vb. dolaşır, okurlarını dolaştırır. Berna Moran'ın deyişiyle, «Halk cahil kaldıkça hiçbir şeyin düzelmeyeceğine inandığından, halkın geleneklere, göreneklere ve dine dayalı zihniyeti yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmek istemiştir. Onun için, romanlarında hep 'eski kafa', 'yeni kafa' dediği iki zihniyetin çarpıştığına tanık oluruz.» (Selim İleri ile yaptığı konuşmadan). Bu amacını gerçekleştirmek için, İstanbul, bir laboratuvardır sanki.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu adlı yapıtında Önder Göçgün, Hüseyin Rahmi'nin işlediği konuları şöyle sınıflandırmaktadır:

«1. Batılılaşmayı yanlış anlayan, davranışları Türk toplumunun gelenekleriyle tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler (*Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*).

2. Toplumun gerisine itilmiş, yokluklar içinde kıvranan, genellikle her türlü himayeden mahrum, zavallı, aciz kimseleri ve onların problemlerini, düştükleri kötü durumları ele alan eserler (*İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*).

3. Bâtıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler (*Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*).

4. Karı-koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler (*Mutallâka, Tebessüm-i Elem*).

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler (*Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*).

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler (*Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?, Namuslu Kokotlar*).

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhuşu, son derece realist ölçüler içersinde gözler önüne seren eserler (*Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*).

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek, dünya ve ahretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikri ve ruhsal yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler (*Deli Filozof, Insanlar Önce Maymun mu idi?*)

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içersindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler (*Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam*).

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler (*Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu?*).

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler (*Eşkıya İninde*).

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler (*Kesik Baş*).

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler (*Ölüler Yaşıyor mu?*)

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek, çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hallerini tasvire yönelik eserler (*Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*).» (1993, s. 603-604).

Bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi, Hüseyin Rahmi, genel olarak toplumun ve insanların her türlü olumsuzluklarını, suça yönelmelerini, toplumsal ve dinsel yolsuzluklarını, cinsel kudurganlıklarını, saflıklarını, doğalcılara özgü bir gözlemci gerçekçilikle işlemiştir.

ROMANLARINDA İŞLEDİĞİ TİPLER

Yine Önder Göçgün'ün kapsamlı sınıflandırmasına göre, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında işlediği tipler, toplumun her kesiminden, her yaştan, her ruhsal durumda olan tiplerdir: Yoksullar, dilenciler, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, gayri meşru çocuklar, iffetsizler; mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, öğretmenler, din adamları, mürebbiyeler, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, politikacılar, şairler, musikişinaslar, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, içgüveyi olanlar, dullar, dolandırıcılar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, beslemeler, dadılar, kalfalar; aydınlar, yarı-aydınlar, cahiller; alafranga-dejenere-züppe tipler, tutucular, yobazlar, milliyetçiler, devrimciler, yenilikçiler, pozitivistler, enternasyonalistler, namussuzlar, kalenderler, kaderciler, filozof geçinenler; Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar; hovardalar, şıpsevdiler, İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, fedakârlar, dedikoducular, fettanlar vb.

Bütün bu tipler arasında, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın özel bir beceriyle canlandırdığı tipler, kadınlar, özellikle yaşlı kadınlardır. Birçok eleştirmen bu konuda, onun küçük yaşta teyzesinin konağında tanıdığı kadınları gözlemlediğini söyler.

ROMAN TEKNİĞİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında teknik bir yetkinlik olmadığı genel kabul gören bir yargıdır. Roman estetiği tekniğinin yenileştiği, çağdaşlaştığı bir

dönemde, Servet-i Fünuncular'la aynı zaman diliminde yaşadığı düşünülürse, bir Halit Ziya Uşaklıgil'in, bir Mehmet Rauf'un romanlarında ulaştıkları düzeyle karşılaştırıldığında Hüseyin Rahmi'nin üslupta estetiğe değil, konuya ağırlık verdiği söylenmelidir.

Örneğin, doğalcıları ve gerçekçileri örnek almasına karşın, romanın akışını sık sık keserek kendi düşüncelerini söylemesi, hem roman tekniği açısından kusur sayılır, hem de gerçekçi ve doğalcı akımın anlatılan olaylara romancının karışmaması, yorum yapmaması, yalnızca olayı betimlemesi anlayışına aykırıdır. Romandan bir ders, bir sonuç çıkarılacaksa, bunu okurun anlayışına ve yorumuna bırakmak gerçekçiliğin ve doğalcılığın genel kuralıdır. *Mürebbiye* romanında Hüseyin Rahmi, Fransız mürebbiye Anjel'in geçmişine değinirken, onun düşkün bir kadın olduğunu belirtir ve dönemin Paris'inin betimlemesini yaparken, ahlak düşüklüğünün yol açtığı felaketler üzerinde uzun uzun durur; sözü doğalcılara getirerek, doğalcılığın nasıl bir sanat akımı olduğu, hangi özellikleri bulunduğu konusunda bilgi verir. *Gulyabani*'nin sonunda da, Gulyabani'nin gizi çözüldükten sonra, aslında bunun boş inançtan başka bir şey olmadığını, bu boş inançlardan dolayı, açıkgözlerin insanları dolandırdığını anlatır.

Hüseyin Rahmi'nin teknik özelliklerinden biri de, roman kurgusunu estetik bir biçimde düzenlemeyişi, dolayısıyla konunun gelişimini yalnızca olayların akışına bırakmasıdır. Bu nedenle de ortaya çıkan zorlukları, düğüm noktalarını kimi zaman mantığa uygun gelmeyen yollarla çözmek zorunda kalmakta, o zaman da yetkin olmaktan uzak, naif bir roman çatısı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konunun, onun romanlarında gülmece öğelerinden birini oluşturduğu da söylenmelidir.

GERÇEKÇİLİĞİ VE DOĞALCILIĞI

Hüseyin Rahmi, sanatında gerçekçilik ve doğalcılık akımlarından çok etkilenmiş ve bu yolda yapıtlar vermiştir. Onun yapıtlarında, doğalcı geleneğe uygun

olarak topluma kötümser, yergici bir gözle bakılır ve çocuklar dışında «iyi insan» bulmak çok güçtür. Yazarın bu kötümserliğinde, annesini genç yaşta yitirmesinden hastalık korkusuna kadar pek çok etken bulmak olasıdır; ama asıl etkeni, belki de bir fotoğraf objektifi gibi betimlediği toplumda aramak yerinde olur.

Asıl olarak gerçekçiliği aldığı halde, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında neden-sonuç ilişkisi de oldukça zayıftır. Kahramanlar daha çok «yazar öyle ya da böyle istediği için» «öyle ya da böyle» davranırlar. Çünkü yazarın olayları düzenleyişinde neden-sonuç ilişkisine dikkat etmekten çok başka amaçları vardır: «Okuru bilinçlendirmek». Bununla birlikte, Selim İleri'nin kendisiyle yaptığı konuşmada, Berna Moran, haklı olarak şunları söylemektedir: «Okurlarını yüksek bir felsefeye doğru çekmeye çalıştığını söyleyen Gürpınar'ın bunu başardığı söylenemez. Ondan akılda kalan, gülmecesi, türlü tipleriyle, canlı bir İstanbul yaşamıdır. Okura aşılamaya çalıştığı ve önemli saydığı fikirlerin pek çoğu gürültüye gitmiştir. Çünkü bunları romanın olay örgüsüyle bütünleştirerek işleyememiştir.»

Onun doğalcılığı konusunda söylenecek bir başka yargı da, doğalcıların genel olarak işlediği her toplum için geçerli olacak ilişkileri, aşk, cinayet, evlilik ilişkileri, karı ya da kocanın ihaneti gibi konuları değil, yazarın kendi toplumunun, hatta denebilir ki İstanbul'da yaşayan insanların (bu topluma özgü) ilişkilerini işlemesidir. Bu da aslında romantiklere özgü konu anlayışından başka bir şey değildir.

DİL VE ANLATIMI

Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanlarında da öykülerinde de dil estetiğine önem vermez. İlk yapıtlarında yer yer Servet-i Fünun anlatımını uygular. Daha sonraysa hem sözcükleri, hem de anlatımı yalınlaşmaya yönelir. Bu konuda, *Cadı Çarpıyor* adlı polemik kitabında (1913), «Dilimizde sadeliğin zorunluluğu ve önemi ciddi olarak bilindiği gün, edebiyat başlamış olacaktır,» demektedir.

YAZDIĞI TÜRLER

Hüseyin Rahmi'nin en verimli olduğu tür, romandır. Roman dışında öykü, oyun, makale gibi türlerde de yazmıştır. Yazın ve dil konusundaki görüşlerini, kalem tartışmalarında dile getirmiştir.

Gönül Ticareti, Melek Sanmıştım Şeytanı, İki Hödüğün Seyahati, Meyhanede Kadınlar gibi kitaplarda topladığı öykülerinde, romanlarında olduğu gibi, amacı yine toplumsal yergi yoluyla halkın bilinç düzeyini yükseltmektir. Öykülerinin dili, romanlarından daha yalın, yapı bakımından da daha basittir.

Kalem tartışmaları *Cadı Çarpıyor* ve *Şakavet-i Edebiyye* (*Yazın Eşkıyalığı*) adlı yapıtlarında yer alır. Bu iki kitap, Şahabettin Süleyman'ın, *Cadı*'nın sanat yapıtı olmadığını, acele yazılmış olduğunu, güldürücü değil üzücü felsefelerle dolu olduğunu ileri süren eleştirisinin *Rübâb* dergisinde yayınlanmasıyla başlayan, lehte aleyhte birçok kişinin katıldığı tartışmalara verdiği yanıtları içerir. Bu kalem tartışmalarında Hüseyin Rahmi, kendi yazdıklarının üzerine titreyen, hırçın ama yazıncı kişiliğinden emin bir yazar kimliği göstermektedir. (Bu konuda daha fazla bilgi için bk. N. Polat, *"Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Cadı Romanı Hakkında Münakaşaları,"* Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, s. 21, Ar. 1982.)

YAPITLARI

(Tarihler, kitap olarak çıktığı yılı göstermektedir):

ROMAN

Şık (Ayna, 1889), İffet (1896), Mutallâka (1898), Mürebbiye (1899), Bir Muadele-i Sevda (1899), Metres (1899), Tesadüf (1900), Nimetşinas (1901), Şıpsevdi (1911), Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912), Sevda Peşinde (1912), Gulyabani (1912), Cadı (1912), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Hayattan Sayfalar (1919), Son Arzu (1922), Tebessüm-i Elem

(1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924), Ben Deli miyim? (1925), Billur Kalp (1926), Tutuşmuş Gönüller (1926), Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu? (1927), Muhabbet Tılsımı (1928), Mezarından Kalkan Şehit (1929), Kokotlar Mektebi (1929), Şeytan İşi (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1942), Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kurtuluş mudur? (1945), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı? (1949), Deli Filozof (1964), Acı Gülüş (Tebessüm-i Elem, (1967), Can Pazarı (1968), İnsanlar Maymun muydu? (1968), Namuslu Kokotlar (1973).

ÖYKÜ

Kadınlar Vaizi (1920), Meyhanede Hanımlar (1924), Namusla Açlık Meselesi (1933), Katil Buse (1933), İki Hödüğün Seyahati (1933), Tünelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştım Şeytanı (1943), Eti Senin Kemiği Benim (1963).

OYUN

Hazan Bülbülü (1916), Kadın Erkekleşince (1933), İki Damla Yaş (1973), Tokuşan Kafalar (1973).

KALEM TARTIŞMALARI

Cadı Çarpıyor (1913), Şakavet-i Edebiyye (1913). [İki kitabın bir arada basımı, 1998]

MAKALE

Müntehabat-ı Hüseyin Rahmi / Bülbül Yuvası (1889-1890).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Mektupları ve Tiyatro Eleştrileri (1998).

Gazetecilikte İlk Yazılarım (1999).

SEÇME KAYNAKÇA

(Kitap Olarak)

Alangu, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri,* Milliyet yay., c. 2, s. 823-847.

Alemdar, Yalçın: *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı I,* kendi yayımı, s. 126, 127, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 140, 141, 143, 144, 145.

Cevdet Kudret: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman,* Varlık yay., 1965, c. 1, s. 263-297.

Fethi Naci: *40 Yılda 40 Roman,* Oğlak yay., 1994, s. 14-20.

_____ *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme,* Gerçek yay., 1981, s. 46-51.

Göçgün, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* Kültür Bakanlığı yay., 1993.

Gökman, Muzaffer; *Hüseyin Rahmi Gürpınar,* Devlet Kitapları, 1966, Bibliyografya I, 249 s.

Hizarcı, Suat; *Hüseyin Rahmi Gürpınar,* Varlık yay., 1953.

Kabaklı Ahmet: *Türk Edebiyatı,* Türk Edebiyatı yay., 1974, s. 312-374.

Kaplan, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden,* Dergâh yay., s. 90-96.

_____ : *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I,* Dergâh yay., 1976, s. 392, 442, 457, 459-474.

_____ : *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II,* Dergâh yay., 1987, s. 51, 52, 77, 91, 99, 107, 121.

Karaalioğlu, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi,* c. 3 Cumhuriyet Edebiyatı, İnkılâp Kitabevi yay., 1985, s. 95-156.

Kutlu, Şemsettin: *Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi,* Remzi Kitabevi yay., 1981, s. 286-315.

Levend, Agâh Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi I,* Türk Tarih Kurumu yay., 1973, s. 54-55.
Mutluay, Rauf: *Bende Yaşayanlar,* İş Bankası yay., 1977, s. 304, 311, 318, 376.
_____ : *100 Soruda Tanzimat ve Servet-i Fünun Edebiyatı* (XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı), Gerçek yay., 1988, s. 228-229.

Özön, Mustafa; *Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalâalar,* Hilmi Kitabevi yay., 1945.
Sevengil, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar,* Hilmi Kitabevi yay., 1944.
Sevinçli, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar / İnceleme,* Arba yay., 1990.
Tanrınınkulu, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar,* Toker yay., 1974.
Timur, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik,* Afa yay., 1991, s. 46-49.
Yücebaş, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi,* İnkılâp ve Aka Kitabevleri yay., 1964.

Kemal Bek

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

ACI GÜLÜŞ

(Tebessüm-i Elem)

ROMAN

ÖNSÖZ

YANGINDAN KURTULAN HAKİKATLER

Aksaray korkunç yangınının, ev bark yakan o büyük ateşin haftasında idi. Emirgân'da kiracı olarak bulunduğumuz evin denize bakan penceresi önünde arkadaşlardan bir zatla oturuyorduk. Boğaziçi'nin Arnavutköyü burnundan Beykoz koyuna doğru uzanan cennet gibi iki yeşil kıyısını, güneşin hareli[1] mavi sular üzerine saçtığı pırlantaları, işlediği altından nakışları, tabiatın bu güzellik ihtişamı üzerinde koşan vapurları, beyaz kanatlarıyla uçan kotraları neşe ve sefa içinde oynayarak dolaşan bu irili ufaklı tekneleri hararetle seyredip dururken önümüzdeki rıhtıma bir yük kayığı yanaştı. Yanan evimizden kurtulabilen eşyanın geldiğini haber verdiler. Belleri bükük hamallar, dar ve dik merdivenli yokuştan yukarı, ağır, ölçülü, sağlam ve ihtiyatlı adımlarla taşımaya başladılar.

Aman yarabbi! Gelen bu eşya ne halde idi? Bunlara eşya değil döküntü bile denemezdi. Çamurlar içinde, otları, pamukları fırlamış minderler, döşekler, hurdahaş[2] iskemleler, etajerler, eğrilmiş büğrülmüş karyola parçaları, yalnız çerçeve kalmış aynalar, kapakları açılmış, dişleri dökülmüş piyano...

Hep bunları temiz ve sağlam olarak bırakıp çıkmış bir ev sahibi için bu ne acı bir manzara idi. Bu döküntüleri, hamallar evin alt kat sofasına ağır ağır yığıyorlardı. Aşağıya indim. Eşyayı taşıtan zatın iki eline sarılarak: «Kitaplarım» dedim, «Haniya kitaplarım?»

---

(1) Menevişli, dalgalanır gibi görünen çizgileri olan.
(2) Kırılıp dökülmüş.

Üzüntülü bir özür dileme ile şu cevabı aldım:

«Çok yazık, ama kitaplarınızdan hemen hiçbiri çıkarılamadı. Sizi tanıyanlardan bazı kimseler kitap kurtarmak için çuvallar ile gelmişler, fakat evi bekleyen Kürt bunları içeri bırakmamış, sonradan pek ziyade zorlayanlara karşı, 'Kitabı ne yapacaksınız? Kâğıt parçalarından ne olur? Kaç para eder? Kurtaracaksanız eşya kurtarınız,' diye cahilce cevap vermiş. Yangının sizin eve kadar geleceği umulmadığı için biz geç kaldık. Sahiden de sizin evler yangının son haddini teşkil etti. Orada söndü. Biz yetiştiğimiz zaman yanındaki yer ateş almış ve adeta kızmıştı. Polisler, dışarı çıkmamız için kapının önünde durmadan düdük çalıyorlardı. Beş on dakika içinde elimize ne geçirebildikse dışarı attık. Kitap olarak ufak bir yatak bağıyla, bir soba odunluğu[1] içine bazı ciltler doldurabildim. İşte bundan ibaret...»

Hemen soba odunluğunu aradım. İçinde bir yığın siyah ciltler yatıyordu. Voltaire'in bütün eserleri... Numara sırasıyla ciltleri saydım. Her ikisi bir arada ciltli olmak üzere doksan iki ciltten yalnız sonuncusu, fihrist cildi yoktu, ötekiler tamamdı. Bütün hikmetlerine karıştırdığı ince alayları ile hayatımın en hüzünlü zamanlarında beni oyalayan, düşündüren, güldüren, derin derin düşünmeye mecbur eden bu kıymetli arkadaşım, sanki o günü, o siyah ciltler arasında beni şöyle teselli ediyordu:

«Aziz dostum, seninle buluşmak için alevler içinden kaçarak işte geldim. Parlamak üzere olan bir evin, kurtarmak için kızgın köşe bucağında dolaşan aceleci bir himmet[2] eline, hemen 'manevi' denecek bir iyi tesadüfle binlerce ciltlerin arasında ben, sokularak kurtuldum. Senin akşama yaklaşan ömrünün kalan kısmını geçirip de artacak daha bende çok sayfalar bulabilirsin.»

Fakat hikmet devresi eskimiş bu ihtiyar dostumdan başka ne kadar vefalı sevgili başka feylesofla-

---

(1) Sobaya atılacak odunların durduğu kutu.

(2) Yardım.

rım,[1] hikâyecilerim, ne sevimli meslek arkadaşlarım, sanatımı ben yalnız başıma erişemeyeceğim incelikleriyle, güzellikleriyle bana öğreten ne büyük üstatlarım vardı. Hep bunların kütüphanemdeki varlıkları birer avuç kül olmuştu.

Üç büyük yerli ve camlı dolap, bir yük, iki büyük etajer, bir kütüphane ağız ağıza bunlarla dolu idi. Kitap kıymetini bilmeye başladığım otuz senelik bir hayat devremde, en vazgeçilmez ihtiyaçlarımdan kısarak gururlu bir sevinçle cilt cilt üzerine yığdığım, bazıları az bulunmalarından dolayı vaktiyle aldığım fiyatlara göre bugün sekiz on kat kıymet peyda etmiş öyleleri vardı ki hazinesini karıştıran bir hasis gibi gözümden sakınarak, hürmetten titreyen ellerimle vakit vakit severek, pereştiş ederek[2] yine yerlerine kor idim.

Henüz on dokuz yirmi yaşında bulunduğum sırada benim bu kitap sevgimi bilen müşirlerden[3] Vidin'li rahmetli Tevfik Paşa bir gün beni Vefa'daki konağına çağırarak bir kütüphane dolusu Fransızca kitap hediye etmişti. Ben onları uşaklar ile kucak kucak büyük bir yük arabasına taşıyarak evime götürmüş, sevincimden bir hafta uyuyamamıştım.

Bunları tekrar elde etmek imkânı yok. Pek çok emek vererek meydana getirdiğim dört beş hikâyem, piyeslerim, notlarım vardı. Yatak bağına koştum, açıp karıştırdım. Aradıklarımdan hiçbirini bulamadım. Birtakım lüzumsuz kitap ve gazete döküntülerinden başka bir şey yoktu. Bu kitaplardan çoğunun sayfa kenarlarında notlarım, düşüncelerim vardı. Bunlar uzun yılların okuma mahsulleri idi. Mekteplerde okuduğum kitaplar, defterlerim, makâfatlarım, zikricemillerim,[4] en ilk zamanlardaki resim 'kaye'lerine[5] varıncaya kadar hepsi vardı. En küçük yaşımdan beri aldırılmış olan birçok fotografilerim bulunan albüm de yoktu. Bu can yakıcı ateş beni ta bebelik zamanıma kadar bağla-

---

(1) Yeni bir felsefe çığırı açan bilgin, filozof.
(2) Taparak.
(3) Mareşallerden.
(4) Okullarda çalışkanlık, başarı vb. dolayısıyla verilen ödüller.
(5) Defterlerine.

yan en tatlı, en ruh okşayıcı bütün çocukluk ve gençlik vesikalarından, yadigârlarından bir anda ayırmıştı.

Başımı duvara dayadım. Bir çocuk gibi ağlamaya başladım. Misafirim olan zat teselli verebilecek değerli bir şey keşfedebilmek ümidiyle o da bir yandan dökün-tüleri karıştırıyordu.

Nihayet bağırdı:

— Çocuk olma birader, sen ki bu hayatın hiçliğini bilmeyenlere göstermeye uğraşırken böyle bir felaket karşısında niçin metanetini[1] kaybediyorsun? Bilenler de bilmeyenler gibi aynı zayıflıkla yenildikten sonra tecrübelerin neye yarayacak? İşte bu saat senin için bir imtihan günüdür. Sen bunu cezaya çarpılmış bir mektep çocuğu gibi gözyaşlarıyla değil halden anlar bir feylesof gülüşüyle geçiştirmelisin. Gel bak... gel işte al sana bir cilt daha... belki işe yarar bir şeydir.

Misafirim, hotozu, camlı kanatları kırılmış, bir yaralı gibi arkası üstü yerde yatan küçük bir büfenin önünde duruyordu. Sütlüğünün, şekerliğinin kulpları, ağızları kopmuş bir çay takımının arasına gizlenmiş koyu renkli meşin kaplı bir cildi oradan alarak bana uzattı.

Baktım: 1899 yılının Almanach Hachette'i.[2] «Ne yapayım bunu?» öfkesiyle cildi yere fırlattım. Arkadaş tekrar aldı. Yapraklarını karıştırmaya başladı. Bazı satırlarını okuyarak:

— Bunda senin için tükenmez bir düşünce hazinesi, bir tetebbu[3] sermayesi görüyorum. Zaten bu cildin böyle çay takımı arasına karışarak buraya kadar gelmesinde bir hikmet var. Bundan mutlaka bir şey çıkacak, dedi.

— Almanach Hachette'lerin hepsi, ta ilk çıktığı yıldan beri vardı. Şimdi böyle bir tek cildi ne yapayım?

— Hele sen iki kahve ısmarla. Yukarıda pencerenin önüne çıkalım da görürsün.

---

(1) Dayanıklılığını; soğukkanlılığını.

(2) Hachette yayınevinin çıkardığı yıllık.

(3) İnceleme; araştırma.

Pencerenin önüne çıktık. Sigaraları tellendirdik. Kahvelerimiz de geldi. Misafirim, bir hikmet incisi keşfedebilmek için cildin yapraklarını sinirli parmaklar ile çeviriyor ve arada bir durarak yüksek sesle birkaç satır okuyordu.

Nihayet dedi ki:

— Her sayfanın alt ve üstünde birer darbımesel[1] ve büyüklerin sözleri var. İşte bak.

Fransızcalarını okuyarak şöyle tercüme etmeye başladım:

«Hakikatin hiç aldanmayan bir anlatış şivesi vardır.»

«Hakikat, zamanın kızıdır.»

«İnsanın; kalbinin, tecrübelerinin, kanaatlerinin meydana getirdiği bir yaşı vardır.»

«Batıl fikirler, insanlar arasına ayrılık düşürmek için cahilliğin uydurduğu zincirlerdir.»

«Hakiki felaketimizi hazırlayan, dış vakalardan ziyade kendi içimizin sürüklemeleridir.»

«Küçük tasaların acısından kendimizi sakınalım. Çünkü bu gibi şeyler mesut kimselere mahsus bir hastalıktır.»

«Namusluca bir fedakârlık, ani gelen bir acıdır.»

«Birçok defa uğradığımız talih lütuflarını fark etmez geçeriz.»

«Nankörlükten şikâyet etmeyelim. Çünkü o, cihanı kaplamıştır. Başkalarında olduğu kadar kendinizde de vardır.»

«Kötü ahlak ve kötü alışkanlıklarımızın teşkil ettiği fenalıklardan her sene birini kendimizden söküp atabilseydik çabuk olgunlaşırdık.»

«Hayatı dayanılmaz bulmamak için iki şeye alışmak lazımdır: Zamanın gadrine,[2] insanların haksızlığına.»

---

(1) Atasözü.

(2) Haksızlığına.

«İyi adam, var olmayandır.»

Misafirim birdenbire durdu. Gözlerini karşı kıyıdaki Hidiv'in[1] kulesine çevirerek birkaç defa kırpıştırdı. Sigarasını birbiri üzerine çekti. Aramızda duman helisleri[2] dolaşırken ehemmiyetli ve ani bir kararını bildirmek için bana döndü:

— Sana bir şey teklif edeceğim. Fakat bunu kabul etmekte hiç tereddüt göstermemelisin.

— Nedir, anlayayım.

— Şimdi fal bakar gibi Almanach'ın bir sayfasını açacağım. Sol sayfanın sol üst tarafında nasıl bir söz çıkarsa sen bunun hükmünü bir hikâye ile anlatacak ve bir mevzua bağlayacaksın.

— Bu teklifin tuhaf olduğu kadar da zor. İki satırdan koca bir hikâye nasıl çıkar?

— Çıkar. Hayal kuvvetine inanırım. İşte sana yanan kitaplarına karşı bir avunma yolu. Hem şu aralık bu işle avunur, acısını unutursun.

— Biraz düşüneyim.

— Yok... yok... düşünmeye lüzum yok. İşte açıyorum.

— Peki.

Dostum elindeki cildin rasgele bir sayfasını açtı. Kararlaştırdığımız şartlara uygun olarak şu söz çıktı:

«Il ya dans la doluleur quelque chose de plus affreux à voir que ses larmes: C'est son sourire.»

Bu satırları ikimiz birlikte şöyle tercüme ettik:

«Felakete uğramış biri için ümitsizliğin en acı manzarası, gözyaşlarından ziyade kendinin 'tebessüm-i elemini' (acı gülüşünü) görmektir.»

Bu cümleyi birkaç defa tekrar ederek bir zaman düşündükten sonra cevap verdim:

---

(1) Çubuklu sırtlarındaki Hidiv Kasrı'nın.

(2) Sarmalları.

— Öyle bir tez bulup çıkardın ki, bütün kuvveti ve genişliğiyle bir hikâyeye tatbik edilmesi gayet zor. Hem bütün o muhterem üstatlarım, muavinlerim,[1] kılavuzlarım da yanımda yok.

— Adam... bunlar kuru laftır. Böyle bir işi başaramayacak istidatsız bir adama seksen feylesofu muavin versen yine bir şey yapmaz.

— Sen bu cümleden ne anladın? Söyle. Bari, ilk kılavuzluğu senden görmüş olayım.

— Bu işte senin kılavuzun kendi kafandır. Kimsenin himmetine muhtaç değilsin. Bu sanatta benim de biraz alışkanlığım olsaydı bir iki cilt de ben yazardım. Biz, okuruz. Bazı bir eseri enine boyuna tenkit ederiz. Fakat elimize kalemi verip de bizi sanat yolunun o dolaşması zor tasvirlerinin sırları içine bırakırsanız nereden girip nereden çıkacağımızı bilemeyiz. Yalnız şu kadar söyleyeyim ki 'okuyuculuk' da bir sanattır. Yazmadım, fakat çok okudum. Sizin 'göstermek'te bizim 'görmek'te alışkanlığımız var. Her ikisi de birer ustalıktır. Ruhumuz hikâyelerinizde tatlı acı teessürler, titremeler arar. İçinde bunaldığımız bazı zorluklar, bazı karışıklıklar vardır. Eserlerinizde onlara dair neticeler bulmak isteriz. Her zaman duyduğumuz birçok şeyler olur ki bunlara kendiliğimizden belli birer şekil veremeyiz. Sonra bunları pek sade birer tasvir şeklinde gözümüzün önünde görünce pek seviniriz. 'İşte bunu tıpkı böyle ben de duydumdu' deriz. Herkes birçok şey görür, fakat resmini çizemez. İnsan tanıdığı bir yerin resmini görünce tanış çıktığı tafsilatı orada birer birer keşfetmekten lezzet duyar. Eser ile meydana getiren birbirine karışık gibidir. Aralarında bir çeşit birlik vardır. Biz, yani uzaktan bakanlar, sanat manzaralarındaki şekillerin kuvvetli ve zayıf yerlerini tarafsız bir tetkikle seçebiliriz.

«Bu 'tebessüm-i elem'den ne anladığımı da söyleyeyim. Tabiatta 'ağlama', çocuktan büyüğe kadar ümitsizliğin ve ıstırabın en ilk alametidir. Yaşa, vücut yapısına, sinire ait farklar ile hemen herkes acısını bu-

(1) Yardımcılarım.

nunla açığa vurur. Sevinç ağlaması olduğu gibi ümitsizlik kahkahası da vardır. Böyle ters bir surette insanın içinin ifadesi ters olmayandan daha şiddetlidir. Bir insan en adi[1] içerlemesinde de ağlayabilir. Fakat bu 'tebessüm-i elem' acılığın en yüksek tepesidir. İnsan, çok kere, kendi yaptıklarının ahmaklığı, yanlış hareketinin sonu olarak uğradığı felaketlerde kafasını yumruklaya yumruklaya acı acı güler. Bu gibi ümitsizce, şiddetli kızmalarda ağlamak hiçtir. Bu, tebessümdeki ıstırabı anlatamaz. Adi acıların anlatma vasıtası ve yatıştırma yolu olan gözyaşları kurur, gülmeye, kahkahaya döner.

«İşte azizim, aklımın erdiği kadarını söyledim. Fakat sen bu acı, can dağlayan gülüşü göstermek için ne gibi vakalar ve insanlar icat edeceksin? Bunları hangi elemler içinde dolaştıracaksın? Eserine nasıl bir sanat ruhu üfürebileceksin? İşin bu yanına aklım hiç ermez. Bu zorluklara karşı göstereceğin çabalama azmini, güreşecek olan kaleminle açmaya uğraşacağın taşlı, dikenli yolları düşündükçe seni beğenmekle beraber, hayretlere düşüyorum. İki satırdan üç dört yüz sahife çıkarmak... İnsanı şaşırtacak bir iş...»

Dostum sustu. Şimdi ben, dalgın... etrafımda uçuşan ilham perilerinin gaipten[2] konuşmalarına bütün ruhumu vermiş dinliyordum. Her biri bir şey söylüyordu. Bakışım denizden süzülerek karşı yakanın gökle birleşen yeşilliği içinde ilhamının avını arıyordu. Nihayet kederimi unutup şevk ile çırpınarak:

— Buldum... buldum, dedim.

— Nerede?

— Şu karşıki yamaçta, koyun durgun aynasında, gönül vermişçesine kendi akislerini seyreder gibi birer tatlılıkla eğilmiş, şemsiyevari[3] tepeleri güneşle yaldızlanmış üç büyük fıstık ağacı var. İşte onların ilham gölgeleri altında... Yirmi dakika izin verirsen krokiyi şimdi çizip gösteririm.

---

(1) Sıradan; basit.

(2) Maddi dünyadan olmayan.

(3) Şemsiye gibi.

Dostum şaşkınlıkla yüzüme baktı. Masanın kenarına oturdum. Fransızların «alaminüt»[1] dedikleri hızla otuz satır kadar yazdım. Kâğıdı uzattım. Okudu. Arkadaşım beni şaşkın bir takdir ile yukarıdan aşağıya birkaç kere süzdükten sonra:

— Bir çocuk doğarken görmüştüm, fakat şimdiye kadar, hikâye doğuşunda hiç bulunmamıştım. Kolay doğuruyorsun, tebrik ederim, dedi, elimi sıktı.

(1) Dakikalık.

Birinci Bölüm

1

ESKİ VE YENİ KAFALAR

Vakit yatsıya yaklaşıyor. Langa'da kafayı tutan sarhoşların oradan buradan sarhoşça naraları, ahları, şarkıları işitiliyor.

Bazı tek, bazı kol kola çift, bazı da üç dört, İmrahor hamamının köşesinden yola düzülüyorlar. Çoğu o duvar senin, bu duvar benim, zikzak gidiyorlar. Aksaray caddesini bulduktan sonra birer tarafa dağılıyorlar. Çoğu, caddeyi enine geçerek Valide Camii sokağına yürüyor. İçlerinde kolanı gevşemiş semer gibi birer tarafa sarkmış, kira beygirlerinde ata binmişleri de var. Hayvanın kâh yelesine, kâh kuskununa[1] yatıp yine düzelmeye uğraşarak, ayaklarıyla durmadan üzengileri arayarak sapacağı sokağı bindiği hayvanın seçme işindeki zekâ ve tecrübesine bırakmış olanları yahut sürücüden soranları da eksik değil.

Ağayokuşu'nun alt başındaki çeşmenin önünde, bozuk güfte, falso[2] beste ile:

«Yandım Allah belasına»

gibi ateşli nağmeler salıverdikten sonra midesindeki ispirto yangınını söndürmek yanıklığı ile ağzını musluğa verenler, aptes bozmak[3] için pantolonunu çözerek yarı kapalı gözleriyle, araştırıp da bir yer beğenmeyerek, nihayet sokağın ortasını sulayanlar, ezan sesi du-

(1) Atın kuyruğunun altından geçirilip eyere bağlanan kayış.
(2) Yanlış.
(3) Çişini yapmak.

yunca ellerini kaldırıp ibadet eder gibi başlarını eğerek «kelime-i şahadet» getirenler, ortalarda olmayan bir düşmana atıp tutanlar, boyuna sövüp sayanlar, vakit vakit durup birbirine sarılarak dostluklarını kuvvetlendirmeye uğraşanlar ve daha birçok sarhoş, çeşitli sokaklarda geçit resmi yapıyorlar.

Yağlıkçı[1] Hasan Efendi, pek ehemmiyetli saydığı bir işi gözlemek için o akşam mahalle camiinde cemaatle namaz kılmayı bırakarak, Çiçekbostanı semtindeki evinin köşe penceresinde bir gözetleme yeri almış bekliyordu.

Karşıki eve bozuk kadınlar taşınmış, her akşam içeriye adam alıyorlardı. Evde erkek olarak kır sakallı, kırk beşlik, ellilik bir adam vardı. Bu herifin elinden tesbih düşmüyor, girip çıkarken dua ile her vakit dudakları kımıldıyor, çok defa onu camide ön safta görüyorlardı. Hasan Efendi bir zaman bu gösterişten olan din ibadet haline aldandı. Fakat evdeki genç kadınların çoğalmasını ve sıkça sıkça değişmelerini, hele, yaya sokağa taşınmalarını, hangi semtten geldiği belli olmayan bir bakkal çırağının, içi bira ve buna benzer içki şişeleriyle dolu, omuzunda getirdiği bir tahta sandıkla içecek ve yiyecek taşımasını efendinin o müslümanca tavrıyla bir türlü uyuşturamadı. Daha tuhafı, sık sık gelen misafirler hep erkek, genç ve hovarda takımındandı. Misafirlikleri zamanı da her vakit geceye rastlıyordu. Bazı akşamlar evin arkada, bahçe üzerindeki geniş odasında ut, keman ve ezgili kadın sesleriyle karışık ince bir ahenk işitiliyordu.

Bu tesbihli herif doğru görünmeye uğraşan, Allah saklasın, bir münafık[2] mıydı? Yoksa ailesi halkına söz geçirebilmekten aciz zavallı bir ibadet düşkünü müydü? Hasan Efendi bu iki nokta arasında uzun tereddütler geçirmekte iken bir akşam kapıyı çalan birkaç hovardayı eve almak istemezler. Herifler: «Sinsilesini belledğimin fahişesi aç kapıyı...» naralarıyla mahalleyi çınlatmaya başlarlar.

---

(1) Havlu, çamaşır vb. satan kimse.

(2) Arabozan.

Mahalleli üşüşür. Sataşanlar kaçarlar. Tesbihli adam uzun sakalından aşağı yanıp yakılma yaşları dökerek sokağa çıkar. Ne belaya uğradığını bilemediğini yana yakıla anlatır. İki elini gökyüzüne kaldırarak saldıranları Allah'a, o gerçek intikam alıcıya havale ettiğini söyler. Ailesi insanlardan işi anlamak için içeri girer. Biraz sonra tekrar çıkarak olup biteni yine gözyaşlarıyla şöyle anlatır:

«Bugün bizim evin kapısını, çocukların tanımadıkları üç genç kadın çalarak içeri girmişler. Sıkışmaları üzerine geldiklerini, bu taraflarda hiç tanıdıkları bulunmadığı için rasgele bir kapı çaldıklarını, bu ihtiyacın herkesin başına gelebilecek bir hal olduğunu, onun için reddedilmemelerini insanlık namına rica etmişler. Bizimkiler de tabii nazik davranarak kadınlara aradıkları yeri göstermişler. Hatta, su, kahve filan da ikram etmişler. Bir hayli zaman oturup görüşmüşler. Bu kadınların bizim eve girmelerindeki maksatları, söyledikleri yolda bir ihtiyaç üzerine değil, peşlerine takılan bir iki edepsiz herifin arkalarından gelmelerinden kurtulmak için olduğu şimdi anlaşılıyor, çapkınlar bizim evi o kadınların oturdukları yer zannederek bu rezalette bulundular...»

Bu anlatılana mahallelinin aklı pek yatmamakla beraber o gece ses çıkarılmaz. Yalnız imam ve muhtarlardan bu kiracıların hangi mahalleden oraya taşındıkları, kefilleri olup olmadığı ve kim olduklarını anlamaya yarayacak bazı şeyler hakkında tahkikat yapılır. Bir dereceye kadar şüpheleri yatıştıracak cevaplar alınır.

Fakat iki gece sonra evin şangır şungur camları indirilir. Mahallenin huzurunu bozan bu tesbihli efendinin evden çıkarılması için ahali gıcırtıya başlar. Lakin imamla muhtarın biri mesuliyeti üzerlerine alarak tesbihli hakkında iyidir diye şahitlikte bulunurlar, mahalleliyi yatıştırırlar.

Yağlıkçı Hasan Efendi, bir gün Çarşı'daki dükkânında oturmakta iken tanıdığı müşterilerden alaf-

ranga mizaçlı ve gayet şık, apiko[1] bir genç gelir. Ufak tefek bir iki alışverişten ve hoş beşten sonra der ki:

«Sizin ev Çiçekbostanı tarafında, filan sokakta değil mi?»

«Evet.»

«Yakında orayı ziyarete geleceğim.»

«Bize mi? Buyurun. Memnun olurum.»

«Size değil canım. Size gelip ne yapacağım? Karşınızdaki eve... karşınızdaki...»

«Onlar tanıdık mı? Yoksa akraba mı?»

«Gayriresmi akraba... can ciğer...»

«Akrabanın gayri resmisi olduğunu bilmiyordum.»

«Sersemliğin lüzumu yok Hasan Efendi. Ben seni gözü açık bir şey zannediyordum. Meşhur Uncu Ahmet sizin evin karşısına taşınmış. İşletip duruyor. Her gece ahenk, dernek, kıyamet... uyuyor musunuz yahu?»

Hasan Efendi fena halde bozularak:

«Ha şimdi anladım. Şu tesbihli pezevengi söylüyorsun.»

«İşte onu ya... Herif tesbihiyle galiba bir mahalle halkını efsunlayıp uyutuyor.»

«Uyumuyorum beyefendi, hepsinin farkındayım. Ev taşlanıyor, önünde naralar atılıyor. Genç kadın sergisi varmış gibi içerisi yosmalarla dolu... Sandık sandık içkiler geliyor. Ut, keman, şarkı gırla... Kârına kesat, senin gibi zampara beyler geceleri evi hiç boş bırakmıyorlar. Bu kadar işler olduğu halde mahalleli hâlâ şüphede... Mahallenin bir iki sözü geçer kimsesi deyyusu[2] tutuyorlar. Fakat ilk işim o olsun. Bu akşam semte gidince emniyet edebileceğim kimselere hakikati anlatayım: Gizli tertibatta bulunalım. Evi bir âlâ bastırtayım.»

«Adam nene lazım!»

«Bu gibi rezalete karşı nene lazım olur mu?»

«Eski kafasın Hasan Efendi, eski... Her gece ahenk dinle, eğlen. Pek o kadar ihtiyar da değilsin, us-

(1) Şık ve güzel giyimli kimse.
(2) Kadın satan; pezevenk.

talıkla içli dışlı olabilirsen, mahalleli olduğun için korkularından seni her vakit bedava içeri alırlar, kim bilir ne kadar ağırlanırsın, ikram da görürsün. Hiç böyle bir nimet kaçırılır mı? Canına yandığım, bizim mahalleye böyle avlar düşmüyor ki faydalanalım. Bu dünya aksinedir. Böyle talihler gelir de senin gibi kadir bilmezlerin ayaklarına dolaşır.»

«Haydi beyim haydi işine... Ben eski kafayım. Bu yaştan sonra, Allah beğendiğin yeniliklerle şeytana uydurmasın.»

«Medeni bir memleket için bu gibi evlerin de lüzumu vardır.»

«Lüzumu varsa, Beyoğlu'nda çok... Belediyelerin kontrolü altında doktorlu, patenteli,(1) imtiyazlı böyle ticaretevlerinin kıtlığı mı var? Oraları teşrif ediniz, İstanbul'da bu gibi evlerin çoğalması ile olacak medeniyete Allah beni eriştirmesin. Biz, abani(2) sarıklı Türkler hep ölelim, sonra siz medeniyeti istediğiniz gibi anlayınız. Çoluğumla çocuğumla oturduğum evimin karşısında böyle rezaleti, namussuzluğu caiz(3) görerek seyredemem.»

«Kuzum Hasan Efendi, orada bir eğlenti yapmak üzere önümüzdeki perşembe için sözleştik. O güne kadar dişini sık. Dostluk namına senden böyle bir ricada bulunamaz mıyım? Ya ben orada iken böyle bir skandal(4) olursa bana acımaz mısın?»

«Sandal vapur değil ya, içeride babam olsa yine bastırtacağım.»

«Que faire? Il est la bétise même...» (Ne yapmalı, herif aptalın ta kendisi...)

«Tanrıma bin hamdüsenalar olsun, Fransızca anlamam.»

«Eh öyle ise adiyö...(5)»

«Adiyöden de çakmam. Benim bildiğim 'Allaha ısmarladık'tır...»

«İşte manasını söylüyorsun ya.»

---

(1) Patentli; kayıtlı.
(2) Üzeri dal işlemeli beyaz bezden.
(3) Uygun; yapılmasında dince sakınca olmayan.
(4) Rezalet.
(5) Hoşçakal.

«Böyle senin gibi tatlısululardan[1] işite işite öğrendik. 'Mancarna' yemek, 'moncorna' vakitler hayır olsun, 'Olavalava' nereye gidiyorsun, 'piyastril' para, 'ipsomi' ekmek...»

«Bu söylediklerin benim hiç anlayamadığım bir lisandan, hele bu sonuncusu Rumca...»

«Canım Rumcası mumcası ne olacak? Hepsi bir herzenin soyu değil mi? Yağlıkçıyım. İşlemeli çevreler, uçkurlar, pullu başörtüler, Rodos bezi kırpıntıları daha bilmem neler almak için Yahudi tercümanlarla birlikte dükkâna bazı Frenkler gelir. Antika diye enayilere ne kadar kırpıntı varsa yuttururuz. Frenk aklı bu... Uçkuru donlarına geçirmeyip duvara asarlarmış.»

«Onların çoğu don giymez.»

«El hâyâ minel, iman,[2] donu ne yapacaklar? Yoksa onlara uymak için sen de donu çıkardın mı?»

Cevap olarak beyefendi sırıtır. Yağlıkçı 'lahavle'[3] çeke çeke başını sallayarak:

«Haydi beyefendi, seninle biraz daha görüşürsek mutlaka dövüşürüz. Rahmetli baban müslüman bir adamdı, seni böyle donsuz görmedense öldüğü hayırlı olmuş.»

«Sen benim donuma, pantolonuma ne karışırsın, ticaretine bak.»

«Siz böyle üpüryan[4] kızıl Frenk olalı ticarette bet bereket kaldı mı? Anan, hemşiren ne halde? Onlar da mı soyundu? Vah... eyvah bize...»

«Anladım sahiden dövüşeceğiz. Ticaretin bu bereketsizliği, durgunluğu kimin günahıdır, onu da ben bilirim. Ne alıp sattığınıza dair düzgün bir defter bile tutmayı bilmezsiniz. Babanızdan ne görmüş iseniz o çıkmazdan kurtulamazsınız. Pek cahil bir âdete bağlısınız. Dünya esasından değişir, bütün sanat kaideleri, ticaret değişir. Sizin o eski kafanız yine odur. İrticai[5]

---

(1) "Tatlısu Frengi" sözünden bozma: Avrupalılara özenen, Hıristiyanlara özenti duyan.

(2) Utanma, imandan gelir.

(3) Sıkıntılı ya da sabır gerektiren durumlarda söylenen duanın ilk sözcüğü.

(4) Çırılçıplak.

(5) Gericiliği.

selamet sanırsınız, müslümanlıktan dem vurursunuz, müşteri aldatmaktan da çekinmezsiniz. Frenklere kırpıntılar yutturduğunuzu şimdi kendin söylüyordun. Âlemle beraber bütün beyinler de değişmelidir. Ingorance, paresse, fanatisme, superstition, voila les causes de nos malheurs. (Cehalet, tembellik, taassup, batıl fikirler, işte felaketlerimizin sebepleri.)»

«Oğlum, karşımda Frenkçe sakız çiğneme... Ecdadının dilini neye beğenmiyorsun? Böyle, neslini, ırkını, cinsini, milli âdetlerini beğenmemekle iş yürümez. Biz Frenkleri birkaç kırpıntı ile aldatıyorsak onların bize soktukları kazıklardan haberin yok mu? Bu bizimkisi aldatmak değil, bir cins ticaret gazasıdır. Beyoğlu'ndaki ticarethaneleri, o büyük camların arkasında elektrikleri içinde parlayan eşyayı görmüyor musun? Hep onların bu fantazyalarını, süslerini, pahalılıklarını bizim keselerimiz ödüyor. Bak benim bu fakir dükkânımda ne var? Müşteriyi rahatça oturtabilecek bir yerim bile yok. Onlar mı bizi aldatıyorlar? Biz mi onları? Bu hakikatlere iyice bak da anla. Frenk, mağazasının ortasına 'pirepisk'(1) yani «fiyat maktu»(2) diye bir levha asar.»

«Pirepisk değil, dilini düzelt.»

«Her ne karın ağrısı ise... seninle pazarlığa bile tenezzül etmez. O levhayı görünce istediği parayı verip afiyetle kazığı yiyerek çıkarsın. Burada sekiz kuruşluk bir mal için benimle çekişe çekişe pazarlık edersin. Dikkat et, o mağazaya başka bir Frenk girsin, o levhaya hiç aldırış etmez, sıkı sıkıya pazarlık eder. Çünkü o, malın asıl fiyatını bilir. Dolma yutmaz. Bu 'fiyat maktudur' hilesi senin benim gibi kolayca aldanan ahmaklar içindir. Sen bana yaptığın 'finfon' cakasıyla orada işini yürütemezsin. Dünya değişiyor ise, değişmiş ise bu hilelere karşı gelecek bilgileri, ağız hünerini niçin kazanamıyorsun? Karşıda bazı mağazalar var ki burada bizden on kuruşa aldıkları bir malı orada yüze satarlar. Evet, itiraf ederim, onlar satmanın yolunu biliyorlar. Fakat bu üstünlük karşısında ezilen yalnız

---

(1) Doğrusu: «Prix fix" (pri fiks).

(2) Değişmez fiyat.

yerli esnaf değildir. Resmi olan veya olmayan bütün varlığımız çiğneniyor. Balık baştan kokar. Bizim mahalledeki kibarlar, çocuklarını Cizvit[1] mekteplerine gönderiyorlar. Niçin böyle yaptıkları sorulunca onlar gibi okutma yerlerimiz olmadığını söylüyorlar. 'Mektep' adını verdiğimiz, memleketteki o irili ufaklı binalar nedir? Ne içindir? Neden milli tahsil yolunda değil ve olamıyor aklım ermiyor. Frenklerin, çocuklarımızı Türklük için terbiye etmeyecekleri meydanda bir şeydir. Oralarda bir iki 'fan fan' öğrenip çıkıyorsunuz. Milliyetimize karşı en büyük düşman siz oluyorsunuz. Ben vaktiyle 'cami dersi' gördüm. Muhiddin Arabi hazretlerinin felsefesini okudun mu? Efrenç,[2] felsefeyi işte oralardan alıp ilim matası diye bugün size satıyor, Bu buharlar, elektrikler, tayyareler, fonograflar, filanlar kitabımızda birer işaretle hep bildirilmiştir. Onları bulup çıkaracak âlim müslüman yok.»

«Şimdi söze benzer birkaç şey söylediniz. İtiraf ederim, içinde doğruları da var. Ama işin sonunda işte sapıtıyorsunuz. O zamanki felsefe esasları ile bugününkünün ne olduğunu siz bilemezsiniz. Bunda 'konpetan'[3] değilsiniz. Buharlar, elektrikler kitapta değil tabiat hazinesinin karanlık sayfalarında yazılıdır. Onları oradan bulup çıkarmak sizin gördüğünüz 'cami dersi' ile, medrese tahsili ile olacak şeyler değildir. Laf istemem. Bu bahsi geçiniz. Şimdi sinirlenirim.»

«Aman sinirlenme beyim... Sen de benim inandığımı kıracak tavırlarda bulunma. Frenklik âşığı bir donsuzla, eski kafada, şalvarlı bir Türk hiçbir zaman fikirce birleşemezler. Fakat sana bir teklifte bulunayım da barışalım.»

«Nedir?»

«Bu cuma gecesi, heyhat,[4] evet öyle mübarek bir gecede Uncu Ahmet'in evine misafirliğe gideceğini söylüyorsun.»

«Niyetim öyle...»

---

(1) Burada: Hıristiyan.
(2) Burada: Avrupalı.
(3) Uzman.
(4) Yazık.

«Ben orayı bastıracağım.»

«Barbarlık»

«Medeni boynuzlar takınmadansa namuslu barbarlığı daha iyi bulurum.»

«Fakat barbarlıkla namusun uyuşamadığı çok noktalar vardır. Namus deyince siz bundan yalnız ırz manası anlıyorsunuz. Irz nedir? Mahalle defterinde kayıtlı olarak evlenme şeklinde bir kadın bir erkeğe kendini verirse...»

«Sus... Sus... alimallah elim ayağım işte par par titriyor.»

«Ne diyeceğimi anlamadan...»

«Anlamak istemem. Bütün Avrupa felsefesini karşımda tekrarlasan evimin önünde geçen bir namussuzluk ticaretini bana caiz dedirtemezsin.»

«Susturmakla bu hakikatler değişmez. Anlaşılmak ancak münakaşa ile olur.»

«Ne olursa olsun. Senin bildiğin sende, benimki bende kalsın.»

«Peki... Teklifin nedir? Barbarlıkta seninle beraber mi olayım?»

«Canım beraberlik lafını kaldır. Medeni bir şekilde yapılan ne barbarlıklar var. Şimdi o evde, tabii daha birkaç zampara arkadaşla birlikte bulunacaksınız.»

«Olabilir.»

«Söz birliği edelim. Baskın işinde siz içeriden bize yardım ediniz. Mahalleliye hakikatı anlatır, sizi alayla karakola gitmek zahmetinden kurtarırım.»

«Jame[1] hiçbir vakitte böyle bir ahlaksızlığı kabul edemem.»

«Ahlaksızlık mı?»

«Hem de en kötüsü...»

«Aman yarabbi, gençleriyle ihtiyarları ahlakı böyle iki uçtan gören bir millette fikir anlaşması nasıl meydana gelir?»

---

(1) Asla.

Hasan Efendi, içinde bu gence karşı çok şiddetli bir nefret ve kin ile sarsılır. İntikama karar verir. Yapma bir sakin tavır alarak:

«İçeriden bir el olmadıktan sonra baskından pek muvaffakiyet umulmaz. Başıma bir bela çıkmak da var. Çünkü Macuncu taraflarındaki böyle bir kârhanenin[1] idarecisi Rus tabiiyetine girmişti. Kim bilir, bu Uncu Ahmet de hangi bir yabancı koruması altında iğrenç sanatını yürütüyor? Başımı derde sokmak istemem. Allah kahretsin, elbette bir gün kendi kendine belasını bulur. Şimdi baskın, eskisi gibi kolay değil. İçeriden zampara bulup çıkaramazsak sonra Uncu bizden namus davasına kalkar. O, yine ticaretiyle uğraşır. Hapiste biz yatarız.»

«Bravo... Monşer[2] Hasan! Doğru düşünmek işte böyle olur. O adam ırz satıyorsa sermayeyi senden istemiyor ya. Ticaret, serbesttir. Senin evin ayrı, kapın ayrı. Yakınlarda kanunsuz münasebetlerin olması komşular için çok büyük birer günah ise etraftaki evlerde geceleri neler oluyor, haberiniz var mı? Uncu Ahmet ticaretinin ne olduğunun yaftasını kapısının üzerine yazmış demektir. İsteyen kendini oradan sakınsın. Irzı, namusu, doğruluğu aldatmaya alet edinen gizli kötülerden korkmalıdır.»

«Keramet buyuruyorsunuz beyim.»

«Demek barıştık.»

«Müslümanın müslümana dargınlığı bir tülbent kuruyuncaya kadardır.»

«Öyleyse ver elini... Adiyöye kızıyorsun, Allahaısmarladık.»

«Sefa-yı hatırla...»

«Sakın ha niyeti değiştirme. Çünkü cuma gecesi mutlak oradayım.»

«Keyfine bak.»

Bey, dandini bir yürüyüşle çekilip gider.

Yağlıkçı, o ana kadar dayandığı çehresini hemen değiştirerek kendi kendine hıncını etrafına püskürmeye başlar:

---

(1) Genelevin.

(2) Sevgili dostum.

«Seni gidi edepsiz seni... 'Besmelesiz' desem rahmetli babasının iki defa haccı var. 'Yabancı katışması' ise günahı anasının boynuna... Herhalde cinsinde bir bozukluk var. Züppenin adı da Mehmet Kenan, müslüman adı... Yediği herzeleri Mösyö Petraki yemez. 'Medeniyet' diye, çapkın, bana bir mahalleliye besbedava pezevenklik ettirecek. Ticaret serbest imiş. Kazanç için edepsizliğin yapılması mübah mıdır? Ticaretin şeriata, namusa, ahlaka uygun olması endişesi ortadan kalktıktan sonra dinlerin, mahkemelerin, camilerin, kiliselerin, hocaların, papazların ne lüzumu var? Köpekler gibi birbirinin ağzından kaparak, hiç çekinmeden ırza, namusa saldırarak yaşayalım. Kitaplardan 'helal', 'haram' sözlerini silelim. Medeniyetine ağzımızın sularını akıttığımız Avrupa, terakkiye(1) bu yoldan giderek mi ermiş? 'Medeniyet' diye utanmak kılıfından sıyrılmış seni gidi hâyâsız,(2) donsuz kerata seni... Geçen akşam kahvede söylüyorlardı. Beyoğlu sahnelerinin birinde Frenk orospularından bir ahlaksız, hâşâ sümme hâşâ, hazreti Havva'yı gösteriyorum diye ortaya anadan doğma çıplak çıkmış, el şakırtıları, alkışlar içinde kalmış... İnsanların anası yaprak tutunduydu. Hiç rezalet alkışlanır mı? Avret yerini(3) örtmeyi emretmeyen hangi mezhep vardır? Din tarihinden bile ahlaksızlık dersi çıkarıyorlar. Dünyanın yaradılışına 'tabiat' diyorlar. Halik(4) sözü yok. Görmüyor musunuz? Hayvanat tüyler, yünler, kıllar ile örtülü. Ah, ah, şimdiki yeni moda kadınların fistanları, çarşafları örtünme değil, birer dar kılıf, vücutlara geçirilmiş birer çeşit eldiven. Etekleri adeta birer köstek, sanki ayaklarından bağlanmış eşkıya gibi bu moda esirleri sekerek yürüyorlar. Bunun adı 'giyinme serbestliği'... Şu son zamanda her isim gösterdiğinin aksi oldu. Cahillere, 'alim', inkâra 'fen' deniyor. Gazetelerde manalarını anlayamadığımız ne tabirler görüyoruz. Şimdiye kadar hiçbir kitapta ve örf ile âdetlerimizde yer bulamamış açık saçık atılganlıklara, küstahlıklara 'şahsi teşebbüs', mesela komşu-

(1) Gelişmeye.
(2) Namussuz.
(3) Edep yerini.
(4) Yaratıcı.

nun ticaretini öldürmek için kanun, ahlak seni kayıtlamışsa 'şahsi teşebbüs' diyerek bunun içinden çıkabilirsin. Kelimenin yeniliği sana bir mazeret olur. Sen eski kafanla bu yeni kelimenin manasını, hayata tatbikini anlayıncaya kadar okkanın altına gidersin. İdare makamlarında üst tanınmaya 'adem-i merkeziyet',(1) daha bilmem 'sosyalizm', 'kokorizm' gibi dilimin dönmediği cenabet sözler. Donsuzluk, fikri mi yükseltir? Şehremaneti(2) Avrupa'ya birkaç düzine çıplak heykel ısmarlamış. Bu cascavlakları şehrin en ayak altı noktalarına dikecekmiş, ahalinin zihni ancak bunları seyrederek açılabilirmiş diyorlar. Mehmet Kenan, alacağın olsun, seni büyük bir rezalet ile bastırtayım da gör.»

---

(1) Merkeze bağlı olmama; özerklik.

(2) Belediye.

2

BASKIN HAZIRLIĞI

Yağlıkçı Hasan Efendi, Uncu Ahmet'in evini bastırmak için her sorgu suali üzerine alarak, mahallede kendine kafadar bulduğu kimseleri teşvik için bütün inandırma ve heveslendirme kuvvetini harcamış ve lazım gelen tertipleri hazırlamıştı.

Muhtarın, bekçinin ve öyle bir eve girmeye pek istekli ve bunu büyük bir iş sayarken kendilerinden başka bunu becermiş olanları kötü gözle görerek oradan rezaletle çıkarmakta büyük bir kin ve gayretle hareket eden mahalle tosunlarının kulaklarını iyice bükmüş, ufak bir işaret verilince hepsini kapının önüne toplayabilmek planını iyice kurmuştu.

Yağlıkçı'nın iple çektiği cuma gecesi nihayet geldi.

Hasan Efendi ağının ortasında kımıldamadan avını bekleyen bir örümcek gibi köşe penceresine geçti. Evinin içinde lambaları söndürttü. Çoluğuna çocuğuna derin bir sessizlik tembihinde bulundu. Kimse çıt etmiyordu.

O akşam bakkal çırağı, Ahmet'in evine, yine sandık dolusu içkiler ve mezelikler getirmişti. Bu şişelerin içinde Mehmet Kenan Bey'in de payı bulunduğunu, Yağlıkçı düşündükçe seviniyor, bu zevk ve sarhoşluk gıdasını beyin boğazında bırakmaya yeminler ediyordu.

Meyhane dönüşü naraları arasında yatsı ezanı okundu. Yakındaki evlerden tek tük öksürüklü, eli değnekli, ağır yürüyüşlü kimseler ağır kunduralarını sürüye sürüye kelime-i şahadet getirerek camiye gidiyorlardı.

Gündüzleri bile güneşin iyice aydınlatamadığı bu dar, sıkıntılı, yosun kokan rutubetli sokağın bir köşesinde yanan havagazı feneri,[1] bir sis sıkıntısı içinde vakit vakit boğuluyor gibi sönmeye benzer ürpermeler geçirerek yine açılıyor, Uncu'nun soluk aşı boyalı evini saçaklarına doğru biraz aydınlatıyor, fakat ışık şahnişin[2] altında loşta kalan kapıya kadar varamıyordu.

Bir tıkırtı olur, Hasan Efendi, Uncu'nun kapısının açıldığını anlar. Kafese yapışır. Ahmet, elinde tesbihi, samur yakalı paltosuyla, birkaç saniye sonra sokağın aydınlığına çıkar. Günahının yükünü çekemeyip önüne eğilmiş kafasıyla yere bakarak mahalle ihtiyarlarının sofuca yürüyüşlerini taklit eden bir sarsaklıkla yürür. Hasan Efendi'nin kapısı önünde durur. Derin derin birkaç defa tekbir alır, sonra cami yolunu tutar. Yağlıkçı içinden şöyle düşünür: «Hikmetine kurban olduğum Allahım, ne kadar sabırlısın! Ulu adını halkı aldatmak için söyleyen bu melun herifin nefesini o anda kesmeyip de müminlerin ibadet neşeleriyle dolu camiye girmeye nasıl müsaade ediyorsun? Dışı ikiyüzlü sofuluk ile kaplı, içi kâfirlikle pislenmiş, aramızda kim bilir daha ne kadar münafıklar var. Onların şerlerinden sen bizi koru.»

Hasan Efendi ufak bir ayak sesini, en hafif bir gölgeyi gözünden kaçırmıyordu. Aralıklarla aşağıdan yukarıdan sekiz on yolcu geldi geçti. Arada bir gece satıcıları tablalarının üzerinde yanan sisli fenerleriyle sallana sallana, hususi makamlarıyla uzun uzun bağıra bağıra, bazı durup etrafı dinleyerek geçip sokağın sessizliğini bozuyorlardı.

Nihayet yukarıdan sokak başından bir insan karaltısı peyda oldu. Etrafı kollayarak, karanlıkların içine girip çıkarak, duvarlara sürtüne sürtüne sessiz, ihtiyatlı, çekingen adımlarla geliyordu. Sokağın en aydınlık kısmına geldiği zaman Yağlıkçı bütün dikkatiyle kafese yapıştı. Bunun, fesini burnunun üzerine kadar indirmiş, paltosunun yakasını kaldırarak yüzünü olabildiği kadar kapamaya uğraşan biri olduğunu gör-

(1) O zamanlarda, sokaklar havagazı lambalarıyla aydınlatılıyordu.
(2) Binanın üst katlarındaki çıkıntılı kısım; çıkma.

dü. Herif, ufak bir duraklamadan sonra Uncu'nun, şahnişin gölgesi altındaki görülmeyen kapısı önünde birdenbire kayboldu. Başka bir şey görülüp işitilmedi; besbelli kapı aralık ve arkasında adam vardı. Zampara iceri alındı. Kapı tıkırtısızca örtüldü.

Hasan Efendi içinden, «Hah işte kapana bir fare girdi. İnşallah bu birinci av Mehmet Kenan Bey'dir. Misafirlerin arkası olmalı. Yarın cuma. Kalemler[1] tatil. Beyler boyuna dinlenebilirler. Bu akşam evin kabul gecesi. Tek zamparalı baskının zevki çıkmaz. Ben onları sürü ile polise götürmeliyim ki keyfim gelsin. Geh, geh, haydi kümes, kümes, kümes... Zülüflü horozlar, tepeli tavuklarınız ile beraber ben sizi birer birer kafese koyayım da mahalle arasında kurmak istediğiniz medeniyet sehpası nasıl olurmuş görünüz. Tesbihli yadigâr camide acaba şimdi suret-i haktan[2] nasıl müzevirlik evradı çekiyor?[3] Kerata[4] şeni...»

Camiden cemaat çıktı. Bazıları evlerine döndü, birtakımı mahalle kahvelerine dağıldı. Uzaktan bekçi, sopasını kaldırımların üzerinde gümleterek dolaşıyor, fakat aldığı tembihe göre, Uncu'nun davetlilerini ürkütmemek için sokağa yanaşmıyordu.

Cemaatin dağılmasından yirmi dakika kadar sonra, Ahmet uzun sakal ve tesbihiyle iki delikanlının ortasında sokakta belirdi. Bu iki genç misafir, sahte sofunun ağır ağır attığı riyakâr adımlarına adım uydurarak ağır yürüyorlardı, ama korkusuzca gülüşüp şakalaşıyorlardı. Havagazının en kuvvetli ışık çemberine girdikleri zaman, sağdakinin Mehmet Kenan olduğunu Yağlıkçı iyiden iyiye fark etti.

Kenan, başından Şlik[5] fesini çıkararak alnının üstünden kulağına doğru ince siyah açık bir kuş kanadı yaygınlığı ile yapışık duran son moda taranmış, lus-

---

(1) Devlet daireleri.
(2) Doğruluktan yana görünerek.
(3) Durmadan arabozucu sözler söylüyor.
(4) "Boynuzlu" (eşinin zina yapmasına göz yuman) anlamında bir sövgü.
(5) Bir tür fes.

turalı[1] gibi parıldayan saçlarını daha çok yatıştırmak için birkaç defa daha sıvadı. Fesini giydi.

Hasan Efendi büyük bir sevinçle içinden, «Süslen beyim, süslen... Sen karılardan çok kendini onlara beğendirmeye uğraş. Fakat ne yazık ki bu gece bu pomatalı,[2] lavantalı saçlarınla polis dairesinde, hiç de rahat olmayan bir yatakta tek yatacaksın. Bana verdiğin medeniyet 'diskur'unu[3] polis komiserlerine de oku. Bakalım para eder mi?» düşüncelerini geçiriyordu.

Uncu, namuslu bir ev sahibi gibi bir tavırla ev kapısını çaldı. İçeri girdiler. Bu nikâhsız gerdek evinin damatları tamam mıydı? Yoksa daha gelecekler var mıydı? Hasan Efendi bir zaman daha beklemeyi uygun buldu. Bir saat kadar süren bekleme zamanında, iki insan karaltısının daha kapının koyu loşluğu içine dalarak meclise girdiklerini[4] gördü.

Kendi tabirince «kümes»e giren horozların sayısını hesapladı. Evvela bir, sonra ev sahibinin koltuğu altında gelen iki daha; üç... İki de sonra gelen, beş... Bu beş erkeğe katılması lazım olan beş de dişi, hepsi on... İçeride ihtiyat olarak fazla nazenin bulunması da akla gelirdi. Mahallenin taassup heyecanını tutuşturmak için bu kadar günahkârlardan meydana gelecek bir baskın alayı yetmez miydi?

Yağlıkçı, seyircilerini heyecana kaptırmak için mizansenin[5] en küçük noktasını düşünen bir tiyatro direktörü[6] gibi bir rezalet katarı üzerine çekeceği halk öfkesini daha şiddetlendirmek için daha neler yapmak lazım geleceğini düşünürken, galdır guldur bir kira arabası geldi. Uncu'nun kapısı önünde durdu.

Hasan Efendi kendini kafese verdi. Arabacı yerinden atladı. Kapıyı çaldı. Kapının açılmasından sonra arabanın kapısını açtı. Tenteli etekleriyle kaldırımları süpürerek koyu çarşaflı iki nazenin indi.

---

(1) Parlak boyayla boyanmış.
(2) Kremli.
(3) Nutkunu.
(4) Oradakilere katıldıklarını.
(5) Sahne düzeninin.
(6) Yönetmeni.

Bunların mostralık birer bebek gibi boyalı yüzlerini, çarşaflara sığmayacak bir gürlükle çepeçevre dışarı fışkırmış saçlarını pek az fark etti. Son çıkan para uzatırken, atmış olduğu birkaç kadehin verdiği cesaret ve yılışıklıkla arabacı, nazeninin omuzuna hovardaca insafsız bir çimdik attı.

Kadın:

— Of, elin kırılsın terbiyesiz, diye azarlayarak hemen içeri kaçtı.

Arabacı, güzel kokular içindeki bu körpe, oynak vücuda dokunan parmaklarını gülbeşekere[1] batırmış gibi bir hırs ve iştah ile yalayıp emdikten sonra, fesini arkaya devirdi. Sermaye taşıdığı bu kârhanenin pencerelerine içini çeke çeke bakarak:

— Biz işte böyle suyuna tirit geçiniriz. İmanım araba dolusu gaco[2] taşı, sonra böyle parmaklarını yala. Paradan başka, benim içerideki bıçkınlardan ne eksikliğim var? Mirasyedi doğmadıktan sonra bu dünyaya neye gelmeli? Ne karıydı o, be... Çiçek demeti gibi kokuyordu. Benim Eftalya, mezelik turşuya benzer. Kokusuna dayanmaya mide isterim. Koynunda yatarken ahırı özlediğim çok olur. Geceliği, rençper tütünü gibi otuzluğadır. Onbeşe kırıştırdığımız[3] da çoktur. Haftalık kalana yarı yarıya iskonto da yapar. Mecidiyeyi[4] düzdüm mü hiç hesaplamam, düşerim. Evvela aftosa, sonra hamama, sonra ahıra... Ne uykucu mahalle bu? Kalkınız be yahu... Uncu'nun evinde çifte gelinler var.

"Afisi de var yallah
Cakası da var yallah
İki kaşın arasında elifi[5] de var."

şarkısıyla arabasına atladı. Hayvanları kamçıladı.

---

(1) Gül ile yapılmış reçele.
(2) Karı.
(3) Pazarlığı yaptığımız.
(4) Abdülmecid zamanında çıkarılan madeni bir para.
(5) Eski abecedeki ince uzun elif harfine benzeyen çizgi.

Arabacının mahalleliye bu miskinlik iftirası sözü, Yağlıkçı'ya dokundu. Kendi kendine, «Elin çapkını bile bize yuf çekiyor. Hakkı yok mu? Hele dur bakalım. Yüzdük, yüzdük kuyruğuna geldik. Ismarlama iki yosma daha kapana düştü. Bunlar mutlaka Kenan Bey'le arkadaşı için olmalı. Kapının önündeki rezalet böyle olunca, acaba içerisi ne halde olacak? Ne tatlı şeyler ki arabacı bile çimdiklediği parmaklarını yalaya yalaya doyamadı.»

Hasan Efendi bir zaman daha beklemek istiyordu. Saz, söz başlasın, içki ile kafalar iyice dumanlansın, cümbüş tam kıvamını bulsun. Yuvalarından, birbirinin sıcak göğüslerinden çıkarılacak bu günahkârlar, neye uğradıklarını bilemeyerek, ağız eğri, göz şaşı, felaketlerini bilemez bir sarhoşluk içinde karakola kadar sokak ortalarında şarkı söyleyerek gitsinler.

Çok geçmedi. Evin bahçe üzerindeki meclis odasında ahenk başladı. Pestten,[1] fakat pek neşeliydi. Nağmeli, nazik, titrek, ruha işleyen, tatlı, şehvet uyandıran bir kadın sesi gazele girişti. Oldukça ustalıkla bütün makamlara girip çıkıyordu. Saz aranağmesinden başka uzun, baygın, bağır delen ahlar, oflar, amanlar bu aşk şarkısına dem tutuyorlardı.

Gazel, kürdi hicazkârda karar kıldı.

«Ehl-i aşkın neşvegâhı kûşe-i meyhanedir
Sakıya uşşakı dilşad eyleyen peymanedir
Güftügûy-i âleme bakma sakın efsanedir»

şarkısıyla fasıl açıldı.

Hasan Efendi güfteyi dinleyerek: «Ehl-i aşkın neşvegâhı kûşe-i meyhane midir? Kârhane midir? Yoksa mehterhâne midir?[2] Biraz sonra anlarsınız. İsimleriniz polis jurnallarına[3] yazıldıktan sonra gazetelerle

---

(1) Alçak sesli.
(2) Âşıkların neşe bulduğu yer, meyhane köşesi midir, genelev midir, mehter çalman yer midir.
(3) Günlük raporlarına.

teker teker dünyanın dört bucağına ilan edildiği vakit, olacak güftügûya[1] aldırmayınız sakın. Ben sizi kulunç muskası gibi erkekli dişili zaptiyelerin, polislerin arasında şimdi yola düzerim. Hele biraz daha neşeleniniz. Kafalarınız dönsün.»

Birkaç şarkı daha okundu. Ahenge çoğu falso, kalın, biçimsiz erkek sesleri de karıştı. Gide gide meclis, düzensiz bir hafif gürültü şekline girdi. Sarhoşça inlemeler, ahlar, vahlar çoğaldı.

Oyun havaları başladı. El şakırtıları arasındaki:

«Aman kızım titreme, canım da beraber oynuyor.»

«Kâfir nigâhını[2] o kadar süzme, billahi bittim» şikâyetleriyle:

«Oh, oh kıvır. Ha bakayım, aman elmasım... biraz daha göbek fırtınası...» yalvarmalarının bini bir paraya işitiliyordu.

Arada bir de:

« Yavrum Topsalata, bir daha doldur.

« Afet, billahi döverim seni...

«Vuslat, nazlanma, istiğnaya[3] pek gelemem.» sözleri geldiğinden bunlardan Hasan Efendi meclisi şenlendiren kadınların içinde Topsalata, Afet, Vuslat bulunduğunu anlıyordu.

Bir zaman sonra bu rakıs nağmeleri rezaleti durdu. Şimdi bir taassup titremesiyle, komşudaki göbeklerden ziyade titremeye başlayan Yağlıkçı, kendi kendine, «Galiba artık çiftehanelere[4] çekildiler. Habislerin zürriyet[5] yetiştirmeleri zamamna kadar bekleyecek değilim ya! Tam vakittir. Halk kahvelerden dağılmadan baskını yapmalı.» dedi.

Yavaşça aşağıya indi. Sokağa çıktı. İki ev aşırı komşusu Yorgancı Hüsnü Efendi'nin kapısını çaldı.

---

(1) Dedikoduya.
(2) Bakışlarını.
(3) Burada: Naza.
(4) Cinsel ilişkide bulunmak üzere odalara.
(5) Doğacak çocukları.

Kapı hemen açıldı. Yağlıkçı, Yorgancı'yı epeyce zamandan beri tıkıp doldurarak bu baskın işi için hazır bir hale getirmiş olduğundan Hüsnü Efendi o akşam dükkândan Tosun ile Emin'i, iki kalfasını, beraber alıp gelmişti.

Evin avlusunda iki komşu yüz yüze gelince Hüsnü Efendi:

— Bu ne rezalet birader. Çoluğu çocuğu, karşımızdaki bu çiftehane kepazeliğini işitmesinler diye utancımdan arka bir odaya kapadım.

— Bizimkiler de, sizinkiler de bu rezaleti bu akşam duymuyorlar. Her gece biz kahvede iken başlıca eğlenceleri bu cümbüşü dinlemek oluyordu zannederim. Fakat şimdi uzun söze vakit yok. Hemen Allah'a sığınarak işe başlayalım. Haniya Tosun'la Emin nerede?

— Şurada, sokak üstündeki odadalar.

Bu iki delikanlı karşıki eğlence yerinin şehvetli hayhuyunu işitmekten öyle bir his coşkunluğuna gelmişlerdi ki Tosun hemen canan diye eline geçirdiği bir duvar yastığını kucağına çekerek kollarındaki yorgancı kuvvetiyle sımsıkı sarılmış, baygın baygın:

— Aman biraz daha kıvır göbek fırtınası, mırıltısıyla can çekişiyor, Emin ilk titremeleri geçirerek şimdi bitkin bir halde arka üstü mindere uzanmış, süzük gözleri tavana dikili, biraz evvel işittiği şehvet dalgaları kabartan operanın en ruhlu parçalarını kafasının içinde canlandırmaya uğraşıyor gibi dalmıştı.

Sokak kapısının açılıp kapandığını, sonra avluda lakırdı edildiğini işitince yorgancı kalfası kendini toplamaya uğraşarak arkadaşından sordu:

— Sabah hamam parasını kimden alacağız?

— Köpoğlu ben ne bileyim? Ekmekçinin çetelesine bir çentik daha çek.

Bu esnada Hüsnü Efendi oda kapısına gelerek:

— Evlatlar, haydi bakalım, davetiyle kalfalarına işlerini hatırlatınca, iki delikanlı açık duran düğmele-

rini el yordamıyla çarçabuk ilikleyerek dabduru[1] davrandılar.

Yağlıkçı, kumandasını üstüne aldığı bu baskının ilk emirlerine girişerek:

— Oğullarım, yemenileri[2] çekin bakalım.

Tosun, vücudundaki uyuşukluğun kalanını da bir iki gerinme ile gidermeye uğraşarak:

— Pekiy baba, işimiz ne? Çektik, çekeriz. Sonra ne olacak?

Yağlıkçı, düşünceye yol açar diye ensesini kaşıyarak:

— Yavrum Tosun, sen doğru Aksaray caddesindeki Kuşçu Arif'in kahvesine koş. Mahalle delikanlıları hep orada bekliyorlar. Onları arkana tak, köşe başına kadar gel, orada dur. Emir almayınca ilerleme sakın. Gürültü lazım değil.

Tosun kuşağı arasından çıkardığı çekecekle yemenilerini giyerek:

— Pistonu bozuk lomorkör[3] gibi enayileri peşime takayım. Köşe başında mola. Öyle mi?

Yağlıkçı:

— Oğlum Emin, sen de çeşmenin yanında dolaşan bekçiyi bul, «Haydi!» de. O ne yapacağını bilir.

İki yorgancı kalfası tığ gibi kapıdan dışarı fırlarlar.

Tosun, Ahmet'in evine doğru yumruğunu göstererek:

— Geçmişi kınalı Topsalata'sı seni!.. Bu akşam sana yağ limon koymadan habe kayarım[4] alimallah... Beylere, paşalara saz, naz... fıkaraya el peşrevi... öyle mi?

Yağlıkçı, şimdi karşısındaki Yorgancı'ya dönerek:

---

(1) Burada: Hemen.
(2) Hafif ayakkabı.
(3) "Römorkör" sözcüğünü yanlış söylüyor.
(4) Yerim.

— Hüsnü Efendi kardeşim, boş duracak vakit değil, mahalleyi bir dolaş. Hatırlıların kapılarını çal, şimdi bir gürültü kopacak. Yangın var zannıyla sakın telaşa düşmesinler. Şu mahallede kaç zamandır geçen bu rezaletten biz erkekler hepimizin bu işte suç payımız var. Bu utanılacak şeyi üzerimizden atmak için erkekler yavaş yavaş dışarı çıksınlar. Herkes payına düşen namus vazifesini kudretince, bu hâyâsızlığın temizlenmesine uğraşarak yapsın.

Hüsnü Efendi kendisine verilen namus vazifesini yerine getirmek için kapı kapı dolaşmaya çıktıktan sonra Yağlıkçı sokağa fırladı. Birkaç kol üzerine düzenlediği baskın alayının gelmesini bekleyerek, yaşından umulmaz bir çeviklikle köşe başından köşe başına mekik dokuyor, bazı duruyor, bazı koşuyor, fırtına çıkmasını bekleyen bir kaptan gibi gözleriyle sokakların karanlıklarını yırtmaya uğraşarak sinirli bir telaş içinde çırpınıyordu.

Birdenbire karşısına soluk soluğa Emin çıktı. Yağlıkçı sordu:

— Ne yaptın oğlum?

— Bekçiyi buldum. «Haydi!» dedim. Odun yarmaya hazırlanır gibi, ya Allah diye bir haykırdı. İki avucuna tükürerek sopasına yapıştı. Ödüm koptu. Beni dövecek zannettim. Olabilir ya... Mahallede kerhana var, beni zampara zanneder de... o sopayı suratıma bir inerse sonra kim vurduya gideriz. «Ne yapıyorsun bekçi baba, aradığın ben değilim,» dedim. Üç adım geri sektim. «Korhma evlat korhma... İdman ediyorum,» dedi. Zamparaların marizlerine kayacak mıyız?[1] Bunu evveli söylesenize! Copumu beraber almadım. Fakat kasavet çekme, (yumruğunu göstererek) buna yorgancı muştası derler. Bir inersem insanın suratını köşe minderi gibi yamyassı yaparım. Ben bu yumruklarla ne kerevetler kökledim. Nereye yapıştırsam yumuşatırım. Birkaç kerata tırtıklamak bana iş bile gelmez. Vay geçmişine be... Salatalı baskın nasıl oluyormuş? Hele bir görelim.

---

(1) Zamparaları dövecek miyiz.

— Ulan çenen pırtı. Lafa yekûn çek.[1] Sonra bekçi ne yaptı? Onu anlat.

— «Karahola, karahola!» dedi. Anladım ki karakola gidecek. Sopasını savurarak fertiğini verdi. Yolda kolları daha idmanlı bir acarına çatarsa kim kimi karakola götürür, artık orasını bilmem.

Bu esnada rap... rap... rap... Düzgün adım sesleriyle karışık otuz kırk kişinin birden şarkı sesleri işitildi. Uzaktan kopan kasırga gibi giderek ses dalgalanmaları büyüyor, gürültü çoğalıyordu. Şamatalı makam içinde seçilebilen nakarat şu idi:

«Aman, yavaş susalım
Arş Uncu'yu basalım
Arslan gibi salalım.»

Yağlıkçı işi anladı. Öfkeden, baştan ayağa bir titreme kesildi. O da şamatayı önlemek için bağırmak istiyor, fakat hırsından sesi çıkmıyordu. Boğulacak gibi bir hale gelmişti.

Tosun, mahalle delikanlılarından bir tabur kurarak bir kumandan cesaretiyle öne düşmüş geliyordu. Hasan Efendi'ye yaklaşınca, Tosun bağırdı:

— İstoper![2]

Rappp... Adım sesleriyle beraber şarkı da kesildi. Kederinden söz söyleyemeyerek hâlâ titreyen Yağlıkçı'ya karşı yorgancı kalfası neşeli bir seda ile:

— Allah, devlete millete zeval[3] vermesin, arkadaşlar, hep talimli. Vaktiyle hep silah taşıdık. Onbaşımdan yediğim tokat aklıma gelince hâlâ dumanı gözümde tüter. Çorba gibi yola çıkmadansa böyle taburla gelmeyi münasip gördük. Langa dönüşü bu... İçimizde tütsülü kafalar da var... Şuara[4] da eksik değil... Şarkı

---

(1) Çeneni kapa.
(2) Durun.
(3) Son.
(4) Şairler.

ebelerinden biri çarçabuk bir köfte[1] doğurdu. Beyit düzdü. Hanende[2] beylerden biri de ezgili bir makam uydurdu. Söyleyerek geldik. Ne var? Kızdın mı baba? Baskına da nikâha gidilir gibi efendice gidilmez a... Bıçkınız işte. Allah böyle yaratmış. Tutuldunsa iskambilini ver çık.. Bu böyledir... Biz kasavet tutmayız.

Hasan Efendi nihayet söz söyleyebilecek hale gelerek:

— Allah belanı versin. Ben sana böyle mi tembih ettim? Bir kere başını çevir de arkana bak. Sokaklar adam almıyor. Yedi mahallenin halkını birden kaldırmışsın. «Aman susalım» yaygarasıyla bütün dünyayı velveleye veriyorsunuz. Bu ne kepazelik!

— Kepazelik olmazsa biz ne ile yaşarız baba? Mangiz yok... aftos[3] yok... Gönül sevdalı, cepler boş... ona buna sırtarınca[4] bunun adı «tecevüz». Sokaklarda bağırıp da sevdanı dışarı verince bu da «kepazelik», ne yapalım? Baskın bu, boru değil... Bizim gibi tosunların başka ne eğlenceleri var? Yangın bir, baskın iki... Parasız tiyatro.

— Sus... Biz buraya külhanbeyi loncası açmaya gelmedik. Diskuru kes şimdi... Lafıma kulak ver. Uncu'nun evinin arkasında bir bostan var... Çiçekçi bostanı...

— İçinde semizotundan başka çiçek yok a... Adı böyle...

— Her ne ise... Arkadaşlarınla beraber o bostana atlamalı. Fakat taburla, şarkı söyleyerek değil, gayet sessizce... Adeta hırsızlama...

— Hırsızlama mı? Bostandan ne aşıracağız?

— Ananın örekesini... Ulan ben sizi alayla gece yarısı hırsızlığa mı gönderiyorum sanıyorsun. Yediği herzeye bak.

---

(1) "Güfte" sözcüğünü yanlış söylüyor.

(2) Şarkı söyleyen.

(3) Karı; yosma.

(4) Askıntı olunca.

— Ne bileyim ben? Hırsızlama[1] dedin de...

— Bir ot parçası bile koparmayacaksınız, anlıyor musun? Sonra burnunuzdan getiririm.

— İçimizde bu kadar rakı yangını var. Ağaçlarda yemiş görürsek diş oynatmadan durabilir miyiz?

— Hay sizin gözünüze, dişinize şimdi ha...

— Eh, eh... Alt tarafını salıverme. İçinde dursun.

— İnnallaha maassabirin,[2] ne laf anlamazlara çattık. Hüsnü Efendi sizinle nasıl geçiniyor bilmem ki?

— Ustanın adı şimdi «efendi»dir, ama o da bizim gibi çekirdekten yetişmedir. Biz birbirimizi anlarız, sen onun efendiliğine bakma. Gazeteyi kör dilenci gibi makamla şavullama okur. Elifi yan yatırsan tanıyamaz. Mutlaka kazık gibi dikine-durmalı ki gözüne girsin. Geçenlerde Beyoğlu'ndaki bir Şişli kibarım «şiş kebabı» okudu da gülmeden bayıldık. Sonra bunun üzerine ne halt etse beğenirsin? «Mahalle»yi «mahallebeli» diye heceledi. Ne yaparsın? Ustadır, şiş kebanının üstüne mahallebiyi de piyizlendik oturduk. Yorgancının âlimi, efendisi bu kadar olur.

— Tosun, bu akşam sen nerede içtin bu kadar?

— İçmedik. Sağanak geçiren motorcu hırkası gibi ta iliklerimize kadar çektik, şişmiş süngere döndük. Akşamüstü gelirken Langa'dan doğru bir lamelif çevirelim[3] dedik, lamelifin fiyongası Uzunodalar'a düştü. Lafın kısası içeri daldık, meyhane değil burası batakhaneye benzer. İç kapının arkasında bir enez[4] küpü vardır. İçmek lazım değil, kapağını aç bir kokla, oraya uzanırsın, baldıran kökü hülasası... Miçoya, «Doldur» dedik. Miço dersem ellilik kıranta[5] bir herif... O meyhanede ondan aşağı yaşta çırak kullanmaya gelmez, tehlikelidir. Rakı en ziyade sevda damarına dokunur. Göze bir şey görünmez. «Civanım, bir daha doldur, fa-

---

(1) Sessizce.
(2) Tanrı sabır versin.
(3) Gelişigüzel dolaşma.
(4) Şarap (?).
(5) Saçları kırlaşmış.

kat dört kadehi bir yap da bardağa akıt. Bu akşam baskına gidiyoruz, laf değil» dedim. Getirdi, yuvarladım. Bir daha... Bir daha... Vay geçmişine üflediğimin meredi be... Tezgâh başında zelzele olmaya başladı. Fırtınada demir tarayan gemi gibi sallanıyordum. Emin, kolumdan çekti, «Yetişir, gidelim!» dedi. «Arkadaş kapıyı bul da çıkalım,» dedim. Üç adım attım. Bu sefer de gözlemeci merdanesi gibi rakı beni yuvarladı.

— Lafı kes. Şimdi aklın başında ya?

— Ne demek? Tosun'un aklı dört beş bardakla oynar mı? İşte ayıklığımın mostrası[1] meydanda... Laflarımda sarhoşluk nişanesi var mı? Bak bu kadar delikanlı kumandamı bekliyor. Bir işaret edersem şimdi mahallenin altını üstüne getiririm.

— Sakın ha, habis!.. Sonra seni elebaşı diye polise veririm.

— Elebaşı mı? Hamam kızdı mı oynayacağız?

— Hamam değil, benim başım kızdı. Susar mısın? Yoksa susturayım mı?

— Kızma babacığım... Daha marta çok var. İşte sustuk. Elhap...[2] (Başını arkaya çevirerek) Arkadaşlar dikiz[3] gelin. Dilsiz oyunu var.

Arkadaki kalabalık hep birden:

— Elhap...

— Maşallah, arkadakiler de sana uygun... Bu akşam Uzunodalar'daki küplerde zırnık[4] bırakmamışsınız.

Hasan Efendi birkaç lahavle ile başını sağa sola salladıktan sonra arkadaki delikanlı kalabalığına doğru:

— İçinizde sarhoş olmayanlar, yahut razıyım, söz anlayacak derecede çakır keyif bulunanlar varsa ileri gelsin.

---

(1) En güzel örneği.
(2) Bir tür "tıp" oyunu; böyle denince susulur.
(3) Bakın.
(4) Burada: Bir damla bile.

Kalabalık arasında şu sözler dolaşır:

— Ne diyor? Ne diyor?

— «İçinizde çakar almazlar varsa ileri gelsin,» diyor.

— Vay kahpe oğlu be... Bizi Diyaribekir çakmaklısı[1] diye ona kim anlatmış? Çakarız baba, fakat almayız. Bize fitil işlemez.

— Biçimsizlenme ulan... Elhapı neden bozuyorsun?

— Laf soruyor be... Ona fesimin ibiği cevap verecek değil ya? Elbette ağzım söyleyecek...

Birkaç delikanlı Hasan Efendi'ye yaklaşarak:

— Biz ayığız efendi... Ne emriniz varsa söyleyiniz.

Arkadan kahkahalar:

— Ulan Faik'e bak... Şamandıra gibi sallanıyor da aval «Ayığız» diyor.

— Ayıktır... Ayık... Efendi cin içer. Matarası cebindedir. Salak Eyüp vapuru gibi islimi üç saat sonra tutar. Bir kere uskuru dönerse hem tornahit işler, hem tornistan...[2] Halıcıoğlu, Balat... İki tarafa çatarak gider. Fener'e uğramaz, Yemiş'e abanırsa artık kalkamaz. Orada sızar.

— Moruğu gömdüğümüz zaman bu enayi vapura ben de bindim. Eyüp iskelesinde biletçi kulübesinin önüne geldik. On altı kişi... Otuzar paradan hesapla. Paraları uçlandık. Masrafı cenaze sahibi verirmiş. Herifler otuzar paralık yük taşıdılar mı be? Yekûn hiç aklımdan çıkmaz. On ikiyi bayıldık. Mecidiye farkı da caba... Moruğun acısı o zaman içime çöktü. Hayırsız evlat demesinler diye mezar başında bir fantazya[3] ağlama yapayım dedim. Vay babasının canına bey... Vakıf çeşmeleri gibi bütün suyum kurumuş, gözümden yaş gelmedi. Fakat biletçinin önünde ter ile karışık sızmaya başladım. Sonra bizi bir dolaba koydular. Demir ka-

---

(1) Eski tip bir tür tüfek.
(2) Hem ileri hem geri.
(3) Burada: Yalandan.

pının arasına sıkıştık, belimin ortasında bir şey çıt dedi. «Ne oluyoruz?» dedim. Arkadaşım cevap verdi: «Zımbaladılar». Vay cenaze pulu da mı çıktı. Merak ediyordum. Acaba zımbayı neremden yedim? Namusa dokunur bir şey yok ya? Sonra Defterdar'a, Halıcı'ya uğrayarak yollandık. Meğerse vapurumuz dilenci[1] imiş... Eyüp'ün havasından vapurları bile böyle oluyor. Nereye çıkarsan otuzluk... Müsavat[2] var.

Mangaların her birinde konuşmalar olurken Hasan Efendi bin zorlukla söz anlatabilecek bir iki kişi bularak talimatına girişti:

— Arka sokaktaki kapısından bostana girmeli. Bahçıvanlar tembihlidir, ses çıkarmayacaklar, ama ekili zerzevatı çiğnememeye son derece dikkat etmeli. Her biriniz bir tarafa sinerek Ahmet'in evini o taraftan ablukaya almalısınız. Evin bostana bakar birkaç alçak penceresi vardır. İşte buralardan zampara kaçmasına meydan vermeyip hemen yakalayacaksınız. İşte vazifeniz bu... Öyle cin içmiş, peri tutmuş sarhoşları da içinizden çıkarınız. Hizmet büyük, vazife mühimdir. İki dünyada da sevap almış olursunuz. İşin iyi gitmesini bozacak hallerden sakınınız. Haydi bakalım, İnayet Bâri'den...[3]

Bu kumanda üzerine bir arbededir koptu. Sarhoşu ayıktan ayırmak kabil değildi. Bostan sokağına doğru bir kalabalık akmaya başladı.

Yangına gider gibi naralar da işitiliyordu:

— Şan verdi cihane Kara Mehmet Paşalılar...

— Sizi su gibi içer Yakup Ağalılar...

— Borucu Halil musluğu aç. Her ikinizi de sular Hoşkademliler...

— Dünyaya duman attırır Horhorlular... Habire imanım yuuuu.... Övünmeleriyle çıngar alametleri mis gibi tütmeye başladı.

Söz anlar takımı pek azdı. Bunlar bostana girdikleri sırada kapının önünde Karamehmetpaşalılarla

---

(1) Her iskeleye uğrayan vapur.

(2) Eşitlik.

(3) Yardım, Tanrı'dan.

Horhorlular salaya[1] tutuşurlar. Küfürlerin en işitilmemişi, en alışılmamışı, en yakası açılmadıkları arasında taşlar savrulur, gırla kafa göz yarılır. Arada bir yakındaki evlerin camları yürek oynatıcı bir şangırtı ile patlar, sokaklara dökülür. Kadınlar faryada başlar.

Hasan Efendi hâlâ çeşme başındaki baskın ve cesaret diskurunda devam eder. Polisler, zaptiyeler yetişir. İmam, bekçi, muhtarlar hep tamam...

Komiser, mahalle ileri gelenleri tarafından mühürlü bir mazbata olmadıkça baskına girişemeyeceğini söyler. Hasan Efendi elleri titreyerek, altı yirmi otuz kadar mühür ile karalanmış mazbatayı[2] gösterir.

Bu dava burada sürülürken Hüsnü Efendi bereket versin ki hatırı sayılır sayılmaz birçok kişi toplayarak Uncu'nun evini sokak tarafından muhasara etmiş bulur.

Öbür taraftan imamıyla, muhtarıyla, polisleriyle, toplanan halk da yürür, muhasaracılara katılırlar. Polislerin bir kısmı sala tosunlarını ayırmaya gider.

---

(1) Atışmaya.

(2) Tutanağı.

3

BASKINA DOĞRU

Vaka yerine çıkan bütün sokaklar mahşer gibi insanla dolar, girilip çıkılmaz bir kalabalık peyda olur. Mahalle, binlerce halkın kin ve küfür avazıyla inim inim inlerken bir mezarlık karanlık ve sessizliği içine dalmış Uncu'nun evinden çıt işitilmez. Perdeler inik, hiçbir tarafta ışık ve ses yok. Sokak fenerinden vuran titrek ışık altında, ahalinin bu öfkeli saldırışına karşı ev, korkusundan titriyor sanılır.

Mahallelinin teklifi üzerine imam kapıyı çalar. Cevap verilmez. Artan bir hızla birkaç defa daha vurur. Kapı açılmaz. Halkayı koparacak gibi kudurmuşça bir şiddet ile birbiri ardınca vurur durur. Hiçbir karşılık yok. Bu inatçı sessizlik halkın öfkesini bütün bütün artırır.

Kiminin alnı buruşuk bir mendil ile gözüne doğru eğrice sarılı, kiminin kolu bir bez ile boynuna asılı, saladan dönerek oraya bir sıraya dizilmiş olan bıçkın alayı içinden birkaç ses birden:

— Vay geçmişine maval okuduğumun pezevengi, aç kapıyı... yoksa şimdi omuzlar gireriz.

Komiser vekarlı ve resmi bir seda ile:

— Yok... Yok... Ahaliden kimse işe karışmayacak. Sonra şiddetle mesul olursunuz. Hükümet vazifesini bilir.

Bıçkınlar:

— Herif burada altı aydır insan çiftleştiriyor da...

— Ne dedi? Ne dedi?

— «Mesul olursunuz» diyor be... Sesi kes...

— Kerhaneyi Uncu işletsin, biz mesul olalım, öyle mi? Hükümet vazifesini güzel biliyor doğrusu...

— Herif kim bilir kimlere parmak yalatmıştır.[1] Başka türlü mahalle arasında ırz ticareti olur mu?

Tokmak vuruşlarına, imam, pazısının var kuvvetiyle devam eder. Ev değil bir mezar vesselam.

Pıt duyulmaz. Mahalle kodamanları ile polis memurları kapının önünde bir top teşkil ederek bu inatçı sessizliğe karşı alacakları tedbirleri konuşmaya girişirler. Kimi kapıyı kırmak, kimi bostan tarafından eve birkaç zaptiye indirmek, kimi merdiven dayayıp pencerelerden birinden içeri hücum etmek fikirlerinde bulunmaktalar iken kalabalık içinden fırlatılan bir taş pencerelerden birine rastlayarak şangır şungur cam kırıklarını ahalinin başına yağmur gibi indirir. Polislerden birkaçı külhanbeyi alayına doğru koşarak:

— Kimdir o?

— Ne bileyim anam babam? Burada binlerce adam var. Her birinin bir çift eli, on da parmağı var... Ara da bul.

Polis:

— Yakalarsam şimdi tevkif ederim.

Beylerden biri kahkaha ile:

— Yakalarsan tevkif kolay... Uncu evinden çıkmasın, hampalarla aftoslar hâlâ içerde çift yatsınlar. Biz burada 'tevkif olalım. Kıyak iş.

Bu sırada öteden beriden birkaç taş daha fırlatılır. Kimi evin kaplamalarında gümledikten sonra ahalinin başına düşer. Kimi gümbürtülerle cam kırıkları yağdırır.

Kalabalığın içinden acı bir seda:

— Aman... Aman... Vallahi beynim delindi. Hangi eline yestehlediğimin[2] çapkını attı onu. Baskının ilk kurbanı biz mi olduk?

Polis kızgınlıkla:

— Gördünüz mü yediğiniz haldı?...

Külhanbeyi boynunu çarpıtarak:

---

(1) Rüşvet vermiştir.

(2) Sıçtığımın.

— Kim yedi kardeşim? Bir Rabbimin hakkı için inan, sabahtan beri gırtlağıma elleme[1] lokma düşmedi. Otuzluk tütünle iştah ürkütüyorum. Görmüyor musun? Mum hala gibi karşındayım. Ne elim oynadı, ne dişim. Kabahatliyi bul da laf söyle.

Polis taşlayanları bulmak için kalabalık içine saldırınca halk bir siyah deniz gibi dalgalandı. Kopan gürültü bir uğultu halinde akisler yaparak ondan ona geçen bir kızgınlık gibi büyüyor, yayılıyordu.

Etraftan sedalar:

— Polis efendi, Sadık attı... Mahmut'a bak, viraneden daha taş topluyor.

Polisler Sadık'ı, Mahmut'u bulmaya uğraşırlarken... çat... çat... birkaç taş mermisi daha savruldu. Yine şangırtılar. Yine dökünlülere uğrayanların şikâyet gürültüleri... Fakat artık evin sokak tarafındaki yüzünde sağlam pencere kalmamış gibiydi. Şimdi taşlar bu camsız pencerelerden doğrudan doğruya içeri fırlayarak evin duvarlarında, döşeme tahtalarında gümlüyordu.

Sokak yüzünden püskürtülen taşçıların bir takımı arkaya bostan tarafına geçti. Bu taraftan da taş yağdırmaya başladılar. Bahçenin semizotu, yeşil salata, taze soğan, sarmısak tarlaları cirit meydanına döndü. Harçsız kırıntı taşlarla örülmüş duvarın bir kısmı bir anda yarım arşın kadar alçaldı. Çünkü atılan taşlar hep oradan alınıyordu. Çok kuvvetle atılan taşlar evin damına düşüyor, kiremitleri paramparça ediyordu. Karanlıkta oynayan bu azgın elleri görmek, durdurmak kabil değildi.

Bu şiddetli hücuma karşı öyle eskimiş tahtadan bir evin değil taştan bir kalenin bile pek karşı koyamayacağı anlaşıldı. Bu korkunç hakikat ev halkınca bilindiğinden, Uncu Ahmet ister istemez sokak yüzündeki kırık pencerelerden birinin kafesini sürerek kirli suratını ahaliye göstermek cesaretinde bulundu.

Arkasında kürkü, başında takkesiyle ağlayarak:

— Allah'tan korkmaz mısınız? Bu nedir?

---

(1) İri.

Sokaktan birçok haykırmalar:

— Allah lafını ağzına alma habis...

İmam Efendi:

— İçerideki karılar çarşaflansınlar, herifler de hazır olsunlar. Sen de beraber hep gelin. Karakola gideceğiz.

Ahmet:

— Hangi karılar, herifler? İçeride çoluk çocuğumdan başka kimse yok.

Ahaliden biri:

— Hangi karılar, herifler olacak? Zamparalar ile fahişeler...

Ahmet:

— Neuzübillah[1] o nasıl söz? Elli senelik namusumu lekeliyorsunuz. Hepinizi dava edeceğim.

Külhanbeyleri kahkahalar ile:

— Yıllanmış Yahudi şarabı gibi herifin ne eski namusu varmış be! Haydi aynasızlanma... Nazlıları hampalarıyla beraber aşağı indir. Geceliği beş liraya aftos nasıl olurmuş bir görelim. Seyrine de para yok ya...

Ahmet:

— İçeride ailem halkından başka kimseyi bulamaz iseniz ne yapacaksınız?

Bir ses:

— Senin ailenin sayısı belli mi? İçeridekilere amcamın oğlu, teyzemin kızı diye birer hısımlık takarak işin içinden çıkmak istiyorsan böyle kerhaneci martavalına kimsenin kanmayacağını bil.

Hasan Efendi:

— Yaya, arabalı, akşamdan beri gelenleri hep gördük. Beyhude ısrar etme.

Ahmet:

— Onlar misafirdi, gittiler.

Hasan Efendi:

— Aç kapıyı... «Hükmi nizam icra olunacak»...[2] Bu kadar halk burada bekliyor.

Ahmet:

— Halkı ben davet etmedim ya, beklemesinler.

---

(1) Tanrı korusun.

(2) Düzeni koruma hükmü uygulanacak.

Hasan Efendi:

— Böyle küstahça sözler ile halkı kızdırma. Sonra halin pek fena olur. Herkes senin aleyhinde ayaklanmış. Baksana kalabalığı zor tutuyoruz. Çürük kapına güvenme.

Ahmet:

— Ahaliden sorarım: Şu mahalleye geldim geleli hangisinin gönlünü incittim? Kimse ile bir geçmişim var mı? Benden ne istiyorlar?

Hasan Efendi:

— Namuslu bir mahalle içinde senin gibi ırz ticaretini kazanç yolu yapmış bir adam yaşayamaz.

Ahmet:

— Benim böyle bir ticaret yaptığımı nasıl ispat edersin?

Hasan Efendi:

— Sen aç kapıyı, ispat kolay.

Ahmet:

— Ya edemezseniz?

Hasan Efendi

— Edemez isek senin için âlâ ya! Bu kadar halkın gözünde temize çıkmış olursun. Senin için başka kurtuluş yolu yok. Masum olduğunu ispat etmeli, kurtulmalı.

Ahmet:

— Bir cinayet mi var? Evinde namusu ile oturan bir adam, hiç sebepsiz kapısının önünde toplanmış, öfkesinin sebebini ve böyle bir işe karışmaktaki salahiyetinin derecesini bilmeyerek sövüp sayan, taşlarla camları, kiremitleri indiren cahil bir halka karşı, masum olduğunu ispat etmeye ne mecburiyeti vardır? Hükümet yok mu? Adalet yok mu? Bana bulaştırmak istediğiniz pis işle tutalım suçlu bulunsam bile cezamın tayini[1] ahaliye mi düşer? Herhangi bir davada ahaliye böyle toplanarak icraatta bulunma iznini veren hangi kanundur? Böyle bir nizam hangi memlekette vardır? Bana yüklemek istediğiniz iş, şu saatte sabit mi?[2] Değil, öyle ise meydana çıkmadan, sabit olmamış bir şey için evimin camları, çerçeveleri niçin indiri-

---

(1) Belirlenmesi.

(2) Gerçek olduğu kanıtlanmış mı?

liyor? Çeşit çeşit küfürler ve tehditler ile evime karşı yapılan bu saldırıdan korkarak ailem insanlarından, çocuklarımdan birkaçı, bir derde uğrasa veya ölse, maddi ve manevi bunun mesulü kim olacak? Hâkim huzurunda bunun cevabını kim verecek?

Ahmet'in bu son sözleri üzerine, komiser bıyıklarını karıştırmaya, Hasan Efendi de terlemeye başladı.

Etraftan gürültüler:

— Vay köpoğlu herif be... Ne apukatmış...[1] Namusluyum diye durmuş da bize kantin atıyor.[2] Ben öyle namusun üstüne.

Polislerden biri:

— Sus edepsiz... (Maiyeti bir polise) Böyle uygunsuz uygunsuz söylenenler olursa yakasından yakala zaptiyelere teslim et.

Kalabalık içinden biri:

— Uncu Ahmet otuz kırk kişiyi deliğe tıktırmadıkça teslim olmayacağa benziyor. Zemane bu, ne dersin? Namussuzdan namusunu satın almalı, derler. Böyle sözlerin her birinde bir hikmet vardır.

Hasan Efendi, Ahmet'i cevapsız bırakmamak için birkaç defa yutkunduktan sonra:

— Burada «icra-yi vazife eden»[3] ahali değildir. Merkez komseri, polisler, zaptiyeler, imam ve muhtarlar hep mevcut... Vakaya sebep olan da sensin. Mahallemiz mahalle olalı böyle bir suç ile kimsenin kapısı önünde toplanmamış, bu yolda bir kabahat yüzünden bir insanın burnu kanamamıştır. Senin evinin camları yalnız bu gece değil, birkaç aydan beridir kırılıp duruyor.

Ahmet:

— Bu gecekiler polisin gözü önünde kırıldı. Komiserin buraya gelmesi böyle esef edilecek hallere göz yummak için değildir. Merciine[4] çağırıldığı vakit elbette bunun cevabını verecektir. Küçük kızım korku-

---

(1) Avukatmış.
(2) Yalan söylüyor.
(3) Görev yapan.
(4) Yetkili makama.

dan bayıldı, yatıyor. Nabızları durmuş gibi ağırlaştı. Giderek hali fenalaşıyor. Bizi düşürdüğünüz şu tehlikeli hal bir doktor getirmeye bile hiç müsait değildir.

Hasan Efendi:

— Sen kapıyı aç, biz doktor buluruz.

Ahmet:

— İçine girdiği tehlikenin şiddetli mesuliyetini anlayamayan bir halka kapıyı açıp da çoluğumu çocuğumu diri diri öfkeli ayaklarında çiğnetemem.

Hasan Efendi:

— Burada polis var, korkma!

Ahmet:

— Bu kadar zamandır durmadan evimi taş yağmurundan kurtaramayan polise ailemin hayatını emniyet edemem.

Hasan Efendi:

— Taş atanlar birkaç çapkındı. Polislerin peşlerine düşmeleri üzerine hepsi defolup gitti.

Ahmet:

— Onlar defedilmemeli. Cezalarını görmek için hepsi tutulmalı idiler. Onlar kaçtıysa vakanın asıl tertipçi ve sebep olanlarını isterim. Komiser efendi, size söylüyorum. Tahkik ederek bir fezleke yapınız.[1] Mahalleden bu işe ön ayak olanlar kimlerdir? Davacıyım.

Komiser:

— Ben vazifemi senden öğrenecek değilim.

Ahmet:

— Sizin vazifeniz merkezinizin idaresi altındaki mahallelerde bu gibi vakalar olunca meydana gelecek olan müracaatları dinlemektir. Şu anda en büyük memur olmanız dolayısıyla canımızın, ırzımızın, evimizin, malımızın korunması size aittir. Davamı kayıt ve zapt etmeye mecbursunuz.

Kalabalıktan biri:

— Söyletmeyiniz artık şu kârhaneciyi[2] be... Ne duruyoruz, kapıyı kırıp girelim.

Bunun üzerine ahali hücum için dalgalanır. Fakat işin almakta olduğu nezaket üzerine sayıları artırılmış

---

(1) İnceleme yaparak tutanak tutunuz.

(2) Genelev işleten kimseyi.

olan polisler, zaptiyeler var kuvvetleriyle kalabalığa dayanarak halkın saldırmasını güçlükle önlerler.

Ahmet:

— Komiser efendi, yine size hitap ediyorum, bana halkın önünde «kârhaneci» diye ayıp bir sözle laf söyleyen o kimseyi tutunuz. Davacıyım.

Ne yapacağını şaşırmış bulunan komiser, bir penceredeki Ahmet'in yüzüne, bir Hasan Efendi'ye, bir de halka ne yapılmak lazım geldiğini sorar gibi bir kere baktıktan sonra polislere tutma işareti verir. Polisler saldırırlar. Fakat Uncu'ya hakaret etmiş olan, ne olur ne olmaz diye oradan sıvaşmış bulunur. Onun yerine başka bir kişiyi yakalamak isterler.

— Billahi ben söylemedim. Söyleyen zıvladı.

— Benim neme lazım birader? Ağzımı bile açmadım. Öyle bir sanat yapıyorsa kendine... Her koyun kendi bacağından asılacak, bana ne?

— Murdarın[1] günahı üstünde kalsın... Bu zamanda nizam var, kanun var. Beyoğlu'nda, Doğruyol'da dolaşanlara bile «muhabbet tellalı» deniyor. Enayi miyim ben? Mahalle aralarındakilere «sevda taciri» mi denecek, ne denecek? Elbette uygun bir lakap bulunacak... Hiç böyle kaba laf çıkar mı ağzımdan?

Bu yolda kabahati üstten atmak için müdafaa sözleri işitilir. Fakat bu sual cevap kapıdan uzak bulunan halk arasında, ileri doğru gitgide aslım ve şeklini değiştirerek yayılmaya başlar:

— Ne olmuş? Ne diyor?

— Uncu Ahmet ahaliden namus davası ediyormuş. «Pezevenk» diyeni yakalayıp götürüyorlarmış.

— Namuslular, namussuzlardan nasıl ayrılacak? Bu kelimeyi Türkçemizde niçin icat etmişler. Yiğit lakabıyla anılır. Uncu'ya söylemezsek lügatımızda kimin için saklayacağım? Bir insan ne kadar aşağılık meslekte olsa ben bu sözün anlattığı adamım der mi? Hâyâlılık ve namussuzluk kötü sanatları ile apaçıkta olanlar hakkında kullanılacak sıfatlar bu gibileri gücendirmemek için nizama uygun olarak izinleri alındıktan sonra mı ağıza alınacak? Hangi tabiri nerede kullanacağı-

---

(1) Pisin.

mız hakkında kanunlar yapsınlar. Biz de ne diyeceğimizi bilelim.

Temiz, kaba sözlerle herkes bu iş için fikrini yanındakine anlatmaya girişir. O aralık kalabalık arasından gecelik kürk ve entarili, sakallı, zayıf bir efendi, Uncu'nun bu iffet ve namus davası karşısında son derece asabileşir. Yaydan kurtulmuş ok gibi ahaliyi çiğneyerek kapının önüne, polislerin karşısına atılır. Ve söylenmesi yasak sözü haykıra haykıra sekiz on defa tekrar ile:

— Bu herifin iğrenç sıfatını işte söylüyorum. Beni tutunuz. Burada söylediğimi yalnız mahkemede değil Allah'ın huzuruna çıksam tekrar etmeye hazırım. Namusla namussuzluk karşı karşıya gelince söz hakkı yalnız kötü tarafa verilmez. Bu herif iğrenç sanatıyla ortaya çıkarılacak, isteyen yüzüne tükürecektir. Aylardan beri mahallenin rahatını, temizliğini bozan böyle bir edepsiz hiçbir suretle müdafaa edilemez. Bu iğrenç davayı dinlemekten artık bütün namuslu kimselerin sabırları tükenmiştir. Ne duruyoruz. Kapıyı kıralım.

Ahmet:

— Kıramazsınız. Ahalinin evime girme hakkı yoktur. Kanun bazı hallerde bir eve girme hakkı verirse bunu yalnız zabıtaya verir, halka değil. Komiser efendi, bu adamın adını sanını ve işini zaptedin ve bana kaç defa «pezevenk» diye kötü kötü söylediğini kaydediniz. Davacıyım.

O efendi:

— Polis buraya senin ahaliye karşı olacak ithamını zaptukayt için gelmemiştir. Kapıyı aç, evvela yüzünün aklığı meydana çıksın. Davayı sonra edersin.

Ahmet:

— Açmayacağım.

Efendi:

— Kırarız.

Ahmet:

— Kırarsınız. Polis mesul olur.

Efendi:

— Senin gibi bir kerataya karşı, hâşâ zabıta mesul olamaz.

Ahmet:

— Bu adam en azılı önayaklardandır, komiser efendi, kaydediniz.

Efendi:

— Daha söyleniyor musun melun! Burada davacı, senin namussuzluğundan yaka silken mahallelidir. Görmüyor musun, binlerce halk sana karşı ayaklanıp toplanmış, buradaki zabıta insanları on beş yirmi kişiden ibaret. Namusun bu kızgınlığına karşı ne yapılabilir? Kapıya hücum edilmesinin önüne geçebilir mi?

Ahmet:

— Biraz kanun öğren de sonra lafa karış. Zabıtanın kuvveti sayı ile ölçülmez. Şehrinin kanunu bilen terbiyeli halk sayıca on bin de olsa yine tek bir polis neferine itaat eder, buna mecburdur. Her insan için medeniyet vazifesi budur. Bunu bilmeyenlere medeni denemez. Ahalisi en kalabalık memleketlerde zabıta insanları en azdır. Terbiyeli memleketlerde zabıta teşkilatındaki maksadın halk ile boğuşmak olmadığını anlamalısın zavallı adam.

Kalabalıktan başka biri:

— Biz bu heriften terbiye, medeniyet, kanun, namus dersleri mi almaya geldik? Söyletmeyiniz artık uğursuzu. Namus dersini kim kime verecek? Mahalleli haydi bakalım arş...

Bu teşvik sesi üzerine halk arasında bir öfke dalgalanması olur. Polislerin, canla başla önlemeleri tesirsiz kalır. Kapı gıcırdamaya başlar. Fakat hücum sıkıştırması ile birkaç kişi ezilerek:

— Allah aşkına itmeyiniz, pastırmaya döndük, feryatları işitilir.

İşin sonunun yaklaşması korkunçluğunu gören Ahmet, sakladığı son müdafaa silahını kullanmak için pencereden yarı beline kadar sarkarak:

— Komiser efendi, mesuliyetiniz pek büyüktür. Ecnebi patentesindeyim.[1] Sefaretimden memur gelmedikçe kapıyı açmam. Şimdi kırabilirsiniz.

---

(1) Uyruğundan.

Uncu bu son ültimatomdan sonra gümbedek kafesi indirerek içeri çekilir. Sonunun çok fena olacağını düşünmeden bir saflıkla önayak olmuş bulunan Hasan Efendi, ne diyeceğini bilemez, süklüm püklüm bir tarafa sokulur.

Komiser mendiliyle alnının terlerini silerek adamlarına:

— Aman evlatlarım gayret... Kapının önünden halkı dağıtınız. (Ahaliye doğru haykırarak) Çekiliniz, dağılınız. Vaka o bildiğiniz baskın şeklinden başka türlü bir şekil almak üzeredir. Şimdi kızgınlıkla ne yaptığınızı bilmiyorsunuz. Bir fenalık olursa sebep olanların cezaları ağır olacaktır. Hükümetin işine karışmayınız. Biz vazifemizi biliriz.

Ahaliden birkaçı:

— Biz çekilip gidelim de içerdeki sermayelerle müşteriler yine hındımlarında devam mı etsinler?

— Kerata, ecnebi patentesinde ise, gitsin iğrenç sanatını tabiiyetinde bulunduğu hükümetin memleketinde işlesin. Cezasını isteriz. Ahali başka türlü buradan çekilmez. Patenteli umumhaneciler hangi taraflarda ticaret ediyorlarsa bu da oralara gitsin. İslam mahallesinde ne işi var? Tesbihle camiye namaz kılmaya gelip de halkı neden aldatıyor?

Komiser karakoldan asker getirmek için polislerden birinin kulağına birkaç kelime fısıldadıktan sonra ahaliye karşı:

— Müsterih olunuz. Evin her tarafına noktalar dikip girip çıkmaya hiç izin vermeyeceğim. Ahmet Efendi iddialarını makamında söylesin. Fezleke, vukuat jurnalı,[1] hepsi nizamına uygun olarak yapılacaktır. Fakat siz dağılmalısınız.

Polislerin son bir gayreti üzerine kapı kalabalığı biraz seyreltilir.

O civarda bulunan vükeladan[2] birinin konağına misafir gelmiş iki Frenk bu baskın patırtısını işitince

(1) Olay tutanağı.
(2) Vekillerden; bakanlardan.

yanlarından hiç ayırmadıkları fotoğraf makineleriyle, magnezyumları[1] ile vaka yerine hemen koşuşmuşlardı.

Şark'ımızın hayat ve âdetlerine ait manzaraları tetkik ve gözlemekte gösterdikleri merak ve aceleciliğe karşı çok defa dilimizi çok az bildikleri için şeşi beş görerek bizi Avrupa'ya çarpık tanıtan ecnebilerden bu iki meraklı, vakayı görebilecek bir evin cumbası altına sığınarak Fransızca şöyle konuşurlar:

— Niçin bu kadar gürültü? İçeridekilerin cinayetleri niçin bu derece korkunç sayılıyor?

— Namuslu bir mahallede güzelliklerinin ticaretiyle geçinen kadınların bulunması istenilmez de...

— İstanbul'da bu gibilerin varlığını caiz gören namussuz mahalleler var mı?

— Hayır zannetmem...

— O halde bu kadınlar sanatlarını nerede icra etsinler?

— Hiçbir yerde.

— Demek adamakıllı bir yasak. Bu saçma.

Frenkler böyle kendi medeniyetlerine göre işi muhakeme etmekte iken ahalinin kini ve öfkesi büyüdü. İkide bir kapıya hücum gösteren o öfkeli insan denizi, şimdi hiçbir kuvvetin tutamayacağı bir şiddetle köpürüyordu.

Uncu Ahmet'in «Patenteliyim» gözdağıyla polise karşı gelmesi herkese fena dokunmuştu. İçeride bir sürü kadının yabancı bir devlet koruması ile fuhuş ve rezalet yapmasını kimse içine sindiremiyordu. Ağızdan ağıza yayılan kötülemelerle bir anda kızışarak birbiri üzerine kabaran insan dalgaları arka arkaya gelen birer saldırışla kapıya fışkırdı. Setini yıkmış bir su bendi gibi bir kara insan kalabalığı açtığı yoldan içeri akıyordu.

Komiserin karakoldan istediği yirmi kadar asker o sırada yetişmiş olduğundan zavallı adam son bir vazife çaresi olarak halkın önünde içeri girdi. Kalabalıktan

---

(1) O zamanlar, fotoğraf çekilirken, flaş olmadığı için magnezyum parlatılırdı.

ayaklar altında çatırdayarak yıkılma tehlikesi gösteren merdivenden adamlarıyla beraber en önde ileri fırladı. Birinci kat sofasını tuttu. Kapalı bulunduğu oda kapıları önüne ikişer üçer süngülü diktikten sonra üst kata çıkacak merdivenin başına da biraz silahlı kuvvet dizdi. Sonunda ahaliye karşı bağırdı:

— Ne söz anlamaz insanlarsınız. Her şeyin usulü vardır. Baskın yapmak istiyorsunuz. Hep birden içeri dalıyorsunuz. Şimdi buradan yakalamak istediğiniz kimseler bu kalabalığa karışırlarsa nasıl ayırt edeceğiz? Bakalım herifler tavan arasına mı saklandılar? Kömürlüğe mi? Mutfağa mı? Bahçeye mi? Kuyuya mı? Vazifemizi zorlaştırmayınız. Allah'ını seven dışarı çıksın. Kırık kapı kanatları da eğreti olarak yerlerine konarak dışarıdan girme önlensin. Din ve imanı olanlar bu emri mutlaka dinlerler. Kurtarmak istediğiniz mahalle namusu başka türlü kurtarılamaz. İçeride kimseyi bulamaz isek sonra hepimiz şiddetle mesul oluruz. Benden günah gitsin. Söz dinlemediğiniz halde silahlı kuvvetle sizi zorla evden çıkarmaya mecbur kalacağım. Bu son çareye başvurmak zorunda kaldığım halde olacak fenalıkların mesuliyeti tamamıyla sizin üzerinizdedir.

Ne olur ne olmaz diye yanında bulundurduğu beş altı jandarmaya da:

— Haydi bakalım arkadaşlar, ahaliyi dışarıya püskürtünüz.

Kalabalığın söz anlayan kısmı komiserin bu hakkını doğru bularak, söz anlamayanlara bu doğru hareketi anlatmaya uğraşarak birbirini ite kaka, bağrışa çağrışa evden çıkarmaya başladılar. Vakanın tespiti için bulunmaları lazım olan mahalle ileri gelenlerinden sekiz, on kişiyle bu heyecanlı baskın işinin en gizli ilk safhalarını yakından görmek merakıyla gizlenmiş iki yorgancı kalfasından başka içeride kimse kalmadı. Kırık kapı kanatları çevrildi. İçeriden, dışarıdan nöbetçiler dikildi.

4

EVDE ZAMPARA YOK

Tosun ile Emin, merdiven altının karanlığına sığınmışlar, fısıldaşıyorlardı:

— Kapana kendi ayağımızla girdik. Şimdi zampara diye bizi çal yaka ederlerse?

— Ulan üzerimize yorduğun devlete[1] bak be.. Hiç böyle camadanlı,[2] basık ökçeli, çorapsız zampara olur mu? Burası patenteli kibar kerhanesi...

— Burada ne arıyorsunuz, diye polisler marizimize kayarlarsa?

— İşte o düşünülecek şey... Adam sen de... Ben döşekten kalkmış, harareti, dumanı üstünde üç dört aftos[3] yüzü göreyim de birkaç elli altı[4] yemeye razıyım. Bir avurdumdan girer ötekinden çıkar. Dert tutmam. Hovarda vücuduna mariz, afiyettir, bedeni çelikleştirir. Bu baskının iç perdesini, yatak oyununu seyretmeden bizi kapı dışarı mıcır döküntüsü gibi ederler ise, işte o acıklı olur.

— Ne yapalım ulan?

— Enayileri kandırmak için atacak bir küllümün[5] yok mu?

— Mangizsizlikten zati[6] hep küllümle geçiniyoruz. Çalkantıda safra döken salapurya gibi ata ata ka-

---

(1) Şans; talih.
(2) Çapraz düğmeli, ipek ya da sırma işlemeli yelek.
(3) Oynaş; burada: Orospu.
(4) Tokat; şamar.
(5) Durumu kurtarmak için söylenen yalan.
(6) Zaten; aslında.

fam tamtakır kaldı. Hele dur, akıl işportamı bir karıştırayım. Yorgancı sepetidir, daima bir iki kırpıntı bulunur. Ha, bekle, işte yakaladım. Sen baldırının birini mendil ile bağla. Bataklıkta kurbağa bekleyen leylek gibi tek ayak üzerine dur. Yürü derlerse adım atma. Zıpzıp taşı gibi sek. Ben de pencerenin birini kapayıp üzerini bağlayayım. Yarımşar tertip birimiz topal, birimiz kör olalım.

— Tezkeresiz[1] dilenciliğe mi çıkacağız.

— Ne sağlam dilenciler böyle küllümle geçiniyorlar. Biz yarım saat içeride kalmak için bu kör, topal oyununu oynayamaz mıyız?

— Sonra ne olacak?

— Patlama be... «Burada ne yapıyorsunuz?» derlerse, «Efendim sakatlandık. Gözümüz görmez, ayak tutmaz. Bizi dışarıya atmayınız, kalabalıkta çiğneniriz» deriz.

Aşağıda Tosun'la Emin bu konuşmada iken yukarıdakiler bu baskın folluğunu soğutup çıt etmeden evdekileri sokuldukları gizli yerlerden birer ikişer çıkarabilmek için olanca tedbir ve sözlerini harcıyorlardı.

Komiser iki oda kapısı karıştırdı. Fakat içeriden sürmeli buldu. Bir üçüncüsünü kurcaladı. Kapı açıldı, fakat içerisi karanlıktı. İlkin polislerin ceplerindeki elektrik fenerleriyle odayı kısaca gözden geçirdikten sonra tavanın ortasına asılı büyük bir lamba yakıldı.

Lambanın altına kurulmuş geniş içki sofrasının üzeri hayvar, balık yumurtası, tuzlu balıkların, salataların, çerezlerin, kuru ve yaş meyvelerin çeşitleri ile bol bol donatılmış görüldü. Boş, yarım, dolu karmakarışık şişeler, bazıları devrilerek içindekileri saçılmış, bazıları diplerinde kalmış yudumları ile, hele birtakım, rakının üzerine su konarak süt gibi bembeyaz kesilmiş ve içmek kısmet olmayarak dolu kalmış kadehler, hep birer tarafta dağılmış duruyor. Çatallar, bıçaklar, peçeteler, oraya buraya fırlatılmış, sofranın bu karışıklığı, etrafındaki içki içenlerin meclislerinin[2] en zevkli, bir hey hey devrinde bırakıp kaçıştıklarını gös-

(1) İzin belgesiz.

(2) Eğlence toplantısı.

teriyor. Nağmeleriyle, iniltileriyle, insanı oynatan ahenkleriyle meclisin sefa içindeki adamlarını söyleten, güldüren, oynatan, çıldırtan ut, keman şimdi susmuş telleriyle utangaç, korkak birer tarafa uzanmış yatıyorlar, sedefli tel ince parmaklardan yediği fiskelerin ilacı olmayan hicranıyla bir duvara dayanmış dinleniyor, çekici hıyanetleri ile gönüller yakan gözlerin işveli rutubetini silen, şehvet azgınlığıyla nemlenen pembe dudakların, tutkunların kıskandıkları öpücüklerden buruşmuş zarif kadın mendilleri, sıcak kucaklamalardaki sevgi sıkıştırmasından bunalmış, terlemiş vücutlardan fırlatılmış şık kadın ceketleri, terlikler birer tarafa serpilmiş, bütün bu eşya hal dilleriyle biraz evvel görmüş oldukları neşe ve vuslat âleminin, o tecessüslü gözlere karşı apaçık birer hakikat satırı gibi oradaki esrarın ne olduklarını anlatıyorlardı.

İhtiyar, genç bütün orada olanlar, dağıttıkları bu içki ve sevgi meclisinin, çok insafsızca bozdukları bu çalgı ve sefanın, korkuya çevirdikleri bu sınırsız neşenin vesikaları karşısında bir zaman düşünceli ve hemen hemen müteessir kaldılar. İçlerinde vicdan endişesiyle sarsılanlar oldu. Böyle bir eğlentiye gizlice çağırılaydılar gelmekte gecikmeyeceklerini içlerinden söyleyenler bile bulundu. Kendinin yapmaya istekli olup da yapamadığı bir işi başkasının talihlilikle yaptığı halde insanlarca o işi yapabilene karşı olan bu kin ve öfke nedir?

Evet, bu böyle idi. İnsanların çoğu yasak işlerden ciddi bir çekinme ile kaçınır değildir. Yapmak ellerinden gelmediği şeyler için günah işlememiş olurlar ve sonra günah işleyenlere karşı atıp tutarlar. Hatta o kadar ki, bazı kimseler, gizlice işledikleri günahların bir başkasımn yaptığı meydana çıkınca onu kabahatli bulmak için herkesle ağız birliği yapmakta vicdanlarından sıkılmazlar.

Bu soğukkanlı düşünceler çok sürmedi. Aslına bakılırsa sevda günahı işlemekten bedence işlemez hale gelmiş ihtiyarlar kinlerini püskürmeye başladılar. Katılamadıkları bir zevki işleyenlere karşı bunu yapamama yüzünden düşmanlık duyan gençler de bu kötüleme işine karıştılar. Vazifeleri de bunu emrediyordu.

En evvel Hasan Efendi dedi ki:

— Artık ispata, şahide lüzum kaldı mı? Burası evden çok meyhaneye benziyor. Bu ne kadar kadeh, bu ne kadar meze? Karılar, zamparalar bizim tahminimizden daha çok ziyade imiş. Bu rezalete bakın; şu hal, camide ön safta namaz kılan tesbihli efendinin gösterdiği Allah'tan korkmak haline yaraşık alacak rezaletlerden midir?

Komiser:

— Ama dikkat ediyor musunuz? Ortaya saçılanlar hep kadın eşyası... hiçbir erkek eşyası yok... Ne bir fes, ne bir yelek, ne bir ceket... Bu tuhaf.

Hasan Efendi telaşla:

— Acaba ustalıkla horozları kapı dışarı uçurdular mı?

Yorgancı Hüsnü Efendi dalgınlıkla meze tabağındaki tuzlu bademden iki üç tanesini ağzına atarak:

— Hiç bu olur mu? Ev, önden, arkadan sarılmıştı. Herifler iskete kuşu olsalar yine uçamazlar.

Yorgancı tuzlunun üstüne ağız tatlılamak için elini, soyulmuş armuda uzattığı sırada, Hasan Efendi komşusunu dürterek:

— Ne yapıyorsun?

— Sarhoşun mezesini yemek helaldir.

Komiser ne yapacağını düşünmek için elini fesinin içine sokup başını kaşıyarak:

— Şimdi odadakileri gürültüsüzce dışarı çıkarabilmenin bir kolayına bakalım.

Hep birden sofaya çıkarlar. Komiser odalardan birinin kapısına parmakları ile hafifçe vurarak:

— Ahmet Efendi, nerede isen meydana çık.

Ses yok.

— Saklanma ile, ses çıkarmamakla yakayı kurtaramazsın. Kapı önünde halk bekliyor.

Yine ses yok.

Komiser yumruklarının şiddetini büsbütün yükselterek:

— Sokak kapısım kıran ahali oda kapısını açmakta zorluk çekmez. Bizim vazifemizi güçleştirmek, ken-

di halinin kötülüğünü büyütmek demektir. Her şey yine olur, fakat çok fena surette olur. Ecnebi patentesiyle bir memleketin kökleşmiş âdetine karşı gelinemez. Burası islam mahallesidir. Âdetlerine uymak lazımdır. Ahaliyi kandırmak için nasıl camiye gider görünmüş isen şu saatte de yine o halkın iradesine boyun eğmeye mecbursun. İşi uzatma.

Cevap yok.

Komiserin bu boş çekişmesini merdiven altından dinleyen sahte kör ile topal, işin ne hal alacağını görmek merakı içinde yanıp tutuşurlar. Yukarıya çıkmaktan kendilerini alamayarak sendeleye seke sofaya gelirler. Polisler bunları görünce dışarı atmak için hemen yakalarına yapışırlarsa da Hasan ve Hüsnü Efendiler:

— Onlara dokunmayınız,. bizim kalfalarımızdır. Baskın işinde kullanmak için bu gece biz alıkoymuştuk. Baksanıza biçareler candan hizmetleri yolunda sakatlanmışlar. Burada kalsınlar. Bu hallerinde de sırası gelince yine yararlık gösterebilirler, diye arka çıkarak ikisini de bıraktırdılar.

Ahmet'e karşı komiser bir çeşit yalvarmadan tehdit etmeye doğru sözlerini yükselterek kapı açtırmak çekişmesinde devam etmekte iken Tosun'la Emin oradan sıvışarak meclis odasındaki boş kalan içki sofrasının başına geçmişlerdi.

İki kalfa, içkinin, mezelerin bu çeşitli bolluğunu görünce evvela yutkuna yutkuna dolap beygiri gibi sofranın etrafında dolaşmaya giriştiler. Nereden başlayacaklarını şaşırmışlardı. Sonunda Tosun, havyarın üzerinde mıknatıslaşmış gibi dikili kalan gözlerini oradan ayırmayarak:

— Gördün mü ulan körlüğün, topallığın kerametini? Mangizsizlikten rakıya hasret kalıp da rüyamda anzorot[1] sofrası gördüğüm zaman hep Dış Kalpakçı'nın yağsız piyazıyla ciğer tavasını görürdüm. Vay canına be, böylesi düşüme bile girmezdi. Enayiler hep şarkı çağırmışlar, hiç meze yememişler ki...

---

(1) Rakı.

— Atacak mıyız?

— Avalın sorduğuna bak... Durulur mu ulan?

— Ya usta görürse?

— Usta bizden pisboğazdır. O mutlak buradan birkaç kırıntı çimlenmiştir. Görmüş gibi bilirim, duramaz.

Kadehlerde olan kalmış yudum, rakı her ne varsa birer birer diktiler. Niyetleri oradaki içkinin damlasını israf etmemekti. Sonra birer yaylım hücumu ile mezeleri avuçladılar. Tosun, avurdundakini yutmaya uğraşarak:

— Ulan deve gibi atıştırma. Sonra şişedeki rakıları mezesiz mi çekeceğiz?

— Kasavet çekme be... Baksana... Sana da yeter, bana da... Buradakileri bitirirsek kilere gideriz. Acaba o nerede? Keşfedemez miyiz?

Emin, kadehe bardağa koymak zahmetine katlanmayan acele bir iştah ile dolu şişelerden birini kavrar, lakır lakır yarıya kadar diker.

Tosun:

— Küfelik olacaksın be...

— Bana ne? Küfeyi taşıyacak hımbıl düşünsün.

— Biraz idareli git.

— İdareliye vakit var mı? Şimdi bizi buradan elerler. Kendini Sandıkburnu'nda koltukta[1] mı zannediyorsun? Onlar bizi buradan süpürmeden biz sofrada ne varsa sömürelim. Haydi bakalım, cebinde kirli mendil, sicim yumağı, daha mideye yaramaz ne varsa at. Sofradaki kuru yemişleri, soyulmamış yaşları hep tarayalım. Allah bu nimetleri işte bize kısmet etti.

— Rakı nasıl ulan?

— Buna rakı deme be, günahtır. Miskiamber suyu... Boğaza hiç dokunmadan içeri hava gibi gidiyor. Daha işkembem bir şey duymadı. Ne olacak? Orospu rakısı... Çeker, çekersin doyurmaz. Hele bir kere sofaya dikiz gel. Bizi böyle sofra başında gırla çekerken[2] yakalamasınlar.

---

(1) Gizli buluşma evi; randevu evi.

(2) Durmadan içerken.

Tosun, oda kapısına giderek dışarısını çabuk bir bakışla kolaçan ettikten sonra:

— Burada bizden başka rakı kıymetini bilen yok. Avaller, hep uğraşıyor... Ahmet'e yalvarıyorlar, yakarıyorlar, çıkmıyor.

— Vay gözünü sevdiğim Ahmet'i be... Çıkma sakın koca herif... Camide tesbih çekersin, evde rakı... Sonra göbek fırtınasına kaptanlık yaparsın. Bu akşamki bora, belalı geldi. Bize küfelik olmadan oda kapısını açarsan sonra geçmişine kantarlıyı[1] ben de çekerim.

Sofrada yaş kuru, taşınabilir ne varsa ceplerine doldururlar. Tosun yerde bir mendil bulup burnuna götürerek:

— Ne kadar baygın baygın aftos kokuyor. İçime ezginlik geldi. Mendili böyle, acaba bunun sahibi cenabet karı nasıl kokar?

— Yadigâr[2] diye cebine at. Sevdalandıkça ara sıra koklar gamını dağıtırsın. Ama dikkat et, tıngır olmasın... Malum ya, burası hacı ninemin evi değil...

Emin daha cebe girecek bir şey araştırırken gözü, dolu bir şişeye ilişerek:

— Ben bu rakıları bırakmayacağım. Ya midemde götüreceğim, ya ceplerimde... Acaba rakıyı pantolonumun ceplerine akıtsam torba yoğurdu gibi tortusu içeride kalır mı?

— Aynasızlanma ulan... Sonra senden evvel pantolonun sızar.

— Tosun be kardeşim... Biz bu odaya girdiğimiz zaman bu tavan, bu pencereler böyle çarpık mıydı? Ben yerimde duruyorum, daha matiz[3] olmadım, ama ortalık sinema gibi etrafımda dönüyor. Biz içtik, oda sarhoş oldu be...

O aralık odaya bir polis girer.

Polis:

— Bu ne? Mezeleri kim silip süpürdü böyle?

---

(1) En ağır sövgüyü.
(2) Andaç; hatıra.
(3) Ayakta duramayacak denli sarhoş.

Emin sallanarak:

— Anam babam, efendi kardeşim. (Elinin parmaklarını bir araya toplayıp bileğinden oynatarak) farelerin her biri nah palamut gibi... Az kalsın bizi de yiyeceklerdi. Bu akşam uykuya dalıp da bu evde burnu tamam bir zampara kaldıysa şaşarım. Uyanık adama bile saldırıyorlar. Bir tanesi adsız[1] parmağımın boğum yerinden şahdamarını ısırdı. Vay geçmişine be... Sonra rakı banyosu yaptım da kan öyle dindi. Şimdi yeni usul cerrahlık böyle. Bir tarafın yaralanırsa ispirtoya sokmalı. İspirto bulunmazsa rakı da olur. Ev sahibi Uncu Ahmet çok edepsiz herif, ama doğru söylemeli neme lazım, rakısı bol...

Polis:

— Şişelerdeki rakıları da fareler mi içti?

Emin:

— Şişeleri de onlar devirmişler. Biz düzelttik.

Polis:

— Haniya meydanda rakı döküntüsü yok.

Emin:

— Bu evdeki fareler, imarettekiler gibi sofu tabiatlı olmazlar ya!.. Meze yiye yiye rakıya da alışmışlar. Sahipleri nasıl olursa hayvanlar da ona çeker. Enfiye çeken birinin, sözüm ona eşeği tanırım. Sahibinden ziyade enfiye tiryakisidir. Şarap, konyak içen Frenk köpeklerini görmedin mi hiç? Bir meyhanecinin horozu vardı, her gün müşterilerden ziyade matiz olurdu. Bu meredi yalnız insanlar değil, ağzının tadını bilen hayvanlar da içer.

Polis:

— Neye sallanıyorsun?

Emin:

— Dedik ya imanım, topalız. Bu baskın muharebesinde yaralı düştük.

O sırada komiser zorlamasında muvaffak olarak Ahmet'i dışarı çıkarabilmişti.

Sofada soru sual başlamıştı. Polis daha emniyetli gördüğü bu işi dinlemek için sarhoşları bırakıp dışarı çıktı.

---

(1) Yüzük parmağı.

Emin yarım bir şişeyi hemen dikip tamamlayarak:

— Vay gözü kör olası Ahmet be... Ne çabuk çıktı. Kerata yüreksizmiş. Boyuna inat edeydi, komiser kapı önünde sabahacak duracaktı. Nafile Uncu kurnaz değilmiş. Ne duruyorsun Tosun, haydi çek... Haydi çek... Kuru, sulu ne kaldıysa sömürelim. Polisler kızarlarsa fareleri tutsunlar. Pisboğazlığın onlarda olduğunu anlattık.

— Bakalım o kantini[1] polis yuttu mu?

— Yutmazsa gargara etsin. O da bana dert mi? Sarhoş olacaksak olalım. Meyhaneci ile hesap görecek değiliz ya... Ben Langa'da bu kadar çekse idim meyhane şerefine mostralık yerde yatan bir matiz gibi şimdiyecek serilirdim. Parasız rakı tutmuyor vesselam...

— Bizi de sarhoş diye karakola götürürlerse?

— Ulan avalim sosti...[2] İçkinin sonu sızmak değil mi? Ha evde sızmışım, ha karakolda... Bir farkı var mı? İstedikleri kadar sorsunlar, eski yemenilerimden cevap alırlar, benden alamazlar. Sabah olunca fare hikâyesi mi yok? Bir Yorgancı Emin dört polise söz anlatamazsa yuf onun ervahına be. Ben polislerin matizler için verdikleri curnalı bilirim. Baş ağrısı reçetesi gibidir: «Merkum[3] Emin'in kendini bilemeyecek derecelerde hali sikirde (hal-i sekirde - sarhoşluk halinde) bulunması hasebiyle...» Alt tarafı işte daha böyle martaval... Böyle curnalları çok yedik, ezberimdedir. Hele rakının üzerine ekşi çorba gibi şifalı gelir. Kendini bilen bir adam kendini bilmeyen bir kimse ile uğraşır mı? Polis raporu işte bu kadar olur.

— «Merkum» ne demektir?

— Büyük lağaptır.[4] «Hovarda»nın elenikasıdır.[5] Meyhaneci, sarhoş, hırsız, dolandırıcı hep bunlar polise yakalanınca «merkum» olurlar. Kısacık bir laftır, ama manası kuvvetlidir. Hepsi içindedir. Bir kere Hayri ile beraber matiz olduk. Hıyar zamanı... Bostana gittik, bir karıya sulandık. Bizi polis yakaladı. «Bu ha-

---

(1) Yalanı.
(2) Külhanbeyinin karşısındakine sesleniş biçimi.
(3) Sözü edilen kişi.
(4) San.
(5) Rumcasıdır.

nıma harf endazelemişsiniz»[1] dedi. «Yok babam, dedim, endaze yanımda değil dükkânda bıraktım. Harfleri sorarsan otuz mudur, kırk mıdır? Sayısını Mevlam bilir. Mektepte hoca beş sene uğraştı, bunlardan bir tanesini, en küçüğünü kafama sokamadı.» Sonra Hayri köpoğlu köpek, aptes bozacağım dedi, cızlamı salıverdi. Yalnız kaldım, beni rampala karakola dayadılar. Onbaşı, «Merkumu getirdiniz mi?» dedi. Suratıma iki pendi frank[2] aşk etti. Bu merkuma, rütbesinin beratını o nazik elleriyle yüzüme yazdı. Ayıldım.

— Ulan uzun martavalın sırası değil. Dışarı çıkalım.

— Git işine be... Enayi miyim ben? Burada bir damla rakı kaldıkça bir yere gitmem. Hepsini çekip tamamlamalıyım.

— Fakat sonra dışarı değil, kenefe bile çıkamazsın.

— Sarhoş öyle yere gider mi? Zom olduktan sonra her yer o demektir.

İçerideki konuşma böyle sarhoşça bir halde geçmekte iken dışarıda Uncu Ahmet'in sorgusu sürüyordu. Uncu hep öyle dik başlı cevaplar veriyor, hiçbir korku eseri göstermeyerek kendisi mahallelinin gözünü korkutmaya uğraşıyor ve diyor ki:

— Sokak kapımı kırdınız. Evimin en gizli yerlerine kadar girdiniz. Namus muhafazası bahanesiyle ırza, namusa saldırıyorsunuz. Bir adamın evi ırz ve namusunun muhafazasıdır. Hiçbir sebeple böyle kapı kırarak oraya girilmez. Size pencereden söyledim, işte yine söylüyorum, aradığınız adamlar bu evde yoktur. Her tarafı açayım, göstereyim. Eğer burada bu gece bir tek erkek bulabilirseniz cezama razıyım. Bu belli olduktan sonra sebep olanlar için en ağır, en şiddetli adalet hükmünü isteyeceğim. Masum olduğum meydana çıktıktan sonra bu kapı önündeki toplanmış halka birtakım garez sahiplerinin onları kandırmış olduklarını, onun için öfkelerini onları aldatanlara çevirmek lazım geleceğini ve bana da tarziye vermeleri[3] icap ettiğini anlatacaksınız.

---

(1) Laf atmışsınız.

(2) Tokat; şamar.

(3) Gönlümü almaları.

Herif böyle üst perdeden ve pek kuvvetle kabahati üstünden atıp kendini müdafaa edince, komiser ve mahalleli hep şaşırırlar. Hasan Efendi çok rahatsızlık veren tereddütler altında titremeye başlar, kabahat ispat edilemezse büyük bir belaya gireceğini anlar. İmam, muhtarlar da korku ve telaşa düşerler.

Ve bu gece orada erkek bulunmadığı hakkındaki Ahmet'in cesurcasına iddiaları, apaçık bir yalan. Hasan Efendi bunda hiç şüpheye düşmez, çünkü akşamdan sayılarıyla ve hemen hemen şekilleriyle eve girdiklerini pek açık olarak gördüğü erkekler, sonra işittiği o heyheyler, sarhoş, zampara ve çapkın konuşmaları, şarkıları, bu hakikatler, hep birden rüya olamaz. Hele içeride hâlâ duran rakı sofrası inkârı imkânsız bir maddi vesika değil midir? İşin içinde bir orostopolluk[1] var ama bunu nasıl çıkarmalı? Uncu Ahmet mahalleliye karşı kurduğu bu dalavere dolabının mükemmelliğine güvenerek en belli gerçekler önünde hâlâ riya maskesiyle küstahça böbürlenip etrafını korkutmaya çalışıyor. Allah saklasın, bu hile meydana çıkarılıp ispat edilemezse o namussuz herif davayı kazanacak gibi bir üstünlükle namuslulardan intikam alacak.

Bunları düşünerek Hasan Efendi'nin beyni ateş kesiliyordu. Bu yolda geçinenlerin elbette kendilerince bir tecrübeleri, dolapları vardır. İğrenç sanatlarını görecekleri bir evi mutlaka bazı şartlara uygun olmak üzere kiralarlar. İslam mahallesi arasındaki gizli bir umumi ev, kuşatılma zamanındaki korunması, girme ve çıkma imkânları düşünülen bir kale gibi, baskın olduğu zaman zampara gizlemeye veya kaçırmaya uygun suretle tertip edilmesi lazımdır. Acaba bu evin yer altında gizli mahzenleri, başka bir yere çıkar tonoz yolları mı vardır?

Hasan Efendi bu evin içini kendi evi kadar iyi tanıyordu. Ne mahzeni vardı, ne sarnıcı. Bir yanı sokak, öteki yanı bahçe idi. Başka bir evle bitişikliği de yoktu.

Hasan Efendi'ye ümitsizlikten tutukluk gelmişti. Dili dolaşarak:

---

(1) Alçakça bir hile.

— Tavan arasından kuyuya kadar evin her tarafını arayacağız.

Ahmet kendinden emin bir gülümseme ile cevap verdi:

— Arayınız. Arama sonunda masum olduğumdan başka bir şey çıkmayacağı için buna memnunum. Ailem halkını hep bir odaya topladım. Öteki odalarda fareler, kedilerden başka bir canlı bulamayacaksınız.

Komiser:

— Aileniz hangi odadadır? Oradan başlayalım.

Ahmet:

— Ailem insanları hep kadın olmak üzere işte şu odadadır.

Uncu bir oda kapısı açarak içeriye bağırdı:

— Çarşaflanınız, içeri girecekler.

Üç dört dakika sonra içeriden nazik bir kadın sesiyle cevap geldi:

— Örtündük, buyursunlar...

Mahalleliyi temsil eden heyet içeri girdi. Her tarafları çarşaflarla örtülü, bazıları duvar kenarında ayakta, birtakımları minderlere oturmuş, irili ufaklı bir sürü kadın gördüler. Komiser göz yordamıyla bunları saydı. Sayıları on iki kadar vardı. Bu kadar kadını görüp şaşırarak sordu:

— Bu hanımlar hep aileniz insanlarından mı?

Ahmet:

— Biri zevcem,[1] ikisi kerimem,[2] biri hemşirem[3] ikisi onun kerimeleri, biri biraderimin karısı yengem, ikisi hizmetçi, biri de misafir.

Kadınların birkaçı sıkılarak yüzlerini duvarlara döndüler. Mahalleli bu örtülü kadınları birkaç kere gözle süzdükten sonra oradaki yükü açtırdılar; döşekleri, yastıkları, yorganları boşalttılar. Bir şey bulamadılar. Dolapları karıştırdılar, insan göremediler. Odanın bir köşesindeki geniş bir karyolanın etekliklerini kaldırıp altına baktılar, boş. Orta kattaki öteki iki odayı aynı dikkatle aradılar. Her odada iki kişilik birer

---

(1) Eşim.

(2) Kızım.

(3) Kızkardeşim.

karyola vardı. Üst kata çıktılar. Oradaki dört odayı aradılar. Burada da bütün odalar süslü kaba şilteler, seten, yazma, işlemeli güzel yorganlar, salkım salkım dantelli, fistolu yastık başları, örtüler, çarşaflar döşek yanlarında çoğu Avrupa taklidi halılar, lavabolar, taraklar, fırçalar, küvetler, tuvalet takımları, suları, pudraları, pomatlar, duvarlarda pek dekolte[1] münasebetsiz resimler...

Döşeklerde yatılmış, hatta yuvarlanılmış, didişilmiş, tepişilmiş, yorganlar örtüler karmakarışık... Her taraf, tekmil eşya, açık açık bütün cümbüş manzarası ile bütün şehvetli görünüşü ile umumhane kokuyordu. Sevda günahı Âdem zamanından beri erkek-kadın çift olarak işlenir, bu hiç değişmez bir tabii kanundur. Şu cümbüş evinde bütün eşya görünüşleri ile, şahadetleri[2] ile hakikati gösteriyor. Dişiler orada, fakat bunların eşleri erkekler nerede?

Sandık odasına girildi. Burası Bedesten gibi asılı kadın elbiseleri, eteklikleri, bluzları, ceketleri ile dolu idi. Birkaç iri sandığın insan bulunma ve saklanmaya kabiliyetlerini düşünerek Hasan Efendi bunların açılmasını söyledi. Ahmet, Yağlıkçı'nın bu tuhaf fikrine güldü. Bir demet anahtar getirerek sandıkları açtı ve alaylı alaylı dedi ki:

— İnsaf ediniz efendim! Böyle meşin kaplı, bir iğne deliğinden bile hava almayacak kadar muhafazalı bir sandığın içinde insan yaşar mı? Birkaç dakikada bozulur. Ama zararı yok, buyurunuz arayınız.

Sandıklar ağızlarına kadar eşya doluydu. Eşyalar dışarı atıldı. Altından yine tamtakır sandık çıktı. Yerli yersiz böyle her aramanın sonunda Ahmet üstün çıkıyor, arayanların ümitsizlikleri artıyordu. Hatta kadınların o ilk sıkılganlıkları kalmadı. Şimdi bunlardan bazıları biraz yüzlerini açarak, şen, geniş bir serbestlikle ortada dolaşıyorlar, altüst edilen eşyayı topluyorlar, düzeltiyorlar, ara sıra kapı önlerinde durup edilen lakırdıları, fısıltıları işitmeye uğraşıyorlardı. Fakat bunlar hep genç, hep güzel, hep edalı, oynak, fıkır fıkır, bo-

(1) Açık saçık.
(2) Tanıklıkları.

yalı, sürmeli yüzlerdi. Ev bu kadar vesikalarla dolu bulunsun, bu sermayeler, bu nazeninler kırıtarak, gülüşerek muzaffer bir eda ile ortada gezinsinler de hiçbir delikten bir erkek çıkarılamasın, günahkârların kabahatleri ispat edilemez kalsın; kanunun vereceği ceza namuslulara karşı dönsün...

Dışarıdan halk sabırsız haykırışıyordu:

— Niçin geç kaldınız? Haniya zamparalar?

Sokaklarda, «İçeride zengin bir zampara varmış, mahalleliye, evde kimseyi bulamadık dedirtmek için rüşvet vermek istiyormuş...» sözleri dolaşmaya başlar.

Halkın böyle coşkunluk zamanlarında bu gibi yalanları hangi kara vicdanlı fesatçılar uydurur? Bu hep böyle olur. Halk bir kalabalık haline geldi mi hep birden zayıf akıllı bir çocuk kesilir. İşittiği saçma sapan şeylerin garipliğini, akla uygun olmadığını ölçüp biçmeye, düşünmeye hiç lüzum görmez, hemen inanır.

Bu iftira yüzünden kini artmakta olan halk şimdi dışarıda köpürüyor, kuduruyor, eve hakaretler, ağıza alınmaz küfürler yağdırıyordu.

Hasan Efendi şaşkınlığından helaları, musluk taşları altındaki dolapları bile bir şey çıkarabilmek ümidiyle karıştırmaktan kendini alamıyordu.

Arama sırası tavan arasına geldi. Bir yük içinden kapak açıldı. Elektrik feneriyle birkaç polis çıkarıldı. Yağlıkçı, polisin arama ve muayenesindeki dikkat ve gayretine bir türlü kanaat getirmeyerek kendi de genç polislerle birlikte çıktı. Tozlara, örümceklere bulandı. Tavan arası en kuytu, en dar, saçak aralarına, diplere doğru bütün girinti ve çıkıntıları ile elektriğin ışığı altında gözden geçirildi. İnsan sanılan bazı direk gölgelerine sevinçle saldırıldı. Fakat hep bu ince arama boşa çıktı. Dam bacası açıldı. Kiremitlere çıkıldı. Polislerin ellerindeki fenerlerin yarı mehtap gibi karanlıklar içinde dolaşan konik ışık sütunları birbirini çelerek karanlıkta aydınlık yer değiştiriyor ve bu görünüş aşağıda damı görebilecek kadar açıkta bulunan birtakım halkı eğlendiriyor, türlü sözlere yol açıyor, sebep oluyordu.

Hasan Efendi artık yorulmuş, ümitsizlik heleca-nı,[1] onu güçsüz bırakmıştı. Fakat yine gayreti elden bırakmıyor, baca deliğinden haykırıyordu:

— Her tarafı arayınız... Yağmur oluklarının içine bile bakınız.

Ahmet aşağıdan eğleniyordu:

— Kuburları, lağımları sakın unutmayınız.

Arama heyeti aşağı kata indi. Bütün odaları, mutfağı, baca içini, kömürlüğü, zahire dolaplarına varıncaya kadar her deliği, kovuğu büyük bir dikkatle gözden geçirdiler. Sıra bahçeye geldi. Ağaçların üzerlerini, en sıkı dal aralarını, duvar üstünü, hep aradılar. Kuyunun önüne geldiler. Bileziğin[2] üstünden kapağını kaldırarak bu boru gibi derin çukurun yosunlu duvarından aşağı ışık salıverdiler. Dipte ayna gibi durgun, tekerlek su yüzü tutulan fenerin bütün ışığı ile vurdu. Birkaç iri taş attılar. Suyun yüzü alaylı bir çehre gibi hemen buruştu. Kendi sessiz karanlığı içinde zampara arayanların saflıkları ile, bu beyhude zahmetleri ile sanki eğlendi.

---

(1) Yürek çarpıntısı.

(2) Kuyunun ağzında, kapağın oturduğu, halka biçimindeki set.

5

ŞAİR ZENNUBİ

Bu arada bahçe duvarının ötesindeki bostanda bir gürültü oldu:

— İşte buldum. Buldum. Zamparalardan birini yakaladım, diye bir muvaffakiyet narası işitildi.

Sevincinden dizlerinin bağı çözülen Hasan Efendi hemem:

— Elhamdüllillah... Aman sıkı tutunuz evlatlarım. Kaçmasın. Geliyoruz, çabuk çabuk ve tedbirlice sesle cevap verdi.

Zavallı Yağlıkçı kederinin büyüklüğünden birdenbire o kadar hayale kapılmıştı ki evin dışı demek olan bostanda tutulmuş bir adamın zamparalığının ispat edilemeyeceğini düşünemiyordu.

Çok sürmedi. Bu zafer çığlığının arkasından birçok gürültülü uzun kahkahalar koptu. Hasan Efendi duvara yaklaşarak bostandaki halka doğru:

— Patırtı lazım değil... Gülmeyiniz kuzum. Bu belalı işin iyi gitmeye başlamasının daha ucundayız. Ciddi işlere alay yakışmaz. Sıkı tutunuz, sıkı... Belki melun azılıdır.

Yağlıkçı'nın bu saf sözlerine karşı bir ses bostandan şu cevabı verdi:

— Nasıl gülmeyelim baba? Sarhoşun biri tarladan bostan korkuluğunu yakalamış, zampara diye zaptiyeye teslim ediyordu.

Bu ilk ve galiba da son olan sevinci boşa çıkan Hasan Efendi kederden boğulur gibi haykırdı:

— Allah belasını versin, bu gece zaten içinizde ayık adam yok. Uncu bu akşamki zamparalarını bu duvarlardan bostana azatladı. Siz orada bir şey göremediniz. Şimdi de insan diye korkuluklara, fasulye sırıklarına sarılıyorsunuz. Siz buraya iş görmeye değil, eğlenmeye gelmişsiniz, kepazeler...

Bostandan sedalar:

— Baba kızma... Biz buradan kuş uçurtmadık. Eğer evde zampara var idiyse mutlak hâlâ içeridedir. Emin ol. İyi arayınız.

Hasan Efendi lahavle çekerek:

— İğne deliği bırakmadık, her tarafı aradık. Evin döşeme tahtalarını sökecek değiliz ya... Bu habisler tahtakurusu olsalardı yine bulunurlardı.

— Kerhaneci dalaveresine akıl ermez. Herif elbette siz akılda yağlıkçıları, yorgancıları papağan gibi kafese kor. Bu ince sanattır. Köpoğulları gözbağcılık da bilirler. Gözlerinizin çapaklarını silip evi bir daha dolaşınız.

Hasan Efendi'nin kalbi, göğsü bir keder darlığı ile çatlayacak gibi şişmişti. Bu alaylı sözler adamcağızı bütün bütün çıldırttı.

Başka yapacak bir şey olmadığı için arama heyeti tekrar eve girdi. Uncu karşılarına çıktı. Pek meydan okur bir tavırla kollarını çapraz göğsüne götürdü. Komedyasını tam muvaffakiyetle tamamlamış bir sanatkâr aktör vaziyeti alarak:

— Efendiler, zannederim artık burada yapacak bir işiniz kalmadı. Çoluğum çocuğum akşamdan beri geçirdikleri can dayanmaz helecanlarla bitkin haldedirler. Artık merhamet ediniz, biraz uyusunlar. Ben karakola geliyorum. Komiser Efendi hazretleri şimdi de benim davamı dinlesin. Masum bir ev halkına bu kadar işkenceli bir gece geçirtmenin cezası büyüktür, ayaklar altına alınan namusumu namuskârlıklarıyla iftihar edenlere ödeteceğim.

Hasan Efendi hiddetten bir volkan kesildi. Artık gözü dünyayı görmüyordu. Ümitsizlikle bağırdı:

— Vay gidi masum ev halkı... Vay gidi namuslu aile babası vay... Yukarıdaki içki sofrası nedir? O, her

odadaki karyolalar, lavabolar ne olacak? Akşamdan beri kadın ve erkek sesleri ile mahalleyi dolduran cümbüş ne idi? Evinin Galata'daki umumhanelerden ne farkı var?

Uncu:

— Hezeyan ediyorsun.[1] Bu sözlerin hep zabıt varakasına geçecektir. Bir evin içindeki sofra ile karyolaların sayısına karışmak mahallelinin hiçbir surette yapabileceği bir iş değildir. Bunu yasak eden bir kanun maddesi var mı? Evime istersem üç yüz tane karyola koyarım, sana ne?

Hasan Efendi:

— İçeride kadın panayırı mı var? O, on iki karı ne olacak?

Uncu:

— Bir evdeki nüfus sayısını tahdit hakkı kimseye verilmemiştir. Otuz kadın da bulunabilir, sen beslemiyorsun ya.

Hasan Efendi:

— Yukarıdaki o okkalarla rakıları kimler içiyordu?

Uncu:

— O benim keyfime ait bir iş. Evimde yenilen, içilen şeyler hakkında kimseye hesap vermek zorunda değilim. Saçmalıyorsun. Haydi efendi çık dışarı, sahibi razı değilken bir evde bu kadar durulmaz. Ahlakça terbiyesizlik, kanunca da 'tecavüz' sayılır. Haydi bakalım yallah!..

Hasan Efendi, öfkesinden zangır zangır titreyerek:

— Ulan Uncu, senin yüzündeki bu sahte vekar,[2] namuskârlık maskesini düşürmedikçe bu gece bu evden çıkmam. Öldürseler çıkmam.

— Çıkarmak polisin vazifesidir.

Hasan Efendi sinirli bir coşkunlukla merdivenlerden yukarı fırlayarak en içe dokunacak tesirli, inandırıcı ve yalvarır sesi ile orta kattan evin içine doğru şöyle haykırmaya başlar:

---

(1) Saçmalıyorsun.

(2) Ağırbaşlılık.

— Müşteri beyler, din kardeşleri, her nerede iseniz ses veriniz. Gençlikte bu gibi şeyler olağandır, bağışlanmaz bir günah değildir. Hatalı bile olsanız Uncu huyundaki namussuz bir herifin namuslulara üstün gelmesini vicdanınızın aciz görmemesi lazım gelir. Hakikatın meydana çıkmasına bu geceki hizmetinizle günahınızın kefaretini vermiş olursunuz. Meydana çıkın. İşte mahalleli tarafından vekil olarak size söz veriyorum, baskın rezaletinden tamamıyla kurtularak sizi evlerinize göndereceğiz. Eğer ceza lazımsa sizin yerinize ben geleyim, ben mahpus yatayım... Razıyım. Aman beyefendiler hamiyetinize, insaniyetinize müracaat ediyorum.

Yağlıkçı susar. Yalvarır yoldaki nutkunun, bütün duvarlarda meydana getireceği aksin tesirini helecanlarla bekler.

Cevap yok. Kadınların alaylı kahkahalarından başka bir şey işitilmez. Büyük bir keder içinde kendi kendine: «Bu Uncu'nun kerhanecilikten başka simya bilgisi de mi var? Gözlere görünmemek için zamparaların başlarına efsunlu, tılsımlı külahlar mı giydirdi? Bunlar aramızda dolaşıyorlar da biz mi göremiyoruz?»

Böyle söylene söylene eli ayağı titreye titreye aşağıya iner. İddiasını ispat etmedikçe bu gece diri olarak bu evden çıkmayacağını ve dışarıdaki kalabalığı, her bir tahtayı ayrı sökerek aralarını aramak için, evi yıkmaya kadar teşvik edeceğini, hiçbir şey çıkmazsa en büyük cezaya razı olduğunu büyük bir inatla bildirir.

Ev altındaki komiser, imam, muhtarlar, birkaç mahalleli, Uncu Ahmet birbirine girerler. Şiddetli bir çekişme başlar.

Bu sırada dışarıda bir gürültü olur. Sokaklar kahkahalarla dolar. Bostanda korkuluğu yakalamış olan sarhoş, yakaladığını sallasırt eyleyerek arka sokaktan dolaşır, «Zampara yakaladım» yaygarasıyla onu uzun fes, pis ceket, yırtık pantolonu ile halkın şaşkın bakışları önüne serer. «Zamparanın biri tutulmuş» sözü bir anda ağızdan ağıza halk arasına yayılır. Akşamdan be-

ri yüzüne hasret oldukları bu adamı görmek için ahali birbirini çiğner. Meşru olmayan bir hevesinden dolayı gürültülü «zampara» adını kazanmış olan kimsenin vücudunda şekilce ansızın tabii olmayan ve acayip bir değişiklik husule gelmeyerek bunun da öteki insanlardan bir farkı olmayacağını unutan halk, görülmemiş bir garip şey yahut korkunç bir canavar seyrine koşar gibi bir saldırma acelesi gösterir.

Korkuluğu gayretli sırtında tutan sarhoş, dili dolaşa dolaşa sevinçle söze başlayarak:

— Efendiler, beyler, ağalar... Uncu'nun evinde, devlethanesinde değil ama, ha lafa dikkat, umumhanesinde... Bu ne demek anlıyorsunuz ya! «Umumhane» «kerhane»nin resmi adıdır. Belediyelerde böyle kaydolunur, gazetelerde böyle geçer. «Kerhane» demek ayıptır, isim değiştirilince ayıplık kalmaz.. Bu da bir inanma... olur a... Bana kalsa düpedüz «bevilhane»[1] demek daha uygundur. Fenni olanı böyle. Ama, haniya, Tünel'den Beyoğlu'na çıkınca Altıncı Daire'nin[2] arkasında kurulmuş, yuvarlak ve madenden bir küçük yapı vardır. (Orada evvelce mevcut olan umumi sidik şadırvanı. — Not.) Batıya bakan kapısından girersiniz. Önünüze daire biçiminde ufak bir koridor çıkar. Bunun merkez kısmı ahır gibi bölmelere ayrılmıştır. Dışarıdan içerisi görülmez, fakat merak edince içinde herkes birbirini işediği sırada görebilir. Evet bunlar birbirinden müteferriktir,[3] infereka, yenferiku, infirakan[4] «inkisar» da bunun gibidir. Arabiyi unutturmak için laf arasında fiile rastladıkça böyle çekerim, çekerim... Çekerim de ölmem. Bilgili kimselerdenim. Fakat memlekette böylelerine rağbet yok... Kadro hariciyim, yani kâinatın geçim çerçevesinden dışarı atıldık. Geçim çerçevesi yanlış mı? Kusura bakmayınız mestim,[5] mest... Ama softaların ayaklarına giydikleri siyah

---

(1) İşeme evi.

(2) O zamanlarda, belediye şubelerine verilen ad. Sözü edilen Altıncı Daire, Şişhane yokuşunun tam başındaydı.

(3) Ayrı; birbirinden ayrılmış.

(4) Arapça frk eyleminin çeşitli çekimleri.

(5) Kendimden geçmişim; sarhoşum.

mestlerden değil; mestilayakılim... Mest-i arifim...[1] (sırtındaki korkuluk kaçmak için debeleniyormuş gibi ona doğru) Dur ulan kapırdama, salıvermem, dur... Efendilere evvela kendi bilgimi anlatayım da sonra seni takdim edeceğim. Vay canına sözün ucunu kaçırdık. Evet, Emsile,[2] okudum. Bina'ya[3] çıktım, sonra tepetaklak yuvarlandım. «Bir şair-i ter-zebanım – Felekzede-i zamanım.».[4] Bizim eski aruzun vezinleri. Şimdiki parmak hesabına[5] gelemiyorum. Ortada ne şiir kaldı, ne şuur. Sonra «Ger bana uymazsa eyyam,[6] uyarım eyyama ben» dedim, çalıştım. Orta ve baş parmaklarım vezne girmedi. Nihayet yedi parmak bir tutam usulünde nazımlar yaptım. Gazeteleri, kitapçıları dolaştım. Para veren yok. İstersen mecmualardan birine bedava gönder. Herif sana bir para vermedikten başka şiirin altına bir döşenir Alafranga «kritik}[7] yapar. Cehlini meydana kor, senden ziyade kepaze olur. Bunların nüshaları hamalların ciğer kebabı gibi beş paraya indi, alan yok. Ağırbaşlı mecmualar, ücreti kuruştan aşağı para ile öderler. Matbuat âlemimiz edep ve para kıtlığı ile bitiktir. Meyhanede şişesi altmış paraya rakı iç, sonra mısraı on paraya şiir söyle... Kurtarmaz. Sermayeden ziyan yok... Efendime söyleyeyim, edebiyat cemiyetlerinden birine girmek istedim. İhtiyar alınmıyor, dediler. Saçları boyadım, bıyıkları kırptım. Nüfus kâğıdımı kazıtarak yirmi beşe indirdim, «Fecr-i şimali subh-i kazibi»[8] cemiyetine usulü dairesinde imtihanım yapılarak kabul olunmam için bir istida verdim. İmlama baktılar, bozuk buldular. Her kelimenin söylenildiği gibi ayrık harflerle yazılacağını söylediler. Sembolizmden imtihana çektiler. Şöyle sual cevap başladı:

«Kayış dağı deyince bundan ne anlarsın?

---

(1) Bilen sarhoşum.
(2) Arapça fiil çekimleri.
(3) Arapça dilbilgisi kitabı.
(4) Hazırcevap şairim/zamanın feleğinin oğluyum.
(5) Hece ölçüsü.
(6) Günler; zaman.
(7) Eleştiri.
(8) Kuzey Şafağının Yalancı Sabahı.

«Kayış dağı denince en evvel akla suyu gelir.

«Bahis sulandı. Fazla laftan çekinmek lazım. Bu, yalnız kendisine benzetilen şey söylenip de benzetileni bulmak gibi bir edebiyat muammasıdır. Kayış dağı adamdır, edebiyatçıların en büyüklerindendir.»

«Şaşırıp kaldım, acaba Çamlıca kimdir? Aydos, İcadiye, Yuşa tepeleri hangi yüksek şair ve edebiyatçılarımızı temsil ediyorlar. Elmadağı'na söversem kime sövmüş oluyorum?

«Estetiğe geçtik.

«Mösyö Gogo'nun beden ifrazatı[1] hakkındaki estetik bahsini okudun mu?

«Tıbba çalışmadım.

«Gözyaşı vücudun ifraz ettiği bir su değil midir? Ağlama, estetik heyecanın en parlak bir tercümanıdır.

«Estetik olmayan beden ifrazatına ne buyrulacak?»

«Kızdılar. Sembolizmden, estetikten sıfır aldım. Yeni ölçüde yaptığım yedilik şiirleri gösterdim. 'Mezür'ü[2] tamam, fakat sözleri bayat buldular.

«Yine sual cevap başladı:

«Yeni fiiller hakkındaki bilgin?

«Hiç yok.

«Demek sen 'edebiyat hareketi' ile uyanmış değilsin? Bilmiyorsan öğren. Fiillerden 'lazım'ı[3] kaldırdık, şimdi hepsi 'müteaddi'dir.[4] Mesela, 'yaşamak' eskiden lazımdı.

«Şimdi değil mi efendim?

«Değil...

«Evet pek zorlaştı... Hele edebiyat muhitinde...

«Eskiden 'bir hicran saati yahut bir haz ve sefa günü yaşadım' denemezdi, şimdi denir. Buna lüzum var-

(1) Salgıları.
(2) Ölçüsü.
(3) Geçişsiz fiil.
(4) Geçişli fiil.

dır. Lisan zenginlenmeli. Mesela 'Ben bir mihnet gecesi uyudum. Ben bir dehşet sevdası öldüm' demek fesahate[1] aykırı değildir.

«Evet... Biri denildikten sonra ötekiler niçin denilmesin? Bildiklerim genişliyor. Mersi...

«Arapça, Farisi, Türkçe filllerin Fransızca 'konjügezon'larla[2] yeni çekilişini görmedin mi?

«Asla... Neler işitiyorum efendim!

«Biz 'darabe'yi[3] birinci 'konjügezon'a geçirdik.

«İsabet buyrulmuş. Lisan alafrangalaşacaksa bütün bütün olsun gitsin vesselam...

«Bu usulle şimdiki zamandan 'darabe'yi çek bakalım.

«Je darabe, tu darabe, il darabe, nu darabon, vu darabe, il darab.

«Gözü açık bir adama benziyorsun. Çabuk kavradın. Bu halde 'takdir' fiili hangi çekimdendir?

«İkinci...

«Bravo... Evet, 'finir'[4] gibi çekilir. Çek bakalım. Fakat zamirleri Türkçe kullan. Söylenişteki ağırlığı yok etmek için de 'radikal'e[5] te'den sonra bir 'elif kat.

«İlal-i zammiyi[6] hiç işitmemiştim. Peki hatırınız için bunu da yapalım:

«Ben, takdi; sen, takdi; o, takdi; biz, takdison; siz, takdise; onlar, takdis...»

«O akşam benim için meyhanede laf sermayesi çıktı. Ama bu saçmalardan canım da sıkılmaya başladı. O aralık cemiyetin kâtibi geldi. Reisten sordu:

«Efendim, nazım şubesinde 'yalak' kelimesine kafiye aranıyor.

---

(1) Açık ve akıcı anlatıma.
(2) Fiil çekimleriyle.
(3) Arapça "vurmak" anlamına gelen mastar.
(4) Fransızca: Bitmek; ölmek.
(5) Fiil köküne.
(6) Arapça dilbilgisinde, elif, vav ve ye seslerinin fiil çekiminde söylenme kuralı.

«Reis: bulamıyorlar mı? dedi ve 'parlak, kaymak, bardak, mızrak' kafiyelerini saymaya baladı. Kâtip cevap verdi: Bunları hep kullandık. Reis düşünürken artık dayanamadım. 'Yalak'a bir kafiye de ben söyledim: Bunu da kullandınız mı? dedim.

«Beni kapı dışarı kovdular.

«Ben çıkarken arkamdan şöyle söyleniyorlardı, işittim:

«Bu herif kırklık var. Nasıl olmuş da gebermemiş. Edebiyatımızı böylelerinin vücudundan temizlemeli. Bunlar Muallim Naci'nin Ateşpare'siyle yanıp tutuşmuşlardır. Eski kelimeler mahzenine benzerler. Fikir sermayeleri olan rakıyı, bizim gibi Beyoğlu tarafında değil, İstanbul meyhanelerinde içerler. Bu herifler tamamıyla öldürülmedikçe dil, bayat edadan kurtulamaz. Ona karşı öldürücü bir makale yazılsın. Medeni bir ölümle öldürülsün.

«Allahıma çok şükür, hâlâ ben ölmedim.[1] Medeni ölümle kendileri cavlağı çektiler. Çok sürmedi, cemiyet dağıldı. Çünkü onlar benden daha açtı. İçlerinden kimi reji[2] kolcusu oldu, kimi gümrük gözcüsü, kimi doktor, kimi avukat... Memleket akademisiz kaldı. Şimdi yeni bir akademya açılacakmış. Girmek için onu bekliyorum. Jön Türkler'den biriyle Samatya meyhanelerinde dost olmuştuk. İstibdat zamanında gizli gizli görüşür, dertleşirdik. Zamanın zulümleri bize rakı içmek vesilesi olurdu. Şimdi de içmek için bahane mi, dert mi yok? Fakat arkadaşım ilerledi, ben sarhoşlukta demir attım. Ben kimim anladınız ya? Şimdi sırtımdaki zamparanın başından geçenlere gelelim: Bu da rakıdan kendinden geçmiş bir meslekdaşımdır. Akşamdan yutmuş yutmuş, parasız zamparalığa gitmiş. Uncu'nun evinde bunun ceplerini aramışlar, taramışlar, bakmışlar ki di-

---

(1) Yazar burada, 1913'te, kendisinin artık ölmüş bir romancı olduğunu ileri süren Şahabeddin Süleyman ve Ali Naci ile yaptığı tartışmaya anıştırma yapıyor. Bu konuda bk. H.R. Gürpınar, *Cadı Çarpıyor / Şakavet-i Edebiyye*, Özgür Yayınları, istanbul 1998

(2) O zamanlar yabancılaın elinde olan tütün tekeli.

şe dokunur mangır yok... Eyvallah, tıpkı fakiriniz gibi.. Parası olmayanın rağbeti olur mu? Zavallıyı, günah işlemeye meydan vermeden, bir bohça gibi duvardan bostana fırlattılar. Hemen yamyassı yere yapıştı. Canı pek bir mahluk, bir şey olmadı. Kaldırmak için gittim baktım ki üstü başı mis gibi rakı kokuyor. Ha anladım ki canlardan... Gözlerini açtım. 'Şu yakınlarda meyhane yok mu?' dedi. 'Ulan olsa benim burada ne işim var? Hepsi kapandı' dedim. 'Arkadaş rakı süngeri gibi burnuma kokun geliyor. Gel seni doya doya içer gibi koklayayım. Rakı bulunmadığı yerde teyemmüm caizdir' dedi. Uzun uzun koklaştık. Benim iğrenç kokum herifi bütün bütün sarhoş, adeta deli etti. Birdenbire aklını sapıttı, besbelli kendini Uncu'nun evinde sanarak beni sermayelerden birine mi benzetti ne yaptı, gerdanımdan öyle bir ısırış ısırdı ki parçası ağzında kaldı sandım. Bu vahşiliğinden sonra bana ayıp bir şey teklif etmez mi? Ne yapsın, akşamdan hızını alamamış. O zaman sabrım yandı, 'Zaptiye!' diye bağırdım. Zaptiye yok. Sonra habisi arkama yüklenerek buraya kadar getirdim. İşte size teslim. Cezasını siz veriniz. Raporunu da yazdım.»

Ezberden okuyarak:

«Zenpare-i merkum ansızın bir bela göktaşı gibi Ahmet'in evinden bostana sukut ve gerden-i ahkaranemi kelp akur misali rencide-i dendan-i hırs ü buhur eylemekle müteşeffi olamayarak vadi-i tasallutta puyan ve kesr-i namus-i acizanemi mucip nice hezeyan etmiş ve mangır teklifine kadar cüretini tezyit eylemiş olduğundan ve sabah zamanı ortalık ağarmaya başladığı halde evdeki araştırma heyetinin muhterem insanları esef olunacak halde henüz evde erkek fare bile elde edememiş bulunduğundan hane-i mezburdan sukutu şahitlerle sabit ve aslında hıyar tarlasında nabit olan merkum acurun zihinleri galeyan halinde olan halkı teskine medar ve yakalanması kabil olmayan bütün hempalarının yerine kaim olmak üzere hemen tevkifiyle gizlenenlerin derdestlerine zabite kudreti yetmediği takdirde cümlesinin cezayı sezalarını bu şah-ı leime çektirilerek adaletin hükmü icra olunmak ve veridi pelid-i acizanemin namusumla birlikte serian icra-yı

tamiri zımnında icap eden zarar ve ziyan merhameten nakesi merkumdan istifa buyurulmak marazında ve olbapta emir ve ferman.[1]

İmza
Şair Zennubi»

Ahali bu olgun meyhane edibinin coşkun acayip nutkunu, 'zampara-i merkum' aleyhinde ceza isteyen istida[2] raporunu kahkahalar ile dinledi. Fakat kalabalık arasında daha hayli kimse, sırtta taşınan kabahatlinin bostandan sallasırt edilmiş zavallı bir korkuluk olduğunu anlayamamıştı. «Zavallı zamparayı ayakla öldürmüşler» havadisi yayıldı. Bu kara haber halkı çabuk acımaya sürükledi. Biraz önce bütün kızgınlıkları ile gıcırdadıkları zamparalardan birinin bu suretle gözlerinden kurtulmuş olmasına esefleniyorlar: «Vah vah, zavallı adam, birkaç saatlik eğlence yoluna kurban gitti» diyorlardı. Besbelli, bir kedinin tuttuğu fareyi oynayarak pençeleri arasında azar azar, saatlerce dişleyip tırnaklayarak doya doya intikam tadını aldıktan sonra öldürmesi gibi, ahali de tevkif zamanını bekleyerek sokaklarda uzun zaman geçirdikleri kabahatlinin böyle kaybına kan ağlıyorlardı.

---

(1) Adı geçen zampara ansızın bir bela göktaşı gibi Ahmet'in evinden bostana düşmüş, zavallı boynumu kudurmuş köpek gibi hırslı dişleriyle incitmekle yüreği soğmuyarak, başıma bela olmakta devam edip, zavallı namusumun parça parça olmasına yol açacak nice saçmalıklar yapmış ve para teklifine dek cüretini artırmıştır. Sabahleyin ortalık ağarmaya başladığı sırada evi araştıran saygıdeğer insanlar yazıklanacak halde henüz evde erkek fare bile elde edememiş durumdaydı. (Bu zamparanın) Sözü geçen evden düştüğü konusunda tanıklar vardır. Aslında hıyar tarlasında biten bu acurun, akılları coşarak karışmış olan halkı yatıştırmaya çare olmak üzere ve yakalanamayan bütün yoldaşlarının da yerine geçirilerek tutuklanması; gizlenenlerin yakalanmasına polisin gücü yetmemesi durumunda tümünün cezalarının bu alçak şahsa çektirilerek adaletin hükmünün yerine getirilmesi ve kirlenen zavallı namusumla birlikte, zaman geçirilmeden onarılması konusunda gereken zarar ve ziyanın (tazminatının bana) acınarak sözü geçenden alınması konusunda emir ve ferman...

(2) Dilekçe.

Seyirciler arasında iki Frenk de şaşırmışlardı; ama bunun bir korkuluk olduğunu çabuk anladılar.

Bu tuhaf manzara karşısında aralarında Fransızca şöyle bir konuşma başladı:

— O nedir? Öldürülmüş bir adam mı?

— Hayır. Kabahatsiz bir korkuluk.

— Bu aralık korkuluk ahaliye niçin gösterildi ve bu uzun nutuk ne olacak?

— Dur, işin iç yüzünü anlayayım.

Biraz Türkçe bilen, kırık dökük cümleler ile etraftan işi anlamak için sormaya girişir. Kendi, yoluyla sualler soramadığı gibi verilen cevapları da iyice kavrayamaz. Fakat anlayamadıklarını aklınca tamamlayarak araştırdıklarını anlatır:

— Şark âdetlerinden tuhaf bir şey öğrendim.

— Nedir?

— Bir baskında zampara yakalanmazsa onun yerine korkuluk konarak ceza verilmesi Türk âdetlerindenmiş. Çünkü zina eden biri mutlaka ceza görecek ve taşlanacaktır.

— Tuhaf şey...

— O kadar tuhaf değil. Bu, derin bir din felsefesidir. Bizim, kiliselerdeki azizlerin resimlerine karşı olan ibadetimiz, onların temsil ettikleri mübarek vücutlarının ruhaniyetleri itibariyle değil midir? İşte bu da onun tam olarak aksi... Bazı dinlerde şeytanı, cinleri, perileri, habis ruhları taşlamazlar mı? Şeytan bundan tesir duyar mı? Duymaz mı? O başka mesele... Halk içinin kinini, öfkesini, lanetini gösterecek ortada bir şekil görür. Bu suretle oh der, bu bahis mühimdir. Sonra görüşürüz.

— Herif nutkunda ne dedi?

— Yaptıklarını sayıp dökerek halk karşısında korkuluğu temize çıkardı. Bilinemez, bu gece hangi saatte ve belli olmayan bir vakitte, gizlenmiş veya kaçmış olan günahlıların ruhları mutlaka bu korkuluğa gireceğinden «Ey ahali ümitsizlenmeyiniz, buna yapılmış ceza aynı ötekilere yapılmış gibi tesir eder» dedi. Akıl ve nakil[1] ile bunu anlattı.

---

(1) Akıl ve eskilerin yorumlarını aktarma yoluyla.

— Şark bir gariplikler hazinesidir. Ne acayip itikatları var.

Frenkler magnezyum aydınlığında korkuluğun çeşitli hallerde fotografisini çektiler. Bu şark gariplikleri vesikalarını bastıracakları gazete, mecmua veya kitapta resimlerin altına yazılmak için cep defterlerine şu ibareyi kaydeylediler.

«Şarkta basılan bir evde kadın ve erkek zanilerin[1] tutulmaları kabil olmazsa, onların yerine ceza görmek üzere yakalanması âdet olan korkuluğun resmidir.»

(1) Zina edenlerin.

6

SAKALLI KADIN

Halk dışarıda şair Zennubi'nin sırtındaki korkulukla uğraşır ve bu sarhoşun abuk sabuk sözlerine hayran olur iken komedyaların en ekstrası Uncu'nun evinde geçiyordu.

Evin avlusunda ahali, polisler ve Ahmet birbirine girmekte idi. Uncu, «Arama bitti, çıkınız evimden» iddiasıyla şirretlik ve edepsizlik perdelerinin en üstlerinde dolaşıyor, Hasan Efendi aramanın boşa çıkması hakikatı önünde hiçbir suretle silahını teslim etmek istemeyerek, adam yakalamadan o gece evden çıkmayacağını söz kabul etmez en kestirme inat ve ısrarıyla bildiriyor, zavallı komiser, akıl ve kanun dairesinde her iki tarafa da söz anlatmaya çalışıyordu.

İçeride ve dışarıda bu çekişmeler, beklemeler, meraklar, heyecanlar, seyirler sırasında hâlâ meclis odasında içki ile vakit geçiren Tosun ile Emin'i herkes unutmuştu, bunların keyiflerine karışan, dokunan yoktu.

Emin iyice olgunlaştı. O, şişelere saldırdıkça, bir dereceye kadar bulundukları halin ehemmiyetini anlayabilen Tosun, arkadaşım içmekten alıkoymaya uğraşıyor:

«Aman da of kemiklerim
Sızlıyor iliklerim»

kantosuyla Laz horası tepmeye kalktıkça, susturmak için ağzını tutmaya, horadan vazgeçirmeye atılıyordu.

Bunların bu kepazelik ve çekişmelerini işiten beriki odadaki çarşaflı nazeninler de ara sıra kapıya kadar yaklaşarak içeriye meraklı ve ürkek bakışlar attıktan sonra kaçışıyorlardı.

İki sarhoş, kadınlardaki bu fıkırdak merakın farkına vardılar. Fakat cesaretlerini kırmamak için görmezlikten geliyorlardı. Gerçekten de az vakit sonra dışarıda fıkırtı arttı. Evvelce yarım görülen başlar şimdi omuzlara kadar uzanıyordu.

Sonunda Emin yavaşça dedi ki:

— Tosun...

— Ne var?

— Türk'ün karnı doyduktan sonra ne olur bilirsin ya?

— Malum...

— Ben dayanamıyorum. Anasını satayım, ne olursa olsun, kapının önündekilerden birine yapışacağım.

— Sus be itoğlu... Başımıza bela mı getireceksin?

— Talihime topsalata[1] çıkarsa ne âlâ... Çıkmazsa karı değil mi hepsi makbulüm. Bu matizliğimde isterse en kötüsü olsun.

— Aynasızlanma[2] diyorum.

— Sen aynasızlanıyorsun hımbıl oğlu hımbıl, mezeleri piyizlendik, bulutumuzu verdik, nefistir bu kabardı. Zevkin öte tarafı kaldı. Böyle fırsat her zaman ele geçer mi? Bu evde her şey var ulan... Ne duruyoruz?

— Aşağıdakilerin seslerini duymuyor musun?

— Bırak avelleri be... Ahmet hiç guguğa[3] gelir mi? Ona «Uncu» demişler. Çoktan zamparaları un gibi dışarı eledi. Apukatlığa gelince kanunnamenin bu işe dikiz eden cihetini o hepsinden mükemmel biliyor. Sonunda kim kimi kafese koyacak görürsün.

— Ulan Allah belanı versin... Kokmuş pavurya gibi lafların benim de midemi bozdu. Şimdi kapıdan bir

---

(1) En iyisi.
(2) Oyunbozanlık etme.
(3) Burada: Oyuna.

tanesi baktı. Vay anam vay... Ay parçasına benziyordu, uğursuz oğlu...

— Kalkalım bir sirto oynayalım. O zaman seyretmek için tavukların hepsi kapının önüne birikir. Hint horozu gibi birdenbire saldıralım elimize hangisi geçerse...

Kapıdan görünen afet gibi biri Tosun'da da dayanmaya kuvvet bırakmadı.

«Ah seni doğuran ana
Olsun bana kaynana»

havasıyla oyuna kalktılar.

Şimdi rakı beyinlerini iyice sarmaya başladı. Ağızlar yayıldı. Gözler bayıldı. Kol kol üstüne atıldı. Boş kalan ellerin parmakları çalparalık[1] ediyor, biri yıkıldığı zaman ötekini de beraber deviriyordu. Söyledikleri hava değil bir sarhoşluk fırtınası, rakısları oyun değil, bir rezalet külçesiydi. Çağırdıkları havanın temposuna hiç uymayan rakıs adımlarım kâh birbirine, kâh duvara çarpıyorlar, kâh sıçrıyorlar, kâh suya batan bir ördek gibi havaya dalıp dalıp ayakta durmaya uğraşıyorlar, kâh göbek atışlarını parmak şıkırtısına uydurmaya uğraşarak derin derin kıvırıyorlardı.

Bu oda panayırını seyretmek için kapının önü tepeli tavuklarla doldu. Kadınlar baskın felaketini hiç umurlamaz halde gülüşüyorlar, fıkırdaşıyorlar, kullanmadan tutmaya alışamamış oldukları elleriyle çimdikleşiyorlardı.

Emin, şimdi rakıdan çok sevda taşkınlığıyla bulanan, kararan gözlerini bu cilvelilerin üzerinde iştahlı iştahlı bir dolaştırdıktan sonra arkadaşının kulağına:

— Hücuma hazır ol, dedi.

Tosun, kumandasını verir vermez yorgancıların piri saydıkları «Sümbülsinan»a sığınarak:

— Ya hazreti pir, imdat... Çığlığıyla ikisi birden saldırdılar.

---

(1) Parmağa takılan zil.

Fakat pirin ruhu ikisini birden çarptı. Biri kapının eşiğine yığıldı, öteki sofanın ortasına... Oynak tavuklar çil yavrusu gibi dağıldı. Avsız, elleri boş kalmış olan sarhoşlar hemen davrandılar, fakat tavuklar folluklarına kaçıp kapıyı kapamışlardı. Arkadaşları kadar ayağına çabuk olamayan bir tanesi, bir şişmancası koşarken ayağına çarşaf dolaşarak yıkılmış, davranıncaya kadar oda kapısı kapanmış, ortada kalmıştı.

Şimdi iki horoz, yüzünü çarşafıyla sımsıkı örten bu tek tavuğun etrafında böbürlenmeye başladılar. Bütün bütün saldırma hırsıyla dönen gözünü bu tek av üzerine diken Emin:

— Tek olsun zararı yok... Kısmet kısmettir.

— Sana mı, bana mı ulan?

— Gözünü en evvel açana, diye alaylı alaylı söylenerek çarçabuk sıçrar, nazenine sarılmak ister. Fakat güzel kadının, cinsinden umulmayacak bir kuvvetle saldırması geri itilerek, ortaoyunu zennelerinin[1] taklit seslerine benzer ince ile kaba karışık galiz bir eda ile:

— Çekil musibet... Ben senin anladığın sarhoş kaşığı karılardan değilim.

Emin şaşırarak:

— Topsalata sen misin?

Kadın çarşafıyla sımsıkı yüzünü örtmeye uğraşarak:

— Şimdi topunuzun da kemiğine ha...

Emin:

— Ne küfürbaz şey be!.. Ulan Salata, seni bahçıvan tarlada tohumluk mu bıraktı?

Kadın:

— Şimdi salata gibi seni tuzlarım kerata...

Tosun:

— Vay geçmişine... Bu nasıl karı be? Babahindi gibi gulukluyor.

Emin:

— İster guluklasın, ister anırsın. İster tohumluk olsun, ister damızlık... Elimden kurtulamaz.

---

(1) Ortaoyununda kadın rolüne çıkan erkek.

Kadın:

— Hoşt köpek, biberim çoktur, ağzının tavanını yakarım.

Emin:

— Vay ölüsü porsuk... Karıya değil bir omuzdaşa çattık. Sen hiç sandık[1] kaldırdın mı arkadaş?

Kadın:

— Kalksın vücudun dört kollu ile...

Emin:

— Benim vücudum dört kollu ile kalkmaz, o havasını bilir.

Emin, bu acayip şeyin orasını burasını gıdıklamaya atılır. Karı, kendine saldıranın eline bir iki yumruk vurarak:

— Oynama safralıyım. İçim kabarır...

Emin, tosa hazırlanan bir koç gibi başını çarpıtıp bir iki adım açılarak:

— Vay baharlı orospu... Ben senin gibi kabadayıların safralarını çabuk kustururum.

Karı:

— Eyvallah... Ben de senin gibi eli yumuşağını arıyordum.

Emin:

— Yumruğumu avurduna bir yersen elimin nasırlı olduğunu anlarsın. Karıların da tulumbacısı varmış be... Aksi işe bak, o bana hıyızlanıyor. Karı mısın tosun musun söyle. Gel şurada bir omuz tutuşalım kim kimi yenerse...

Tosun:

— Ah elmasım, ne kadar tosun olsan yine yorgancı Tosun olamazsın. Karısın. En babayiğin erkekleri cilvelerinle yenersin. Karıların azmanı ol, zararı yok. Alışkınız ne yapalım... Kısmetimize sen çıktın. Aç şu dilber yüzünü de dikiz gelelim. Has boya mı, bakkam[2] mı? Zaten ne olursa makbulümüz. Dedik ya bir kere sevdaya karar verdik, elimizden kurtulamazsın.

---

(1) Tulumbacı sandığı.

(2) Doğal olmayan kumaş boyası.

Kadın:

— Şimdi sizin elinizi de, yüzünüzü de salçalarım hanım evlatları. Açınız başı bakalım meyhane pilakileri.

Emin:

— Gedikpaşa külhanından şahadetnamelisine çattık. Ne acur karı be! İmtihan mı olacağız? Ne söyletiyoruz kaltağı... Ne kadar azgın olsa o tek, biz çiftiz. Haydi be karmanyolaya alalım.(1)

Yorgancı kalfaları sevda öpüşünden ziyade düşman dişiyle ısırmak için bu bıçkın karının üzerine bu defa hazret-i pirden yardım istemeksizin şiddetle atılırlar. Karı, çarşafının yüze yakın yerini sıkı sıkıya tuttuğu elini yine oradan kımıldatmaksızın tek kolu ile sarhoşlardan birinin suratına bir yumruk, ötekinin karnı ortasına kuvvetli bir tekme indirerek ikisini de yere serer, bundan sonra açık odalardan birine kapanmak için koşar. Bu umulmadık vuruşların acısıyla ayılan iki delikanlı, intikam almak deliliği ile, teker meker, fakat yay gibi bir hızla yerden fırlayarak, odaya kaçmasına meydan bırakmadan var hınçlarıyla karıyı biri omuzundan, öteki eteklerinden kavrarlar. Çarşafı, fırtınalı havada yelken toplar gibi yukarıdan aşağı bir sıyırıverince ortaya kırmızı yüzlü, top sakallı, parlak gözlü bir herif çıkar.

Emin yumruğuna tükürerek:

— Vay babasının meze çanağına... Vay sakallı orospu seni... Bizi habersiz avladın. Muştayı böyle inerler, karşılığıyla herifin ağzı ortasına doğru bir yapıştırır. Hemen o kara sakal kan akıntısıyla Acemlerin kınalı sakalları gibi kıpkızıl kesilir.

O anda Tosun da, düşmanının gövdesinin ortasına bir tekme aşk ile:

— Biz borçlu durmak istemeyiz. İşte al sana yumruğa yumruk, tekmeye tekme... Biz helalzadeyiz, aldığımız gibi öderiz.

— Ne kadar tatlı şeymiş, bak pekmezi suratına aktı.

---

(1) Burada: İki koldan atılalım.

İlk intikam ve hiddet taşkınlığıyla ne yaptıklarını bilmeyen iki yorgancı kalfası, bu manzaranın garipliği karşısında şimdi akıllarını başlarına almaya ve hal ve hakikati anlamaya uğraşarak üst üste iki vuruşla sersemleyen sakallıyı sofanın ortasına çekerler, kadınlık kılıfından dışarı çıkmış olan bu erkeğin karşısına geçerek büyük bir şaşkınlıkla:

— Vay babasının canına, ulan bu ne be? Topsalata'yı ararken deve dikenine rastladık. Bu da top ama, çemeni tersine bitmiş... Arkadaş sen bu evde sermaye misin?

— Karagöz'ün «Ters Evlenme»sindeki kıyafetine benziyor. Sen kendini bilmeyen sarhoş müşterileri avutmak için yedek sermayesi misin?

— Yoksa evinizde bu akşam karnaval mı var? Cevap versene enayi... Dilini mi ısırdın?

Sakallı karı bu sefer gür bir erkek sesiyle:

— Ben laflarınızı koçan gibi ağzınıza tıkardım ama ah ne yapayım? (Eliyle ağzını göstererek) İki ön dişim birden kırıldı. Mevkiim gayet tehlikeli, ses çıkarmaya gelmez. Ben de sizin gibi hovardayım. Hovardalıkta amana bıçak olmaz. Aman arkadaşlar ocağınıza düştüm.

Tosun:

— Korkma... Hiç kasavet çekme...

Sakallı:

— Bu akşam bizi kurtarırsanız avcunuz mangizle dolar.

Emin:

— Sizi mi kurtaralım? Dadaş kaç kişisiniz? Vay babasının lülesine üfürdüğümün be... İçeride daha çarşaflı herifler mi var?

Sakallı:

— Arife tarif lazım de il...

Tosun:

— Biz işi çaktık. Mahalleliden kurtulmak için siz zamparalar, karı kıyafetine girmişsiniz. Bu kepazelik babayiğitliğe yaraşır mı? Kamalarınızı, revolverlerinizi çekip[1] buradan erkekçe çıkmalıydınız.

---

(1) Tabancalarınızı.

Emin:

— Affedersiniz birader, biz seni çarşafın altında tombalakça gördük. Az kalsın silah çatacaktık. Ters bir iş olacaktı. Senden ziyade bizim namusumuza yuf olurdu. Kârhanede karı kılığına girmek tehlikelidir. Sarhoşu var, körü var, aptalı var... Ne ise ucuz kurtuldun. Diş tamir olunur ama namus bozulunca meramete gelmez. Susarsak bize ne var?

Sakallı:

— İkinize de birer tane beşi bir arada...

Tosun eliyle bir tokat işareti vererek:

— Böylesi mi? Biz öyle beşi bir arada çok yedik. Ona karnımız tok, lezzetini biliriz. Bazı mirasyedi hovardalar, sarraf dükkânı bulamayınca beşi bir aradayı insanın suratında bozarlar.

Sakallı:

— Öylesi değil, nal gibi lira... Sapsarı... Parıl parıl...

Emin:

— Yağma yok... Biz, beş liraya boynuz takmamayız. Fakiriz ama, para için bu sanatı yapamayız.

Tosun:

— Beşi bir aradaları ceplerimize, karıları koyunlarımıza koymalı. İşte o zaman susarız.

Sakallı:

— Bu gece sırası mı ya? Mahalleli bizi fare gibi kapana koydu. Aşağıda bekliyor. İşte size parol[1] dönmez... Sonra bir akşam rakısıyla, mezesiyle, çalgısıyla, aftosuyla size bir ziyafet çekmeye söz veriyorum. Hovarda raconunun ne olduğunu bilirsiniz.

Tosun:

— Olmaz... Yoksa şimdi sizi polise teslim ederiz.

Sakallı:

— Hele şu odaya sofra başına geliniz. Birer tezgâh önü yapalım. Uyuşuruz.

---

(1) Söz.

Emin:

— Ne tezgâhı kaldı, ne önü, ne arkası... Biz rakıların hepsini çektik. Su gibi kuvvetsiz bir anzorot... Tutmuyor. Şişeler de ikişer parmak hanım şişesi... Biz Küplü'de maşrapa ile kayık düzü içmeye alışığız. Eğer bizi matiz edip de keşe boğmak[1] istiyorsan böyle ümide düşme... Boş yere yorulursun. Sen sakalınla sızarsın, biz çivi gibi dikine dururuz. Anladın mı, çarşaflı moruk?

Sakallı:

— Bu evde rakı mı yok? Şimdi binlikle[2] getiririm.

Tosun:

— Binlik, beş yüzlük... Rakı olsun da kaçlık olursa olsun, eyvallah çekeriz. Liralarla beraber Topsalata meydan görmeli. Biz öyle susarız. Çaktın mı lafı?

Sakallı:

— Canım, Topsalataya gelinceye kadar ne karılar var. Bunu o kadar neden beğendiniz?

Tosun:

— Suratını görmedik, kulaktan âşık olduk. İsmi iştahımızı kabarttı.

Sakallı:

— Geliniz, geliniz dayılar... Davetiyle kollarından çekerek ikisini de meclis odasına götürür.

«Ben şimdi geliyorum» ihtarıyla kendisi tekrar dışarı çıkar. Erkek, kadın, zampara ve sermaye, bütün ev halkının çarşaflı olarak topluca bulundukları odaya girer. Orada uzun uzun fısıltılar, müzakereler olur. Kadınlardan biri avluya iner. Ahmet'i bir köşeye çekerek tehlikeyi kulağına fısıldar. Herifin benzi atar. Kadın daha der ki:

— Ne yaparsan yap, bu mahalleliyi dışarı savmanın bir kolayına bak... Savamazsan lakırdıyı uzat, yukarıya çıkmalarına meydan verme. Biz o iki sarhoşu şimdi sızdırırız.

---

(1) Uyutmak.

(2) Üç litrelik büyük şişe.

Kadın, Ahmet'i bu suretle uyandırdıktan sonra alt kattaki kilere girer. Çarşafının altına bir binlik rakıyla birçok meze sıkıştararak yukarı çıkar. Sakallıya teslim eder. Sakallı tekrar çarşafına bürünerek yükü ile meclis odasına döner. Boş şişeler dolar, meze tabakları donanır.

Yorgancı ustaları bu sakallı ikramcılarını tekrar çarşaflı görünce sorarlar:

— Ne var arkadaş... Yine namahremliğin mi tuttu? Neye örtünüyorsun. Sana kem gözle bakanın gözü çıksın. Hovarda lafı laftır. Dünya ve ahiret istersen babamız ol, istersen anamız ol... Hangisi keyfine gelirse... Ne kadar sarhoş olsak sana karı muamelesi etmeyiz. Kuruntuya düşme...

Sakallı gülerek:

— Yok, sizden kendimi sakındığım için değil... Aşağıdan yukarı bir polis filan çıkıverirse beni kadın zannetsinler diye çarşaflandım.

— Öyle ise aman sakalını iyi ört... Ele verirsen kepazelik olur. Mahalleliden biri sana sataşırsa öyle bize yaptığın gibi sertlenip bıçkınlaşma. Hele o akordası bozuk dilenci armoniğine benzeyen kartal sesini hiç çıkarma. Biraz kırıl, dökül, fıkırda... Hi hi hi yapıver. Yalnız çarşafa girmek para etmez. Sokakta sarhoş çok. Bir zorlusuna rast gelirsen sakalını da göstersen fayda vermez. Tehlikeden kurtulmak için seni suratına maske koymuş zannederler. Kim vurduya gidersin. Vücudun meşe kütüğüne benziyor ama hoşur[1] meraklısı da vardır. Deminden biz bile aldandık.

Sakallı kadehi doldurur. Birer tane misafirlere verir. Bir de kendi alır.

Tosun:

— Ver elmasım, nazik elinizden içelim. Ortaoyununda mıyız? Kârhanede mi? Baskında mı? Biz de şaşırdık.

Sakallı meze vermede acele eder.

---

(1) Değersiz, kaba, niteliksiz.

Emin:

— Aman nazlım, meze için yorulma. Biz birkaç rakı içer, sekiz tabak meze yeriz. Ortada ne varsa ellerimiz hepsini dolaşır. O senin verdiğin dişimizin kovuğuna gitmez. Fakat mezelerden biri eksik. Topsalata.

Biraz muhabbetten sonra birer daha, birer daha yuvarlarlar. Yorgancıların midelerindeki eski maya tazelenir.

Tosun, sarhoş bir söylenişle:

— Baksana bu... buraya sakallı aftosum. Eğer sana hışırın biri kötü gözle bakarsa be... be... beni göster. Umurunda olmasın. Dünyayı ya... yakarım alimallah! Sa... sa... sakalını da alazlarım kurtulursun... Bana yorgancı Tosun demişler. Do... doğduğum zaman ba... ba... babam da... Hani o benim babam, asıl babam... Daha kundakta iken benim ne mal olduğumu anlamış adıma To... Tosun demiş... Asgısar?(1)

Emin el şakasına başlar. Sakallıyı gıdıklayarak:

— Ah, aman biraz cilvelen bakalım... To... Topsalata gelinceye kadar boş duramayacağım.

Sakallı bir iki gerdan kırıp raks eder gibi vücudunu titreterek zenne sedasıyla:

— Ay, aman, hıyanet etme, sen gıdıkladıkça yok mu vallahi içim...

Tosun:

— Eh... Eh elverir... Cilveyi kes. Arada bir sakalını göster. Mertliğe söz verdik ama... Sarhoşluktur bu... Kalbim aldanıyor. Sen Zuhuride(2) Baskın oynadın mı? Çarşaff... altında iyi vücut depreştiriyorsun.

Birer tane daha çekerler. Emin meze tabaklarından birini çekerek içindekileri hep yalar yutar.

Tosun:

— Ra... rakı var. Mezeler de bol. Aftos da gelecek... Fakat çalgı yok... Böyle eğlentiye bir zırıltı ister.

Emin avurdunu nefesiyle şişirip dümbelek gibi parmaklarıyla üzerine vurarak:

— Güm... bla... bla... bla... bla...

---

(1) Anladın mı (?).

(2) Ortaoyununda.

Tosun'a:

— Ulan sen de zurna gibi zırla.

Tosun iki avucunu birleştirip ağzına götürerek gayet genizden:

— Gına ya ya ya gıya ya ya...

Bu çifte nara ile zurnanın birbirine uymaz iki sedasından meydana çıkan, sarhoşça edalı bir düzme ahenktir başlar.

«Ah yelelam» aranağmesiyle beraber «Karga da seni tutarım aman» raks havasına girişilir.

Sakallı oyuna kalkar. Zavallı herif bu iki büyük belayı sızdırmak için her hakarete, her saldırmaya, yer yer vücudunu çürüten o buram buram çimdik acılarına, gıdıklamalara katlanarak üzerinde henüz iki kırık dişinin kanları duran sakalını sağa sola kıra kıra, gözlerini süze süze hiç durmadan göbek hoplatarak sahibinin sopasından titreyen ayı gibi oynar.

Emin coşkunlukla boğuk bir nara attıktan sonra:

— Göbek fırtınası olacak... Bilirsin ya akşamki gibi...

Tosun, ağız zurnasını uzun, gunneli[1] bir nağme ile keserek:

— Bozukluğum olsa yapıştırırdım.

Dışarı ses gitmemesi için oda kapısı kapatılmıştı. Fakat bu havranın şamatasının aşağıdan işitilmemesi mümkün değildi. Polisler yukarıda iki olgun yorgancı genci bulunduğunu biliyorlardı ama Uncu Ahmet'in namusuna müdafaa için verdiği heyecanlı nutuk, mahalleliye karşı söylediği korkunç sözler zihinlere o kadar hararet vermişti ki kimse bir saniye oradan ayrılamıyordu.

Kendi alemlerine bırakılmış sarhoşlar içtikçe azıyorlardı. Bunların öyle üç dört şişe ile sızan boydan olmadıklarını gören sakallı arada bir göbek atmasına aralık vererek, kadeh sayısının artmasıyla muvaffakıyet ümidinin değil işin kötülüğünün büyüdüğünü görüyor, ne yapacağını bilemiyor, hatta zavallı herif beraber içmek zorundan dolayı onlardan evvel kendinin sarhoş olacağını anlıyordu.

---

(1) Genizden gelen sesle.

Tosun ayağa kalkmak ister, sendeler. Düşmemek için sofraya tutunarak şangır şungur birkaç bardak, kadeh devirir. Ağırlıkları başka başka iki kefe arasında denkliğini bulamayan bir şaşkın terazi gibi kollarını uzatır. Birkaç yalpa ile ağır ağır gözlerini kapadıktan sonra:

— Zararı yok... Uğurdur. Göz kafa patlamasın da cam şişe kırılsın... Hovardalıktır bu...

Sakallı:

— Umurunda olmasın yiğitim... Sizin gibi tosunlara can feda...

Emin:

— Anasını satayım... Parasını biz vermedik ya...

Tosun:

— Ulan moruk bizi bardak kırıntısıyla piyazlama.. Haniya mangiz... Karı lafını kestik? Ceplerimize beşi bir aradalar, koynumuza karılar girecekti?

Sakallı:

— Hele biraz daha keyiflenelim. Hepsi olur, hepsi...

Tosun:

— Biz zom olduktan sonra mı? Niyetin bizi sızdırmak mı? Verdiğin lafı tut, sakalını haşlanmış hindi gibi yolarız. O zaman tüysüz Haçik'e benzersin.

Sakallı:

— Böyle işte acele olmaz. Aşağıda mahalleli var. Böyle zamanda ortaya nasıl karı çıkarılır?

Tosun:

— Ha, ha... Anladım bu herif bize kantin atıyor. Aval, aklınca To... Tosun'u tuzlama yapacak?[1]

Tosun düşe kalka yürür. Minderin üzerindeki udu alır, Emin de tefi yakalar.

Tosun:

— Gel şu ha... hantavallının[2] üzerine birkaç mani söyleyelim.

Tosun, fesini kaşlarının üzerine yıkar, diz diz üstüne atar. Tam Tavukpazarı şairlerinin çalımını aldıktan sonra udun tellerini tırmalayarak ve bütün sarhoşluk avazıyla gönlüne doğanları söylemeye başlar.

---

(1) Uyutacak.

(2) Saf; bön; andavallı.

Adam aman varda
Hovardayız hovarda
Sandıkçılardan sonra
Gelir nazlı Galata
Haniya hinoğlu
Üçü beşi bir arada?
Gelmiyor nerde kaldı
Sevgilim Topsalata?

Ut, tef beraber aranağmesi:

Düm terelelli yalelam
Matiz olduk vay babam.

Sonra dört yana tehdit tükrükleri saçarak boğuk bir nara: «Brooooooooo yakarım!»

Ondan sonra Emin:

Adam aman ekşi vişne
Atarım kantarlıyı gelmişine geçmişine
Bir yumruk aşk edersem
Senin çürük dişine
İster it gibi bağır
İster at gibi kişne.

Sazla beraber aranağmesi ve nara.

Sakallı son derece şaşırarak:

— Mahalleliden gelecek bela sizin yanınızda saadet gibi kalır. Bu ağızda birkaç beyit daha okursanız bu evi bir daha basarlar.

Tosun büyük bir öfkeyle ayağa kalkar. Sapından tuttuğu udun şişkin tarafını herifin beyni ortası budur diye bir indirir. Çalgının bütün bedeninin tahtaları yere ayrı ayrı dökülür. Sakallı neye uğradığını anlamadan hakaret ve vuruşun hedefi olan o kafaya Emin de tefle bir saldırır. Hemen kursak[1] patlar, kasnak da bir lanet halkası gibi zavallının boynuna geçer.

(1) Defin deri kısmı.

Tosun bağırarak:

— Bela mı? Bize mi söylüyorsun? Belanın suratını tanır mısın? O nasıl şeydir gördün mü hiç? Vay geçmişine be... Bize 'bela' diyor. İki dişini kırdık, başka ne yaptık? Teşekkür etsene ulan ağzın burnun daha yerinde duruyor.

Arka arkaya inen bu iki vuruş altında sakallının başı sızlar, döner. Alnı yaralanır. Gözleri kararır. Sağa sola sallanır. Hazmedilemez zehirli bir içki gibi tepesinden aşağı içtiği bu haşlamaların ağır ve acı tesiriyle o anda bir deliliğe tutulur, bulunduğu yeri, baskını, arkadaşlarını, mahalleliyi, o tehlikeli saatin nezaketini, sonunun belasını hep unutur, hemen yakaladığı bir sürahiyi olanca intikam hırsı ile Tosun'un başına fırlatır.

Fakat Tosun hayli olgun bulunmakla beraber meyhanelerde iskemle iskemleye, yumruk yumruğa, bıçak bıçağa geçirdiği böyle zorlu vakalardaki tecrübeleriyle pek çevikleşmiş, tetikleşmiş olduğundan karşısındakinin niyetini anlar anlamaz iki kolunu yan yana getirerek başına siper eder, bu sürahi şarapnelinden yalnız birazcık bilekleri zedelenip, kanamak zararıyla kurtulur. İkinci bir hücuma meydan vermeden düşmanının üzerine bir yırtıcı hayvan gibi saldırır. Sakallı da pazısı güçlü bir azılı olduğundan alt alta, üst üste korkunç bir boğuşmadır başlar.

Vaat edilen beşi bir aradaların hesap sonunda böyle sürahi kırıklarıyla ödenmeye girişildiğini gören Emin, haber verme vaktinin gelmiş olduğunu anlar. Duvardan duvara volta vurarak alt kat merdiveninin ortasına kadar koşar bağırır:

— Aşağıda ne kadar mahalleli... Muhallebi... Aşure... Sarığıburma... Babatatlısı varsa yukarı geliniz. Hem erkek, hem dişi, hem sakallı, hem çarşaflı... Böyle bir mahlûk... Seyri on paraya...

Uncu Ahmet'in safsatadan ibaret nutku karşısında artık aciz, yorgun, ispatsız ve tahammülsüz kalan Hasan Efendi'nin kulağına «Zampara yakaladık!» diye birdenbire bağrılan bu müjde gelince adamcağız şaşaladı.

Haberin arasına sarhoşça bir eda ile karıştırılan «sarığıburma, babatatlısı» gibi sözler müjdenin ciddiliğini bozuyordu.

Zavallı Yağlıkçı, biraz önce bostandaki korkuluk vakasını hatırlayarak şimdi de yakalandığı müjdelenenin de o çeşit bir zampara karikatürü olmasını aklına getirerek:

— Kahrolunuz... Biz sizi buraya bir yararlık umarak getirdik, siz körkütük oldunuz. Ne yaptığınızı biliyorsunuz, ne söylediğinizi...

Emin:

— Vallahi değil, baba! Zamparaların azılısını, en babacanını yakaladık.

Hasan Efendi:

— Zampara diye tırabzan babalarını mı yakaladınız, ne yaptınız?

Uncu:

— İçmiş içmiş, sızmış... Besbelli rüyasında tatlıcı dükkânıyla zampara görmüş... Şimdi de uyanmış saçmalıyor.

Komiser, sarhoşun haberleri arasındaki «muhallebi, aşure» gibi fazla sözlerden çok «hem sakallı, hem çarşaflı» sözlerine dikkat ile bir anda ayılmıştı. Polislere başıyla hafif bir işaret verdi. Onlarla birlikte merdivenden yukarı fırladı. Ahmet'in sözünün gerisi ağzında kaldı. Mahalleli de polislerin arkasına takıldı.

Uncu, o anda bir felaket kurşunu ile vurulmuşa döndü. Artık işin, safsataya, şirretliğe, atılganlığa, küstahça sözlere gelecek hiçbir tarafı kalmamıştı. Hakikat, bütün açıklığıyla, gülünçlüğüyle, acılığıyla, rezaletiyle şimdi anlaşılacaktı. «Ailem halkı» dediği on iki çarşaflının sonlarının ne olacağını asla düşünmeyerek yalnız kendi başı için bir kurtuluş çaresi arıyordu. Evde araştırma ile uğraşanların telaşlarından istifade ederek kaçmak istedi. Fakat nasıl ve nereden kaçabilecekti? Sokaktan ve bostandan fırlamak mümkün değildi. Çalyaka edileceğini biliyordu. Herif aşağıda kaçacağı yolu düşünürken komiser onun orada olmadığının farkına vararak nerede ise yakalayıp getirmeleri için polis saldırdı. Ahmet'i çekerek orta kat sofasına çıkardılar.

Mahalleli meclis odasına geldikleri zaman Tosun ile sakallıyı birbirinin canına kanına susamış bir kudurganlıkla soluk soluğa boğuşmakta buldular. Saçlar ürpermiş, benizler atmış, gözler büyümüş, körük gibi

kabarıp inen göğüslerin havasını alıp boşaltmaya yetmeyen ağızları açılmıştı. İki düşman birbirini ezmekte, koparmakta, ısırmakta kuvvetçe pata[1] gelmiş, ikisinde de üst baş lime lime olmuş, iler tutar yerleri kalmamış, ortadaki masa devrilmiş, pencerelerden birinin alt camları kırılmıştı.

Dövüşenleri birbirinden zorla ayırabildiler. Birbirine geçmiş iki harf gibi bacaklar, kollar sanki kenetlenmişti. «Öfke baldan tatlıdır» atasözüne bundan daha açık bir örnek olamazdı. Vücutlarındaki yaraların, berelerin acısını hiç duymuyorlardı. Her ikisi de birer tarafa çekmeye uğraşılırken hiddetin tadına kanamamış bu iki titrek vücut, aralarına giren insanları iteleyerek pozitif, negatif iki mıknatıs noktası gibi birbirini çekiyor, hâlâ birbiri üzerine atılmaya uğraşıyordu.

Sakallının çarşafı parçalanmıştı. Fakat bir fistan gibi belinden bağlı olarak hâlâ arkasında idi. Sorulan suallere akla gelebilecek kabalıkta cevaplar veriyordu. «Siz burada kaç zamparasınız?» denildiği zaman, terbiyenin söylenmesini caiz görmediği uzuvlarını sayarak «işte bu kadarız» diyor ve erkeklik duygularının hiçbir mahallelinin keyfine göre ayarlanamayacağını pek kaba bir dille anlatıyordu.

İçki ile, öfke ile akıl ve terbiye zıvanasından tamamıyla çıkmış bir herifi kendi hezeyan halinde bırakan mahalleli, içeride çarşaflıların toplu bulunduğu odanın kapısını açtırttı.

Kalabalık çekilince, sakallı kendi kendine: «Sizin böyle sokaklara, bu eve dolmaktan maksadınız rezalet seyretmek değil mi? Seyrine bu kadar meraklı olduğunuz bir şeyi bu gece ben size doya doya göstereyim» dedi.

Deminki kargaşalıktan kurtularak odanın bir köşesinde duran binliği yakalayınca, içinden hemen bir bardaklık kadar bir kısmını dikti. Sonra etrafına bakınarak iri bir nefes aldı. Vücudunu yukarıdan aşağı bir yokladı. Şimdi birkaç Tosun'la yeniden dalaşabilecek bir kuvvet buldu. Fakat bu bir hayal idi. Hakikatte zavallı sakallı, sarhoşluğun şuur dağıtan tesirine, abuk sabukluğuna daha ziyade tutulmuştu.

---

(1) Eşit.

Bu adam böyle içki ile akıl, kuvvet ve ataklık artırmaya uğraşırken öteki odada çarşaflı erkeklerin asıl kadınlardan ayırt edilmesi gibi hoş ve heyecanlı bir muayene başlamıştı.

Bu ehemmiyetli keşifleriyle bütün mahalleyi Ahmet'e karşı muhakkak bir yenilmenin rezaleti yükünden kurtardıkları için Tosun'la Emin, birçok takdirlere, aferinlere, iltifatlara nail oldular. Yüzlerini, sırtlarını okşamayan kimse kalmadı. Her ikisi de, kabadayıca döktükleri, yedikleri içtikleri bütün sarhoşlukları affolundu. Bu pek büyük teveccühten istifade fırsatını kaçırmayan yorgancı kalfaları muayene heyeti odasına sokuldular. Cinslerin tayini için çarşaflar açıldıkça o göz çeken çehreler arasında Topsalata'nın çıkmasına sabırsızca bir bekleme ile hazırlanmışlardı. Bu isim, onların sevda iştahlarına o kadar uygun gelmişti ki, bunun sahibini yeşil, kıvırcık ve çiğ çiğ yenir gibi bir şey sayıyorlardı. Niyetleri de, yerin müsaadesi olsa gerdanından doya doya sevda içtikten sonra kendini de ziftlenmekti.

Komiser, sürüden tekeleri ayırmak için, çarşaflılara sert bir sesle sordu:

— Hangileriniz erkek? Hangileriniz kadın?

Bu sorduğuna cevap alamadı. Çarşaflılar, cinsiyetlerini ayrılamaz karışık bir halita[1] haline getirmek için birbirlerine daha çok sokuldular. Erkek örtülüler kadınlardan fazla korkuyorlardı. Bu rezalet belasından yakayı kurtarmak için, öyle bir evdeki kadınlığın bayağı hizmetine bile, cins değiştirmesi kabul olsa, razı idiler.

Kaba, iri endamlı, örtülülüğü erkeklik şüphesi veren bir çarşaflıya komiser işaretle:

— Siz şöyle ortaya çıkınız.

Bu emre karşı çarşaflı küçüldü, büzüldü, kırıttı. Daha ziyade örtündü. Merak ve alayla o kadar çok bakan göz önünde kendinin kim olduğunu göstermek istemiyordu.

Komiser:

— Nazlanmayınız efendim.

---

(1) Karışım.

Yine bir davranma cesareti göstermedi. Komiser, karşısındakini kolundan tutarak ortaya getirdi. Hemen başından çarşafı çekiverdi. Meydana alafranga kırpılmış sarı sakallı, enli gür kaşlı, hemen otuz beşlik, iri, çok heybetli bir yüz çıktı.

Çarşafın örtüsü altında iken kadınca kırıtmalar göstermeye uğraşan bu insan, şimdi kafa tutan bir erkeklikle:

— Ben Arnavut beylerimdenim. Yirminci medeniyet asrında böyle yarı resmi bir komedya oynamayı size gösteririm.

Komiser:

— Kim olursanız olunuz, elbise değiştirerek komedya oynamaya çıkan sizsiniz. Merkezde hüviyetinizi tahkik etmeye sıra gelince kim olduğunuzu söylersiniz. Şimdi susunuz. Bizi işimizden alıkoymayınız.

Mahalleliden biri:

— Bizim baskın usulü asır hesabına gelmez. Şu herifler bu akşam yalnız erkekliğin değil mübarek sakalın haysiyetini bile bozdular. Sakalımdan utanmaya başladım.

Komiser, çarşaf altında cinsiyeti şüpheli gözüken kabacalardan birini daha muayene yerine çekerek:

— Çarşafımzı açınız.

Bu ikinci, daha cesaretli bulunarak başından carını[1] kendi eliyle itti. Koyu kumral saç, kırpık bıyıklı, yüzünün azaları nazik, solgun renkli bir delikanlı başı göründü. Yakası dantelalı kadın elbisesi arasından uzanan bir erkek kafası oyununu bitirerek soyunmaya gelmiş bir zenne manzarası gösteriyordu.

Hasan Efendi, soygunu tanıyarak hemen bağırdı:

— Vay oğlum, Kenan'ım, kadınlık sana ne kadar yakışmış.

Kenan:

— İnsan kadın kıyafetine değil yılan gömleğine girse yine sizin barbarlığınızdan kurtulamayacak.

Hasan Efendi:

— Ne yapalım? Açıktan açığa fahişelik etmek, domuz sucuğu yemek, daha bilmem ne haltlarda bulunmak isteyenleri keyiflerince serbest bırakacak kadar

---

(1) Çarşafını.

çok şükür henüz bu mahallelerde medeniyet terakki etmedi.[1]

Kenan:

— Mahalleleriniz fuhuş ayıbından tam olarak temiz mi? Komiser efendiye sor. Polis vakalarını araştır. Mahkemelerdeki ırza geçmek, 'fiili şeni'[2] davalarını dinle. Bunlar meydana çıkanları... Çıkmayanları ise elbette daha ziyadedir. Sucuğa gelince, o, senin okkasını beş altı kuruşa yediğin, çoğu ölmüş hayvanların kokmuş etlerinden, üzerlerindeki sinekleri de beraber kıyılarak yapılan cinsi, elbette 'sosis'ten daha midevi[3] değildir.

Mahalleli içinden bir ihtiyar, hemen elinde dayanmakta olduğu sopayı kadın kıyafetli Kenan'ın başına doğru uzatarak:

— Söyletme habisi... Bunlar büsbütün mervanlaşmış gitmiş... İşittikçe fena oluyorum, kanım dönüyor, şimdi elimden bir kaza çıkacak.

Kenan:

— Vay, efendi senin kanın var mı ki dönsün? İstiyor ki benim gibi yirmi yedi yaşında bir delikanlı hâlâ kendisi gibi mutaassıp bir ihtiyarın kafasıyla düşünsün ve sonra terakki edelim.

İhtiyar titremeye ve bağırmaya başlayarak:

— Terakki etmeyelim... İstemez... İstemez... İstemez... Terakki gittikçe dinden, imandan bütün bütün çıkıyoruz. Mümkünse üç dört yüz sene evvelki zamanımıza dönelim.

Hasan Efendi:

— Hacı Ömer Efendi, hiddetlenme... Böyle bıyığı kırpık, saçları yatkın taralı bir genç gördün mü, hemen kaç... Bunların lakırdıları insana 'selamen kavlen'[4] getirir. Âhir[5] zaman, ahir zaman... Anlamıyor musun?

Komiser, ihtiyarı yatıştırmaya uğraşarak muayenesine devamla:

---

(1) Gelişmedi.
(2) Hukuk dilinde: Irza geçme.
(3) Mideye yararlı.
(4) İnme; felç.
(5) Son.

— Örtünmüş daha kaç erkek varsa ortaya gelsin.

İki delikanlı daha çarşaflarından soyundular.

Komiser, çarşaflılara doğru:

— İçinizde başka erkek kaldı mı?

Kadınlardan biri:

— Hayır, kalmadı.

Komiser:

— Doğru mu söylüyorsunuz?

Kadın:

— İnanmıyorsanız muayene için bir ebe getiriniz.

Hazır olanlardan kahkahalar...

Komiser:

— Sağdan üçüncü mor çarşaflı gözüme irice gözüküyor.

Kadın:

— Kadınlığımıza sizi inandırmak için neremizi açalım? Emrediniz.

Gençler tarafından kahkahalar, ihtiyarlardan protestolar.

Komiser, mahalleliye dönerek:

— Ne dersiniz? Muayeneye son verelim mi?

Etrafta çeşitli fikirler işitilir. İhtiyarlar muayenenin yeter olduğuna, gençler daha derinleştirilmesi fikrinde bulunurlar.

Nihayet mahalleliden orta yaşlı birisi:

— Efendim, mademki erkek veya kadın olduklarında şüphe var. İşi iyice anlamak, şüpheleri gidermek için örtünenlerin birer defa başlarını açmaları lazım gelir.

Komiser:

— O halde mor çarşaflı ortaya gel, başım aç.

Mor çarşaflı, baştan çıkarıcı bir yürüyüşle ortaya gelir, çarşafın üst kısmını başından atar. Bol, açık kumral saçlı, kıvır kıvır kirpikler arasında büyüleyici bakışlı, açılma zamanında iki pembe gül kadar taze yanaklar arasında mini mini burun ve ağızlı, büyük bir üstadın mükemmel elinde yontulmuş şaheser bir heykel gibi endamı levent, tüller içindeki göğsü, iki memesinin sınırına kadar açık, güllerden, yaseminlerden, kamelyalardan meydana gelmiş bir çiçek demetini andırır bir kadın görünür. Herkes meftuniyet içinde susakalır. Çiçek demeti koku ve letafetindeki bu ka-

dın, sinemada görülen canlı moda modellerine benzer gönül alıcı bir tarzda nazlı nazlı başını eğer, bir mil üzerinde döner gibi çekici bakışlarını baygın baygın halk üzerinde dolaştırarak endamının sağını solunu oynaklıkla onlara gösterir.

Tosun, o zamana kadar tuttuğu sarhoşluk narasını artık tutamayarak:

— Ah güzelim, bitirdin bizi... Senin için çarşafa değil, mezara bile girerim.

Sarhoş susturulur. Kenan'la atışan ihtiyarın taassup damarları coşarak:

— Komiser efendi, yetişir artık. Karı örtünsün. Namahremdir.[1] Kadınlığı anlaşıldı. Başka suretle cinsiyetini belli etmeye lüzum yok. Uğursuz hepimizi boyumuzca günaha soktu. Bütün ümmet-i Muhammedi, Hak, bunların şerlerinden saklasın.

Açık çarşaflılar arasındaki sakallı Arnavut beyi, yamndakinin kulağına:

— Bu Vuslat, ne yaman karıdır. Şu felaket saatini bile güzelliğinin reklamı için kullandı.

Vuslat örtünüp çekilir.

Komiser:

— Haydi biriniz daha geliniz.

Ortaya çağrılan kadınlar, «Haydi sen çık, o çıksın, ben çıkayım» sözleriyle birbirlerini dürtüştürmeye başlarlar.

Nihayet birisi, yanındaki arkadaşını iterek:

— Haydi Salata, sen çık, teklifinde bulunur.

Salata muayene yerine yürür. Tosun'la Emin:

— Ulan, Salata geliyor, müjdesiyle birbirinin böğürlerine yumruk kakıştırmaya başlarlar.

Salata, ortada durur. Aynı eda ile çarşafının üst kısmını indirir. Mermer beyazlığı parıltısıyla göz kamaştıran, tam olgunlukta, çok latif bir gerdan üzerinde çok gür bir saksı fesleğeni andırır top, sık, kıvır kıvır, kesik siyah saçlar, alna, yanaklara, enseye dağılmış, vücudu beyaz tepesi kara Fizan pilici körpelik ve letafetinde bir kadın yüzü, genç ihtiyar bütün mahalleliyi coşturur.

---

(1) Ailesinden başka erkeklere görünmesi dince yasaktır.

İhtiyarlar, Tanrı yaratışındaki kemale hayran olarak Allah derler, gençler göğüslerinden taşan ahlarla odayı bir inilti yerine çevirirler.

Topsalata, güzelliğinin parlaklığına karşı çıkarılan bu hayret seslerinden memnun kalarak o da, bütün güzelliğini gösterebilmek için, bazı kuyumcu dükkânlarında görülen mil üzerinde dönen pırlanta vitrinleri gibi ağır ağır döner. Gözleri kamaştırır.

Tosun, göğsünü yırtan birkaç ah ile kanmaz. Her türlü azar ve cezaya meydan okuyarak yavaş yavaş kadına yaklaşır:

— Ah cicim, feryadıyla yanağını okşar.

Komiser hiddetlenerek:

— Ne yapıyorsun?

Tosun:

— Meyhane miçosu gibi saçları kesik de, palikarya[1] olmasın diye şüphelendim. Tıraşlı mı değil mi anlamak istedim de...

Mahalleli ihtiyar:

— Ey, nasıl buldun çapkın?

Tosun, keskin bir iç çekişiyle boynunu çarpıtarak bitik, ezgin bir sesle:

— Kadın... Hiç su katılmadık halis, sütbesüt kadın... Kaymak...

Emin öteden bağırarak:

— Ne âlâ vişneli kaymaklıdır. Ulan beş paralık da bana gönder. Ateş bastı be...

Tosun'un bu taşkınlığından mahallenin şerefine dokunacak ırz ve ahlak noksanlığını zihninde büyüten ihtiyar öfkeli titrek elini komisere doğru uzatarak:

— Komiser efendi, rezalet başladı. Biz buraya baskına mı geldik? Çapkınlara kadın beğendirmeye mi? Az buçuk daha müsait bulunsak maazallah gözümüzün önünde pek fena haller meydana gelecek. Muayeneyi daha kısa yapınız. Azıcık şöyle yüzlerini açıp bakmak yeter. Tıraşlı mı diye çehrelerini okşayıp kaymaklı dondurma diye külhanbeyi sedasıyla bağırmaya ne lüzum var?

Mahalleliden biri yanındakine:

---

(1) Rum delikanlısı.

— Elhak, Uncu'nun güzide sermayeleri varmış.

— Ya ne zannettin birader... Buraya giren gecede sekiz on lira masraftan aşağı kurtulamaz.

— Kârına kesat...

Tosun:

— Yüzlerini açmaya lüzum yoksa, bırakınız beni sergiden karpuz seçer gibi hepsini birer birer ayırayım. Ondan kolay ne var?

İhtiyar:

— Yediği herzeye bak, iktiza etmez.

Geriye kalan beş kadın kısaca muayene olunur. Kadın oldukları hep birlikte tasdik edilir.

Erkeklerin bir sandıkta saklı duran elbiseleri çıkartılır, giyinmeleri emredilir.

Bir işret yeri harabesine dönen meclis odasında, şişe ve cam kırıkları, meze döküntüleri arasında hâlâ atıştırıp duran mahut sakallı, bulut kesilir. Yırtık çarşafı bereli vücuduna örter. Patlak tef kasnağını boynuna geçirir. Adımlarıyla sofada birçok zikzaklar çizerek eğri bir yürüyüşle muayene odasına gelir. Tahkik heyetine kendini takdim ederek:

— Beni de muayene eder misiniz? Kadım mıyım, erkek miyim vallahi bilmiyorum. Sizinle beraber ne olduğumu kendim de anlayayım.

Mahalle ihtiyarı:

— Sus edepsiz... Baksana sakalına... Yıllanmış tekeye benziyorsun.

Komiser, sakallıya:

— Edepsiz edepsiz söylenme. Haydi sırtından çarşafı çıkar, üstünü giyin. Sokağa çıkacağız.

Sakallı:

— Çarşafı çıkarmam. Muayene ederek erkek oğlu erkek olduğuma dair mahallece mühürlü, elime bir tasdikname verildikten sonra çıkarırım.

O kadar şiddetli zorlamalar yapıldığı halde sakallıya yırtık çarşafını çıkarttıramadılar. Her kim üzerine varsa:

— Dokunmayınız, ırzıma tecavüz ediyorlardı, diye dava ederim. Merkeze böyle örtülü gideceğim. Irzımdan korkarım; namahremim, feryadıyla ortalığı çınlatıyordu.

Başa çıkamadılar, haline bırakıldı. Beyler giyindi, kadınlar örtündü. Evdekiler iki sıra polis zaptiye arasında bir katar meydana getirerek sokağa çıkarıldı. Ahali akşamdan beri görmeye hasret çektikleri bu baskın komedyasının son perdesini büyük bir sevinçle karşıladı.

Kabahatlilerin uzun zaman bulunamamasından dolayı göğüslerinde toplanmış olan bekleme ağırlığı ile öfkesini herkes şimdi «yuha»lar ile, el çırparmaları ile boşaltarak ferahlıyordu.

Sakallı, bu alay içinde yırtık çarşafıyla, boynuna geçirilen tef kasnağıyla bir karnaval soytarısı gibi durmayıp oynuyor, ahali:

— Çarşaflı sakallıya bakınız... Bu ne kepazelik... Herif amma sarhoş olmuş ha... Bu da mı sermaye, diye hakaret cümleleriyle «yuha»ların çoğunu buna doğru söyledikçe, sakallı ellerini şıkırdatarak:

— Evet, ben de sermayeyim. Müşteri yok mu, maskaralıkları ile oynayarak rast geldiğine laf atıyor, ortalığı gülmekten kırıp geçiriyordu.

Uncu Ahmet, alayın önünde, yine kılavuzluk ediyor, dört bir yandan yağan küfürler, hakaretler kurşunlu bir kubbe üzerinden durmayıp inen yağmur damlaları gibi yüzünde hiçbir tesir bırakmadan akıp gidiyordu.

Kabahatliler, hakaretli yüzlerce seyirci gözler altında başlarını kaldırıp etrafa bakamayarak yürüyorlardı.

Nazeninlerden çoğu, besbelli aşağılık hayatlarında bu âleme gösterilme rezaleti ile kanıksamış, alışmış, birçok tecrübeler geçirmiş olanları düğüne gider gibi hiç aldırış etmeden açık saçık yüzleriyle gülüşüyorlar, ahalinin kendilerine yaptıklarından çok bunlar halk ile eğleniyorlardı.

Şimdi, kötü sözle, lanet okumakla gözlerini bu kepazelik alayı üzerine açmış bulunan bu ahlak koruyucu kalabalık içinde, kendileriyle bir kere yatabilmek için böyle bir rezalet tehlikesini göze aldırmaya hazır çok kimseler bulunduğunu sanatlarının felsefesi olarak biliyorlardı.

Bunlardan biri elindeki cıgarasmı yakmak için yanındaki genç zaptiyeye:

— Birader şu cıgaranı uzat da yanalım, dedi.

Zaptiye yanar cıgarasını kardeşçe olmayan bir meftunluk gülümsemesiyle uzattı. Derin derin göğüs geçirerek gözlerini bu döküntü saçlar arasından gönül kandıran bir letafet peyda etmiş bu boyalı yüze dikti. Kadın cıgaradan, genç zaptiye de süzüle süzüle nazeninin al yanaklarından yandı.

Basılmış fahişe, cıgaradan iki nefes çektikten sonra bir kahkaha salıvererek yanındaki arkadaşına:

— Merak etme kardeş, bu geceki baskıncılarımız yarın gece koynumuza girecek müşterilerimizdir. İmrendikleri şeyi ayıplıyorlar. Şaşarım âlemin aklına... dedi.

Ve katar yürüdü.

İkinci Bölüm

I

GECE TELGRAFI

Kenan Bey'in karısı Ragıbe Hanım, Heybeli'deki evinde sinirli bir gece geçiriyordu. Beyi gelmediği akşamlar odasındaki yalnızlık, sessizlik, tek kalma sinirlerini geriyor, nereye baksa yorgunluk duyuyor. Etrafını çeviren bütün eşya, böyle eve gelmediği gecelerde Kenan'ın bir sevda hıyanetiyle uğraştığını sanki hatırlatıyormuş gibi ağırlık veren dayanılmaz gamlı bir hal alıyordu.

Evde herkes uyudu. Ragıbe Hanım odasına çekildi. Tavandan sarkan gül kurusu atlas örtüler arasında acı bir görünüşü olan karyolaya garip bir ürkeklikle bakıyor, içine giremiyordu. Boş kalan döşek kısmına yatacak olan insanın, o gece başka bir sevda yatağında başka bir kadını sıkıp okşayarak memnun etmeye uğraştığını, kendini rahatsız eden bir seziş kuvveti sanki kendisine duyuruyordu.

Yatak odasında ne kadar kanepe, sandalye varsa, hepsinin üzerine birer parça oturup düşündükten sonra balkon kapısını açtı. Hasır koltuğa kendini bıraktı. Derin derin düşünmek için kollarını küpeşteye dayadı. İnce muslinler içindeki narin ince yapılı vücudu gecenin serin rutubetini duymuyordu.

Karanlıklara boğulmuş sınırsız bir ayna gibi katransı cilalı yüzleri üzerinde pırıl pırıl yıldızların aksini gösteren deniz, durgun ve sessiz idi. Bakışı, Ada çamlarının kımıldamayan vekarlı karaltıları üstünden atlayarak Maltepe'den Kartal'a doğru uzun kıyı boyunca koştu. Kayışdağı, Aydos, Yakacık dağları, keşfedilmemiş bir esrar ve karanlık âlemine ait vehimler uyandı-

racak bir belirsizlikte görünüyordu. Bu karanlıklar kalbini büsbütün tasa karartılarıyla doldurdu. Hayatın yarısı demek olan bu kara kasvet cihanını herkes uyku baygınlığı ile geçiriyordu. Fakat kendi niçin uyayamıyordu? Bu karanlık kubbe altında kendini davacı, vicdanını müddeimumi,(1) Kenan'ı suçlu sayarak bir mahkeme kurdu. Muhakeme başladı.

Birkaç zamandır Kenan'a bir durgunluk, bir şaşkınlık, bütün hareketlerinde alışılmamış gariplikler peyda olmuş, o eski ateşli kocalık sevgisi kalmamıştı. Şimdiki okşamalarında, sarılmalarında, yapılması mutlaka lazımmış gibi bir hal, her muamelesinde öyle bir zorakilik ve iştahsızlık soğukluğu vardı ki, bunları içten gelen bir sevgi ile değil, rahatsızlık veren bir vazifenin icaplarına katlanır gibi zoraki yapıyordu. Zihnini, aşkını, neşesini dışarıda bırakarak eve geliyor ve evden bir ayak evvel kaçmak için türlü sebepler icadına çalışıyor, çok defa akşama döneceğini hiç belli etmeyerek gidiyordu. Ve daha öyle haller oluyordu ki, görünüşte birer hiç sayıldıkları halde bunların zararını, derin acılıklarını ancak böyle bir kuşkululuk acısına düşmüş bir kadın duyabilirdi. Bunları sitem etmekle söylemeye kendi gibi vekarlı bir kadının, kadınlık gururu kati olarak mani idi. Şikâyet etmeden böyle bir ıstırap sessizliği içinde zavallı Ragıbe'nin kadınlığı yaralanıyor, sızlıyor ve fakat o, aldırış etmeyen soğuklukla kendini öldüren kocasına karşı, «Beni artık eski sevginin harareti ile niçin sevmiyorsun?» diye sızlayan ve şikâyet eden sözü ağzına alamıyordu. İşin en acı tarafı sustukça azabının artmasında, sevilmedikçe bu nanköre karşı sevginin dayanılmaz bir derece aşırılığa varmasında idi.

Kocasından ayrıldığı son sabahı düşündü. O günü Kenan, hiç lazım olmadığı halde, evdeki sobalı küçük hamamda yıkanmış, sonra kolonyalı bir banyo yapmış, makineli jilet usturası ile bir saat yüzünü perdahlamış,(2) ipekli iç çamaşırı giymiş, en yeni kostümünü sırtına geçirerek, en şık kıravatını bağlayarak gitmişti.

---

(1) Savcı.

(2) Sakalı, kılların çıkış yönünün tersine bir daha traş etme.

Ayrılırken Ragıbe kederli bir çehre ile sormuştu: «Bey, akşama avdet[1] yok mu?»

Kenan:

«Şüpheli... Arkadaşlardan bir ikisi bu akşam konferans verecekler. Ellerinden kurtulamazsam ister istemez İstanbul'da kalmalı.» cevabıyla fırlamıştı.

Kenan Bey, gelemeyeceğini iyice bildiği akşamları, kararını karısına sezdirmemek için böyle dönüşünü şüpheli bırakarak giderdi. Fakat Ragıbe bu bayağı hilenin tamamıyla farkında idi.

Kocasının halindeki bu değişiklik ne idi? Sadece Ragıbe'den bıkmış olmak mı? Yoksa aralarına başka bir kadının sevdası girerek, bu duygu soğukluğuna düşmüş müydü? Evet, arada, kocasını kendinden soğutan bir kadın mı vardı? Bu korkunç hakikat meydana çıktığı, yahut Kenan'ın kendi bunu söylemek zorunda kaldığı gün, artık onun nikâhında kalabilecek miydi? Böyle çok acı bir zorluk olursa bir gecelik ayrılığına dayanamadığı beyinin büsbütün ayrılığına nasıl dayanabilecekti?

Bütün bu korkunç sualleri gecenin koyu karanlıklarından, yıldızlardan, denizlerden, dağlardan, çamlardan sordu.

Bir cevap alamadı. Şimdi gece heybetli sessizliğiyle kendini daha ziyade korkutuyor, bu uğursuz sessizliği, suallerinin felaketini tasdik eder bir alay gibi sayıyordu. Artık bütün eşya sessiz dilleriyle kendine, «Bu apaçık hakikati bizden ne soruyorsun? Anlamıyor musun? İşte kocan başka bir kadının koynunda bir zevk gecesi geçiriyor,» diyorlardı.

Başını iki eli arasında şiddetle sıkıyor, artık düşünmemek, ölmek istiyordu. Ölüm, insanlığın bu büyük kurtarıcısı, bu işin karışık azabından kendini yalnız o kurtarabilirdi.

Zavallı kadın, böyle bir ayrılık ve şüphe gecesinin çok acı saatlerini geçirirken oda kapısı güm güm vuruldu. Gecenin sabaha karşı bu sessizliği zamanında kapıya, birbiri üzerine çabuk çabuk vuran acaba kimdi? Bundan hemen bir uğursuzluk duydu. Evet, bu bir

---

(1) Dönüş.

fena haberdi. Acaba birdenbire annesi mi hastalandı? İşin içinde bir acele iş, bir zorluk olmasa böyle vakitsiz kendini rahatsız etmeye evde kimse cesaret gösteremezdi. Yoksa o akşamki gelmemesinden dolayı fena zanlar içinde kendini yiyip bitirdiği sevgili Kenan'ına bir şey mi olmuştu? Yorgun, dalgın vücudunu birdenbire toplayamadı. Yoksa bir kâbus mu geçiriyordu? Yoksa, bu bir kulak yanılması mı idi? Büsbütün bitti. Korkuyor, kımıldayamıyor, fakat dinliyordu. Biraz sonra vuruşlar aynı acelecilikle tekrarlandı. O zaman aklını başına toplamak için bir iki defa gerindi. Saatlerden beri havanın nasıl olduğunu duymamış olan vücudunun, ince gecelik elbisesi içinde buz gibi soğumuş olduğunu anladı. Dağınık siyah saçlarını omuzlarına itti. Sendeleyerek yürüdü. Anahtarı çevirip kapıyı açtı.

Kabarık saçları, kulaklarında altın halkaları, açık kavrulmuş kahverengi gerdanında bir dizi mercan süsü ile karşısına Habeş hizmetçi Şirin çıktı. Şirin, döşeğinden pek acele kalkarak terliksiz yürümüştü. Beyaz, kısa gecelik gömleğinin altından hemen diz kapaklarına kadar ince bacakları görünüyordu. Uyku sersemliğini gidermek için bir eliyle gözlerini ovuşturarak ötekiyle hanımına pembe bir kâğıt uzatarak:

— Dilaver Ağa, kapıyı gum gum vurdu. Bana (beni) şimdi uyandırdı. İstanbul'dan telgram (telgraf) gelmiş. Postacı aşağıda bekliyo (bekliyor). İmza olunacamış (olunacakmış). A böyle gecenin bir vaktinde acaba ne oldu hanımcığım? Ödü koptu gitti.

Ragıbe Hanım fena şeyler duyarak titreyen elleriyle Habeşin elinden telgrafı aldı. Arasına sokulu bir yassı cıgara gibi katlanmış kâğıdı çıkardı. Eline geçirdiği bir kurşunkalemiyle imza ederek Şirin'e verdi. Hizmetçi aşağı koştu.

Hanım lambaya yaklaşarak hemen adrese bir göz attı:

«Heybeli'de merhum Kâşif Efendi damadı Kenan Bey'in ailesine.»

Yazı, Kenan'ın el yazısı değildi. Sonra düşündü. Telgraf yazısı, gönderenin değil, makine başındaki memurundur. Bu dalgınlığına içini çekerek acı acı güldü.

Telgrafnamenin yapışık kapağını açmaya korkuyor, elleri titriyordu. Bu kâğıdın arasından çıkacak acele haber hayatının en kara bir felaketini çizen satırlar mı olacaktı? Korkusu, çekinmeleri, titremeleri hep Kenan'a ait idi. Duyacağı başka her belaya katlanabilirdi. Uğrayacağı bela Kenan'ın yüzünden olmasın, en korkunç çekinmesi, korkusu bu idi.

Kenan denizde boğulmuş, şimendifer katarına, tramvaya, otomobile çiğnenmiş, sarhoş olarak biriyle kavga etmiş, her ne sebeple olursa olsun bir yerde silah atılırken kaza olarak kurşun rastlamış olabilirdi. Saatlerden beri hıyanetle suçladığı kocasından acaba şimdi hiç aklına gelmeyen bir felaket sonunda mı birdenbire ayrılmış bulunuyordu? Şimdi ona kabahat bulmaya çalışmasından biraz pişman oldu. Titrek parmakları arasında altını üstünü beş altı defa evirip çevirdiği pembe kâğıdın manasını anlamak için kapağı yırttı.

Şu satırları bir hamlede okudu:

«Kenan Bey bu gece meşhur Uncu Ahmet'in Aksaray'daki kerhanesinde basılmıştır. Bütün arkadaşları ve fahişelerle birlikte büyük bir rezaletle zabıta merkezine götürüldükten sonra isticvabında(1) bir müddetten beri Vuslat namında bir alüfteyi(2) dost tutmuş bulunduğunu ikrar eylemiş(3) olmakla haneye avdet etmemiş olmasından dolayı merak buyurulmayarak aleyhindeki nizami hüküm anlaşılmak üzere yarın mumaileyhin mevkuf bulunduğu mahalden(4) arattırılması lüzumu dostluk namına iş'ar olunur.(5)

İmza
Yağlıkçı Hasan»

Yağlıkçı Hasan Efendi, Kenan'a karşı olan öfkesini yatıştırmak için telgraftaki kelime sayısı fazla para

---

(1) Sorgusunda.
(2) Orospuyu.
(3) Kabul etmiş.
(4) Adı geçen kişinin tutuklu olduğu yerden.
(5) Haber verilir.

tutmasından çekinmeyerek bu hareketle hiç günahı olmayan bir kadının göğsünde nasıl unulmaz tehlikeli bir yara açacağını hiç hatırına getirmeyerek böyle bir haber vermişti.

Telgraftaki ibare düzgün ve manası apaçıktı. Fakat Ragıbe Hanım, ilk okuyuşunda aceleden helen bir şey anlayamadı. O satırlar bir kaynar su gibi beyninden aşağı dökülerek sanki duygularını haşlayıp işlemez hale getirmişti. Bir daha okudu, bir daha okudu. Şimdi kelimeler birer ateşten damga gibi başının içinde izler, sızılar peyda ediyor, beynini yakıyor, eritiyordu.

Telgrafın korkunç manasını anlamıştı. Daha çok aydınlanmak için tekrar tekrar okuyor, adeta her satırı ezberlemek istiyordu. Bu Yağlıkçı Hasan Efendi bir dost muydu, düşman mıydı? Hayatının muammasının şimdiye kadar uğraşıp da seçemediği en karanlık felaket noktasını bu adam iyilikten çok fenalığa benzeyen bu haber ışığı ile aydınlatıvermişti. İşte rakibi Vuslat'ın adını veriyordu. Ragıbe'nin bilememek acıları içinde didindiği zamandan çok gerçeği öğrendikten sonra acısı artmıştı. Fakat şimdi ne yapacağını düşünüp bir karar verebilirdi. Öyle fena bir yerde basılıp fahişelerle alay alay halkın yuhaları içinde karakollara götürülen bir adamın yüzüne nasıl bakabilecekti?

Yüz üstü bir kanepeye kapandı. Acılarını gözyaşları ile dökmeye başladı. Senedi uşağa verdikten sonra telgrafın içindekini öğrenmek merakıyla yine yukarı çıkan Şirin, oda kapısının önünde durarak hanımının bu acı acı ağlamasına merakla bakıyor, sual sormaya cesaret edemiyordu.

Nihayet Ragıbe Hanım, felaket ateşiyle yanan başını kaldırdı. Gözlerinin önüne kara bir perde gibi inmiş olan gür, uzun saçlarını sinirli iki el hareketiyle arkaya attıktan sonra hizmetçinin gerçekten «şirin» olan yüzüne imdat ister gibi bakarak:

— Şirin...

— Hanımım?

— Ah başımıza gelenleri biliyor musun?

Zenci, tu... tu... diye yakasına birkaç defa tükürdükten sonra:

— Yüreği (yüreğim) hopladı... Ne var ayo (ayol) çabuk söyle.

— Evlere şenlik, bizim bey basılmış.

— A... a... a... a.... üstüne mi basmışlar? Ezilmiş mi?

— Keşke ezileydi de bugünleri görmeyeydim.

— Çıkıkçı yok mu ayo? Neresi ezildiyse yine yerine korlar?

— Yerine koymuşlar... Hapishaneye...

— Kavga mı yapmış? Ne yapmış? Anlamadı ki... (Ellerini dizlerine vurarak) Benim rüyam çıktı. Geçen akşam uykumun içinde «istatakoz» (ıstakoz) yedim, bana hiç yaramaz. öö... Bıyıkları hâlâ ağzımda duruyor zannediyorum.

— Senin anladığın gibi basılma ezilmesi değil.

— Üstünden otonopil (otomobil) mi geçti? Yaradana sığındım otonopillerden... Sokaklarda bum bum boru çalarak gidiyorlar. Geçenlerde bir Arap çiğnemiş. İstanbul'a gitmeye korkuyorum.

— Senin anlayacağın bizim bey bir kârhanede kötü karılarla basılmış.

— A dostlar... Elaleme kapaze (kepaze) olduk gitti. Tu, çapkın utanmaz... Evde gül gibi karısı dururken kotülerin (kötülerin) yanında ne işi var? Hanım şimdi kotü karı pek çok. Erkeklerden ziyade kadınlar zamparalık ediyorlar. Ben sokakta goruyorum (görüyorum), zaten kokana[1] mı, hanım mı belli değil ki... Hanım lakırdını (lakırdımı) affedersin, o senin kocan olacak Kanan (Kenan) herif de o ne maldır, ne maldır, ben bilirim. Çamlıkta karıların arkalarından keçi gibi koşar. Geçen gunu (günü) Rum kızlarına kağat (kâğıt) helvası aldı. Hanıma söylemesin diye iki tane de bana verdi. İçimde ne dertler var, ne dertler ama söylemeye korkuyorum yoksa... Eğer kocan, seni sevsin diye istiyor isen sen onu hiç sevme.

---

(1) Hıristiyan kadın.

— Ben onu sevmezsem o beni sever mi?

— A, çıldırır şöyle...

— Nerden biliyorsun?

— Benim azat olduğum eski kapım yok mu, işte orada afandı (efendi) hanıma bayılırdı. Hanım, kocasını hiç sevmezdi, bir delikanlı severdi. Nektuplarını (mektuplarını) ben kotürürdüm. A ne yapayım? Ben o zaman esirdim, emir kulu... Gunahı (günahı) onların üstüne olsun, bir akşam herifi bodrum kapısından içeri aldık. Kilere girdiler, beni kapının önüne bekçi koydular. Öğrettiler ki biri gelirse: «Kilere kapan kurdum, fare tutulaca (tutulacak) buralarda gürültü etmeyiniz, de» dediler. Ben de öyle söyledim. Sonra, efendi ertesi akşam karısına bir elmas kupe (küpe) daha getirdi. İşine bak kocalara böyle yaparsan kıymetli olursun. Benim kilerde kapan kurduğumu afandiye (efendiye) söylemişler. Zavallı adam o sahiden fare kapanı zannediyor. Sabahleyin bana sordu: «Şirin, beklediğin kapana fare tutuldu mu?» dedi. «Afandım şark diye kapan kapandı ama koştum, fare pek iriydi, kaçtı tutamadım» dedim. Sonra adamcağız: «O musibet hayvanlar kilerde zahireyi berbat ediyorlar, kapanı bir daha kur» dedi. «Afandım, siz müsaade ettikten sonra biz her akşam kurarız» dedim. Hanım yaşlıydı ama çok süslenirdi, herifleri aldatırdı. Kaç delikanlı sevdi kaç... Ben postacılık etmekten tamam üç tane beşi bir arada biriktirdim. Sonra arabacı İsmail bana alaka etti, paralarımı yedi. Ben senin yerinde olsam vallahi Kanan'a böyle yaparım. Hem sen gençsin, hem senin gibi gozel (güzel) Ada'da yok... Aynaya bir baksana, bir kere sen o Kanan'a layık mısın? Ayağını yıkasın da suyunu içsin... Ah, daha büyük bir sırrım var, ama söylemeye korkuyorum.

— Korkma söyle...

— Darılma mısın (darılmaz mısın)?

— Darılmam.

Şirin, gecenin sessizliğini dinler gibi bir zaman susup başını sallar. Kulaklarındaki halkaları sağa sola oynadıktan sonra esrarlı bir tavır alarak:

— Haniya sarı saçlı, ter bıyıklı,[1] kuçuk (küçük) kulaklı apiko bir bey yok mu?

— Bilemedim.

— A... Ayo (ayol) boyunbağının üstüne bir elmas iğne takar... Çamların altına oturur da kıtap (kitap) okur.

— Ey?

— O senin için yanıyo (yanıyor) ayo.

— O nasıl lakırdı Şirin.

— Nasıl lakırdı olduğunu bilir miyim ben? Sana gönül vermiş.

— Ne biliyorsun?

— Okur gibi yapar da kıtabın arasından hep sana bakar.

— Bir kadına bakan erkek hemen gönül vermiş mi sayılır?

— Daha neler oldu ama sen bilmiyosun.

— Ne oldu?

— Haniya bir gün çamlarda otururken sen bana «Üşüdüm eve git de omuz atkımı getir» demedin mi?

— Peki... Sonra?

— Sonra ben eve gedirkenen (giderken) bu delikanlı bana (beni) yolda yakaladı. «Dadı, sana bir ricam var» dedi. «Estağfurullah beyafandı» dedim. «Sana bir nektup versem, hanımefendiye götürür müsün?» dedi A, hemen bağırdım, «Bizim hanım afandının kocası vardır. O kimseden nektup almaz. Beni kapımdan mı kovduracaksın? Allah vermesin, ben öyle şeye alışık değilim» dedim yürüdüm. Arkamdan, «Dadı bana merhamet et, ben geceleri hiç uyumuyorum, hanımın gözleri beni öldürecek» dedi. «Uyumuyorsan uyku ilacı al» dedim. Kaçtım.

— Sakın ha Şirin, öyle bir halt edeyim deme... Senin eski kapında ahlakını bozmuşlar. Ama sen hâlâ saf bir kadınsın. Hamaratsın, hilen, hırsızlığın yoktur.

— A... A... Hırsızlık, Allah göstermesin... İki elim yanıma gelecek.

---

(1) Bıyıkları yeni çıkmış.

— Biliyorum. Hem de bize çok sadıksın. Kaç hizmetçi değiştirdik. Senin gibisini bulamadık. Ben doğrusunu söylerim. Fakat ben senin ilk hanımın gibi delikanlılarla kilere kapanan kadınlardan değilim. Böyle şeylerden bir daha laf açma. Bu söylediklerini annem duyarsa ne kadar işgüzar[1] olursan ol, seni bu evde bir gün tutmaz. Anlıyor musun? Tanımadığın herifler sana sokakta lakırdı söylerler ise cevap bile vermeden yoluna gitmelisin.

O esnada içeri Ragıbe Hanım'ın annesi Fehime Hanım girdi.

Arkasına uzun bir pazen hırka almış, başına kundakladığı gecelik yemenisi bir tarafa kaymış, ağır vücudunu rahat taşıyamadığı romatizmalı bacakları üzerinde yüzünü buruştura buruştura, dinlene dinlene yürüyerek geldi. Evvela ellerini dayayıp sonra vücudunu ağır ağır yerleştirerek bir kanepeye oturdu. Kızının elemli, solgun, perişan yüzüne düşünceli, derin bir analık sevgisiyle bakarak:

— Akşamdan yediğim iki lokma yemeği rahat hazmedemiyorum. Allah hayırlar versin, bu gece karışık karışık rüyalar gördüm. Biteviye[2] uyuyamıyorum, alaca bir uyku. Ben döşekte didinirken sokak kapısının çıngırağı öttü. Duydum. Sonra evin içinde aşağı yukarı gezinmeler oldu. Merak ettim, döşekten kalkmaya uğraştım. Yanımı belimi alamıyorum ki... Karyoladan inebilmek için bak ne kadar vakit geçti. Ne var? Ne oldu?

Ragıbe Hanım büyük bir elemle iki elini yüzüne kapayarak:

— Ah anneciğim!..

— Ay yüreğim oynuyor. Ne var yavrum, söyle...

Şirin telaşla:

— Hanımefendi telgram geldi, telgram... Neler olmuş...

Fehime Hanım çehresini çatarak:

— Sen sus... Lakırdıya karışma...

---

(1) Çalışkan.
(2) Aralıksız.

Ragıbe Hanım:

— Anne öyle bir felaket ki söylemeye dilim varmıyor.

Fehime Hanım:

— Akrabadan biri mi ölmüş? Kara haber mi?

Ragıbe Hanım:

— Ölen yok, fakat haber kara...

Fehime Hanım da teessür başlangıcı olan geyirtilere başlayarak:

— Ay içim eziliyor kızım... Uzatma çabuk söyle...

— Bizim bey kârhanede basılmış.

Fehime Hanım iki eliyle başını tutup sağa sola sallanarak:

— Ay kurşunla vurulmuşa döndüm... Şirin koş, odamda aynanın önünde çiçek suyu var, bardağa bir parça akıt, üzerine su da koy getir.

Şirin gider. Yaptığı çiçek suyunun ilk bardağını kendi içtikten sonra ikincisini hanımına getirir. Fehime Hanım Şirin'den aldığı bardağı evvela kızına uzatarak:

— İki yudumcuk iç evladım... Betin benzin kireç kesilmiş... Sakın kederlenme, kahrolsun çapkın... Soysuz musibet... Sana koca mı yok?

Ragıbe çiçek suyundan birkaç yudum içtikten sonra bardağı annesine geri verir. Fehime Hanım kalanını içerek:

— Elin donsuzunu damat diye eve al. Cebinde on paraları yok. Burnu Kaf dağında. Azametinden yanına varılmaz. Yemek beğenmez, içmek beğenmez. Lakırdı söylenmez. Küçük dağları ben yarattım gibi bir eda, bir çalım... Üstünü yap, başını yap... Giydir, kuşat, donat, cebine para koy... En sonunda şükrane[1] olarak bize bu marifeti yapsın, öyle mi? Elgün kepazesi çapkın...

Ragıbe, yüz üstü kapanıp ağlayarak:

— Vuslat adında bir kadını da seviyormuş.

— Ay şimdi hafakan boğacak...[2] Sevsin... Allah mübarek etsin. Layığı öyle kadınlardır.

---

(1) Teşekkür.

(2) Bunalacağım.

— Karakolda mı? Polis merkezinde mi? İşte öyle bir yerde mevkuf imiş. Yarın kendini aratmak lazım geliyormuş.

— A, büyük sözüme tövbe... Nerede olursa olsun, aratmam, sordurmam; çapkın isterse kırk sene mahpus yatsın.

Şirin:

— Gole gole (güle güle) yatsın. Küçük hanıma koca mı yok? Asker mi ister, katip (kâtip) mi, yoksa gemici askeri mi?

Fehime Hanım hiddetle:

— Sen sus kadın, her lakırdının içinden çıkma öyle... Haydi git aşağı odana, yat...

Şirin:

— A meraklandı (meraklandım) bundan sonra bana (beni) uyku tutar mı? Odamın altında Dilaver Ağa öyle horluyor ki... Geçen akşam kulaklarıma pamuk tıkadı, yine uyumadı.

Fehime Hanım:

— Haydi Şirin, haydi git yat. Bizim derdimiz büyük. Ana kız gizli konuşacağız.

Hizmetçi kadın damat bey hakkında verilecek kararı anlayamamaktan ileri gelen bir küskünlükle homurdana homurdana çıktı.

Fehime Hanım:

— Ne terbiyesiz şey... Eski kapılarında bunu ne fena alıştırmışlar böyle... Hamaratlığı olmasa bir gün tutmam.

Ragıbe Hanım bürosunun çekmesinden ütülü bir mendil çıkarıp gözlerini silerek:

— Anneciğim, ne yapacağız?

— Yapacağımız şey iki türlü değil ki hangi nasıl hareket edeceğimizi düşünelim. Bu, bir türlü.

— Nedir?

— Bundan sonra ben o maskaranın yüzüne damat diye nasıl bakarım? Koca namıyla sen o menhusu[1] nasıl odana alırsın? Elalem bize ne der? Rezil yalnız senin benim değil yedi ceddimizin haysiyetini bozdu. Minnet Hudaya bizim soyumuzda basılmış kimse yok-

---

(1) Uğursuzu.

tur. Artık o ailemiz arasından çıkmıştır. Bir daha bu kapıdan içeri giremez.

Ragıbe Hanım bir gözyaşı seli içinde:

— Benim kararım da böyle... Boşasın... İstemem artık...

Hüngür hüngür yerlere kapanır. Fehime Hanım annece bir kederle:

— Kızım niçin bu kadar yaş döküyorsun? Bu yaptıkları içine hicran[1] olmuyor mu? İratlarımız, akarlarımız, aylık koçanlarımız hepsi onun elinde. Kendisinden hesap kitap soran var mı? Bildiği gibi atıp tutuyor, sarf ediyor. Bizim kuş kadar canımız var. Önümüze ne konursa onu yiyip hamdediyoruz. Bizden kestiğini, artırdığını götürsün fahişelere yedirsin... Baksana Vuslat adında bir de dostu varmış. Buna dayanılır mı? Kenan Bey olmasın da Süleyman Bey olsun. Seni elimi öpene veririm.

— İstemem. Artık koca istemem. İşte tecrübesini ettik. Bundan kurtulayım, başkasını istemem...

---

(1) Üzüntü; dert.

2

BİRBİRİNİ NASIL BULDULAR?

Mülkiye memuru tekaütlerinden[1] Kâşif Efendi, kızı Ragıbe Hanım'ın tahsiline ve terbiyesine, zamanımızda kızlar için elden geldiği kadar özenmiş ve erkekten kaçma yaşına kadar onu Frenk mekteplerine göndermiş, sonra mürebbiyeler tutmuş, bu tek çocuğunun yetişmesini büyük bir zevk, bir hayat meşguliyeti edinmişti. Kızın on yedi on sekiz yaşına vardığı zaman babası bir akşam kalp sektesinden ansızın vefat ederek ailesini yaslar içinde bırakmış ve fakat fakir bırakmamıştı. Dul maaşı ve başka iratlardan yedi sekiz bin kuruşluk aylık gelir ile karısı ve kızının geçinmelerini temin ederek gitmişti.

Bizde imkân derecesinde okuyup yazan kızların sonları ne olur? Bu çalışmalarından istifade etmek için önlerinde bir fikir beslenmesi ve inkişaf zemini bulamazlar. Hiçbir yerde gözüküp parlayamazlar. Kadınlar için olan medeni cemiyetlerin hemen hiçbiri yok, okumalarının sonunda erebilecekleri sonuç, çıkan gazete ve mecmualara ara sıra makale göndermek, evdeki büsbütün boşluktan ibaret zamanlarını, hangi Frenk musiki ustasının meşhur parçalarını ne kadar ustalıkla çalarlarsa çalsınlar, ev halkınca baş ağrısından başka bir şey sayılmayan piyano ile meşgul olmak, birkaç sayfa kitap okumak yahut bir el işiyle vakit geçirmekten ibaret kalır. Konuştukları ecnebi dilini, çoğu evdeki erkeklerden kıskandıkları için en yaşlılarından seçilen dişsiz bir mürebbiye ile lafazanlık[2] etmekten baş-

(1) Emeklilerinden.
(2) Gevezelik.

ka rahatça kullanmaya imkân bulamazlar. Dil öğrenmeye verdikleri emeklerin karşılığı bazı seyir yerlerinde, orada burada rastlayabilecekleri Frenk kadınlarına hemen bir «bonjur»[1] demek gibi bir kısırlığa mahkûm kalır.

Frenk kadınlarının serbest hayatlarını görürler, zavallı «enstruit»[2] kadınlarımızı kara kara bir düşüncedir alır. Artık etrafa, her şeye lanet okurlar, kendi ayarlarında bir kadın bulamadıkları için kimse ile görüşmez, tanışmaz, bir şey beğenmez olurlar.

Sonra bütün düşünceleri, hayatlarının emeli bir noktada toplanır. Her bir hissi ihtiyaçlarını temin edecek, okşayacak bir koca bulmak... O, yıllarla süren kuruntularıyla, hayalleriyle, istekleriyle zihinlerinde az bulunur, pek az değil de var olmayan mükemmel bir koca yaratırlar ki, dünyada değil yıldızlarda bile benzeri bulunmaz. Böyle en mükemmel bir mahlukun bir gün çıkagelerek bütün muhit ve hayat talihsizliklerinden kendilerini kurtaracağı gibi tatlı bir ümide kalplerini bağlayarak beklerler.

Ragıbe de, bu yaratılış, bu hulya, bu ümitte idi. Dört gözle bu kurtarıcısını bekliyordu. Onun gözünde sokakta gördüğü erkeklerin hiçbiri insan bile değildi. Boyunbağının rengini iyi seçememiş veya çocuğun elinden tutarak sokağa çıkarmış yahut bakkal kasapla hesap görmeye gitmiş olan erkeklere, «Vah zavallılar, ne hayat sefaleti» diye acır, onlarla eğlenirdi.

Tamam gelinlik çağına girdi. Güzelliği, malumatı, terbiyesi, miras kalmış olan servetiyle şöhret bulmuş olduğu için görücüler kapılarını aşındırmaya başladılar.

Annesi kendini ilk defa giyinip görücüye çıkması için zorladığı zaman ağlamaya başlayarak:

— Maman, je ne suis pas une bête à vendre (Anne, ben satılık hayvan değilim) şikâyetiyle memleketin bu âdetine karşı nefretini göstermiş, zavallı annesi bu Frenkçeden bir şey anlayamamıştı. Sonra uzun süren

---

(1) Günaydın.
(2) Bilgili; aydın.

çekişmelerinde, bilmem hangi nezaret[1] kâtiplerinden oğlu filan bey için çarşafını örtüp ayakkabılarını giyerek kız aramak sağlığı ile bilmediği evlerin kapılarını çalan beyinsiz kadınların beğenmeleri için karşılarına çıkacak kadar kendini aşağılık görmediğini inatçı bir dil ile anlatmıştı.

Bu acayip ifade karşısında annesi şaşırarak kederle bağırmıştı:

— Karabaş[2] mı olacaksın ayol?.. Bu memlekette görücüye çıkmaktan başka türlü kocaya varılır mı?

Sonra Ragıbe, kendisiyle evlenmek isteyecek erkeği, kendi görerek, görüşerek, tanışarak, emellerini, ahlakını, hissiyatını tamamıyla anlayarak, anlatarak hatta sözü de kendi keserek, evet, işte ancak bu şartlar içinde evlenebileceğini anlatmış, zavallı annesi:

— Ah kızım, adın çıkacak, evlerde kalacaksın. Baban seni böyle yapsın diye mi yetiştirdi? Keşke mahalle mektebinden düzce bir ilmihal[3] okuyup da çıkaydın benim için daha işe yarar bir kız olurdun, üzüntüyleriyle çırpınarak kederinden bir hafta hasta yatmıştı.

Ragıbe Hanım, uzuna yakın endamlı, yakışıklı, gayet ince yapılı, yürüyüşü tatlı, alımlı, vekarlı bir kız idi. Esmerin en açığı çalık cildinde, henüz el dokunmamış iştah uyandırıcı meyvelere mahsus bir turfandalık, bir tazelik ve uzun kirpiklerle çevrili, iri şahane kara gözlerinde, bakanlara şiir hulyası veren bahar bahçelerindeki sular gibi bir durgunluk, bir derinlik vardı. Gümrah[4] kara saçlarını gözlerinin şiir ahengi artıracak şekilde düzeltmeyi bilir, renginin solukluğunu tuvalet sularıyla, pudralarıyla, tabiilikten dışarı çıkmayan bir dikkatle tamirde büyük bir ustalık gösterirdi. Son moda giyinmeye meraklıydı. En meşhurlarına abone olduğu moda gazetelerindeki resimlerin her birinden bir biçim, bir fikir, bir renk, bir zariflik top-

---

(1) Bakanlık.
(2) Evde kalmış; evlenmemiş.
(3) Din kurallarını öğreten kitap.
(4) Gür.

lar, bunları birleştirerek bir elbise, bir yeldirme,[1] bir çarşaf icat ederdi. Giydiği şeylerin pek tabii sanılan her katında, ince bir sanat eseri gizliydi.

Kızlık zamanında Kızıltoprak'ta oturuyorlardı. Kendisinin icadı olan böyle bir yeldirmeyi giyip çok defa da koyu renklerden seçtiği bürüncük başörtüsü, ince şemsiyesi, narin iskarpinleriyle dışarı çıktığı vakit bir Türk kızından çok canlı bir moda mankenine benzerdi.

Görücülere çıkmaktan geri duran Ragıbe Hanım, ruhunun hayal ettiği genci şimdi Kuşdili, Haydarpaşa çayırlarında arıyor, yanında Hıristiyan bir hizmetçi kızla her gün uzun uzun dolaşmalar yapıyordu.

Aman Yarabbi, arasında dolaştığı halk, ne halktı! Kozmopolit[2] bir kalabalık... Her cinsten, her diyardan, her kıyafette, her çeşit adam vardı. Efendi midir? Uşak mıdır? Lekeli şapsal redingotlarının[3] biçimsiz etekleri sarkan, mutfak bezi gibi uzun bir kullanma zamanı geçirmiş yakalıklarının ölçüleri boyunlarına uymayan, çarpık kıravatlı, dizleri çıkık pantolonlu, iki parmak tıraşlı, kadife eski yelekleri, üzerindeki taklit kalın kösteklerinin verdiği gururla göğüslerini şişirerek, avuçlarını, avurtlarını doldurdukları kestane, sakız leblebisi, şam fıstıklarını birer sevda mermisi gibi rast geldikleri kadınlara fırlatan böyle birtakım kirli heriflerden, Ragıbe Hanım ne kadar edepsizce söz atmalara, sırnaşıklıklara, yılışıklıklara uğramıştı.

Temiz giyinmiş beyler de vardı. Fakat moda dergilerinde görüldüğü gibi bir giyinme üslubu, o zevk ve zariflik gayesi, o «kaşe»[4] bunlardan hiçbirinde yoktu. Pierre Loti'nin bir romanında zarifçe bir tenkit ile Beyoğlu'nun Türk şıkları hakkında dediği gibi bunlar olabildiği kadar asla yaklaşabilen ve istedikleri şeyi tamamıyla olamayarak hep taklitçi kalan, tavır ve kıyafetçe az çok şaşılıklardan kurtulamayan heveslilerdi.

Genç Ragıbe için kıyafet, giymiş olanın ruh aynası demekti. Bütün insan vasıflarını, terbiye soyluluğunu,

---

(1) Kadınların çarşaf yerine kullandıkları baş örtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük.
(2) Birçok ulustan ve ırktan oluşan.
(3) Arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli resmi erkek ceketi.
(4) Özellik.

fikir olgunluğunu orada arardı. Kıyafeti «alamod»[1] olanın tahsili, ahlakı her şeyi de düzgün olur sanırdı.

Yanında gezdirdiği Uranya adında güzel bir Rum kızıydı. Küçük hanımın her sırrını bilen Uranya, hizmetçilikten çok, bir matmazel de konpani[2] vazifesini ifa ederdi. Yanlarında taşıdıkları zarif işlemeli atlas torbanın içinde bir iki kitap ve el işi bulunurdu. Çok defa çayırın tenha bir köşesine yahut Acıbadem taraflarında eteklerde, bir ağaç altına çekilerek küçük piliyan iskemlelerine otururlar, kâh okumak, kâh el işiyle uğraşarak âlemin kıyafetini, davranışlarını tenkit ederek eğlenirler, bazı önlerinden renkçe, şekilce hiçbir zevke, modaya uymayan garip biçimlerde yeldirmeler giyinmiş hanımlar geçtikçe gülüşürlerdi.

Bir ilkbaharda idi. Kurbağalıdere'nin bir akuarel[3] gibi saçaklı dalları sulara kadar eğilen sevdalı açık yeşil bir söğüt ağacının gölgesine çekilmişlerdi. Birkaç ağaç öteye koyu kumral, uçuk pembe renkli, ter bıyıklı, yüzünün azaları düzgün, sevimli bir delikanlı geldi, kahveciden iki iskemle istedi. Birinin üzerine pardösüsünü ve hasırlı fesini koydu, ötekine oturdu. Koyu lacivert ceketinde, satrançlı, açık kurşuni keten yeleğinde, yine o renkte ve dizleri üzerinden geçen çizgi gayet düzgün duran çizgili pantolonunda biçim ve renkçe bir ahenk, bir uygunluk vardı. Yakalığın yüksekliği, kıravatın bağlanışı, iğnenin iliştirildiği yerin seçilmesi, koyu hardal rengi buldok iskarpinlerin ipek bağlarına varıncaya kadar her şey bu ahenk içindeydi.

Giyinişinin umumi görünüşündeki bu incelik, Ragıbe'nin gözünden kaçmadı.

Türk'ten çok bir Avrupalı kadına benzeyen Ragıbe'ye bu delikanlı şaşkın ve merakla dik, fakat beğenir birkaç bakış fırlattı. Tuhaf bir sevinçle Ragıbe'nin yüreği oynadı. Genç kız hayallerinin bütün yaldızlı saffetiyle, bütün bakir duygularıyla gönlünde yaratmış olduğu delikanlı acaba bu olabilir miydi? Yoksa bu muydu?

---

(1) Modaya uygun.
(2) Eşlik eden kız.
(3) Suluboya resim.

Kahveci geldi, beyden ne emir buyurduğunu sordu. Bir lokum dedi. Tepsi içinde bulanıkça bir bardak su ile lokum geldi. Kahveci çekildikten sonra beyefendi şekeri ufak bir çatala saplayarak dereye fırlattı. Ragıbe bu tabiat temizliğine hayran oldu. Çünkü kendisi de tıpkı böyle yapardı. İlk rastlama dakikasında bu tabiatların uygunluğu hayra alametti.

Bey pardösüsünün cebinden tirşe[1] kaplı Fransızca bir kitap çıkardı. Okumaya koyuldu. Küçük hanım da sarı Frenkçe romanını okumaya koyuldu.

Ragıbe Hanım eve dönünce, gece hep o genci düşündü. Bu rastlamadan evvelki hayalleri, esas hatları birer hakikat üzerine kurulu olmayan belirsiz bir «eboş»[2] idi. Fakat şimdi model bulunmuş, görülmüş, hayal denen şey hakikat olmuştu.

Eski hayallerindeki bazı eksiklikleri şimdi bu asla bakarak tamamlıyor, bunda eskiden açılmamış fikrinin erişememiş olduğu birçok faziletler de buluyordu. Ragıbe'nin aradığı «elegan», «kom il fo»[3] genç işte bu idi. Bunda bu yerlerde umduğundan fazla vasıflar bile görüyordu.

Bu ilk mesut günün arkasından gelen öteki günlerde rastlamalar daha sıklaştı. Artık şık beyle küçük hanım birbirlerinin geçecekleri yerleri öğrenmişlerdi. Hep oralarda dolaşıyorlardı. Bakışları çoğalıyor, hafif gülümsemeler başlıyordu.

Beyefendi bir gün Ragıbe Hanım'a dere kenarında bir geçit başında rastladı. Hemen derin bir reverans ve «Matmazel!» diyerek yolu bu güzel kadına açık bıraktı. Ragıbe hafif bir reverans ve «Mösyö» karşılığı ile geçip gitti.

İlk konuşmaları bu kadar sade ve bu kadar alafranga olmuştu. Kâşif Efendi kızı aldığı Frenk terbiyesinin bir Türk delikanlısına karşı öyle sade bir kelime ile bu ilk muvaffakıyeti tatbikinden çok ferahladı. Beyefendi de matmazelin bu terbiyeli serbestlik ve aldı-

---

(1) Yeşilin bir tonu.
(2) Taslak.
(3) İnce tavırlı, kibar.

rışsızlığını bizim bazı kadınların bir erkeğe rastladıkları zaman hemen peçelerini sımsıkı indirerek kendilerine bir söz söylemek zorunda kalınca tam bir dilsiz kesilmeleri yahut başka türlü bir münasebetsizlikte bulunmalar gibi halleriyle ölçüştürünce kendi kendine: «Evet, enstrüksiyon (yani, yüksek terbiye)» demişti.

Sonunda bir gün beyefendi, hanımefendiye bir mektup vererek münasebet yolunu açtı. Fakat bunda hiç de aşktan, ateşten söz açmadı. Bu adeta baştan aşağı pek karanlık, kederli, dokunaklı, heyecanlı bir felsefe mektubu idi.

Etrafın koyu cahilliğinden, Türklerin medeniyet faziletini idrak etmemelerinden ve aydın denen kısmın hiçliğine göre beklenen olgunluğu öyle yakın zamanlarda olacak gibi göremediğinden acınarak ümitsizlikler gösterdi. Pek acı şikâyetler etti ve sonunda, bahar çimenleri üzerinde, söğüt gölgelerinde İngiliz «mis»lerini ciddilikte ve güzellikte kıskandıracak, hakiki bir ismet ile taze ve hep okumakla uğraşan bir Türk kızının portresini kaleminin ve sanatkârlığının bütün ustalığıyla çizmeye uğraştı.

Ve «Bizde henüz doğmamış olan aile ruhu sizin gibi terakki öncüsü büyük kadınların cesur ve muzaffer göğüslerinden doğacaktır. Eski âdet ve miskinliklerinizi kendi terakki elinizle yırtınız. Erkeklerden himmet ümit etmeyiniz. Birkaç asır daha bekleseniz onlar sizi azat etmezler. Onlar hürriyet denkliğini daha kendi aralarında bile kuramadılar. Bunu size kadar uzatmaktan korkarlar. Paslanmış bu ortaçağ kafaları içinde medeniyet fikri parlak bir açılma gösteremez. Hürriyet ve müsavat kelimelerini memlekete kadın esirliğinin tamamıyla kalması gibi tefsir yolları ararlar. Bu yolda hiçbir haksızlıktan, mantık garipliğinden çekinmezler. Çok zamandan beri söylenilmesi yasak olan ve hâlâ hakiki manaları bilinmeyen bu iki kelimenin inkılabımızın ilk zamanlarında beyinlerdeki birdenbire patlayışını görünce 'Hürriyet, müsavat anladık. Fakat kadınlar ne olacak?' demişler. Bu iki mübarek sözden uçacak kurtuluş mana ve hükmünü haremlerden içeri sokmamak için kafeslerin üzerine birer de panjur ilavesini düşünmüşlerdi.

«Kadınlarımızın beyinleri boş ağırlıklardan, çocuklarımız kundaklardan azat edilmelidir. Avrupa'daki 'feminizm' atılganlıklarını, saldırmalarını görmüyor musunuz? Bugün kadın, erkek kalabalığına karşı yumruklarını göstererek: 'Biz insanlığın yarısıyız. Hukukta ayırma olmaz. Biz de doğduğumuz memleketin hürriyet havasını tam olarak teneffüs etmek tabii hakkına malikiz. Müsavat, ancak bu tam tatbik ile bir mana ifade eder. Yoksa boş bir söz olur. Bir milletin yarısı hür, yarısı esir olamaz. Esir analardan hür çocuk doğamaz. Hürriyet, bölününce, inhisara[1] uğrayınca zararlı olur. Asıl hürriyet, zorbaların hürriyeti demek değildir. Biz artık yalnız sizin lütuf elinizle yaşamak istemiyoruz. Çekiliniz, geçim kaynakları bizim için de açılsın. Biz de avukat, doktor, seçici, mebus, nazır olmak istiyoruz' diyorlar, insaniyet davası ediyorlar. Bizdeki kadınların niçin insanlık kabiliyetlerini göstermeleri önlensin? Erkekler ve kadınlar el ele verelim. Terakki göğünün güneşlerine doğru koşalım. Yaşamak, çalışmak demektir. Çalışmasız hayat, ölümün dünyadaki şeklidir» diye yazıyordu.

Bu ileri sürdüğü fikirleri uzun sayfalarla, en ince kandırıcı bir dille anlattı. Ragıbe gibi milletin gelecekteki ümidi olan yeni terbiyede bir kemal çekirdeğine rast gelmesinden dolayı kendini ve görülen bilgi harikası olan karşısındaki kadını tebrik ile mektubunu bitirdi.

Ragıbe Hanım bu takdirnameye aynı «pesimism»[2] ile cevap verdi. Muhtaç oldukları sosyal ıslahatı hiç dikkate almayarak, yalnız erkeklere yaranmak için şimdiki esirliklerini takdis yollu makaleler yazan Türk kadınlarından nefretle şikâyet etti:

«Hakiki terbiye, medeni cesaretle gözükenlerdir. Öyle olmayınca ona tahsil denmez. Bu, öğrenenin yalnız vicdanının üstünü cilalamış ince bir yaldız demek olur. Böylece hakikatleri bozmaya, kısırlaştırmaya alet edilecek bilgidense cahillik daha iyidir.» dedi.

---

(1) Tekele alınınca.

(2) İyimserlikle.

Sonra mektuplar arka arkaya yazıldı. Bahis yolunu sosyal feslefeden yavaş yavaş sevda ummanına çevirdi. İş mektuplaşmadan konuşmaya döndü. Karşı karşıya oturmaya, dertleşmeye, sevişmeye, nihayet tenha kırlarda gezinmeye başladılar. Tam manasıyla Avrupa gençleri gibi üç dört ay birbirine kur[1] yaptılar. Kendi dedikleri gibi, birbirlerinin ruhlarının derinliklerini «sonda» yani iskandil ettikten sonra evlenmeye karar verdiler.

İster istemez, bazı noktalarda şehir âdetlerine üstünkörü bir uysallık göstermek zorunda kaldılar. Kenan Bey'in annesi Ragıbe Hanım'a görücü geldi. Fakat âdete uymayarak, kız, gündelik kıyafetiyle görücüleri her vakitki bir misafir gibi merdiven başında karşılayıp salona aldı. Sigara ve kahve verdi. Uzun uzun görüştü. En çok, en serbest, en teklifsizce lakırdı söyleyen Ragıbe Hanım'dı. Oğlan anası ilkin şaşkınlığa, sonra dehşete düştü. Bu erkek gibi konuşan «kokona»ya nasıl gelinim diyecekti? Fakat çare yoktu. Oğlunun bu kararının sağlam olduğunu biliyordu. Bu kızın terbiyesi ve güzelliğinin medhiyle kulakları dolmuştu. Bu iş mutlaka olacaktı.

Ragıbe Hanım bu görücülüğü olağan bir misafirlik şeklinde saydığından, annesini ve Şirin'i beraber alarak oğlan evine misafirliğe gitti. Çünkü birbirlerine varacak olan bu kız ile oğlan ellerinden geldiği kadar memleket ve millet âdetlerini çiğneyerek tam zıddına harekete karar vermişlerdi. Etraftan şaşmalar, hoşnutsuzluklar, itirazlar yağdıkça seviniyorlardı.

Hatta oğlan evinden iki kaynanayı kederlerinden öldürecek, o ana kadar görülmemiş bir ataklıkta bir hareket oldu. Misafirlerin bulunduğu odaya, damat olacak beyefendi birdenbire girivermişti.

Kız anası son derece telaş ederek pencere perdesini başına çekip örterek:

— Çık oğlum dışarı, ayıptır, günahtır, itirazları ile haykırmakta iken, Ragıbe Hanım odanın ortasına ka-

---

(1) Kadın ve erkeğin, birbirlerine aşklarını belirtecek davranışlarda bulunması.

dar aldırış etmeden yürüyerek kocası olacak delikanlı ile el ele «Bonjur» yapmışlardı. Kenan bu harekette bu derece telaşı, öfkeyi, feryadı uyandıracak terbiyesizlik göremiyordu. Çünkü Ragıbe Hanım ile mutlaka evlenecekti. Taze bir fidan gibi böyle ince, güzel genç bir kız ortada durur iken onun ellilik şişman annesine kötü bir gözle bakmak akıllara gelebilir miydi ki bu kaynana olacak kadın telaşlar içinde feryatlar koparark örtünmek için perdelere sarılıyordu?

Oğlanla kız nasıl bir akılda, bir fikirde, bir atılganlıkta ise, iki anne de geçirdikleri hayatın alışkanlık bağlarıyla sımsıkı kalmış, itikatça bir çıkarak birbiriyle çarçabuk anlaşmışlardı. Kaynanalar hemen sofaya kaçarak bu alafrangalıkların, bu günahkârlıkların yürek yakan acısıyla birbirine sarılıp ağlamaya başladılar.

Kız anası:

— Ah, diyordu ah... Biz vaktiyle böyle mi kocaya vardıydık? Her âdetimizle ortadan hâyâ da kalkıyor. Ne günlere kaldık?

Öteki yana yakıla cevap veriyordu:

— Ne olduk demeyelim, ne olacağız diyelim. Acaba torunlarımız ne halde evlenecekler.

Bir köşeden bu dertleşmeyi dinleyen Şirin, bu suale karşı şöyle mırıldayarak gelecekte ne olacağını anlatıyordu:

— Gebe kaldıktan sonra...

Bu beyle hanım, karanlık bir cihan saydıkları memleketlerinin cehalet fezası içinde ilim ve fikirleriyle parlayan iki parlak gökcismi gibi birbirini his ve cezbederek evlendiler.

3

EN ÇOK ZEVK ALMA FELSEFESİ

Bu evliliğin ilk ayları, ne neşeli, ne sefa ve haz dolu bir duygu ahengi ve karşılıklı sevgi ile geçti.

Kenan, o ne kalbi cevherlerle dolu, o ne perestişli,[1] o ne hassas, o ne derin feylesof, o ne cana yakın, benzeri bulunmaz bir koca idi. His ve ruh bakımından el ele tutunarak sevgi saadetinin en yüksek tepelerinde uçtular, sonra birdenbire kanatları kırılarak, o hayaller cennetinden hakikatin sert toprağına yuvarlandılar. O bildikleri ince felsefeleri, dünyada hemen bütün şehvet bağlarının battığı ve yok olduğu o adi nefis doyması kayasına çarpmaktan kendilerini kurtaramadı.

Evliliklerinin ilk aylarında karı-kocaya yol göstermek için yazılmış kitaplar getirttiler. Sadece para kazanmak için yazılmış bu çeşit eserlerin gülünç sözlerini bu yeni hayatlarında yapmaya uğraştılar. Kendilerini felsefede, her şeyde çok bilgili sanan bu iki gencin evlilik âleminin zevkleri yanında çekinilmesi lazım ne büyük tehlikeler bulunduğundan haberleri yoktu.

Fransızca nesirler, nazımlar okuyorlar, piyanoda en seçilmiş parçaları çalıyorlar, kırlarda kol kola uzun gezintiler, dolaşmalar yapıyorlar; fen, felsefe, edebiyat üzerine münakaşalar ediyorlar, şiirler yazıyorlardı.

Beş altı ay bu hayat böyle kıskanılacak bir lezzetle, saadetle geçti. İlkin çeşitli görünen bu hazlar yavaş yavaş monoton halini almaya başladı.

---

(1) Tapacak kadar seven.

Her gün, her gece aynı kadınla bir dam altında bulunarak kitap, mecmua, gazete sayfaları karıştırmaktan, bütün düşüncelerini uzun günler, saatlerle dinleyip gık diyesi gelen hemen aynı hüküm ve sözleri karısından tekrar tekrar yine işitmekten, nöbet çalgısı gibi her piyanoda Weber, Schubert, Chopin'in iniltileri, Beethoven'in adacyoları ile beyni ezilmekten, Kenan'a bıkkınlık ve adeta yılgınlık geldi. Aslında, onun bir musiki terbiyesi yoktu. Alafranga «otör»leri[1] alkışlamak, yeni fikirlilik modası icabından olduğu için her zaman bunlara tapar görünür; gazel, şarkı, ut filan duyduğu yerlerden yüzünü ekşiterek kaçardı. Hakikatte her iki musikinin de ilk bilgilerinden bile habersizdi.

Karısı piyanonun kapağını açtığı zaman, artık Kenan'ın kaşları çatılıyor, bu dayanılmaz dangırtıdan beynini biraz olsun kurtarabilmek için uğraşacak başka bir şey arıyor, parçanın sonunda Ragıbe Hanım bir beğenme sözü işitmek için başını çevirip de:

«Dikkat ettiniz mi? Bunda ne kadar dokunaklı bir 'şarm melodik'[2] var» sualini sorduğu zaman Kenan elindeki kitabın sayfalarını karıştırarak: «Hoş... Hoş...» diye kısa ve sade bir cevap veriyordu.

Artık bütün zevklerini tadıp sefasına iyice doyduğu evlenme âlemi Kenan'a bezginlik getirdi. Dışarı çıktığı zaman evde, büyük sabırsızlıklar içinde dört gözle dönmesini bekleyen bir kadın bulunduğunu düşündükçe eve girmesini istemiyor, sokakta gördüğü güzellikçe karısından aşağı Havva kızları kendine daha iştah verici görünüyordu. Nikâhta olduğu söylenen keramet ne kadar tersine bir kerametti. İlkin pek tatlı bulduğu bu bağ şimdi ağır, taşınmaz bir esirlik boyunduruğu ağırlığıyla boynunu sıkıyordu. Pek ehemmiyetli bir bahane olmadıkça ev dışında bir gece geçiremiyor, bazı gecikse bunun neden ileri geldiğini kuvvetli delillerle ispat lazım geliyordu.

Her vakit ister istemez koşa koşa eve gel. Fakat niçin? İstenilmeyerek böyle acı bir zorda bulunmak,

---

(1) Yaratıcı sanatçıları.

(2) Ezgisel çekicilik.

esirlikten başka bir şey miydi? «Esir» demek bir efendinin emirlerine boyun eğmeyi bir hayat vazifesi bilmek değil midir? Bu da ondan başka türlü bir şey miydi?

Kenan'ın gerçekteki felsefesi ne iyi tarafından, ne de kötü tarafından alan bir felsefe idi... O kendini beğenmiş bir felsefenin esiri idi. Pratik bir gençti. Göründüğü gibi değildi. Hiçbir duygusunda, içinde ciddilik yoktu. İcap ettiğine göre bin kalıba giren, tekmil hakikatleri kendi safsatasına uydurmaya çalışan, bütün manasıyla bir mesleksiz[1] idi.

Evliliğin iki yüzü olduğunu bilmiyor, yahut bilmek istemiyordu. Onun için evlenme demek, cinsel hazlarla başlamış ve onun tükenmesiyle sönmüştü. Tabiatta kadınla bir çift teşkil etmenin cinsi bir zevkten başkaca insanlık bakımından bir aile vazifesi ile de alakalı olduğunu aklına getirmiyordu. Evlenmenin ilk zamanlarındaki tatlar zaman geçmesi ile az çok kuvvetini kaybeder. Fakat ikinci zamandaki aile vazifesi ihmal olunamaz. Bu cihet evleneceklerin enine boyuna düşünmeleri lazım mühim bir noktadır. Birinci zamandaki zevk geçicidir. Fakat ikincideki «aile babalığı» şerefi, lezzeti süreklidir. Evlenmekten asıl maksat da budur. Cinsel zevk, evlenmeden de yerine getirilebilir.

Ragıbe, kocasından henüz bıkmamış, onun bu durgunluklarını, neşesizliklerini, duygularını soğukluğunu gördükçe, aksine olarak, Kenan'ı daha çok sevmeye, özlemeye başlamıştı. Karı koca şimdi bu iki birbirine zıt duygu üzerinde ilerliyorlar. Kadın kocasının günden güne kaybettiği sevgisini, yeni sevgiler katarak yerine getirmeye uğraşarak bu suretle aile saadetinin yerleşmesine çabalıyordu. Bu da yanlış bir yoldu.

Her akşam, kocası eve gelince hemen büyük bir şevkle boynuna sarılarak, «Ne var, niçin böyle mahzunsun?» diyordu.

Kenan'ın bu kederinin muammasını, Ragıbe kendi sevgisinden şüpheye düşmekten ileri bir keder eseri olduğunu sanarak türlü ateşli sözler, oynak okşamalarla sevdasının sahiliğine onu inandırmaya atılıyordu. Fa-

(1) Belirli bir dünya görüşü olmayan.

kat karısının bu vefalılığı Kenan'ı bütün bütün sıkıyor, duygusunun soğukluğunu daha artırıyordu.

Sonunda Ragıbe Hanım hakikati anladı. Bir kocanın soğumaya başlamış kalbini sonsuz bir sevgi göstererek yeniden ısındırmak kabil olmadığını pek acı tecrübelerle öğrendi. Bütün kadınlık gururu isyan etti. Bundan sonra, sevdadan bahsetmemeye, vefasını temin etmemeye,(1) ne kadar geç ve nerede kalırsa zerrece sitemde bulunmamaya karar verdi. Ama bu kararın yerine getirilmesi kendine ölümden ağır ve yürek sızlatıcı geliyor, bazı odalara kapanarak ümitsizlikten minderleri, örtüleri ısıra ısıra ağlıyor, kararında ne kadar caymaya çalışsa yine elinde olmadan ara sıra ağzından bazı sitemler kaçırıyordu.

Evlenmesinden evvel Ragıbe'yi büyülemek için, yazdığı mektuplarda, Türkiye'de «emancipation des femmes» yani «kadınların hürriyete kavuşması» fikrinin en cesaretli, en mücadeleci taraflısı görünen Kenan, şimdi en insafsız, en dar görüşlü, en adi kocalar gibi yalnız nefs(2) zevklerinden başka bir şey düşünmüyordu. İyi bir kocanın vazifesi olan en birinci kayıt, ailesinin beraber bulunamayacağı hususlarda uzun uzadıya zevk aramamak iken Kenan tamamıyla bunun aksine davranıyor ve bir vicdan mazereti olarak kendi kendine «Ragıbe'yi beraber alıp bir baloya götüremem ya! O gidemeyecek diye kendimi böyle eğlencelerden mahrum mu bırakayım?» diyor ve bu gibi umumi eğlencelerde beraber bulunan Avrupalı kadınların kocalarına göz açtırmamaktaki gözcülüklerini, kıskançlıklarını görerek böyle cemiyetlerden kadınlarımızı alargada(3) tutan, kocalara tam bir serbestlik veren âdetimizi şimdi adeta takdis ediyordu.

Kenan felsefe mektuplarında «kadın ve erkek el ele verelim, terakki göğünün güneşlerine doğru koşalım. Yaşamak çalışmak demektir. Çalışmasız hayat, ölümün dünyadaki şeklidir» sözüyle çok gururlu bir çalışma taraflısı görüldüğü halde kendisi (...) Nezaretin-

---

(1) Onu, bağlılığına inandırmamaya.
(2) Burada: Cinsel.
(3) Uzakta.

de 1000 kuruş maaşla memur bulunduğu (...) Kalemine ayda beş gün bile gitmiyor, evinde karısıyla olan çalışması ise, vakit geçirmek eğlencesinden başka bir şey olmayan kitap okumak, piyano çalmak ve arada bir âdetlere karşı alaylı tenkit ile gazetelere birbirini tutmaz, fakat alafranga üslupta makaleler göndermek hududunu aşmıyordu. Kendilerinin üslup zevkleri sorulmadan yaradılmış oldukları için dağların yaradılışlarını bile beğenmeyen; hiç aldırmadan eskiye, var olana karşı çıkan, fakat ortaya uzun, ciddi bir çalışma eseri koymak elinden gelmeyen bu fahri ahlak hocaları, âlemi «amele», kendilerini çalışmaya hiçbir zoru olmayan birer «iş başı» mı zannediyorlar?

Her Türk böyle Kenan gibi sözde terakki isteklisi olup da kendi zevkinden başka ciddi bir çalışma eseri göstermezse Türklük nasıl terakki eder?

Kocasını, hayat zevkinin tamamlayıcısı sayan zavallı Ragıbe'yi evde yalnız, ümitsiz bırakarak dışarıda neşe ve sevinç yolları aramaya çıkan Kenan Bey, evvela kendisiyle düşüp kalkacak dostlar aradı ve birkaç tane de buldu.

Bunun, en ehemmiyetlisi Cabir Efendi adında kadro hariçlerinden,[1] latifeci, utanması kıtça, dalkavuk, çanakyalayıcı bir herifti. Uncu Ahmet'in evinde gördüğümüz çarşafıyla, boynunda tef kasnağıyla göbek atarak karakola giden sakallı işte bu Cabir idi.

Cabir, ne yabancı dil bilir, ne felsefe meraklısı, ne de umumi bilgi sahibi. O hayatın hikmeti olarak üç dört şey bilir: İçki, kadın, dalkavukluk ve yaşamak... Onlardan öte şeyleri kendisi gibi kâinat hayatının kadrosu dışında sayar. En iyi bildiği şeyler bunlardır. Bu işlerde bilgisi tamam, tecrübesi derin ve pratiktir. Kenan gibi teorik, yüzde yaldızlı değil.

«İç bade güzel sev var ise akl ü şuurun» hovardalık düsturunun dönmez, şaşmaz bir yolcusudur. Bilgiçlik taslamaz, kimseyi tenkide kalkışmaz, hüner ve insanlık davası etmez,[2] kendinde olmayan bilgi ve de-

---

(1) Aylık alıp eylemli olarak çalışmayan.

(2) İlgilenmez; dert edinmez.

ğerlerin başkalarında bulunmamasına şaşmaz. O, bilmeden Kenan'dan ziyade feylesoftur. Öyle bin yüzlü hikmeti yoktur, mesleği tektir. Ondan şaşmaz. Velev aşağılıkta olsun bu sebatı, Kenan'ın renk renk felsefesi değerinde bir hayat bilgisi sayılabilir. Kendisi söylüyor: «Ben kalıbı ya meyhanede ya umumhanede dinlendireceğim» diyor. Davranışlarının sonuna doğru olan düşünü korkmadan, ürkmeden yiğitçe görüyor, o ahlak çukurundan yükselmek için birtakım teorilere yapışarak zamanın felsefesini kirletmiyor; fenalığı, fenalık diye yapıyor, mazeret aramıyor, şerri, hayır şekline sokmaya uğraşmıyor. Âlemi küçük, nefsini büyük görmüyor. Fakat kendinden bir gömlek aşağı akılda bulduğunu insafsızca aldatıyor. Hem kendi boğuyor, hem de çıkarları ortak hampalarına boğdurtuyor. Bu suretle geçiniyor ve geçindiriyor.

Mesleğinin, sanatının ince noktalarını biliyor. İstanbul'da, Beyoğlu'nda ne kadar cümbüş evi varsa kayıtları defterindedir. Direktöründen, direktrisinden[1] en adi sermayesine kadar hepsini tanır, hepsiyle dosttur. Bu, onların; onlar bunun hatırından çıkmazlar.

Cabir Efendi, kendisinin dâhi olduğuna inanmış bu feylesof, bu sivri akıllı adam, bu yeni usul alim taslağı Kenan Bey'e çattığı zaman mal bulmuş Mağribiye döner. Yoldukça tüyleri yeniden biten bir kaz, her vakit ele geçmez bir matah... Kenan, bilgisinin dehşetini gösterip herifi ürkütmek için Fransızca en derin morallerden[2] birkaç «pasaj» okur, tatlı tatlı tercümesini de yapar ve ince bir hikmetle ahlaksızlığın ilimle, fenle, felsefe ile vaftiz edilmesinden sonra icrasının günah olamayacağını anlatır. O ana kadar ahlaksızlığı doğrudan doğruya mukaddes olarak tanıyan ve günahını hafifletmek için bunun adını değiştirmeyi aklına bile getirmemiş olan Cabir, bunun karşısında büyük bir takdirle yerlere kadar eğilerek beyin bu bilgi genişliğine şaşkınlığını bildirir. Sonra Zuhuri'de söylendiği gibi Cabir «önde kösemen»,[3] Kenan «arkada kınalı kuzu»,

---

(1) Kadın yönetici.
(2) Ahlak kitaplarından.
(3) Sürüye önderlik eden koç.

yola çıkarlar. Şehrin en çamurlu, en kirli hovardalık âlemlerine dalarlar.

Cabir Efendi, Kenan Bey'i, Vuslat adında bir karıya çattırır. Daha doğrusu bu güzellik kayığını Kenan'ın sevda sığlığına oturtur. Öyle bir oturtuş ki, zavallı çocuk bütün aklının ve felsefesinin heyamolaları ile uğraştığı halde bu aşk ağırlığını, aşk ve belayı nazik ve duygulu yüreğinden söküp atamaz. Her kadını sadakat ve sevgide karısı Ragıbe Hanım'la aynı ayarda sanarak aldanır. Vuslat, Kenan'ı sevda şamandırasına sıkı sıkıya bağlayıncaya kadar diller döker, sonra kendini naza çeker. Arada bir hiç yoktan dargınlıklar çıkarır. Beyi üzdükçe üzer. Kenan arayı bulmak için her zaman Cabir'in dostluğuna başvurur. Herif barıştırır, fakat tekrarlanan bu barış görüşler Kenan'a tuzluya oturur. Bu iyi ahlaklı feylesof, aracısı, iyilik isteyen Cabir ile karı arasında dönen dalavereyi çakamaz. Okuduğu moral pasajları ile herif ahlak mükemmelliğine erdi zanneder.

Vuslat, yine bir gün suratını ekşiterek sevgilisini azatlar. Kenan, bu aşk ışığı etrafında döner dolaşır, bir türlü kabul edilmez. Bu dargınlık epeyce uzar. Uzadıkça zavallı çocuğun gönül yangını bütün şiddetiyle saçaklara sarar. Kenan avunmak ister. Bir müddet ümitsiz, başı boş dolaşır. Sonunda dayanamaz. Cabir'in kardeşçe aracılığına başvurarak:

— Dostum medet[1] senden... der.

Cabir, yapmacık bir şaşkınlıkla:

— Ne var?

— Ne olduğunu bilmiyorum. Sabrımı bitiren, amansız tehlikeli bir his beni bitiriyor.

— Allah Allah...

— Evet, ümitsizlik saatlerimde ben aman Allah diye haykırıyorum. Ama büsbütün ateşler içinde kalıyorum.

— Bu kaltak bulunmaz bir Hint kumaşı değil ya? Sana öyle karılar bulayım ki, Vuslat ellerine su dökemez.

---

(1) Yardım.

— Bu bir psikoloji işidir. Zihnim bu karının hayaliyle uğraşa uğraşa, işleye işleye o kadar büyüttü, insan üstünde, melekler üstünde eşi bulunmaz güzellikte bir sanem[1] yaparak gönlüme yerleştirdi ki, varlığı şüpheli, fakat bütün ağızlarda adı gezen «dünya güzeli»ni, o güzellik Anka'sını bulup getirsen boştur.

— Hoppala beyim, ne yapacağız şimdi?

— Yapacağımız Vuslat'la barışmak...

— Senin gibi akıllı, feylesof bir beye, böyle bir karıya karşı ebedi olarak sevdalı olmak zayıflığını yaraştıramıyorum doğrusu...

— Ebedi değil... Bu geçici bir histir. Ama bir kalbi kemirmeye başladığı en şiddetli devresinde yalnız fena halde yakar, yıkar. Buna feylesofluk para etmez. Kadın, kullandıkça baş döndüren kokusunu kaybeden bir çiçektir. Sevdasının özü emildikçe solar, yıpranır. Erkeğe tam bir doygunluk geldiği, artık sarılmalarında eski ateşlilik kalmadığı zaman kadının düşkünlüğü artar. Âşığının kalbini yeniden ateşlendirmeye uğraşır. Çoğu uğraştıkça düşer. Bir erkek bin kadın için yaratılmıştır. Arıları görmüyor musun? Bir çiçeğin özünü emdikten sonra ondan kalkar, ötekine konar. Doyulan bir kadın, özü alınmış bir çiçeğe benzer. Artık çekici değildir. Bunda bir haksızlık varsa bizde değil, tabiattadır. Sevdada bir hikmet, bir aşılama hizmeti vardır. Tabiat, erkeği ekinciliğinde boş bırakmaz. Ekinden yorgun tarlalardan uzaklaştırır, iyi tarlaları istetir. Erkeğin hercayiliği işte bundadır.

— Fakat beyefendi, affedersin, bütün bu uzun hikmetin sizden kaçan Vuslat'la ne münasebeti olabileceğini anlayamadım. Çünkü ben piyasada bu karıdan yorgun bir tarla düşünemem. Sizi bu kadar şiddetle hâlâ nasıl çekebiliyor?

— Ha işte söz oraya gelecek.

— Aman gelsin, meraktan kurtulayım.

— Ben bu kadını daha doya doya koklayamadım. Bu taraftan çok kurnaz... Bütün fahişeliğinin ustalığı işte orada... Bir arzuma kansam, hevesimi alsam, doy-

---

(1) Put.

gunluk devresi geldikten sonra kahpeyi paçavra gibi fırlatacağım. O zaman o bana yalvarsın. Aslına bakarsan emelim sevda değil, intikamdır. Mutlak ele geçireceğim. Mutlak benim olacak. Mutlak ezeceğim. Rahatlayacağım.

— Bu karı zaten paçavradan başka bir şey değil. Fakat siz onu fırlatamıyorsunuz. Ona lüzumundan pek fazla ehemmiyet veriyorsunuz.

— Baba Cabir, sana birkaç hikmet daha söyleyeyim. İyi dinle.

— Dinliyorum.

— Bu dünyada her şey nispidir.[1] (Bu düstur, Aynştayn teorisinden dört yıl evvel yazılmıştır.) Mutlak kıymet yoktur. İyilikler, fenalıklar, güzellikler, çirkinlikler herkesin duygusuna, zevkine, sinirine, terbiyesine, görgüsüne, düşünüşüne göre meydana çıkar. Senin paçavra dediğin şey, benim için kokulu ve işlemeli bir kumaştan çok daha değerli olabilir. Her şeye kendi duygusuna göre kıymet biçme. Hayat nedir? Bahtiyarlık nedir? Emel nedir? Bahtiyar yaşamak nedir? Bilmiyorsun.

— Ben ameli[2] yaşadım. Böyle şeyler okumadım. Hangi kitap bunlardan bahseder, onu bile bilmem...

— Öyle ise iyi kulak ver. Sana felsefedeki en büyük düsturu söyleyeyim. Bir insan bu dünyaya bir kere gelir.

— Öldükten sonra dirilmez mi?

— Şimdi onları karıştırma. Doğmatik şeyleri sevmem. Ciddi konuşuyoruz.

— Eğer dirilirsek, senin de, benim de işimiz bitiktir haniya.

— Ben sana dünyadan bahsediyorum, ahretten değil. Evet, insan bu âleme bir defa gelir. Zevk almanın en son derecesi her ne ise onu yapmalıdır. Kulak verme, öbür tarafı masaldır. Hayat da budur, saadet de budur, hepsi budur. Şimdi benim zevk almamın son

---

(1) Görecedir.

(2) Pratik.

derecesi Vuslat'tır. Beni bundan geri koymak için âlemin dedikodusu, evdeki karımın ağlaması, falan filan bana vız gelir. O ahlak kitaplarında yazılan faziletler ahmak içindir, sana bana göre değil. Avrupa'da şu zamanda moral meselesi öyle bir hale geldi ki, ahlak hocaları ne yazacaklarını şaşırdılar. Bu sayfada yazdıklarının birkaç yaprak ileride yine kendileri tersini söylemek zorunda kalıyorlar. Bir kimse kendi yararı için böyle bir işte bulunursa kötü oluyor. Bir bütünde fazilet olan şey onun parçasında aslını değiştiriyor. Öldürme, her zaman öldürmedir. Daha bunun gibi birçok karışık işler vardır ki, temelleri kubbelerini çekemiyor. Ahlaktan maksat, insanlar arasında adalet ve hakkın kurulmasıdır. Ahlakın lazım olduğu anlaşıldığı günden bugüne kadar nice bin ciltler doldurulduğu halde insanlarla iyi bir münasebet kurulduğunu görebiliyor musun? Milletler milletlerle, insanlar birbirleriyle hâlâ gırtlak gırtlağa... Her insan yaşamak için bir şeyler kazanmak zorundadır. Ahlakla istediğini de ele geçirmek çok zor görülüyor. Ahlaksızlıkla ise daha sağlam ve kestirme geliyor. Bu dünyada ciddi faziletli kimse hemen yoktur. Öyle görünmek isteyenler, yine o kazancın iktizası[1] olarak o tavrı takınıyorlar. Mesela sen yedi yüz kuruş maaş alıyorsun. Sonra görüyorsun ki, işe yarama noktasında senden aşağı biri yedi bin kuruş alıyor. Bu muvaffakiyetin sebeplerini ararsan o adamın, ahlakın bazı kısımlarını çiğneyerek kestirme yoldan oraya vardığını anlarsın. Bunun adı halk arasında «talihin lütfu»dur. Ahlak kitabını açıp okur isen o kimsenin maaşını kıskanmanın çok fena bir iş olduğunu görürsün. O muvaffak olmuş kimseye on bin cilt ahlak kitabı okutsan, 'Cabir Efendi benden muktedirdir,[2] onun için maaşımın üç binini ona bırakmam lazım gelir' demez. Bu acı buluş sende ahlak bırakmaz. İşte her şey böyle düğüm düğümdür. Bu düğümleri açmaya uğraştığın zaman, elin de yanar, dimağın da. Ahlak, bütünlüğü ile olgunlaşabilir. Sekiz bin ahlaksız arasında, sekiz ahlaklı yaşayamaz, okkanın altına gider. Avrupa'nın şimdiki yazarları arasında açık sözlü

---

(1) Gereği.

(2) Burada: Beceriklidir; bilgilidir.

bir Emile Faguet vardır. Bu zat bir kitabında namuslu insanlarla namussuzları birbirinden ayırmakta zorluk bulunduğunu ve sonunda kendisinin de ayıramadığını söyleyerek diyor ki: «Medeni cemiyet içinde namuslular ile namussuzlar arasındaki adi fark şudur: Namuslular uzun vadeli namussuzlar, namussuzlar da kısa görüşlü namuslulardır. Demek istiyorum ki, namussuzlar, o andaki kazançlarının emrine uyarlar. Namuslular gelecekteki kazançlarının icaplarına göre davranırlar. Bir namussuzun çaldığı bir cüzdanla, benim işlerde gösterdiğim doğruluk yüzünden beş yılda erişmek istediğim kazanç ikisi birbirinin aynıdır. Sözlerine imanlı bir saygı çekmek için doğru söyleyen kimse, bu doğruluğunu zamanla kendine iyi gelir getirecek surette bir sermaye gibi kullanan kimse demektir. Bu adam her ne kadar kendi kazancı bakımından hareket ediyorsa da o günkü menfaatine karşı bulunduğuna göre bu doğruluğunda bir tabiilik yoktur.» Şimdi dünyayı anladın mı Baba Cabir?

— Ne yalan söyleyeyim, anlayamadım.

— Anlayamadınsa noksan senin kafandadır. Emile Faguet açık ve doğru söyler.

— Beyefendi şıp diye bir cüzdan aşıran bir hırsızın ele geçirdiği bir menfaatle, namuslu bir adamın beş yıl çalışarak ele geçirdiği kazancı, nasıl birbirinin aynı olabilir? Öyle ise niçin çalışıyoruz? Hep çalalım. Dünyada namusluluk yok mu? Her şeyin böyle üstü örtülü bir namussuzluk olduğuna karar verdikten sonra bu Frenkler niçin ahlak kitapları yazıyorlar? Emile Faguet midir, Kake midir, ne ise işte o adam dünyada namuslu kimse yoktur hükmü ile milletine bu korkunç sözü nasıl söyleyebiliyor?

— O söyler. O hakikatten başka bir şey tanımaz.

— Bu sözün hükmü bir hakikat mıdır? Öyle ise yankesici cebinden para çantanı aşırdığı vakit, o andaki kazancına uydu deyip hiç ses çıkarmayalım, biz de gidip başkasınınkini aşıralım.

— Nedir ya? Dünya dolabının iç yüzü işte böyle dönüyor. Beş on lira aşıran yankesiciyi polise verebilir-

sin. Fakat insanlıkta «spekülasyon»[1] namıyla milyonlar çalarak piyasaları durduran sendikalarla, bilmem nelerle insanların büyük kısmını aç bırakan o muhtekirlere,[2] büyük hırsızlara bir şey yapamazsın.

— Sivri akıllılığın bu derecesini doğrusu hoş görmüyorum.

— Sen hoş gör, görme... Eski zamandan beri engizisyonları ile, işkenceleri ile bastırmak istedikleri hakikat bugün ateşler püsküren bir ejder dehşetiyle ağzını açtı. Zehirler cehennemler fırlatıyor. Sustur bakalım. Avrupalı bir herif bir kitap yazıyor, her şeyi dobra dobra söylüyor. İnsanlara namussuz diyor, her şeyi diyor. Bütün riya perdelerini insafsız, atak kalemleriyle yırtarak harikatleri cascavlak ortaya döküyorlar, vaktiyle olan işkencelerin acısını çıkarıyorlar. Daha neler işiteceksin. neler... Topla, tüfekle olan muharebelerin tesirleri bu fikir cenklerinin yanında hiç kalır. Dünya bunun gürültüsü ile altüst olacak ve baştan başa değişecektir. Bugün bile fikir hücumuna karşı koymak saflığında bulunan, engizisyonla işi idare etmek isteyen memleketler var. Fakat Avrupa'nın birkaç mühim noktasında bu fikir muharebesi azgın yanardağlar dehşetiyle çalışıyor, kıvılcımlarını dünyanın her tarafına saçıyorlar. Bir hükümdar tacının, papanın 'tiyar' dedikleri mücevherli külahının kudsiliği önünde secde eden insanlar artık azaldı.

— Saçtığınız bu hikmet incileri artık yeter. Vuslat'a gelelim.

— Evet, oraya geleceğiz. Hep bu sözler zaten onun üzerine... O, beni adi bir zampara zannediyor. Bana yapmak istediği kurnazlıkları hep boşa çıkaracağım. Onu kıskıvrak bağlayacağım. Hayattan alabileceğim zevkin son haddi ne ise onu yapacağım.

— Zevkin son haddini çıkarmak herkes ister. Fakat felek buna her vakit yar olur mu?

— Her hayat, kendini beğenmişlikten meydana gelir. Felek, yarlığına layık, müstait[3] olanlara yar

---

(1) Piyasada ve borsada, düzen kurarak fazla kazanma.

(2) Vurguncu; istifçi.

(3) Yetenekli; becerikli.

olur, bunu böyle bil. Ortada oynanan insanlık komedyaları için gözbağcılığı eden ahlakçıların yaygaralarına kapılma. Gözlerini aç. Hayattan alınabilecek en yüksek zevk düsturunun fırsatlarını kaçırma. Vuslat'ı senden isterim. İşte bu kadar...

Ahlaksızlığın coşkun bir nehri olan baba Cabir bile, felsefe düsturu karşısında biraz ürkek kaldı. Ara bulmak için Vuslat'ı görmeye gitti. Kenan'ın başına mükemmel bir çorap örmek için, sivri, çengelli dalavere iğnelerini örgünün içine batırdılar. Karı ile ağızbirliği yaptılar.

Sonunda Cabir Efendi, aklını zamanın felsefesi ile bilemiş olan bilgiç dostu Kenan Bey'in yanına dönerek yanık bir dostluk makamında şu mavalı okudu:

— Her nasılsa karıyı ziyade gücendirmişsin. Barışmak istemiyor. Didar Bey isminde genç bir hergeleyi dost tutacak veya tutmuş... İşte böyle bir şey... Hiç ben orospu nağmesine kanar mıyım? Seni hıza getirecek, maksat bu... Bu hafta Aksaray'da Uncu Ahmet'in evinde yeni hampasıyla birleşecekler imiş. O gece sen de oraya gel, yüzünü görünce belki dayanamaz. Ben öyle çok Didar Bey'lerin didarına[1] efsun okumuşumdur. Kaça alırım?

Cabir'in küçük göstermek için hikâye ettiği bu yeni çıkma rakibin adını işitince Kenan Bey'in aşk barometresindeki en büyük zevk ateşi birdenbire iç azabının donma noktasına düşerek eli ayağı kesilir. Dudaklarının rengi uçar, tüyleri ürperir, titremeler geçirir. Kurnaz Cabir, indirdiği darbeyi tam can evine isabet ettirdiğini anlar.

Baştan çıkarıcı öğütçüsünün sözüne uymaktan başka bir çaresi olmadığından, o hafta Uncu'nun evine gitmeye karar verilir ve gidilir.

Vuslat'ı yeni âşığının kolları arasında bulurlar. Kenan Bey birkaç kadeh içkiden sonra sevda ümitsizliğiyle kudurur. O dünyayı bilir, insanlığı anlamış ince feylesof, «Yakarım, yıkarım, vururum, öldürürüm» perdelerinde coşarak kabadayılaşır. Zamparalar, nazenin-

---

(1) Güzel yüzüne.

ler birbirine girerler. Sonunda akıl ve insaniyette Didar Bey daha yumuşak çıkar, Vuslat'ı onun kolları arasından alarak Kenan'ın hasretli kollarına atarlar. Dava biter.

Karıyı âşıkı ile bir odaya kaparlar. Sitemler, hicranlar başlar. Kenan, vefasız sevgilisini okşamakla dövmek arasında tokatlar, yumruklar, sinirli, şiddetli, boğucu kucaklamalar ile çok hırpalar. Kenan, sevda düşkünlüğünün en acı derecesini aşk felsefesinin teorisinde, pek iyi anlayamamış olduğu ilk tanıştığı zamanlarında, erkeklik satarak Vuslat'a, «Bir erkek bin kadın içindir» düsturunu birçok defa tekrarlamış olduğundan, kadın bu düsturu tersine çevirerek, «Bir kadın bin erkek içindir» şekline sokarak kendini korur. Kenan, kendince meydana koyduğu bu hâkimiyet silahının böyle ufacık bir değişiklikle kendine karşı çevrildiğini görünce şaşalar.

Bin dereden su getirerek, «en son derece zevk alma» kanununun ibresinin doğrulmasını meydana getirebilmek için, «Bir erkek bir kadın içindir» eşitlik kanununu koyar.

Vuslat bir kahkaha salıvererek:

— Beyefendi, bizim sanatımız felsefe ile, ilim ile yürümez. Şimdiye kadar hiçbir zamparanın ağzından orospuluğa felsefe karıştırıldığını işitmemiştim. Bizim bulunduğumuz yerlere «umumhane» deniyor. Ondan anlıyorum ki biz bir erkeğin, iki erkeğin değiliz, herkes için kiralıkız.

— İşte ben seni kiralık bir kadın olmak zilletinden,[1] sefaletinden kurtarıp kendime mal edeceğim.

— Olamaz ki...

— Niçin olamaz?

— Birkaç cihetten olamaz.

— Ne imiş o cihetler?

— Evvela, ben bu sanata kendi isteğimle döküldüm. Kız iken benimle evlenmeye çok istekli çıktı, varmadım. İkincisi, ben sanatımda hiçbir zillet, sefalet görmüyorum. Bir kocanın baskıları, emirleri altında

(1) Aşağılık durumundan.

evlere kapatılmış kadınlara kendimden ziyade acıyorum. Hiç olmazsa gençliğimin her gecesini bir türlü eğlence ile geçiriyorum.

— Gençliğin geçtikten sonra?

— Geçmiş ola.

— Ne demek geçmiş ola?

— Öyle ya...

— Seni seven biriyle şimdiden evlensen ihtiyarlığını kurtarmış olmaz mısın?

— Güldürme beni.

— Neden?

— Sizin gibi kocaların genç karılarına gösterdikleri sevgi, sadakat işte göz önünde. Ben öğrendim, senin hanımın genç, güzel, bilgili, dirayetli ve pek alafranga bir kadın imiş, onu bırakıp da buraya ne geliyorsun? Gençliğinde üzerine binlerce hıyanet ettiğin karına ihtiyarlığında mı hürmet göstereceksin? Ben senin zevcen olsam nihayet bana da yapacağın bu değil mi? «Tevbekâr etmiş de Kenan Bey kârhaneden bir karı almış» diye evvela elalemin kötü gözleri üzerimize açılacak, sonra öfkeli zamanlarında nereden geldiğimi yüz defa sen de başıma kakacaksın. İhtiyarlığımda yapacağın en büyük lütuf önüme bir lokma ekmek koyarak beni bir eve kapamak değil mi? İstemem. Gençliğimde eğlendiğim kadar eğlenirim. Hür, serbest yaşarım. İhtiyarlığımda Darülaceze'ye giderim.

— Şimdi yüzlerce erkeğin sevgilisi olduğun için şımararak böyle söylüyorsun. Yıllar geçtikçe çehrenle beraber duyguların da değişecek. O zaman eyvah diyeceksin.

— Beyefendi, ben senin gibi uzun hikmetler bilmem. Benim bildiğim bir atasözü vardır: «Bir çiçekle yaz olmaz.» derler. Bu da, benim için bir felsefedir. Bir erkeğe mal olup oturamam. Bu erkeğin adı ister Kenan Bey olsun ister Şadan Bey. Hepsi benim için birdir. Öteki zamparalarımın arasında sana bir muhabbet imtiyazı, bir üstünlük vermeyi pek manasız bulurum. Erkek değil misiniz, hepiniz de benim dost şeklinde düşmanlarımsınız. İşte doğru, açık söylüyorum. Fırsat düştükçe hepinizden hıncımı çıkarırım. Beni

sevmek bir felakettir. İşte ona göre davran. Bir gecelik kiralığımla geçip git.

— Vuslat kendini bana geberttireceksin.

— Zorbalıkla mı?

— Evet. Güzellikle olmazsa zorbalıkla. Çünkü seni seviyorum.

— Ne kadar zaman için?

— Ebediyen.

— Eve kapadığın karını da severek almadın mı?

— O başka.

— Neden başka? Senin has malın olduktan sonra bana da yapacağın bu değil mi?

— Yanılıyorsun Vuslat... Ben öteki erkeklere benzemem. Ben karımı eve kapamadım. Kız iken nasıl serbestse yine öyle her hareketinde tamamıyla serbesttir.

— Başı sana nikâhla bağlı olduktan sonra nasıl tamamıyla serbest olabilir? Gülünç iddialar...

— Ben karımın hiçbir hareketini kontrol etmem.

— Ya senin üzerine birini severse?

— Sevsin.

— Sana nikâhlı iken bu nasıl olur?

— Nikâhı sevdaya engel mi sanıyorsun? Evli kadınların kocaları üzerine âşıklar peydahlamalarından doğan acıklı, gülünecek halleri hiç işitmedin mi?

— Evet, böyle vakalar çok oluyor. Fakat bunların hiçbiri kocalarının razı olduklarından değil. Namuslu bir koca böyle bir hıyanet meydana gelince hemen karısım boşar.

— Merak etme. Boşamayanları da vardır. Boşayıp da tekrar evlenecekse tuhaf olur.

— Neden?

— Çünkü alacağı ikinci karı da Havva'nın kızı değil mi? Bundan nasıl emin olabilecek? Bazı kadınlar kocalarını sahiden, tabii olarak severler. Böyle iki tarafın sevgisi ile kurulmuş nikâhlar için korku yoktur. Kadınların erkeklerde sevdikleri, hoşlandıkları birçok hassalar vardır. Bunlardan mahrum olduğu için ilk ev-

lenmesinde felakete uğrayan bir erkek ikinci defa evlenmek için uzunca düşünmelidir. Bir kadını eve kapamakla, sıkıştırmakla, zor ile aile saadeti meydana gelemez. Kadını serbest bırakmalı, eğer kalbinde böyle bir kötülük varsa dert çabuk meydana çıkar. Erkek de istediği yolda davranır. Bir kadın kocasının üstüne gönlünde başka erkekler geçiriyor da sıkı altında olduğundan dolayı bu isteğini gerçekleştiremiyorsa bu gizli sıtma, aşikâr bir hastalıktan daha korkunçtur. Kadın sinirlenir, dünyayı ne kendi görür, ne kocasına gösterir. Felaketin patlak vermesi bir fırsata bakar. Dert bir ayak evvel anlaşılmalı, çaresi ona göre düşünülmelidir.

— Sen her şeyi böyle tabii açıklığı ile görür, doğru mu düşünürsün?

— Evet. Öyle zannederim. Hakikat ne kadar korkunç olursa olsun, hiçbir âdete, göreneğe, batıl fikre kapılmadan, onu bütün acılığıyla göz önüne getirmeli, hiçbir şeyden ürkmeden hükmü ona göre vermelidir.

— Şimdi senden nazik bir mesele soracağım.

— Sor.

— Sen beni seviyor musun?

— Çıldırasıya...

— Mademki her şeyi haklı düşünürmüşsün, senin bu hıyanetine karşılık evdeki karın da başka bir erkeği sevse ne yaparsın?

— Göz yumarım.

— Öyle ise, beni eve götüreceğine, karını buraya getir. Şimdi seni sevdim. Çünkü bizim gibilere nefretle bakan bütün dünyadaki kadınların bize benzemelerini isterim. Sana varsam beni de bu serbestlikte bırakacak mısın?

— Vuslat, beni deli edeceksin.

— Mademki bu evlenme işleri, bütün bu dünyanın işleri böyle karışık imiş. Hepimiz birbirimize benzeyelim. Ortadan dırıltı kalksın vesselam.

Yeni usulde bu feylesofça uzun konuşmadan sonra barışırlar. Kenan Bey, Vuslat'ı ateşler içindeki hasretle göğsüne bastırır. Bu zevk gecesinin nihayet baskın

ile tadı kaçar. Alay malay karakola giderler. Orada usulü dairesinde sorgu sualden sonra, asıl merkeze gönderilirler. Kefalete bağlanarak, karakoldakiler ertesi sabah serbest bırakılırlar.

Bu beladan kurtulduktan sonra hemen o gün Kenan Bey Kadıköyü'nde (...) mahallesinde bir ev kiralar. Cabir Efendi'nin kontrolü altında olarak Vuslat Hanım'ı bu eve yerleştirir.

Nikâhlı karısını kıskanmayacak derece kendini salıveren feylesofça huyunun neden dolayı kapatmasını kontrol etmek lüzumunu duyurduğuna dair olan bu ters felsefeyi besbelli Kenan Bey, vicdanına karşı açıklamaya lüzum görmez. Bu işleri bitirdikten sonra Heybeli'deki evine dönmek için yola çıkar.

Kenan Bey, bin kuruş maaşlı bir memurdur. Annesinden de ara sıra beş, on lira vurur ama bunlar hiçbir şey hükmündedir. Asıl hovardalık parasını temin eden Ragıbe'nin parasıdır. Aile idaresini tamamıyla eline almıştı. Sekiz dokuz bin kuruş aylık gelirden ancak iki üç binini bakkala, kasaba, şuraya buraya serpiştiriyor, artakalanı cebine atıyor, zevkine bakıyordu.

Vuslat'a olan sevda dalaveresi, Ragıbe Hanım'ı nikâhında bulundurmakla döndürülebilirdi. Ondan bıksa da, nefret etse de bu zorluk yüzünden boşayamazdı. Her ne olursa olsun işi idare etmeye, elden geldiği kadar iyi geçinmeye, yüze gülmeye mecbur idi.

O gece Aksaray'da geçirdiği baskın rezaleti Heybeli'deki evinden duyulmak ihtimali var mıydı? Bu yüzden tamamıyla rahat, düşüncesiz ve hiçbir şeye aldırmadan kollarını sallayarak evine gidiyordu.

4

ÇOK ACI BİR SORUŞTURMA

Aldıkları çok acı telgrafın üzerine o gece ve ertesi günü, ana kız uzun ıstırap saatleri ve tereddütler geçirdiler. Tutuldukları ilk teessür ve helecanların şiddetli vuruşları üzerine ilkin boşanmaya karar verdiler. Fakat bu kelime söylendikçe kızının yüzünde gitgide artan ümitsizlik ve keder alametleri fark eden zavallı anne, boşanma üzerindeki dayatmasını gevşetmeye mecbur oldu.

Kararsız, uzun, heyecanlı çekişmelerden sonra bir zaman için sustular. Yorgun, kederli bakışları pencerelerinin önünde uzanan, hareli mavi deniz ile karşıki kıyının çıplak, esmer dağların silsilesine daldı. Şimdi boyunları bükük, aciz, işlerin ne olacağını bekleyerek duruyorlardı.

Nihayet Ragıbe Hanım, ağır bir kâbustan kurtulmak ister gibi silkinerek elindeki ince keten mendile birkaç damla gözyaşı akıttıktan sonra:

— Merak etmeyiniz anneciğim, boşanacağım. Fakat öyle sade bir şekilde değil. Bu, ya bir facia, ya bir komedya boşanması olacak. İntikamımı alarak ayrılacağım.

— Hay, Allah göstermesin, niçin facia olsun?

— Siz üzülmeyiniz, her işi bana bırakınız. Darbeyi tam zamanında ve bütün korkunçluğu ile indirmek için sabır, dayanmak lazımdır.

— Kızım Ragıbe, senin yerinde olsam işi hiç uzatmam. Bir ayak evvel bu beladan kurtulmanın çaresine bakarım. Benim bildiğim Kenan'sa o herif adam olmaz. Er geç bundan ayrılmaya mecbur olacaksın.

— Metin olmanızı rica ederim, onun öyle melunca hesapları vardır ki, şu anda beni bırakmak işine gelmez. Şimdi böyle bir davaya, ısrara kalkar isek belki bu evden kalkıp gider. Fakat bizden intikam almak için ayağını bağlı bırakır. Aramızdaki nikâhı bize karşı bir silah gibi kullanır. Yüz yüze geldiğimiz günü zaten boşanma teklif ederek, fikrini, ağzını arayacağım. Ama çok üzerinde durmayacağım. Huyunu bilirim. Bizim bu kararımızın sağlam olduğunu anlarsa aksine davranır. Şimdi o şık kıyafetiyle kirli hapishanenin karanlık duvarları arasında ne yapıyor acaba?

— Ne yapacak, bizi kandırmak için yalan düşünür.

O sırada farfarlı yürüyüş ve ağzıyla Şirin odaya girer. Hanımlarına birtakım kirli kâğıtlar, küçük defterler uzatarak:

— Hanım afaandı (hanımefendi)... Bakkal aşağıda... Kasap aşağıda... Zerzevatçı, ekmekçi, sütçü hepsi aşağıda...

Fehime Hanım şaşırarak:

— A, neye? Bizim evde bugün panayır mı var?

Şirin:

— Panayır yok... Para istiyorlar. Hepsinin suratları birer karış... Hele o zerzevatçı ak bıyıklı domuz... Bayat ispanakları, kayış gibi baklaları gonderir (gönderir), biz onların çoğunu süprüntüye atarız. Şimdi gelmiş de para istiyor.

Fehime Hanım:

— Damat bunların, bu ay hesaplarını görmemiş mi?

Şirin:

— Gormamış (görmemiş)... Ne bu ay, ne evvelki ay... Ne daha ondan evvelki... Bu herifler kaç zamandır ayrı ayrı gelip gidiyorlardı. Bugun da (bugün de) evlere şenlik Allahım, cenaze varmış gibi, hepsi bir araya toplanmışlar gelmişler.

Fehime Hanım:

— Bu uğradığımız felaket nedir? Bu yaşa erdim, minnet Rabbime, esnafın iki aylık hesabı bir araya gel-

diğini bilmem. Bu ne kepaze dolandırıcı herifmiş. Soysuz, bizim paramızla, karısının parasıyla fahişeler besliyor, hovardalık ediyor. Kızım bu adamda daha duracak mısın?

Şirin:

— O ekmekçi Yanko yok mu? O asrı çıyan geçen gunu (günü) bana: «Ekmeklerim boğazınızda kalsın» dedi. «Hoş köpek, çenen tutulsun» dedim. Sonra bana Urumca (Rumca) sövdü... Ben de ona Arapça...

Fehime Hanım:

— Aman, sus Şirin...

Şirin:

— Nasıl susayım afandim (efendim)? Rum çocukları bizim kapının önünde oynuyorlar da, birbirinin anasına babasına sövüyorlar. Onlardan öğrendim. Ah bire işkilos gayduraki, miskini, kakohoronase gamoti manasu.

Fehime Hanım:

— Sus karı, bayılacağım... Baksana neler öğrenmiş. Rumcayı geçenlerde Ada'ya gelen Hintli hokkabaz gibi Arapça kırması bir eda ile söylüyor.

Pencere önünde oturan Ragıbe Hanım'ın birdenbire beti benzi kireç kesilir. Kansız dudaklarında titremeler uçuşur, vücudunu ürpermeler kaplar.

Fehime Hanım şaşırarak:

— Ne oluyorsun kızım?

Ragıbe Hanım, baygın bir sesle:

— Bey geliyor.

— Hay utanmaz... Ne suratla geliyor?

— İşte... İşte yokuşun altından koptu.

— Boynu kopsun inşallah...

Ragıbe Hanım, bir sarhoş gibi sendeleyerek bürosunun önüne koşar. Bir çıkın para çıkarır. Annesine uzatarak:

— Bununla hesapları görerek esnafı aşağıdan savınız, rica ederim anneciğim. Hiç gürültü, sitem istemez, her şeyi bana bırakınız.

Şirin, pencereye yaklaşarak:

— Aa... Dandini beyim, hoppala paşam geliyor. Hapisten mi kaçtı acaba?

Ragıbe Hanım:

— Haydi Şirin, sus... Evvela Dilaver'i çağırıp hesaplarını gördürünüz. Sonra odalarınıza çekiliniz. Esnafı uşak odasına sokunuz, bey görmesin. Haydi... Haydi... Haydi...

Kızının bu üzüntülü telaşına karşı şaşkınlığından ağzı açık kalan Fehime Hanım, romatizma ağrıları içinde hiç ses çıkarmadan inleye sıklaya kalkar, Şirin'le beraber odadan çıkarlar.

Ragıbe Hanım hemen aynanın önüne koşar. Darmadağın başına, çarçabuk bir düzen vermek için, birkaç firkete daha yerleştirir. Ensesindeki kavisli pırlantalı küçük bağa tarağı çıkarır. Saçlarını yukarı yukarı sıvayarak tekrar takar. Solgunluğunu gidermek için pembe pudra ponponunu çabuk, sinirli vuruşlarla yüzünde gezdirir. İpek havlı, yumuşak yüz silgisiyle pudranın kabasını alır. Rengini tabii hale koyar. Yüzüne kan getirmek için yanaklarını birkaç defa burar. Kendi kendini tokatlar. Omuzuna bir atkı, eline bir kitap alır. Koltuğuna oturur, ayağını ayağının üstüne atar. Bunlar birkaç dakikanın içinde olur. Okumakla meşgul, fütursuz bir tavır alır.

Fakat gelen kocasının, bahçedeki adım seslerini saydıkça, yüreği kökünden fırlayacak gibi çırpınır. Sokak kapısı zilinin maden tınlamasını duyunca heyecanı bütün bütün artar. Gelenin taşlıktan geçişini hesaplar, merdiven gıcırtılarını sayar. Nihayet Kenan Bey neşeli, aldatıcı bir yüzle odaya girer.

Ragıbe Hanım, çarpıntısını gizlemek için kitabı bir siper gibi tutarak dalgın, okuma tavrını bozmaz.

Kenan, rolünü iyi ezberlediğine inanmış bir sanat adamı vaziyetiyle serbest, neşeli odanın ortasında durarak:

— Ragıbeciğim... Bu ne dalgınlık... Sıkıntılı bir mecburiyet yüzünden bir gecesini senden uzakta geçiren kocam göreceğin gelmedi mi?

Ragıbe Hanım, dargın bir eda ile kitabı yüzünden çeker, kaşlarını çatarak:

— Hangi sıkıntılı bir mecrubiyetle?

— Tuhaf sual. İsterse bir gececik olsun, beni senden ayıran mecburiyetlerin hepsi benim için sıkıntılıdır.

— Hangi mecburiyetlerin beyefendi? Senin bu adı verdiğin eğlencelerinden başka ortada bir mecburiyet göremiyorum.

— Doğru... Türklerce manaları anlaşılamayan birçok kelimeler vardır. Mecburiyet, eğlence, vazife de işte bunlardandır.

— Fakat sen bu kelimeleri ne demek olduklarını bilerek kullanan açık fikirli Türklerdensin.

— Bir kelimenin yalnız manasını doğru bilmekten bir şey çıkmaz. Çok kimseler adaletin manasını bilir, fakat adil olamazlar, cesareti anlarlar, lakin cesur değillerdir.

— Fakat sen bildiğin kelimelerin manalarını kendinde tatbik ile pratik bir 'moralist'[1] olabilirsin.

— Burada, bir tek insanın kendi gayreti işe yaramıyor. Bir muhitte bu bir umumi ahenktir ki... Her insanın içtimai vazifesini iyice yerine getirmesi sayesinde milli hayat iyi çevrilebilir.

— Demek herkes senin gibi davransa Türk'ün hayatı düzelir?

— Zannederim.

Ragıbe, alaylı bir beğenme ile ellerini çırparak:

— Bravooooo....

— Eğleniyorsun.[2]

— Belki!..

— Terbiyene yaraştıramam.

— Sen her hareketin terbiyeye yaraştığını düşünseydin ben de bu düşünce ile yorulabilirdim.

— Ne demek? Karanlık sözler...

— Herhalde senin ahlak teorilerinden daha karanlık değil...

— Demek ben bir ahlaksızım?

---

(1) Ahlakçı.

(2) Alay ediyorsun.

— Tepeden tırnağa kadar...

— Bu büyük bir hakarettir.

— Ne yapalım ki aynı zamanda büyük bir hakikattir.

— Ragıbe!

— Efendim?

— Ben, evlilik vazife ve terbiyesinden bu kadar ayrılan bir kadını itaat yoluna getirmenin yolunu bilirim.

— Pek alaturka görüşüyorsunuz. Evlenmezden evvel böyle konuşmuyordun. Ben de evlilik itaatini kocasından bu hususta gördüğü örnek üzerine ayar etmesini bilen kadınlardanım. Zor ile başını itaat boyunduruğuna sokturanlardan değilim. Hayvan muamelesi edecek bir kadın arıyor idiysen, beni seçmemeliydin. Gösterdiğin vazife bağlılığına karşı benden muamele bekle. Kendini cin fikirli, beni ahmak zannetme.

— Aldığın ince terbiyeye karşı herhalde bir Türk kadını kalmışsın.

— Bununla iftihar ederim. Sana varacağıma keşki dünyada felsefe kelimesini hiç işitmemiş şalvarlı bir Türke varaydım, herhalde daha bahtiyar olurdum.

— Ragıbe bu sözlerin pek fena neticeler verebilir.

— Bu âlemde hiçbir fena şey tasavvur edemem ki senden daha fena olabilsin.

Kenan Bey, bir şaşkınlık sessizliği ile durdu. Karısının bu hakaretli tavrında öyle derin bir ciddiyet, ağırlık, acılık vardı ki herhalde bu sözlerin, en ince noktalarına kadar incinmiş, yaralanmış bir kalpten fırladığına şüphe edilemezdi. Kenan'ın, bundan evvel yine gelmediği geceler çok olmuştu. Fakat hiçbirinde böyle bir hakarete uğramamıştı. Ragıbe Hanım, bir şeyden mi şüpheleniyordu. Hakaretinin sebebi ne idi? Bu saldırmaya neden lüzum görmüştü? Biraz yelkenleri suya indirerek karısının ruhunun derinliklerini iskandil etmek istedi.

Hazin bir mazlum vaziyeti alarak bir koltuğa çekildi. Kederli, kırgın, düşünceli bakışlarla kâh uzun

uzun önüne bakıyor, kâh şüpheli şüpheli Ragıbe'yi yukarıdan aşağıya süzüyordu.

Ragıbe Hanım, dişini sıkarak ağır ve büyük bir metanetle harekete karar vermiş iken nasıl olup da böyle birdenbire ateşlendiğine kendi de şaştı. Zavallı kadının içinde öyle bir volkan kaynıyordu ki, zayıf vücudunun bütün zerrelerinden fışkıran bu alevlere dayanamıyordu. Söylemek, durmadan tahkir etmek, kocasını iki yakasından tutup silke silke bütün alçaklıklarını yüzüne haykırmak, olanca kuvvetiyle rezil etmek istiyordu.

Bir zaman aralarında fırtına başlangıcını andırır, sinirleri geren zoraki, korkunç bir sessizlik sürdü. Nihayet Ragıbe Hanım dayanamayarak:

— Beyefendi dün geceki mecburi eğlencenin ne olduğunu lütfen anlatır mısın?

Kenan Bey, karısının sinir krizini oyalayarak geçirebilmek ümidiyle uzunca sözler arayarak cevap verdi:

— Eğlence mi? Bu memlekette eğlence bulutta balık aramaya benzer. Bu kelimenin yalnız adı var, yapıldığı yer yok. Koca bir memleket halkı can sıkıntısından esneye esneye ölüyor. Ne sosyete var, ne ilim mecmuaları var, ne tiyatro var, ne spor var.

— Niçin? İstanbul'da tiyatro yok mu? Her gün gazetelerde gördüğümüz ilanlar nedir?

— İstanbul'da bu adı vermek cesaretinde bulundukları bazı salaş mahaller var. Kulenin yangın sepetleri gibi al astar kaplı bir kümesin içine loca niyetine girersin, üç dört kişi birden yemliğe başını uzatan hayvanları andırır birer acele ile görmek için uzanırsın. Geceliği birkaç mecidiyeye tutulmuş orkestra, meşhur opera parçalarını rezil eder bırakır. Sonra kantolar başlar. Şamandıra gibi yusyuvarlak, kıpkızıl şantözler çıkar. Bunların «muganniye»ye[1] benzemek için boncuklu fistanları, pembe çorapları, atlas iskarpinleri, her şeyleri vardır, yalnız sesleri yoktur. Nezleli sivrisinek gibi bir şeyler vızıldar. Hepsi de 'poliglot', yani her dilden söylerler. Meşk edilmiş Hint papağanları gibi

(1) Şarkıcıya.

her dilden öterler. Kimse bunların sesine, sanatına, şarkı söylemesine aldırmaz. Ahali büyük bir meftunlukla bu çığırtkanların baldırlarına, butlarına, göğüslerine, gerdanlarına bakar. Bunlar titredikçe seyircilerin kalpleri de ahlarla, oflarla beraber titrer. Tiyatro baştan başa inler. Bunlar bir düzine kadar vardır. Her biri tekrar tekrar alkışlarla en aşağı sekizer defa çıkar. Bir ufak hesap ile artık hesap et. Sen o, cıgara dumanından, önünde siyah bulutlar yükselen kasvetli al locanın içinde sıkıntıdan esnersin, esnersin. Döşekte pek naz ile gelen hain uyku orada bastırır. Bereket versin arkadaşın eline bir avuç fındık, yahut şamfıstığı sıkıştırır. Sonra bunun ardından portakal, limonata filan da gelir. Bir de etrafına bakarsın ki, bütün çeneler çıtır çıtır çalışıyor. Sen ne kadar obur olmasan o, her çeyrek saatte bir, kabak cekirdeğinden kayısı pestiline kadar yaş ve kuru meyvelerin her türlüsü ile dolu, loca kapısından içeri uzatılan işporta ahlakını bozar. Mutlaka pisboğaz olursun. Herif eğlencelik diye haykırır. Eğlence yerinde olduğun halde uyku kaçırmak için öyle bir işportadan yardım umduğuna şaşarsın. Canın isterse yanındaki mahallebiciden tavuk göğsü, ekmek kadayifi getirt. Kimse ayıplamaz. Belki çoklarına yol göstermiş olursun. Öyle yerde ağız tatlılanmayınca, zihin seyredilecek şeyin tadına varamaz. Nihayet ağır ağır perde kalkar, facia başlar. Kaç haftadır her köşe başında, her tahta perdede, her boş duvarda, resimli, renkli çiçekler içinde iri harfli ilanlarda azametli adını okuduğun muhteşem tarih faciası, gösterilmek istenen zamanın kavuklarıyla, cüppeleriyle, pabuçlarıyla önünde açılır. Oyuncuların birkaç söylenişten sonra ağır başlıkları, geniş elbiseleri altında düşmanına saldırmaya hazır birer Hint horozu gibi kabararak, en korkunç göğüsten kopan sesleriyle bağırdıklarını duyunca biraz ödün kopar, bir iki yudum portakal şerbetiyle çarpıntını bastırırsın. Bu sefer zavallı geçmiş zamanlarımızın aydınlık bir karikatür alayı senin önünde geçit resmi yapar. Zulüm, öldürme, hainlik, mertlik her şey var. Yalnız ruha tesiri yok. Esneye esneye çenen çatlar, gözlerin sulanır, tatlı tatlı için geçer. Şamfıstığının uyarıcı tadı artık seni uyandıramaz. Facianın adı büyük, koruması büyük ve aziz bir menfaate

verilmekte olduğundan, ağzından kaçıracağın tek tenkit sözü ile milli onura dokunmuş olursun. Sende biraz zevk ve sanat duygusu varsa gevezelik etmemek için boyuna uyumalısın. Nihayet son perdenin son cinayet üstüne indiğini uyandırarak sana müjdelerler. Oh... Geniş bir kurtuluş nefesi alarak gitmek için bastonunu ararken gırıl gırıl perde yine açılır. Ne o? Altı konferans var. Bu altı konferans, bizde bu nam altında dinlettirilen sözlerin ne oldukları hakkında uzunca tecrübe geçirmiş olanların kulaklarında altı top gürültüsü tesiri yapar. Sahnenin ortasına hah yayılmış, sandalye, masa konulmuş, sürahi, bardak hepsi hazır... Siyah redingotlu, beyaz eldivenli, mütevazı, biraz süklüm püklüm hatip çıkar. O, daha ağzını açmadan el şakırtıları boşanır. Bir temenna, bir reverans... Yine şakırtı. Çoğu defa 'antipatik', acemi, cılız bir ses, o gürültüler arasında kâh sönüp, kâh işitilerek Türklükten, Türk tarihinden söz edeceğini söyler. Birinci Türk devletinin kurucusu Oğuz Han'dan başlar. Hayli söz söyledikten sonra Oğuz bin Karahan'ı öldürür. Altı oğlu Gün Han, Av Han, Gök Han, Dağ Han, Deniz Han meydana çıkar. Söz çatallaşır. Bunlar da Allah'ın rahmetine kavuşuncaya kadar sen de locada ölürsün. Aceleci ve çevik ikinci konferansçı söz meydanına gelir. Bu sinirli, cingöz ve cırlak, çeşni değiştirdiği için ahali sevinir. İkinci ekonomiden söz açar. Üçüncüsü, dördüncüsü esnemelerle karşılanır. Son ikisi de vakit kalmadığından çok defa yapılmaz.

«Konferans dinlemesi facia seyretmekten daha yorgunluktur. Öyleleri vardır ki, söylenen sözlere saygı göstermek için alkışlamaya, bazı kelimelerin kudsiliği önünde ateşlenip coşarak çırpınmaya mecbursun. En çok tepinen en hamiyetli sayılır. Sahnedeki nutukçu, bu zoraki alkışları kendi üzerine alınır. Her şeyden çok sen bitmiş olduğun halde oyun son bulur. Çatır çutur fıstık kabuklarını çiğneyerek tiyatrodan çıkarsın. Çayhanelerin birinde mola verilir. Çünkü herkes artistlerden ziyade yorgundur. Sahne tesirlerini orada ihtiyar, genç ağızlardan dinle. Kendini tenkit işinde en ileri bilen gençlerden ellerinde kurşun kalem, kâğıt tutabilenler birer Sarsey (Paris'te vefat etmiş meşhur bir

Fransız münekkididir)[1] kesilirler. Sonra geceyi geçirmek için arkadaşlardan birinin evine gidersin. Orada da rahat yoktur. Birkaçı toplanırlar. Yeni üslupta sivrilen gençler üzerine münakaşa açılır. Türkçeye en az benzeyen dili icat etmiş olan alkışlanır.»

Karısının fikrini, başlayan çekişmenin acı zemininden ayırarak böyle ucu gelmez yollara sürüklemek için Kenan coşup taşarken, Ragıbe Hanım kafasında hücum planını hazırlamakla uğraşır. Nihayet der ki:

— Korkunç, mübalağacı bir kritiksin.[2] Bu tenkitlerinden en zayıflarını kendine tatbik etsen mükemmel bir insan olursun. Şimdi İstanbul'da hiçbir eğlence yeri yok mu?

— Yok... Hepsi işte bu anlattıklarım gibi...

Ragıbe Hanım gözlerini süze süze alaylı, acı, keskin bir gamze ve ağır bir söylenişle:

— Mesela, Aksaray'da Uncu Ahmet'in umumhanesinde Vuslat Hanım'la basılmak senin gibi beyler için büyük bir eğlence değil midir?

Kenan Bey, bu ansızın söylenen sözler karşısında, bir dal üzerinde serbest, çok rahat alabildiğine öterken birdenbire bir avcı vuruşuna uğrayan kuş gibi şaşalar, afallar, bir külçe kesilir.

— Anlayamadım.

— Aksaray, Uncu Ahmet, Umumhane, Vuslat Hanım ve Basılmak... Bu kelimelerin içinde hangisi kulağına yabancı geliyor ki, anlayamıyorsun?

— Evet... Manalı ve alışık kelimelerden meydana gelmiş fakat anlaşılmaz bir bilmece.

— Benimle ahmak bir mahalle çocuğu bönlüğü oyunu oynama. Memleketimizdeki bütün eğlenceleri insafsızca beğenmediğin ve inkâr ettiğin için işte sana, bir kocaya, aile haysiyetini, vazifesini, namusunu, saadetini, bütün insanlığını unutturacak kadar tatlı bir eğlencenin var olduğunu söylüyorum.

— Böyle bir eğlence var olsa bile bundan bana ne?

---

(1) Eleştirmen.

(2) Yergicisin.

— Bu çirkin isimlerin içine onlardan daha çirkin bir tanesini ilave etmeyi unuttum, affedersin... Dün gece Kenan Bey, Uncu Ahmet'in umumhanesinde Vuslat Hanım'la basılmış. Yapmacıktan anlayışsızlığını silmek için haydi böyle söyleyeyim.

— Aman Yarabbi... Bu nasıl yalan? Ne alçakça iftira.

— İftira mı? «İnkâr yiğidin kalesidir» derler. Fakat emin ol ki, bu yiğitlik değil, alçaklığın en bayağı derecesidir. Mert bir erkek, vazife ve haysiyet bilir bir koca, böyle bir günah işleyeceği zaman işinin tehlikesini vicdanıyla tartar da işler. Ve sonra karısı tarafından böyle acı bir sorguya çekildiği zaman apaçık şeye karşı yalan, inkâr bayağılığını işlemez. Bundan sonraki karı kocalığımızın devamı veya kesilmesi bu düğümün iki tarafı da inandıracak şekilde çözülmesine bağlıdır. Haydi bakalım, cesaret. İtiraf et.

— Neyi itiraf edeyim hanım? Seni aldatmışlar, alçakça kandırmışlar. Bir deninin tezviratına[1] kapılıp da benim hakikatten başka bir şey olmayan sözlerimi niçin inkâr sayıyorsun? Yanıldığın meydana çıkınca pişman olmaz mısın?

Ragıbe Hanım, elindeki kitabı hızla odanın ortasına fırlatır. Büronun gözüne koşar. Oradan aldığı telgrafnameyi Kenan'a uzatarak:

— Al, oku... Ben kimseyi vesikasız kabahatli bulmam.

Kenan Bey, telgrafnameyi süzer. Yüzü elindeki kâğıttan daha kırmızı kesilir. Fakat zihninden, inkâr yollarının büsbütün ümitsizlenecek bir şekilde henüz kapanmadığına hükmederek:

— Bu telgrafnameyi gösterdiğine teşekkür ederim. Bu, beni kabahatli çıkaracak yerde suçum olmadığını gösterecek bir vesikadır.

— Nasıl?

— Bunun altındaki imza sahibi Yağlıkçı Hasan Efendi, benim baş düşmanımdır. Benim dün gece İs-

---

(1) Alçağın iftirasına.

tanbul'da kaldığımı biliyor. Kulağıma çalındığına göre, dün gece sahiden de Aksaray taraflarında böyle bir baskın gürültüsü olmuş. Basılanların içinde Kenan adlı bir delikanlı var ise beni onunla karıştırarak bu şekilde benden intikam almak istiyor. Bu iş anlaması, anlaşılması o kadar zor bir şey değil ki bu kadar, neden telaş ediyorsun? Çabuk anlaşılır.

— Kenan, inkâr kalesinden çık. Bari bu kadarcık olsun insanlık göster ki, nefretim katmerleşmesin.

— Tuhaf bir teklif... Demek seni memnun etmek için isim benzeşmesinden başka bir münasebetim olmayan bir zamparanın günahını yükleneyim öyle mi?

Kocasının bu inkârda direnmesine karşı Ragıbe Hanım ufak bir hile yoluna saparak:

— Bence her şey sabit olmuştur. Nafile yorulma. Bu dolambaçlı yollardan çık. İnsanca, mertçe görüşerek işin sonunu bir an evvel ele alalım. Ben işi anlamak için bugün sabahleyin Dilaver'i polise gönderdim. Gazete muhabirleri günlük olan biteni oradan alırken o da görmüş, bir ufak suret çıkarmış. Sen, orada, «Kâşif Efendi damadı Mehmet Kenan Bey» diye kayıtlı imişsin.

Kenan Bey, çarçabuk bir cevap bulamaz, düşünmeye başlar. Kocasının bu ilk bozumu üzerine Ragıbe Hanım, ithamlarında daha kuvvetle ileri giderek:

— Sen kendini her ne kadar büyük düşünür, değerli bir kafa sayarsan say, şimdilik belli bir adın yok. Ya babanın, yahut kaynatanın adı ile tanınabiliyorsun. Ölmüş babanın lekesiz, muhterem adını şehrin hangi leş gibi kokan çirkef kanallarına sürüklediğini görüyor musun? Aman Yarabbi, yarın hükümet merkezinin bütün gazeteleri bu rezaletten bütün namus kırıcı açıklıkla bahsedecektir. Halkın gözünde rezil olacağız. Bey, bu eğlence bu kadar rezalete değer miydi? O uğursuz karının seni saran aşkı neden çarçabuk sana böyle insanlığını, aileni ve adının temizliğini, her şeyi, her şeyini unutturmuş? Senin duygularını körletmiş... Ya o, ya ben... Hemen şimdi... Anlıyor musun?

Kenan, bir duraklama buhranı içinde kalarak Türkçeyi yeni öğreniyormuş gibi ağır bir söylenişle:

— Ragıbe sen, şöyle böyle bir kadın değilsin. İrfanın, ilmin, terbiyen böyle bir günde ikimizin de yardımına yetecek bir kuvvet göstermelidir. Sen ise bütün bunlardan sıyrılarak cahil bir kadın, kalbinin haksız, düşüncesiz coşkunluklarına bağlı adi bir kadın, yalnız kadınlık yaradılışının boyunduruğunda bir farfara, bir aceleci, bir düşüncesiz gibi hareket ediyorsun. Mesele büsbütün senin anladığın şekilde değildir.

— İnkâr istemem, tevil[1] istemem, kandırma istemem. Bu karanlık yollardan dön. Karşımda mert bir erkeğe yaraşır metanetle, cesaretle, ciddilikle, doğrulukla söz söyle. Ben cahil, vicdansız bir kadın gibi hareket etmiyorum. Eğer böyle olsaydı bir saatten beridir, inkâr martavallarını dinlemeyerek seni çoktan kovar idim. Boşanmaktan nefret ederim. Bunu kendim için büyük bir ayıp sayarım. (Ağlayarak) Fakat ikiye ayırmak istediğin kalbini bir fahişe ile paylaşamam. Bunun imkânı yok beyefendi. O kalp ya tamamıyla benim olur, ya onun... İşte bunun için ikimizden birini seçmekte seni serbest bıraktım. Beni seçtiğin halde bu havailiklerini, bu vefasızlıklarını, (affedersin) bu ahlaksızlıklarını, bundan sonra göstereceğin muhabbet sadakatiyle ödemeyi de şart koşuyorum. İnsanlık ve kocalık için gerekli şeylerden bu derece ayrılmış bir adam artık uslanır mı uslanmaz mı? Burası şüpheli... İşte ben namus belası olarak bu tehlikeye bir kere daha giriyorum. Vereceğin karar ile duygularını iyice hesapla. Sonradan döneklik istemem. Ne olacaksa bugün olsun bitsin... Kaç zamandır bu felaketi kadınlığım bana ihsas ediyor,[2] aylardan beridir yüreğim sessizlik içinde derin derin kanıyor, sızlıyordu. Korktuğum felaket, umduğumdan çok fazla bir korkunçlukla bugün meydana çıktı. Kimseye bir şey sezdirmemek için öldürücü zehirini gizli gizli, yudum yudum içtiğim bu derdi, bu rezaleti bugün benim kadar bütün âlem de öğrendi. Artık sen aldatmak, ben aldanmak yorgunluğundan, zilletinden kurtulalım, insanlığımıza dönelim. Aşkını, hevesini yenemiyorsan ben aradan çıkayım.

---

(1) Sözü çevirme; başka anlam verme.

(2) Duyumsatıyor.

Serbest kalırsın. Vicdan mesuliyetlerinden hafiflersin. İnsafına, insanlığına sığınıyorum, bunlardan büsbütün sıyrılmadığını bana isbat et.

Karısının bütün bu isyanları, coşkunlukları altında pek ateşli bir sevgi gizlendiğini, hep bu acı, hakaretli sitemlerin o yüzden yapıldığını, hep bu ateşli gözyaşlarının o tesirle döküldüğünü, sözün kısası kendinin pek şiddetle sevildiğini Kenan Bey görüyor, biliyordu. Her nasıl olursa olsun, karısını kandırabileceğini, yola getireceğini aklı kesti. Hemen atıldı, Ragıbe'nin beline sarılmak istedi. Fakat zavallı kadın onu itelemeye uğraşarak:

— Çekil... İstemem... dedi.

— Ragıbeciğim, hakikati sana bütün açıklığı ile anlatayım.

— İstemem diyorum.

— Ama bak nasıl oldu?

— Uncu Ahmet'in evinde Vuslat'la basılmadın mı? Bu yeter...

— Bu isimde bir karı tanıyor isem kahrolayım.

— Kahrolunuz, sen de, o da...

— Konferanstan çıktık. Arkadaşlardan birinin evi diye dubara[1] ile beni o uğursuz eve attılar. Ben tamamıyla seyirci olarak bulundum. Sonra başımıza o felaket geldi. Bu yolda herkes beni kabahatli görse, sen müdafaa etmelisin. Görünüşte bütün bu sözlerinde, kırgınlıklarında haklısın. Fakat senin düşündüğün gibi canavar bir koca değilim. Bunu herkesten evvel kalbin söyler. Zaman, masum olduğumu isbat edecektir. Şimdi ne söylesem beyhude olduğunu anlıyorum.

— Pişman oldun mu? Onu söyle.

— Yapmadığım bir şeyden niçin pişman olayım? Senin boşuna üzüldüğünü görerek içim kan ağlıyor.

— Kenan, o isimde bir karı tanımıyor musun?

— Vicdanımın tanıdığı bütün mukaddes şeyler üzerine yemin ederim ki, hayır.

— Kabul ediyorum. Bir şart ile barışırım.

---

(1) Hile.

— Nedir, emret.

— Bir hafta burada, benimle kalacak, evden dışarı çıkmayacaksın. Tahkikat yaptıracağım. Postaya mektup da vermeyeceksin.

Kenan'da hoşafın yağı kesilir, fakat renk vermemeye uğraşarak:

— Seninle bir hafta değil, bir ay, bir sene kalmak benim için bahtiyarlıktır. Fakat kalem... Vazife...

— Kaç aydan beridir kalem jurnalında[1] imzan olmadığını da biliyorum. Bir hafta da benim için devamsızlık ediver.

Kenan için o ara, bir hafta karısıyla eve kapanmak rahatsız edici ve tehlikeli bir şeydi. Fakat başka türlü davranma imkânı olmadığını anladı. İster istemez bu teklifi kabul etti.

Ragıbe Hanım, şalvarlı cahil bir Türke varmadığına nasıl pişman olduğunu söyledi ise, Kenan da şimdi dünyadan habersiz, bırakılan yerde otlar, cahilin cahili bir kadınla evlenmediğine ondan fazla pişmandı. Mademki kadın, evlenmenin ilk ateşleri geçtikten sonra unutulmaya, evde bırakılmaya, aldatılmaya mahkûm bir zavallıdır, o halde bir erkek için bunlardan en kolay kandırılabileceklerini seçmek kârlı olmaz mı? Kenan, evlenmeden önce bu ince hesabı yapmadığına şimdi kederleniyordu. Böyle polis ve kalem jurnallarına varıncaya kadar her şeyi öğrenmeyi bilen bir Ragıbe'yi aldatmak, bu ne ehemmiyetli, ne ince, ne yorgunluk veren bir aldatma inceliği isterdi. Zengin fakat gayet ahmak bir kadın almak... İşte evlenmede saadet bu idi. Kenan yanılmıştı, çok yanılmıştı. Şimdi kendisinden evlenme öğüdü almak isteyenler olsa bu acı tecrübesini söyleyecekti.

Karısından ateş püsküren bu öfke volkanının Kenan kendi elleriyle çarçabuk ve şimdilik küllendirilmiş bir ateş olduğunu, bir gün bunun şiddetle yine lavlarını püskürteceğini biliyordu. Ragıbe'nin bu yatışması, bu kanaati, bu kabulü belki de yapmacıktı. Çünkü karısının duygularını gizlemekteki ustalığı kocasının

---

(1) İşyerinde, sabah gelişte ve akşam çıkışta imzalanan defter.

kandırma işindeki becerikliliğinden aşağı değildi. İkisi de zeki idiler. Karı koca birbirlerinin içlerini hemen biliyorlar, fakat aldanmış görünmekten de kurtulamıyorlardı.

Karısını boşamak Kenan'ın hiç işine gelmiyordu. Çünkü cepleri parasız kalacak, o zaman Vuslat'ı da elden kaçıracaktı. Fakat Ragıbe, tahkikatını nasıl yapacaktı? Nasıl yaparsa yapsın, Kadıköyü'nün bir köşesinde başka bir adla tuttuğu evin bir hafta içinde anlaşılabilmesine pek ihtimal veremiyordu.

Bu evin sırrı meydana çıktığı zaman ne olacak?

Ragıbe'nin pek ateşli ve hemen hemen tükenmez, fakat türlü ihtiyat ve dikkat ile gizli tutmaya uğraştığı aşkını Kenan biliyordu. Bu sevgiyi iyi bir şekilde olmazsa zorla idare etmek yoluyla bu hainliğine, bu hovardalığına bir devam çaresi bulacağına inanıyordu.

O anda kendine pek acı gelen şey, bu geçireceği bir haftalık hapis hayatı idi. Vuslat'ın yeni dostu Didar Bey, bu isim kızgın bir burgu gibi beynini oyuyordu. Bu bir haftalık yokluğu sırasında Kadıköyü'ndeki evde kendi için pek zararlı neticeler verecek dalavereler dönebilirdi.

O gece ateş saçan bir koca rolünü oynamak için karısına sarıldı. Ragıbe, yapmacıklığını pek iyi anladığı bu saldırışlara, buselere, sıkıştırmalara kendini bıraktı. Yattılar.

5

İKİ CAMİ ARASINDA BEYNAMAZ[1]

Kenan Bey, Kadıköyü'nde ev tutmadı, Uncu Ahmet'e bilmeyerek bir şube açtı. Ev, sessiz bir sokakta seçilmişti. Yapısının bahçe içindeki hali, iki sokağa kapısı bulunması Vuslat'ın alışverişine pek uygun geldi. Kenan Bey'in evde bulunacağı zamanlarda bile karı her delikten dışarı birer kuş uçurabilirdi.

Kenan Bey, evin altı aylık kirasını ödedikten sonra, döşemesi için Cabir Efendi dostuna bir avuç para vermişti. Cabir, yorgancı, koltukçu dükkânlarında tozlanmış, bayatlamış, kibar düşkünü eşyadan ev düzdü. Hep bunları sildirdi, süpürttü, cilalattı, kaplattı. Vuslat Hanım'a yatak odası, tuvalet odası, bir salon, sofra ve mutfak takımı hepsi tertip olundu.

Aldığı paranın yarısını cebine indirdikten sonra, hesap defterinde Kenan Bey'i bir o kadar da borçlu çıkardı.

Kenan'ın adına ve hesabına açılan bu «otel garni»[2] hemen parasız müşterilerle doldu. Afet'i, Nüzhet'i, Topsalata'sı, Kartopu'su hep üşüştüler. Didar Bey bir ev kedisi gibi yanaştı. Vuslat bunu seviyor, okşuyor, baş köşeye oturtuyor, yemeklerin en iyileri ile besliyordu. Kenan için yapılan geceliklerin, somyalı karyolanın provasını Didar Bey yaptı.

Vuslat'ın bu belalısı boylu boslu, iri kemikli, çatık kaşlı, tatlı esmer bir hovarda idi. Oldukça iri bir burnu olan bu delikanlıya karılar bayılırlardı. Umumhaneler-

(1) İki şeyi yeğlemede kararsız kalan; binamaz.

(2) Mobilyalı otel.

de itibarı pek yüksekti. Kendi bir para vermez, üste alırdı. Tiryaki afyona, ayyaş içkiye, kumarbaz oyuna nasıl düşkünse Vuslat da buna öyle düşkündü. Üç gece görmese ağlardı. Onun için ölürdü.

Didar'ın bir işi yoktu. Kumarla, karı ile yaşardı. Galata'daki en düşük kumar yerlerinin piri idi. Karılardan aldığını oralarda oyuna verirdi. Bunun, dar Beyoğlu siyah fesi, kapamacı[1] malı ceketi, Trablus kuşağı, ökçesi basık iskarpinleriyle bir kahvehaneden, gazinodan içeri girdiğini görünce, Didar'ı tanıyanlar acaba yerinde duruyor mu diye para çantalarını yoklarlardı.

Vuslat'a karşı olan sevgi duygusu tamamıyla onunkinin aksi idi. Bu, onu irat,[2] bir sütlü inekten başka bir şey saymazdı. Karı kazanır, Didar yerdi. Onun en büyük emeli Vuslat'a parası çok, aklı az bir dost tutturmaktı. Böyle bir av yakaladıkları zaman, tüyleri iyice yolunmadan salıverilmemesi için sevgilisine «tutkunculuk» dersleri verirdi. Karının gözünde, bu dünyada Didar'dan başka erkek olmadığından paralı sevdalılarına karşı çok defa gevşek davrandıkça bu belalısının tehditlerine uğrardı.

Lüzum görüldükçe Didar şıkça giyinir, dışarıdan bir tutkunmuş gibi öfkeli bir rakip cakasıyla meydana çıkar, Vuslat'ın âşıklarına hız verirdi. Uncu Ahmet'in evinde de Kenan'a bu oyunu oynamışlardı.

Bu kerhane paraziti sanat öğüdü olarak Vuslat'a sıkı sıkıya şöyle demişti: «Vakitler kesat, bu Kenan'ı sıkı tut. Hırpala, fakat kaçırma... Şu zamanda bundan avalı bulunmaz. Okumuşların ahmağına bayılırım. Akıllarına, kendilerine güvenirler. Aldanırlar, aldatıyoruz sanırlar. İyice posasını çıkaralım. Sızdırılacak suyu, özü kalmayınca ben onu iki tekme ile kapı dışarı atmanın yolunu bilirim.»

Cabir'in de kırk beşlik bir dostu vardı: Benli Faika. On beş yıldır bir arada övür olmuşlardı. Tamamıyla karı koca gibi idiler, yalnız nikâhları yoktu. Benli Faika, gençliğinde çok canlar yakmış, hanümanlar[3] söndürmüş, gönül yakan bir afetti. Güzelliği düşmeye

---

(1) Hazır giyim.
(2) Gelir, akar.
(3) Yuvalar.

başladıktan sonra bir geçim vasıtası bulmak için dört el ile Cabir'e sarılmıştı. Birbirinin kazalısı, belalısı idiler. Eskiden çok sevişmişlerdi. Gitgide bu sevgi hemen kırılması imkânsız bir alışkanlık, bir hayat alışkanlığı şeklini almıştı. Karı, sahiden sadık bir zevce gibi dostunun sağlığına, hastalığına bakar, söküğünü diker, çamaşırını yıkar, hâlâ gözü gibi severek genç karılardan kıskanırdı. Yaşadıkları koltuklarda, kerhanelerde kilercilik, sofracılık eder, eski usul oyunu, incelikleriyle bildiğinden meclis pek kızıştığı akşamlar ortaya çıkar oynardı.

O, göbek atarken Cabir haykırırdı: «Malımı mezata[1] çıkardım. Yok mu pey süren... Bir para fazla diyene bırakacağım. Canına tükürdüğümün imansız kart karı, on beş sene, hakir kalbimde demir attı kaldı. Hâlâ benim için çıra gibi yanar. Hele şu katmerli gerdana, azman Göksu destisi güzelliğindeki göğsüne bakınız, beline sarılmaya kulacım yetişmiyor, tohumluk sukabağına döndü.»

Benli Faika, sevgilisinin tutkunluk bakışlarını genç kadınların güzelliklerinde kaybettirmemek için tuvaletine gayet özenir. Hamam analarından bir fincan ölçüsünü altmış paraya aldığı o civalı sulu düzgüne[2] bulanır. Tülbendi kırmızda kaynatarak kendi yaptığı allık ile yanaklarına, dudaklarına lal rengi bir istampa geçer. Kaşlarını, kirpiklerini boyar. Yüzünün sağ tarafında iki dudağının ucuna yakın, şimdi solmuş o meşhur benini rastıkla karartır, büyütür, çekiciliğini artırmak için bunun etrafına birkaç da küçük ben ilave eder. Boya ile at kılı gibi sertleşmiş saçlarının üzerine, şakağa doğru ya bir çiçek yahut kırmızı kurdeleden bir fiyong takar.

Cabir, sevgilisini bu halde gördükçe arada bir sözünü sakınmayarak, «Faika, bu tuvaletinle Kömürcü Sokağında bir eve ne güzel bir müdire olabilirsin» der.

Karı öfkeden bir hindi gibi kabararak, «Sus yezit, kart herif, şimdi ağzını yırtarım. Benim daha müdirelik zamanım mı? Sokağa çıktığım vakit senin gibi kaç

---

(1) Açık artırmaya.

(2) Eskiden kadınların yüzlerini gerginleştirmek için sürdükleri beyaz sıvı.

tane dişsiz çomarlar arkamdan uluyorlar, ama üstüne hıyanet etmek istemiyorum. Yoksa, şimdiki zirzop genç kadınlar erkeği zevklendirmeyi ne bilecekler? Piyasayı çoluk çocuk kapladı. Bir ben, bir Cihanyandı Huriye, ikimizden başka var mı? Sanatın esrarı[1] bizde kaldı. Ötekiler hep çekildiler. Daha bize tövbekârlık nasip olmadı. Vaktiyle âlemi yaktım, çok ah aldım. Ahirette ben de yanacağım. Cezama razıyım. (Eliyle yüzündeki kara beni göstererek) bu benimin şahitleri mezarlıkları doldurdu,» diye cevap verirdi.

« O ben değil, eski siyah hayatından, yüzünde kalmış bir kara leke.»

«Hoşt köpek...»

Ara sıra böyle cilveleşirlerdi. Karının tuvaletteki bu özenmelerine karşı Cabir fırsat buldukça taze güzelliklerden otlar, fakat hıyanetini gönüllüsüne çaktırmamaya uğraşırdı. Çünkü Faika anlarsa kıyametler koparacağını biliyordu.

Cabir, kendiyle Faika için bu yeni evde bir oda ayırdı. Oldukça döşedi. Kenan Bey'in geceyi bu evde geçireceği akşamlar, Didar'ın saklanması için çatı arasında onun için bir yer yaptılar, bu canavara bir in hazırladılar. Oraya büzülüp yatacaktı.

Her hırsızlık, her dubara yolunda gidiyordu. Fakat umulmadık bir şey hesaplarını şaşırttı. Biraz neşelerini bozdu.

Kenan, kendini bildirmemek için bu evi Mesut Bey diye takma bir adla kiralamıştı. Üç gün oldu, dört gün oldu, beş gün oldu, Mesut Bey görünmedi. Delikanlının ateş almış kalbi ansızın sert bir rüzgâr ile söndürülmüş müydü? Kadıköyü'nde kasaba, bakkala, bütün esnafa Mesut Bey adına krediler açılmıştı. Beyefendi birkaç hafta daha gelmezse bu itibar dolabı nasıl döndürülecek? Hususi bir isimle açılan bu umumi ev nasıl işletilecekti? Bu, çabuk bir tedbir isteyen gayet mühim bir işti.

Vuslat, Didar, Cabir, Benli Faika bir odaya toplanarak konuştular. Bu oyunda kendini en çok zararlı gören Didar Bey, Vuslat'ın ensesine bir yumruk aşkederek:

---

(1) Sırları.

— Bu karı işi idare edemedi, avı kaçırdı.

Vuslat, vurulan yeri eliyle ovuşturarak ağrıyı geçirmek için boynunu sağa sola kıvıra kıvıra:

— Ne bileyim be? Benden başka dünya gözünde yoktu, ölüyor bayılıyordu.

Faika:

— Kızım, bu aşk meydanının biz eski pehlivanlarıyız. Fahişenin dokuz donu olurmuş, birini kendi giyer sekizini ele giydirirmiş, derler. Ben dokuzunu da ele giydirdim. «Orospunun mumu yatsıya kadar yanarmış.» Bak benim yaktığım şamdana (Cabir'i göstererek) senelerden beri hâlâ tütüyor. Bu yere batası erkek cinsini idare zordur. Bu güreşte pek ince oyunlar ister. Her vakit çelmeli, çelinmemelisin. Benden nasihat almaya tenezzül etmezsin ki, sana bu sanattaki uzun senelerimin tecrübelerini söyleyeyim. Bazı erkeklerin sevgileri talaş alevine benzer. Tutuşturduğun kalp çalı çırpı mı, yoksa kor dökecek mayalı bir kütük müdür? Bunu bir kadın bilmeli.

— Hayır yüz vermedim. Daima üzdüm, hakaretle muamele ettim.

— Olmaz. Bir erkeğin gönlünde ne kadar ateş mayası varsa hepsini birden yakıp bitirmemeli, bunu yolu ile idare etmelidir. Bir eski meşhur fahişe vardır, «Okkagülü» derlerdi. Zengin, kocalı bir hanımefendi idi. Hem kendi kocasını hem âlemin erkeklerini idare ederdi. Şairler ile düşe kalka kendi de şair olmuştu. Divanlar düzdü. Ne haltlar yemedi. Söylediği iki mısraı ezberledimdi, hâlâ aklımdan çıkmaz:

«Sun câm-i aşkı katre katre mest olup kalsın
Uyanmasın zinhar lücce-i iğfale dalsın.»[1]

«Üzmek, hakaret etmek, bu fennin ayrı bir faslıdır. Ama avını elden kaçırmak istemiyorsan bu çok tehlikeli bir oyundur. Bu oyunu âşığına biraz da senin onu sevdiğin zannını vererek yapmalıdır. Bazı muhab-

(1) Sun aşkın kadehini, damla damla kendisinden geçsin / Uyanmasın asla, kanma denizine dalsın.

betler kördür, sen ona ne kadar artık seni sevmiyorum desen, bu sözle her vakit beynini yumruklasan o, bunu bir küskünlük işi sanarak senin kendisini bütün bütün sevmediğine bir türlü inanamaz. Böylesi bir zaman hakaretle idare olunabilir. Fakat her tabiat bir değildir. Bu acı sulfatoyu[1] hastanın nabzına göre vermelidir. Aşk ümitsizliğinin bir derecesi vardır ki, her şeyi yakıp yıkıp âşığını bir kere oraya düşürürsen, artık hiç sevgi ümidi kalmadığını gösterirsen o zaman elinden kaçırırsın. Kaçışlar, kendini öldürmeler işte bu noktada kopar.»

Didar Bey:

— Bu karı ne korkunç esrar kumkuması imiş be? Bir fahişe mektebi açsak, Faika, orada başmuallimelik edebilecek. Bu kadar senedir tevekkeli zavallı Cabir'i elinde kıskıvrak tutmamış.

Cabir:

— Allah belasını versin, eski oturaktır.[2] Bunun bildiğini Kenan'ın Avrupalı hocası Mösyö Kaka bile bilmez. Kaç senedir canıma yasin okudu.[3] Hâlâ ayrılamıyorum.

Faika:

— Aman ihtiyar fino, senin derdini de benden başka hangi karı çeker? Durunuz, daha lakırdımı bitirmedim. Evli zamparanın idaresi daha güçtür. Onlar karılarını melek, bizi şeytan sayarlar. Burası çirkef evi, asıl yurtları temizlik evidir. Burada kirlenirler, orada temizlenirler. Aile hürmetini her vakit bu kirli sevdalarından yüksek tutarlar. Dünyada kaç namuslu karı vardır? Şeytan baştan çıkarma defterini açıp da bunun hesabını bize gösterse... Göreceğin azlığa parmağın ağzında kalır. Onlar ev hanımıdır, biz fahişe... Biz gönül tüccarıyız, onlar sanat muhibbi.[4] Biz sevdamızı para ile satarız, onlar yalnız zevk için ücretsiz değişirler. Bizim günahımız alnımızda yazılıdır, onlarınki temiz etekleri altında gizli süprülerek toz toprakla örtülür

---

(1) Kinin.
(2) Lazımlık.
(3) Canımı çıkardı; sıkıntı verdi.
(4) Sever.

gider. Senin şimdi en büyük düşmanın Kenan'ın karısı olacak o kaltaktır. Kocasının boynuna geçirdiği nikâh halkasıyla onun muhabbetinin imtiyazına sahiptir. Ben yemin ederim ki, bu karı bir şeyler sezinledi. Kocasının hareketinden şüphelendi. Kenan'ı buraya salıvermeyen odur. Eğer bu böyle değilse beni öldürsünler. Ben böyle karıların birkaçını boşaltıp ipliğe dizdim. Vuslat, düşmanını işte sana haber veriyorum. Güreşe ona göre hazırlan. Bu karıyı yenemezsen yazık senin gençliğine, güzelliğine, fettanlığına...

Didar Bey:

— Faika haklı söylüyor. Derbent'te kocayan bu ihtiyar kurdun sözleri yabana atılmaz.

Faika:

— Eyvallah, şimdi ihtiyar kurt olduk. Ben vüzera[1] koynunda yatmış karıyım.

Vuslat:

— Ben sanatımın elifbesini senden öğrenecek kadar toy bir karı değilim. İnsan sevmediği erkeğe her cefayı edebilir, fakat sevdiğine bir şey yapamıyor, yeniliyor. Sevda tahtaravallisinin hangi ucu ağır basarsa öbür taraf her vakit havada çırpınıp durur. Biz yalnız kendimizi sevdirmeli, hiçbir vakit sevmemeliyiz. Fakat o gönül denilen uğursuz şey bizde de var. Ben dünyanın erkeklerini perendeden atarım. (Didar'ı göstererek) Lakin işte şu haydut ile başa çıkamıyorum. Sen merak etme, Kenan Bey isterse altı ay gelmesin, onun sevda yuları benim elimdedir.

Faika:

— Kızım, fendine[2] o kadar güvenme. Bu sevda, bir helvadır ki, kıvamı geçtikten sonra mide bozar. Altı aylık bir aralık, en ateşli muhabbetleri söndürür. Demiri tavında dövmek gerektir.

Vuslat:

— Kenan'ın muhabbeti deminden söylediğin kör sevdalardandır. Eziyet ettikçe kızışır, kovdukça yine gelir.

---

(1) Vezirler.

(2) Kurduğun düzene; hileye.

Cabir:

— Hep sizin çekişmenizi dinleyecek değiliz. Biraz da bize kulak veriniz. Kenan Bey gelmezse ne olacak? Gidip arayayım mı?

Vuslat:

— Arama, burnunu büyütürsün.

Cabir:

— Ya muhterem zevcesi kocasının bizimle bütün ipini kesmenin bir kolayını bulduysa?

Didar:

— Kenan'a karısını boşattırmalı. En kestirme yol budur. Bu delikanlı yeni bir mirasyediye benziyor. Aile masrafını üzerinden atarsa, ki avucundaki parayı getirir, buraya bize döker. Karısının bize karşı açtığı muharebe tehlikesinden bu suretle kurtulmuş oluruz.

Cabir:

— Karısına olan bağlılığının derecesini bilmiyoruz. Vuslat'la, karısını feda etmek arasında sıkışıp kaldığı gün hangisini seçecektir? Bunu iyice kestirebilir miyiz?

Didar:

— Karısı o kadar ateşli olsa, Vuslat'a bu derece yanıp tütmez.

Cabir:

— İş boşamaya gelince değişir. Eğer Kenan'ı buraya göndermeyen karısı ise, demek kocası üzerinde büyük bir nüfuzu(1) var.

Didar, Faika'ya sordu:

— Sen ne dersin dişi kurt?

Faika:

— Boşatmak için çare, hile mi yok?

Didar:

— Nedir?

Faika:

— Kocası burada eğlenirken, karısını evinde hanım hanımcık uslu oturuyor mu zannedersiniz? Karı-

(1) Etkisi.

lık kocalık bir âdettir. Nikâhtan sonra her iki tarafın gözleri dışarıya dikilmek, insanın yaradılışındaki bir tabiattır. İlkin karının halini tahkik, sonra aldattığını kocasına ispat etmeli. İşte oldu bitti. Bu memlekette erkeğin hovardalığı hoş görülür, fakat karınınki affedilmez. Bir yüzkarası sayılır. Bu leke de çoklukla boşayarak temizlenir.

Cabir:

— Ya karının böyle bir aldatması yoksa?

Faika:

— İftirayı göğe çekmediler ya? İmzasız bir mektupla neler olmaz.

Vuslat:

— Siz Kenan'a karısını boşatmak mı istiyorsunuz? Tahkike, ispata, mektuba, iftiraya lüzum yok.

Didar:

— Ne yapacaksın?

Vuslat:

— Karısı onu evinde kaç gün mahpus tutarsa Kenan geldiği günü o kadar zaman ben de buraya kaparım. Hanım evinde kıskancından, hiddetinden ölür bayılır. Bunun sonu boşanmaya çıkar.

Faika:

— Kenan'ın üzerine bu kadar tesir yapacağından emin misin?

Vuslat:

— Vızır... Vızır...

★

Kenan'ın, mahpusluk haftası dolar. Sonunda evden salıverilir. Delikanlı azat edilişin ilk saatinde hemen Kadıköyü'ne can atar. Fakat Vuslat'ta suratı bir karış bulur. Karının dargın yüzü kabarmış, kaşları çatılmış, gözlerinde fırtına şimşekleri çakıyor.

Kabahatini hemen anlayan Kenan, ilk yalvarma cümlesine nasıl ve nereden başlayacağını bilemez. Sevgilisinin bu korkunç çatkınlığını bir haftalık yokluğu-

nun bıraktığı ayrılık tesirine vermek saflığında bulunarak kopacak boranın şiddetinden ürkmekle beraber, karının hasretten doğduğunu sandığı bu dargınlığına içinden sevinir. Delikanlı, tesirli bir yalvarma yolu ararken Vuslat daha evvel sitem ağzım açarak:

— Teşrifinize şaşırdım.

— Neden elmasım?

— Artık büsbütün beni unuttuğunuza, gelmeyeceğinize karar verdimdi de...

— Zavallı Kenan'ın kalbini sen böyle mi tanırsın?

— Beni böyle yeni bir semt, yabancı bir mahallede birtakım aburcubur ile bir eve kapadıktan sonra bir haftadır uğramamak. Bu koca hafta içinde ne bir mektup, ne bir kartpostal, ne bir selam, ne bir haber, ne bir bahane... Bu hatırdan çıkarışın sebebi belki de pek tehlikeli olsa gerek... İnsan ahrete gitmiş olsa yine bu uzun yokluğun sebebini bildirecek bir vasıta bulabilir. Nerede idiniz acaba?

— Ah Vuslat, evlilik hayatı.

— Evet... Çıbanın başı nereden koptuğunu biliyorum zati... Evlilik hayatı! Bu, senin için bir mazeret olabilir. Fakat benim için asla. İffetlu zevcen hanımefendi hazretlerinin emirleri, densizlikleri önünde sen bir hafta, bir sene, on sene, ölünceye kadar boyun eğebilirsin. Sen buna ahlakça, kanunca borçlusun. Ama ben niçin dolayısıyla öyle bir şımarık kadının istibdadının kölesi olayım? Kenan, görünüyor ki, iki karpuz bir koltuğa sığmayacak. Şüpheler, kıskançlıklar, ağlamalar, «ya o, ya ben» ısrarlı davaları başladı galiba? Hanımefendi ilk taşkınlığında işte benden üstün çıktı. Seni bir hafta eve kapadı. Çünkü senin ruhunun ve kalbinin sahibi odur. Ben senin için bir eğlenceyim. Söylenmesi yüz kızartacak gizli bir eğlence... Bizim kadınlığımız, aşkımız, hissimiz hiç hesaba katılmaz. Bıktığınız gün, ücretimizi önümüze koyarak bir bahane bile bulmadan çıkıp gidersiniz. Bizim hiçbir mahkemede, hatta hiçbir vicdan önünde davaya, derdimizi anlatmaya salahiyetimiz, hakkımız yoktur. Acaba geçici bir sevgi için kiraladığınız bizim gibi fuhuş çiçekleri içinde sizi ölünceye kadar sürecek bir aşk ile sevecek temiz

kalpli kadınlar hiç yok mudur zannedersiniz? Sizin verdiğiniz ücret bütün günahlarımızın kefareti olabilir mi? Senin hanımefendi zevcen kıskanır da ben onu kıskanamaz mıyım? O, seni bana göndermemek için kapamak hakkına malik olur ve onun bu emrini yerine getirmeyi bir vazife bilirsin de benim bu salahiyetim niçin olmasın?

Vuslat'tan hiç umulmayan bu coşkunluk karşısında Kenan ne diyeceğini şaşırır. Yokluğunun mazareti olarak evlilikten söz açtığına pişman olur. Fakat bu sözlerin ne gibi bir dalavereye dayandığını fark etmeden tamamıyla ciddiye alarak:

— Eski Vuslat'ın yerine şu saatte karşımda başka histe bir kadın görüyorum. Bir hafta içinde ne kadar değişmişsin. İnsaf et güzelim. Ben seni hayatım boyunca kendime mal etmeye uğraşırken, bütün hırçınlıklarınla bu emelimi kabul etmeyen, «Bir çiçekle yaz edemem» diye insafsızca yüzüme bağıran sen değil miydin? Senin bu hakaretlerinin önünde benim sevgime zerre kadar bir eksiklik gelmedi. Bunlara karşı ben seni daha çok sevdim. Kalbimde anlatılmaz bir duygu, «Sabret, sonunda Vuslat imana gelecek. Seni sonsuz bir muhabbetle sevecek» diyordu. İşte keşfim doğru çıktı. Söyle ağzından işiteyim. Artık beni seviyorsun değil mi?

— Seviyorum, fakat bu sevgi bizim için saadet değil, felaket olacaktır. Bununla kalbimizin bağları kuvvetlenmeyecek, bütün bütün çözülüp dağılacak.

— Anlayamıyorum.

— Sanatımın iktizasıyla kabul ettiğim bir erkeği kıskanmak aklıma gelmez. Fakat sevdiğim bir erkek için iş değişir. Seni istemeseydim böyle gelip de senin adına tutulmuş bir hususi eve kapanmazdım. Seni belki evvelce de başkalarına göre ayrı bir muhabbetle severdim. Ama sonuna kadar sevmek hakkım olmadığı için bu duygumu gizlemeye, yenmeye, tepelemeye mecbur idim. Bizimle birleşmeyi isteyenler, yeni hevesli, gelici geçici kimselerdir. Bunlardan hiçbirini ciddi olarak sevmeye gelmez. Onlar bizimle nasıl eğleniyorlarsa, biz de öyle eğlenip geçmeliyiz. Seni de onlardan biri sandım. Bu hususta tamamıyla mazurum.

— Şimdi fikrini düzelttin ya? Seni bütün gençlik ruhumla sevdiğime inandın ya? Daha ne kaldı?

— Çok şey kaldı.

— Nedir? Beni üzme, beni öldürme artık...

— Geçici muhabbetlerin hemen hepsi bir sonsuzluk şekliyle başlar.

— Benimki sonsuzdur.

— İspat et.

— Nasıl?

— Karına karşı benim hakkımda bir üstünlük göstererek...

— İşte bu üstünlük meydanda. Onu bırakıp sana geliyorum.

— Sonra beni bırakıp ona gidiyorsun.

— Karımı boşayamam Vuslat. Buna engel olan pek çok sebep vardır.

— Ben sana daha böyle bir teklifte bulunmadan önüme setler çekmek istiyorsun. Biliyorum karın asıldır, ben geçici... Benden bıkınca ona döneceksin.

— Fikrin yanlış.

— Yanlış değil.. Kör kör parmağım gözüne... Beyefendi muhabbet denilen şey üç kişi arasında paylaşılamaz. Bir erkek bir kadını, bir kadın bir erkeği sever. Bu hesaba bir üçüncü şahıs daha katılırsa o zaman aşk fasit[1] olur. Bir erkek aynı aşkla iki kadını sevemez. Bunun biri, aşk değil hevestir. Sen karını aşk ile seviyorsun, beni hevesle... O, sürüp gidecektir, ben geçiciyim. Bu hakikat apaşikâre meydanda dururken benden muhabbet samimiliği istiyorsun. İnsaf et. Samimilik, ciddi temeller üzerinde kurulur. Bir erkeğin kalbi iki kadın arasında bölünmek zorunda kalırsa, bu üç gönülden hiçbiri mesut olamaz. Bu sözlerimi iyi dinle, doğru düşün, ona göre davran: Nafile yorulmayalım. Bu iş böyle kalmaz, gittikçe fenalığı artar. Karın evde yas tutsun, ben burada ağlayayım, sen ikimizin arasında ne yapacağını şaşır kal. Bu çıkar bir yol değildir. Sonra bakalım. Bu acıklı yolun sonu nereye va-

---

(1) Yanlış; bozuk.

racak? Bu besbelli... Kenan Bey karısıyla kalacak, Vuslat aradan çıkarılacak. Mademki sonu böyle olacak, bu üzüntüleri neye çekelim? Şimdiden karına dön. Allah sefay-i hatır versin, ikiniz de mesut olunuz. Ben de samimi olarak sevilmeye değer bir kadın olmadığımı anlayarak hayalattan çıkıp kendi âlemimde yaşayayım.

— Vuslat, sözlerin görünüşte doğru, fakat hakikatte tamamıyla yanlış. Beni karıma bağlayan sebepler içinde sevgi yoktur. Ben onu sevmiyorum ve artık sevemem.

— Ne olursa olsun, bu kadının senin üzerinde korkunç bir hükmü var. O, görünüyor. Bu hükmün altında kendin ezildikten sonra beni de mi ezdireceksin?

— Hiçbir vakitte...

— İkimizden birini seçmen lazım geldiği gün ne yapacaksın?

— Seni tercih edeceğim. Bu hiç şüphe götürmez.

— Bu laftan başka bir şey değil. Böyle olmakla beraber haydi kabul edeyim. Fakat öyle densiz bir karının hükmüne kendimi kurban edemem. Seni onunla bir müddet için paylaşmak zilletine yalnız bir şartla katlanırım.

— Nedir?

— Senin üzerine olacak nüfuzca, o karıyla aynı ayarda bulunmak şartı...

— Çocukça bir söz... Üzerime olan nüfuzca, sen karımla ölçüşebilir misin? Ona kat kat üstünsün. Ragıbe yalnız benim, bir sözle aradan kalkabilecek nikâhıma sahiptir. Sen ise bütün hayatıma, ruhuma, her şeyime sahip ve hâkimsin.

— Öyle ise bir hafta da bu evde benimle kapanıp kalacaksın.

— Fakat Vuslat'çığım.

— Fakatı makatı yok... O beni nasıl koca bir hafta beklemek azabı ile üzdüyse bu işkenceyi kendi de çekecek...

— Vuslat, insaf et, doğru düşün. Aradaki sebeplerin öyle zorlu noktaları var ki, böyle zıt davranırsak sonra dolayısıyla ondan ziyade biz üzülürüz.

— Üzülelim, ölelim, ne olursa olsun, bu hafta da burada kalacaksın.

— Karım başımda bir beladır, bunun ağırlığını ancak iyi idare ederek hafifletebiliriz. O, aldanma uykusu içinde kalmalı, bir şey bilmemelidir ki, biz rahat edelim.

— Hayır... Yüz defa hayır... Aldanma uykusu içinde olmamalı. Her şeyi tamamıyla öğrenmelidir. İşine gelirse otursun, gelmezse boşansın. Kendi üzerine kocasının bir fahişe sevdiğini bilsin. Bu, dünyada ilk defa olan bir şey değildir ya? Bu memlekette bir erkek karısının üzerine kaç tane daha isterse evlenebilir. Odalık alır, metres tutar. Bunun için bir sınır yoktur. Erkeğin keyfine karışılmaz. Bütün kadınların uymaya mecbur oldukları bu âdetten Ragıbe Hanımefendi zevceniz kendini neden başka tutmaya uğraşıyor? Konaklarıyla, arabalarıyla, adamlarıyla, şatafatlarıyla caka satarak bize iğrenerek bakan namuslu hanımefendiler, bilsinler ki, kocalarınca, bizim kendilerine uzun zaman tercih olunduğumuz çok görülmüş şeylerdir.

Bu çekişme uzadı. Sonunda Vuslat, sevdalısına son ültimatomunu şöyle verdi:

— Ben razı olmadan bu evin kapısından çıkıp gidersen, döndüğün zaman beni burada bulamazsın, her türlü münasebetimiz bitecektir.

Kenan, her belaya razı, fakat bu ayrılığa dayanacak gibi değildi. İster istemez, kadının bu korkunç mantıkları önünde yenilerek itaat gösterdi.

6

İMDAT ÇIĞLIĞI

Heybeli'deki evinden akşam döneceğine yeminlerle söz vererek çıkan Kenan Bey, o gece gelmemiş, ertesi gece görünmemiş, öbür gece meydana çıkmamış, kayıplara karıştığı geceler birbiri ardından gelip geçmişti.

Ragıbe Hanım, tesirce kendinden baskın, oyununa karşı oyun yapan korkunç bir rakibenin karşısında bulunduğunu anladı. Bu oyunlar da devam ettikçe işin sonunda kendisinin yenileceğini de iyice anladı. Mesele çok ince ve tehlikeliydi. Artık kendi emir ve idaresinden hemen hemen çıkmış bir kalbe dayanarak, yani Kenan'ın gönlüne güvenerek bu boğuşmayı nasıl sürdürebilirdi? Be felaketten en doğru kurtulma yolu ne idi?

Kenan'ı artık sevmemek, ondan artık her türlü kocalık ve sevgi ümidini kesmek... Bu acı hayata çarçabuk bir son vermek... Kocasından artık soğumak için onun bu hıyanetlerini, alçaklıklarını en kara, en iğrenç renkler, dehşetler ile gözünün önünde tasvire, canlandırmaya uğraştı. Ta kızlık zamanının bakir hayalleriyle gönlünde yarattığı ve sonra tesadüfün bir lütfu olarak bahar güneşiyle tazelenmiş Kurbağalıdere'nin çimenleri üzerinde bulduğu bu ruhunun abidesini kalbinden kovmaya uğraştıkça gönlünü ölüm karanlıkları, soğuklukları ile boş, ümitsiz, tesellisiz bularak ağlıyor, ağlıyordu.

Bu dünyadaki his düşüklüğünü tanımadan, boş bulunarak bir sonsuzluk ile tasarlanan tek hayat saadeti bilinen bir sevgiden birdenbire yoksun kalmak

hicranıyla insanın gönlü yaralanır, böyle en elemli acılarla sızlarsa buna karşı nasıl bir ilaç kullanılır? Ölümü, tatlı ve zevkli gösteren bu korkunç boşluk ne ile doldurulur? Ragıbe bunu bilemiyor, bulamıyordu.

Kenan'a olan hissi bağlarını koparmak için Ragıbe Hanım, kalbinin, bütün vücudunun sinirlerini keserek acılar içinde kıvranmakta iken odaya Şirin girdi. Bir zaman, hanımını şefkatli bir bakışla süzdükten sonra ayaklarına kapanarak:

— Aha benim gozel (güzel) hanımcığım... Ben bir kabahat işledim. Bana (beni) öldür, bana kapı dışarı et... Ne yaparsan yap... Bir kere kabahatini (kabahati) işledi... Oldu bitti işte...

Ragıbe Hanım şaşırarak:

— Ne yaptın Şirin? Salonu süpürürken bir vazo mu kırdın?

— Hiçbir şey kırmadı.

— Ey nedir? Söyle.

— Kuzum hanım, yemin ver darılmayacağına...

— Darılmam.

Şirin, tekrar hanımın eteklerine kapanıp bayağılıkla birkaç defa öptükten sonra:

— Haniya Çamlık'taki küçük kulaklı sarışın bay yok mu?

— Ey?

— İşte o bana (beni) yine yakaladı. Zorlan Tüccar Mektebi'nin arkasına tenha çamlığa götürdü.

— Sonra?

— Tenhalarda acaba bana ne yapaca (yapacak) diye ödüm koptu gitti.

— Orada sana ilanı aşk mı etti?

— Aşkını ilan etti, ama bana etmedi... «Oh, yarabbi şükür» dedim.

— Kime etti?

— Sana etti.

— Ben sana böyle çapkınlara uyup da lakırdı götürüp getirme diye bin kere tembih etmedim mi?

— Ettin ama hanımcığım ama... Zavallıcık delikanlı öyle ağlıyor, öyle ağlıyor, öyle ağlıyor ki... Ah, benim göğsümde Alhamdülillah imanım var. Dayanamam ki...

— Sonra ne oldu?

— Ne olaca (olacak)... Nektup (mektup) verdi. «Bunu hanemefendiye götür, mutlaka okusun» dedi.

— Mektubu aldın mı?

— Almadan olamayacak ki... Aldım.

— Nasıl aldınsa açılmadan yine öyle götür geri ver.

— Kuzum hanım kopegin (köpeğin) olayım inat etme.

— Haydi götür, başka lakırdı istemem.

— Bana «Korkma» dedi, «bu muhabbetname[1] değildir, bir arzuhaldir,[2] içinde sırlar vardır,» dedi. Öyle deyince aklına (aklıma) Kenan geldi. Acaba Kenan'ın bir sırrı mı var bunun içinde?

Şirin'in bu son sözleri Ragıbe Hanım'ı düşündürdü. Kenan'ın adı girdiği hiçbir şeye karşı o, kayıtsız kalamazdı. Şüphe ile kaşlarını çatarak:

— Ver bakayım, nasıl mektup?

Şirin, bir muvaffakıyet gülüşüyle elini koynunun en derin yerine, ta zıbınının içine sokarak leylaki keten bezine benzeyen irice dolgun bir zarf çıkardı.

Sahiden de zarfın şişkinliği hanımın şüphelerini artırdı. Hiçbir coşkun âşığın bu kadar söz bulup ilk sevgi mektubuna dolduracağına ihtimal verilemezdi. Bunda mutlaka bir büyük şey vardı. Fildişi kâğıt bıçağıyla zarfı açtı.

Alev rengi kırmızı mürekkeple yazılmış darmadağınık perişan satırlarla dolu iç içe sayfalar çıktı. Yazılar, cümleler besbelli yazanın zihni gibi pek dağınık ve başıboş idi. Harfler bazı pek küçük, bazı da pek büyük çizilmiş, «kef»lerin[3] çizgileri uzaklara atılmış, nokta-

---

(1) Aşk mektubu.

(2) Durum bildirimi.

(3) Eski yazıda «ke" harfi.

ların çoğu yerlerinde değil, kelimelerin ikisi üçü bazı birbirine sıkışmış, bazı da birbirinden epey ayrılmış. Satırlar kâh yukarı, kâh aşağı çarpılmış, sanki yazan, beyninden bir yangın şiddetiyle saçılan fikirlerin şekilleri saldırışıyla resmini çizmiş.

İlk sayfa söyle başlıyordu:

«İsmetli[1] yüksek bir huzura
ölmüş bir kalbin canlanma yalvarışı,

«Hanımefendi,

«Hayatta gadre uğramış birinin derin, sefil, acı keder ve ümitsizlik karanlıklarından tanınmayan bir imza ile kopan bu feryatları, tarafınızdan lütfen dinlenirse her emeli ile beraber bütün vicdan itikatlarını kaybetmiş, kırık, inleyen benliğimi bahiyar değil –çünkü bu boş kelimeyi artık kullanmaya cesaret edemiyorum– biraz teselli etmiş olursunuz. Ah bilseniz bu inayetiniz,[2] kadın yüksekliğine ilave olarak iyilik defterinize kaydedilecek olan en büyük sevabınız olacaktır. Allah aşkına dinleyiniz efendim, ben bir hainliğin kurbanıyım. İstiyorum ki, yanmış, şimdi simsiyah kömür kalmış zavallı kalbimin acıklı sergüzeştini bir halden anlayana dinleterek onu da kendimle beraber ağlatayım.

«Ben sona kadar hicrana[3] mahkûm bir hissiyat serserisiyim. İnsanlardan nefretle kaçıyorum. Heybeli'nin en tenha, en izbe çam ormanlarında serseri bir yabani gibi dolaşıyorum, bağrımı taşlar, çalılar, dikenlerle yırtarak, oradan bütün gençlik feyzimi, sevda cevherimi yakan lanetli bir ateşin son izlerini koparıp atmaya uğraşıyorum. Heyhat, mazlumluk kanı gözlerimden katre katre sızdıkça kalan boşluğa yine alevler doluyor. Göğsümün ateş kaynağında yanardağlar gibi tükenmeyen hep fışkıran bir maya var... yanıyor, kö-

(1) Namuslu.
(2) İyiliğiniz.
(3) Onulmaz acıya.

mür, kül oluyor, bir cehennem istidadıyla yine tutuşuyor. (Bu mektubumda birbirini tutmayacak çok şeyler göreceksiniz. Çünkü ben insanlığımı kaybettim, bir yaradılış acayibi oldum.) Ahbapla konuşma, evde rahatlık, uyku ve yatak rahatı bana işkence oluyor, gecelerin sırlar dinleyen heybetli sessizliğine elemlerimi bırakmak için karanlıkların kucağında sabahlara kadar geziyorum.

«Ada'nın ta tepesinde bir değirmen yıkıntısı vardır. Bazı kere ay sanki dolaşmasından yorulmuş gibi bunun yıkık tepesine oturur, dinlenir görünür. O zaman bu ümit ve aşk sembolüne kadar yükselmek için bayırları tırmanıp koşarım, koşarım. Ben yükseldikçe Fatıra'nın (sevmediğim sevdiğimin adıdır) gönlü gibi ay benden kaçar. Tepeyi bulunca onunla aramda gök derinlikleri, hudutsuz denizler, ufuklar görürüm. Ada'nın perilerine, cinlerine yuva olmak için bırakılmış bu asırlık değirmen yıkıntısının kara kovuklarında uğursuz bir orkestra gibi gecenin uykusu içine kahkahalarını döken baykuşlarla aynı ahenkte ölmüş gönlümün yaslarını hıçkırıklarla örterim.

«Ay ışığının bu tepeye serdiği hazin nurlar üzerinde kara çamların sayılamaz kollarından düşen gölgeler rüzgârın oynatmasıyla ayaklarımın altında korkunç kara yılanlar gibi kıvrım kıvrım kıvranırlar.

«Aman Allahım, neredeyim? Bunlar ne korkunç şekiller? Cehennem burası mı? Dünya olmasın da cehennem olsun. Aşk belasının giremeyeceği, bu işkencenin bulunmadığı bir rahat yerin yok mu? Beni oraya gönder. Cehennemin ateşlerine, ejderlerine, en şiddetli azaplarına razıyım, beni bu sevda canavarının paralayıcı pençelerinden, hırslı dişlerinden kurtar. Her türlü cezana razıyım Rabbim, beni yalnız bu melundan kurtar.

«Ay ışığının durgun parlaklığını bozarak birbirine sarılıp gezinen bu korkunç karanlık ejderine kendimi sokturmamak için yerlere atılır, topraklar, taşlar, dikenlerle kucaklaşırım. Baykuşlar bana değirmenin tepesinden gülerler, ben ağlarım. Onlar alaycı, acımaz kahkahalarında devam ederler.

«Her nefes alışımda içtiğim aşk esrarının zehriyle çırpına çırpına sızarım. Rüyamda varlığımın ufkuna yine bir sevda cehennemi açılır. Nereye kaçsam o... Hep o... Fatıra... Onu başkalarının kucağında görürüm. Önünde secdeler ettiğim öldürücü baskısını süzerek, öldürücü diliyle der ki:

«— Ben seni öldürmedim mi? Hâlâ sağ mısın? Zavallı, salak, dünyada sonu gelmeyecek ne var ki, sen onu benim gönlümde, aşkımda var sandın? Sevgiyi, sonu gelmez diye düşünen eski mutasavvıflar aldanmışlardır. Onlara kanma. Kâinatın hayatı yenilenmekle sürer. Durmak bilmeyen bu âlemde, aşkın sürerliğine yalnız senin gibi budalalar uğraşırlar. Benimle zehirlenmiş gönlüne yeni bir sevda ilacı aşılamazsan, onu göğsünden kopar, köpeklere at. Sadakat[1] bir zehirdir ki ne kadar kullanılacağı bilinmezse hastasını öldürür.

«Fatıra, bu azarından sonra can yakıcı bir öfke ile benden yüzünü çevirerek ağzını yeni aşığının iştah ile titreyen dudaklarına yapıştırır. Onun göğsü üzerinde uyur.

«O zaman ateşler içinde uyanırım. Ay büyümüş, gökyüzünün eteğine inmiş, batacağı yerine yaklaşmış, gölgelerin heybetleri artmış, gece ihtiyarlamış, ay ışığı ile karanlık hüzün verecek bir halde birbirine karışmış, bütün eşyayı ağlamak duygusu veren gamlı ve usandırıcı bir renk sarmış, her taraf bir yas yerine dönmüş, baykuşlar bile yorulmuş, uzun aralıklarla fakat daha hazin ve ürkek gülüyorlar. Gecenin bu can çekişmesi sinirlerimi gerer, gerer, göğsünde teselli huzuru aradığım tenhalık şimdi beni ürkütür... Bu dünya insanla dolu. Ben niçin yalnızım? Tek kalmaya ve herkesten uzak bulunmaya niçin mecburum, ya Rabbim? İnsanların benden, benim onlardan bu nefretimiz nedir? Gönlümü böyle bir tek başına kalmak isteğiyle niçin yarattın? Göğsümdeki sevgi mayasına karşı gelebilecek yolda sadık bir kalp daha yaratarak bu duygu çoraklığı içinde neden onu karşıma çıkarmadın?

«Gece, gökten gözyaşları çiylerini etrafıma saçarken ben de başımı çarpacak bir kütük, bir kaya arayarak yine ağlamaya başlarım.

---

(1) Bağlılık.

«Gözyaşlarım akar akar biter, ama bu yaşlar beni avundurmaz. Sonra ayağa kalkar, bir çama dayanarak, Ada'mn eteklerini ıslatıp uzanan Marmara'nın enginliğini, gam gibi yer yer çökmüş karasinekler arasından seyre dalarım. Yıldızlar tepemde, uzaktan uzağa belirsiz bir vaatte bulunan bir güzel kadın edasıyla parıldar. İnsanlar arasındaki yalnızlığımdan ürkerek bu hayattaki garip varlığıma yıldızlar arasında birkaç aşina ararım. İşte Büyükayı, işte Küçükayı ve kuyruğunda Kutup yıldızı:

«— Ey Tanrı'nın yarattıkları, sizin de bu ışık saçan göğüslerinizde benim gibi gönülleri kömür olmuş sevda yanıkları cehennemleri var mı? Siz de bu kız kardeşiniz yer yuvarlağı gibi birer işkence yeri misiniz? Allahım ateşi soğuk bırakacak bir şiddetle patlattığın sevda yangınından kurtulacak bu koca kâinatında bir rahat köşen yok mu? Göster oraya kaçayım. Bu gökler bütün yıldızlarıyla umumi bir zar, ben onun içinde zavallının biri, hiçbir yandan kaçma deliği yok.

«Kanlar döken bir paralayıcı hayvanın pençelerinden kurtulmaya uğraşan bir av çaresizliğiyle etrafıma bakınır bir kaçacak yer ararım. Maddi tarafımız bu alçak dünyaya cazibe zincirleriyle bağlı, ölsek parçalarımız bu kara toprağın içinde dağılıp çürüyecek. Yine burada kalacak. Hayatın sonundaki bu ebedi yürek cezasından kurtulmuş tek bir insan yok. İnsan hayvan hepsi, hepsi ömürlerinin yorgunluğunu orada dinlendirecekler.

«Şimdi, manevi fikri bir sığınak ararken dağın yamacında iki parça gibi beyaz duvarlarla çevrili, birbirine komşu İslam, Hıristiyan mezarlıkları görürüm. Bütün o hayat zorluklarının halledildiği son yer olan bu ölüm tarlaları, irili ufaklı taşları, kara parmaklıkları, gecenin şeytanlarını ürküten susmuş haçları, dirilere ölümün bir örneği olarak konmuş olan bütün bu işaretler ile gönlüme korku ile teselli karışık olan bir his verir. Varlığın hiçliğe döndüğü son durağımız orası değil mi? Kafamızın içinde kurduğumuz sevinçlerle beraber acıların da örtüldüğü bu çukurlar... İşte benim aradığım sığınak burası. Gideyim bir kovuk bularak bir ölünün koynuna gireyim. Artık hiç çıkmayayım. Bu me-

zarlığın halkı oraya cemaat omuzunda tabutlarla gelmişler, ben ayağımla gideyim, baykuşlar talkınımı versin.

«Eğer ahrette de dünya hayatı hatırlanıyorsa, demek acılar sonsuzdur. 'Cennet' sözü manasız kalır. Ben Fatıra ile birleşerek dünya cennetinde pek kısa bir zaman yaşadım, öldüm. Bu ikinci sonu gelmeyecek hayatım cehennem gibidir. Ölü bir daha ölür mü? Bu işkence dünyasının acılarını kalbimizde ahrete götürdükten sonra ölümden beklenilen kurtuluş faydası nerede kalır? Ben birinci hayatını hatırlayan bir ölüyüm. Of, 'ölmez' kelimesi gönlüme ağırlık veriyor.

«Diriler tam manasıyla ikiyüzlü kişiler... Ölülerin kalpleri dünyadaki gibi birer yalan ve fesat kutusu değilse, orada yalan ve hıyanet olması imkânı yok, her şey kendiliğinden meydanda ise, gideyim ölü kardeşlerimle konuşayım diyerek bayır aşağı koşar, duvardan atlar, mezarlığa girerim. Ölüler sessiz ve sırlar içinde, topraktan yatakları, mermerden yorganları içinde uyuyorlar. Bu ölüm rahatına imrenirim. Ne Doğu tarafından bulutlar arasında gündüzün müjdecisi ilk nurların sihri, ne batının ışığını emerek ayı kucaklayan şiir gibi halini görmüyorlar. Ne kuşların ötüşünü, ne baykuşun kahkahasını işitmiyorlar. Bizi kendimizden geçiren bu tabiat güzelliklerine karşı hepsi hissiz, buna tenezzül edeni yok...

«Bu derin sessizliklerinde öyle tesirli bir anlatış var ki, bu dilsiz soğuk taşlar uyanık kulağım önünde sanki dile gelerek: 'Gerçek şairliği cihanın kaybolan renklerinde, kandırıcı gürültülerinde arama... O, bizdedir, bizim derinliğimize inmeyen şair olamaz. Basiret[1] kulağını aç... Dinle... Yokluğun, söylenmesi susmaktır. Bu dili anlayan aldanmaz. Tam kâmil olur. Bütün feylesofların başka yerlerde aradıkları gerçek işte budur. Öteki masaldır', diyorlar gibi gelir. Bu mezarlardan uçuşan bu ince felsefeyi dinlerim, onlar donuk ben canlı, fakat onlar manalı, ben manasız. Evet, ölümden başka her şeyi manasız bulurum. O zaman

---

(1) Sağgörü; gerçeği görebilme yetisi.

yine ağlayarak bir mezara sarılır, yalvarmaya başlarım: 'Beni yokluğunuza çekiniz layemut'[1] dedikleri ruhumun orada eridiğini göreyim, ondan kurtulayım. Bu ruh sonu gelmeyen bir duygulanma vasıtası ise, istemem. Öleyim, ruhum da beraber ölsün. Hiçbir zaman ve yer içinde artık onun benim peşimden gelmesine imkân kalmasın... Maddi ve manevi dedikleri varlığımın iki varlığı da beraber yok olsun. Dünyada ölüp ahrette yaşamak istemem. Çünkü her canlının doğmasındaki maya aşktır. Varlığımı ondan almış olmayı, ona hiçbir suretle nispetim kalmış olmasını istemem. Bu dünyanın sonundaki kapı başka bir âleme çıkıyorsa, kırbaç altında, dayanabileceğinden çok yük taşıttırılmış zavallı bir hayvan gibi zebanilerin ellerinde isyan ederek, tepinerek ileri yürümeyeceğim: Beni aldığınız o karanlık hiçliğe tekrar atınız, diye sızlanarak bağıracağım...

«'Ölüler, siz mahkûmu olduğunuz hayatı geçirdiniz. Bu muammanın sonuna erdiniz. İçinizde tekrar dirilmeyi istemek saflığında bulunanlar var mı? Dirilecek olduktan sonra neye öldünüz?

«'Sizi dirilten, öldüren aşktır. Bir Arap feylesofunun dediği gibi. Siz ana-babanızın sevda cinayetiyle dünyaya geldiniz. Bu âleme çocuk getirmiş iseniz, siz de aşk yüzünden bu suçu başkası hakkında işlemiş oldunuz. Kanun yalnız katillere ceza veriyor. Medeniyet, adalet, insaniyet kelimelerinin gerçek manaları belli olduğu zaman çocuk yapanlar da katil sayılacaklardır. Çünkü doğmasa idik ölmezdik. Aşk olmasa idi katil, öldürecek kimse bulamazdı. Bu dünyada ölümlere kurbanlar hazırlayan hep sevdadır, sevda...

«'Beni hiçliğinize neye katmıyorsunuz? Ben mi öleceğim? Siz mi dirileceksiniz? Nasıl beraber olacağız? Beni size, sizi bana karıştıracak olan yine aşk değil mi? Bu mezarlar, bu dağlar, ağaçlar, denizler, gökler, yıldızlar, sevda mahsulü, hep sevda kurbanı, hep sevdanın zulmüne uğramışlar...'

«Çam Limanı'nda horozlar ötmeye, kuzular melemeye, buzağılar ağlamaya başlarlar. Bu zavallılar hep

---

(1) Ölümsüz.

aşk tekkesinin kurbanları... Hep hayatın zulmünden feryat ediyorlar. Kendilerini bu işkenceden kurtaracak bıçak boğazlarını koparıncaya kadar böyle bağıracaklar.

«Sabah oluyor. Yine bir azap gününün ufukları açılıyor. Ben dünkü hayatımın işkencesinin verdiği elem sıkıntısıyla yorgun ve bitkinim. Bu yeni günün azap dakikalarını şimdi tekrar nasıl geçireceğim? Anladık Yarabbim... Yine insanları olmayacak ümitler arkasından koşturmak için ömür kitabının kandırıcı sayfası bir daha açılıyor. Bütün yıllarım böylece bir rahatlık beklemesi ile geçmedi mi? Dün böyle değil miydi? Evvelsi gün böyle olmadı mı? Yok artık aldanmam, artık ümit etmem. Ümidim beni bitirdi. Ben ümidimi öldürdüm. Aydınlık istemem... Güneş istemem... Beni bu unulmaz yaralarımla, acılarımla karanlıklarına göm. Sonu gelmez karanlıklarına gönder. Arzum budur. Bu da bir kara ümit değil mi? En koyu karanlıkların, hiç sabahı olmayan gecelerin nerede? Ben ışıktan korkan bir sevda baykuşu oldum. Çünkü aydınlıklar bana Fatıra'yı söyleyip duruyor.

«Nereye baksam onu görüyorum. Ben aşktan kovulmuş, sevilmeden seven bir divane, onurunu, sevgisini feda etmiş bir alçağım. Beni bu aşağılıktan kurtar. Sevda ahengi üzerine kurulmuş bu kâinatın aptal aldatan nağmelerinin zıddına bağıran, göğüslerinin telleri parçalanmış başka zavallı divanelerin yok mu? Beni onların yanına gönder. Hep birden haykırarak sevdaya karşı propaganda yapalım.

«İşte bulutlar pembeleşiyor. Doğu tarafında ihtişamlı, büyük gök gülleri açılıyor, çiçekler gülüşmeye, kuşlar öpüşmeye başlıyor. Her tarafta Fatıra görünüyor. Kâinatın bu aşk bolluğunu, sevincini bana gösterme Yarabbi... Nereye kaçayım? Nereye? Dünyanın güneşten uzak karanlık tarafını bulmak için yine koşarım, koşarım, çam ormanlarına dalarım. Inişlerden kayarım, düzlükleri geçerim, yokuşları tırmanırım, kıyının sarp kayalıklarından inerim, önüme deniz çıkar. Yine umman, yine sevda... Yorgun, kesik, bitkin, bir kayanın üzerine düşer, uzanırım. Karanlığa dönmek için gözlerimi yumar, sızarım. Bir saat, iki saat, öyle

baygın kalırım. Güneşin sıcaklığı ile taşlar kızar, külhan kesilir. O kederli uyku içinde kendimi cehennemde sanarak sevinirim. Kulağıma gak gak diye bazı iğrenç sesler gelir. Gözlerimi açar bakarım ki, siyah bir karga ordusu, benim canlı veya bir leş olduğumu anlamak için etrafımda dolaşarak manevralar yapıyorlar. Bazıları pek yakınıma konmuş, kara çirkin gagasını uzatmış, akıllı gözlerini dikmiş beni dikkatle seyrediyorlar.

«Hemen davranarak: 'Açgözlü hayvanlar, sakın beni yemeyiniz, zehirlenirsiniz', ihtarıyla haykırırım. Leşin dirildiğini görünce, ürkerler fırrrr hep birden güneş vurmuş taşların üzerinde kara oynak lekeler düşürerek kaçarlar. Kargalar beni yemeden uçtular. Fakat ben nereye gideceğim? Hükümlüsü olduğum işkencenin saniyelerini dakikalara, dakikalarını saatlere çıkararak yaşayacağım koca bir günün azabını düşünürüm. Geçireceğim ıstırabın büyüklüğü, keskinliği karşısında kendimi pek güçsüz bulur, ağlamak isterim. Fakat gece çamlıklara, mezarlıklara serpe serpe harcadığım yasların avutucu hazinesini kurumuş bulurum. Kalkarım, kendi kendimden kaçacak bir yer ararım. Fatıra'dan kaçmak isterim. Hep onu bulmak için dolaşırım. Onun nefeslerinin kokusu ile zehirlenmiş havayı bulup çekerek ölmek için gezinirim. İşte size hayatımdan bir gün. Ötekiler hep buna benzer.

«Bana âşık bir annem var ki, ben kırların gece karanlıklarında Fatıra için ağlarken, o da evde uyku rahatı nedir bilmez. Benim için, bu sevda delisi oğlu için durmaz, yaş döker. Ah zavallı anneciğim, şimdi beni bekler. Kim bilir kaç tabak yemek ayırmış, gizlice esvabımın[1] arasına dikmek için kaç muska daha yazdırtmış, okunmuş şekerler, sular hazırlamıştır. Beni muska ile, nefesli sular, şekerlerle akıllanır zannediyor saf kadın...

«Hanımefendi, şimdi hikâyemin en acıklı yerine geldim. Size, kadın saygısını bozmadan, bir kadının ifritliğinden nasıl söz açacağım? Acıklı hikâyenin bu kısmını kısa, pek kısa geçeceğim.

---

(1) Giyeceklerimin.

«Fatıra, benim ilkin sevgilerimiz birbirine denk olan bir zevcemdi. Sonra onun sevda kefesi boşalıp hafifledikçe evlenme terazisinin bütün aşk ve ıstırap yükü bana yüklendi. Ben onu, sevgilisiyle suç işlerken yakaladım. Fakat benim sevgim, onun cinayetinden daha büyük çıktı. Affettim. Bu kabahatle bu affın arasında uzun şeyler oldu. Fakat kalemimde bunu tamamıyla anlatmaya cesaret yok. Çünkü bütün bütün çıldırmaktan korkarım. Kafamın içi yanar, sinirlerim dayanamaz, gerilir kopar. İş o kadar yakıcı, o kadar dayanılmaz bir şeydir. Nasıl olup geçtiği de, dünyada görülmemiştir. Onun cinayetindeki hileyi, benim affımdaki saflığı kulaklar işitmesin. Adam, insanlığından sıkılır.

«Affettim ama, beynimdeki sevda karışıklığı bütün bütün ateş aldı. Aramızda evlilik rahatı bir daha kurulamadı. Kıskançlıktan, şüpheden nefrete varan aşkımın şiddetinden ölüyordum. Biliyordum ki karım beni sevmiyor. O da sevdiği için ölüyor. Onları birbirinin kolları arasında bir daha yakalamak istiyordum. Ortaya çıkmış bir gerçeğin bu ikinci meydana çıkmasından ne gibi bir fayda olabilirdi? İşte ne yapacağımı bilmiyordum. Şaşırmıştım. Bu iki sevda faresine bir kapan daha kurdum. Meğerse kapanın âlâsını onlar bana kurmuşlar. Öyle meluncasına tertibat almışlar ki, kendilerini bana öyle surette yakalattılar ki, Fatıra ile nikâhımız kalmadı. Sonraki acıklı halimi siz de bilirsiniz. Bu kadar tafsilat yetişir. Ömrümün bu korkunç kara sayfasını kapıyorum.

«Sonra, hiç şüphe yok ki bir masal olan Mecnun hikâyesinin gerçek bir örneği olarak sevda ümitsizliği ve delilik çölüne düştüm. Tamam iki ay insaniyeti, insanlığımı kaybederek karanlıklara, baykuşlara, ölülere karıştım. Yüzüm ustura, saçlarım makas görmedi. Kılık kıyafetçe tamamıyla bir yaban adamı oldum. Orman, mezarlık bekçileri beni saldırmaz deli sanırlardı. Benim taş koğuklarında oturduğumu görenler, gençliğime acırlar, ağlarlardı. Bir gün yırtık makfelranıma[1] sarılıp taştan inimde yatarken Ada'nın izbe yerlerini

(1) Bir tür pardösü.

bir erkekle dolaşmaya çıkmış bir yabancı madam arkadaşına beni göstererek Fransızca: 'İnsanlardan kaçan zavallı bir divane' dedi. Ve arkadaşı cevap verdi: 'Yeni bir Diyojen.'

«Bana acıdılar. Madam çantasından bir mecidiye çeyreği çıkararak uzattı. Almadım. Aynı dilde cevap verdim: 'Para deliliğimi iyi edemez. Ben ölmez bir aşk mahkûmuyum.' Kendi dillerinde konuştuğumu görünce şaşırdılar. Birçok şeyler sordular.

«Bu hastalık ile bir gün, Ada'nın güney tarafındaki ıssızlıklara gömülmek için yola çıkmıştım. Issız bir yerde çam altında sizi gördüm. Yanınızda Habeş hizmetçiniz, elinizde kitap, pilvanınızın üzerinde, beyaz köpüklü mavi dalgalara karşı oturuyordunuz. O kadar dalgın idiniz ki, kitap elinizden sarkmış, bakışlarınız ruhunuzla beraber uzak ufukların belirsizlikleri üzerinde mahzun gezinip duruyordu. Kendi kendime: 'İşte', dedim, 'galiba bu da denizin heyecanları içinde hatıralarını arayan eşsiz kalmış bir kumru...'

«Hanımefendi, bu dalgınlığınızda öyle hazin, öyle ince, öyle içe dokunan bir şiir vardı ki, tabiat yüksekliklerinde karşı iki kanadını kapamış olduğum gönlümde birdenbire bir anlama zevki uyandı. Çam dallarının arasına gizlenerek oturdum. Ben sizi görüyordum fakat siz beni seçemiyordunuz. İri, şahane, tahrilli[1] kara durgun gözleriniz sanki denizin derinliklerini çekip emerek çok manalı ve hazin bir derinlik peydahlamıştı. İçlerine daldım. Ruhunuzun muammasını aradım. Kitabı kaldırdınız, yalnız birkaç satır okudunuz. Anladım, aradığınız teselliyi size ne bir yazarın düşündüğü satırları, ne de Halık'ın gökleri, denizleri, dağları, ağaçları veremiyordu. Sonra bir bahane bularak hizmetçinizi uzağa savdınız. Ah, bilirim, yaralı kalpler yalnız kalmak için çırpınır, yalnızlık içinde sızlamak ister. Ne olacağını görmek için bütün dikkatimle gözlerimi diktim. Uzaklarda dolaşan gözlerinizi bir zaman önünüze diktiniz. Yüzünüzde acı ümitsiz, can yakıcı bir gülümseme dolaştı. Ruhunuz amansız bir düşmanla boğuşuyordu. Evet, kalbinizde korkunç bir muhare-

(1) Açıklı koyulu çizgileri olan.

be vardı. Düşmanınız kuvvetli, acımaz, duygu askeriniz zayıf, yılgın, neredeyse bozulacağını görerek, evini alevler sarmış bir zavallı ateşe karşı nasıl gülerse, hayatla vedalaşan canı dudağına gelmiş biri nasıl gülümserse siz de ümitsizlik buruşukları ile doluydunuz. Sonra güzel yüzünüzü birdenbire pek karanlık elem bulutları kapladı. Başınızı ümitsizce iki elinizle tuttunuz. Gözlerinizden pırlantalar döküldüğünü gördüm. Ağlıyordunuz. Çünkü kaderin devasız, sağır gadri karşısında yenilmiştiniz. Ruhunuzun bütün şiddetiyle sarılmış olduğunuz emelleriniz, neşeleriniz sizi bırakıyorlar; yalnız ümitsiz, ilaçsız, ağrılar bırakıyor, hayatın kadınlara yaşamak cesaretini veren samimi tesellilerinden, dayanak noktalarından, kuvvetlerinden ayrılıyordunuz. Siz de benim gibi bu insan kalabalığı içinde yalnız kalıyordunuz.

«Hanımefendi, göklerin, denizlerin, çamlıkların tenhalığına dökmek istediğiniz bu ruh sırlarınızı öğrenmeye uğraştığımdan dolayı beni affediniz. Aynı hastalıklara tutulmuş olanlarda birbirinin derdini anlamak için tuhaf bir merak vardır. Bu duygu benzeşmesini tahlil etmekte insan kendi nefsinde ölçerek bir çeşit teselli buluyor. Aynı elemlerle acı çekenler duyguca kardeş demektir. Her derdin acısını çekenler bilir ve birbirlerini hasta olmayanlardan çok anlarlar. Bu ilk rastlaşmadan sonra her gün sizi gözlemeye başladım. Görmüyor, fakat en ince ruh halinizi gözetliyordum. Bir fikir meşguliyeti bulmuştum. Derdim iki kat oldu. Kendimden başka şimdi sizi de düşünüyordum. Görüşmek, dertleşmek arzusuyla yanıyordum. Fakat benim gibi bir yaban adamı karşınıza çıkınca siz haklı olarak ürkerek korkup kaçacaktımz. Kendimi sizle konuşabilmek için kıyafetçe insanlığa dönmeye, tuvaletimi değiştirmeye karar verdim. Siz bilmeyerek bana kuvvetli bir ilaç oldunuz. Temizlendim, giyindim, hatta süslendim. Ben de elime bir kitap alarak çamlardaki kalabalığa karıştım. Artık açıktan açığa sizin peşinizdeydim. Siz nereye oturursanız, yirmi, otuz metre yakınınıza ben de yerleşiyor, sizi gözlüyordum. Fakat yüzünüzdeki elem izlerinin her gün evvelki günden daha ziyadeleştiğini gördükçe yüreğim kan ağlıyordu.

Elinizdeki kitapların, yanımda taşıdığım küçük dürbünle adlarını okumaya uğraşıyordum. Bir gün elinizde Louise de Lavalière'in 'Un Double Amour'unu[1] okudum. Bu romanı hemen ben de alarak okudum. Bunda ümitsizce bir aşkın, kurbanını öldürünceye kadar olan korkunç safhaları beni bitirdi. Sonra elinizde Leon Faber'in 'Bir Mutallakanın[2] Mektupları'nı, Michel Provens'in 'Ayrılma Sanatı'nı, Cainjbru'nun 'Ölmek Daha İyidir'ini, René Mezeroy'un 'Aşk Tehlikede'sini, Maksim Fromon'un 'İşkence'sini ve daha başkalarını sıra ile okudum. Bilmediklerimi hemen alıyor, çabucak okuyarak duygunuza, ümitsizliğinize daha ziyade karışıyor ve ortak olmak istiyordum. Siz bana bilmeyerek bu suretle bir okuma hevesi verdiniz. Beni bir yandan kurtarıyor, öte yandan elemler içinde bırakıyordunuz. Çünkü zavallı ben, bu deli Ömer Numan, sizin için mutlak bir bilinmez idim. Varlığıma hiç aldırmıyordunuz. Görüp de görülmeyen serseri bir peri gibi etrafınızda dönüp dolaştığım halde hiçbir gün bakışınızın bu garip şahsiyetime iliştiğini görmek bahtiyarlığına erişemedim. Elemleriniz sizi o kadar içine almış ve gözlerinizi öylesine perdelemişti ki baktığınız zaman kâinat başka bir kalıba girmiş görünüyor, nereye baksanız yalnız size ıstırap vereni görüyorsunuz. Yalnız o aşkınızın hıyanet timsalini... Başka varlıklar, gözünüze çarpmıyor.

«Dış görünüşte insan şekline döndümse de henüz kalbim adam olmadı. O kırıktır. O sonuna kadar illetli, hasta kalacaktır. 'Aşk' sözünü ölünceye kadar istekli olarak ağzıma almaktan çok uzağım. Buna cesaret edemeyeceğim.

«Ey benim dert ortağım, sırrımın arkadaşı kız kardeşim, sizinle dertleşmek isterim. Canavar aşkın pençelerinden kaçalım. Bu kan dökücüye hırpalanacak artık bizde gönül kalmamıştır. Kız kardeşlik, ağabeylik hudutları içinde saf ve samimi teselli arayarak birbirimize kalplerimizi açalım. Bazı bazı yara, yaraya aşılanmakla iyi olur. Elemlerimizde denk bir aynılık var-

---

(1) Çifte Aşk.

(2) Boşanmış Kadının.

sa, eş kıymetler birbirini götürür. Adi aşk ile harap olduk, belki kardeş sevgisiyle şifa buluruz. Beni bilmeyerek kurtardığınız o yarı vahşilik âlemine şimdi bilerek atmazsınız, değil mi? Bu aşk hastası yüreğimin imdat çığlıkları sizin yaralı kalbinizde insaflı bir akis bulamazsa insanlardan bu son yardım istememe pişman olarak yine taşlardan, dikenlerden bir ilaç aramaya çıkacağım. Baki[1] bekleme helecanı...

Ömer Numan»

(i) Sonsuz.

7

KARŞILIKLI PEK GARİP BİR İTİRAF

Ragıbe Hanım bu uzun feryatnameyi bir solukta okudu. Bu acılıkta satırlar, atılgan bir kalemin uydurması olabilir miydi? Ateşler saçan o cümlelerin bazılarında öyle duygu benzerlikleri gördü ki, bu coşmaların, bu şikâyetlerin, bu sade ümitsizliği ile dağlanmış göğsün sızılarını aynıyla kendi kalbinde duyarak birkaç defa gözleri sulandı. Düşündü. Hatırlamaya çalıştı. Evet, soylu, güzel bir çehresi, cıvıl cıvıl gözleri olan bir sefilin, genç bir dilencinin yalvaran bakışlarla biraz dolaştıktan sonra, ürkmüş bir hayvan korkaklığı ile çalıların arkasına kaçtığı aklına geldi. Bunu birkaç defa görmüştü. Kendine karşı bir sevda komedyası oynamak için böyle serserilik, Allahlık insan rolü oynayacak kadar hile ve zahmete girişilemezdi. Delikanlının bütün şikâyetleri, acıları samimi idi. Bir kız kardeş gibi yardım ve tesellisini, böyle insanın yüreğini parçalayan feryatlarla isteyen bir talihsize karşı insafsız, mürüvvetsiz kalmak olabilir miydi? Ondan lütuf ederek iyileştirmesi istenen bu yara, kendi kalbindeki hıyanet yarasının birçok noktalarda hemen aynı idi. Bu aşk yarasını sarmakla kendi kan ağlayan göğsünde de bir nevi şifa bulacaktı. Fakat iş, karışık ve ince idi. Çünkü kendi kadın, o erkekti. Hastabakıcı bir rahibe gibi bir insanlık hizmeti yapması lazım geliyordu. Ne yapacağını düşünmeye başladı.

Şirin, maymunlar memleketinde doğmuş bir insan duruşuyla, kollarını dizlerinin üzerine kavuştu'rarak hanımının karşısında çömelmiş duruyor, onun bütün

yüz hareketlerine dikkat ediyordu. Mektubu okuduğu sırada Ragıbe'nin gözlerinden akan birkaç damla yaşı gördü. Memnun oldu. Hanımı ile bir aşk mektuplaşma kapısı açılırsa kaç beşi bir arada daha biriktirebileceğini hesaplıyordu.

Ragıbe Hanım, birkaç gün ne yapacağına karar veremedi. Fakat Şirin, bir bahane ile sokağa çıkarak çamlıkta heyecan içinde bekleyen Ömer Numan Bey'i buldu. Mektubun, hanımı ağlamak derecesindeki iyi tesirini anlattı. Sonunun iyi olacağını fakat biraz daha beklemek lazım geleceğini müjdeledi.

Bu haller olup geçerken Kenan Bey de Vuslat'ın yanındaki haftalık mahpusluğunu doldurup çıkmıştı. Karısının kendisini ne kadar çok sevdiğini bildiği için bir haftalık kayboluşu için kıvıracağı birkaç yalanla zavallıyı yine zoraki bir inanma ile susturabileceğini umuyordu.

Karı koca karşı karşıya geldiler. Ragıbe Hanım, adamakıllı gücenik idi. Kayboluşunun sebebi artık apaçık bir gerçek halinde iken, o acıklı sual cevap yine başladı. Evlilik dolayısıyla birinin aldatma öbürünün aldanması sanki zorla lazımdı. Bu, sözleri hazırlanmış fakat seyircisiz bir sahne üzerinde iki oyuncunun birbirine karşı oynadıkları bir nevi acıklı komedya idi.

Ragıbe Hanım, iğrenir gibi alayla sordu:

— Beyefendi nerede idiniz? Bir ikinci baskın daha mı oldu?

— İstanbul'da idim. Annem pek fena rahatsız... Tehlikeli... Hekim, operatör kıyamet. Kaç gündür uğraşıyoruz.

— Hastalığı ne imiş?

— Apandisit.

— Vah zavallı Kenan, ne kadar şaşırmışsın. Bu mektep çocuğu yalanlarına kadar düşüyorsun.

— Neden?

— Neden olacak?.. Senin böyle bir hile yapacağını düşünerek sıcağı sıcağına yalanını yüzüne çarpmak için iki gün evvel Dilaver'i İstanbul'a annenin evine gönderdim. Kadın evde bile yokmuş. Beşiktaş'a misafirliğe gitmiş. Dilaver, evi öğrenmiş, oraya kadar uzan-

mış, annenle görüşmüş, seni sormuş. Kaynanam, «Kenan'ın iki aydır yüzünü gördüğüm yok. Hayırsız, bizi bütün unuttu artık. Nerede olduğunu bilmem,» cevabını vermiş. Evet, hesabını anlıyorum, yarın buradan çıkınca doğru annene giderek bu budalaca yalanını meydana çıkarmamak için ona hasta olup yatmak lazım olduğunu anlatacaksın. Kadın senin hatırın için yalancıktan hasta olmak değil, ölmüş görünmekten bile çekinmez. Fakat düzeninde geç kalmışsın. Ben senden evvel davrandım. Bu bayağı yalanı geç. Bundan daha aşağılarını uydurmak için de boşuna yorulma. Ne kadar acı olursa olsun ağzından doğruyu işitmek isterim. Karılık kocalığımız böyle komedyalarla sürmez. Bugün anneni hasta eder, yarın kız kardeşini öldürürsün. Fakat, böyle bir yalan dolan hayatında sonuna kadar muvaffakıyet mümkün mü? Elbette bir gün gelecek ki, sen yalandan usanacaksın, ben de dinlemekten... Bu yorgunluklar senin için bayağılık, benim için felakettir. Karşımda, oyuna karşı oyun yapan gizli, fakat korkunç bir düşman olduğunu anlıyorum. Seni bir hafta burada ben kapadım öteki hafta o, orada hapseder. Bunun sonu neye varacak? Elbette ikimizden birini tercih etmek lazım gelecek. Boş yere yorulmayalım... Bu azabı ne sen çek, ne bana çektir. Ne de öteki üzülsün. Ne olacaksa bugün olup bitmeli. Anlıyor musun? Bugün... Böyle kapalı bir sebeple, söyleyemediğin bir hıyanet zoru ile bir hafta daha aile evinden kaybolursan, döndüğün zaman kapıyı kendine ebedi olarak kapalı bilmelisin. Kararını hemen şimdi ver. Eşyanı topla. Çık git. Nikâhım sana helal olsun. Benden bundan fazla fedakârlık bekleme. Yapmam, çünkü elimde değil.

Kenan, bu ültimatoma karşı odanın içinde heyecanlı adımlarla aşağı yukarı gezinmeye başlar. İşin hileye, dolaba gelir yeri kalmamış olduğunu anlar. Karısının sözlerinin hepsini haklı bulur. Fakat maksada uygun olmayan faydasız hakkı kabul etmektense faydalı haksızlığı elde etmeye uğraşmak baş kaide sayılmaz mı? İnsanlığın, adaletin ihtişamlı adı altına gizlenerek çok defa zayıfların, miskinlerin zararına halledilen meselelerin ihtilafı hep böyle değil midir? «Kadı

anlatışa göre fetva verir», «Gemisini kurtaran kaptan sayılır» atasözleri boşuna mı söylenmiş? Her davada iki taraf kurulur. İki tarafın birden aynı derecede haklı olması çok azdır. Hemen her vakit, bir taraf müzevirdir.(1) Fakat kimse hak önünde silahını bırakıyor mu? Kanunun, nizamın, mahkemelerin o dolambaçlı, sonu gelmez hukuk yollarına girip çıkmaktan kimse geri duruyor mu? Hak olmayan şeyi hak şekline sokmaya uğraşanlar olmasa dünyada dava kalır mı? En büyük feylesoflar, «Kuvvet haktır. Hak kuvvettir» demiyorlar mı? Bu doğru sözün tesbiti için her dilde yüzlerce söz söylenmemiş mi?

Fransızcadaki «Où force domine, raison n'a point de lieu» (Kuvvetin hüküm sürdüğü yerde hakkın yeri yoktur) sözü, hele La Fontaine'in, «La raison du plus fort est toujour la meilleur» (En kuvvetlinin hakkı her zaman en âlâdır) mısraı bu kavga âleminin en çok tatbik edilen şiirlerinden değil midir?

Evet, ilkin o kuvveti bulmalı, sonra haksızlığı yürütmeli. Kenan bu teori üzerine düşünüyordu. Düşüncesinin sonu olarak Ragıbe'ye karşı elinde bir tek kuvvet olduğunu gördü: Nikâh kuvveti. Öyle bir kuvvet ki, bununla karısı kendine ister istemez hayatının sonuna kadar bağlı kalmak zorunda idi. Anlaşmaz olarak ayrı da yaşasalar Ragıbe kanunca bir esirlikte kalacak, fakat Kenan, kendisi isterse evlenebilecek yahut istediği kadar nikâhsız bağlılıklar kurmakta serbest olacaktı. Bu kuvveti hak olarak yürütmek için ciddi bir koca tavrı aldı. Dedi ki:

— Ragıbe, sen bu memlekette her âdet ve nizama karşı ihtilalci bir kadın kafası ile yaşamak, davanı yürütmek istiyorsun. Bu kabil olamaz. Annen, annenin annesi, onun büyükannesi, bu şehirde adeta erkekliğin kadınlığa üstün gelmesi önünde nasıl boyun eğmeye mecbur olmuşlarsa sen de isyan eden başını bu zorluk karşısında indireceksin.

— Ben indirmem. Büyükannemin annesinin zamanı artık geçmiştir. Yeniçerilik zamanında yaşamıyoruz.

---

(1) Burada: Haksızlık eden.

— Devirler geçer, inkılaplar olur, nizamlar yenileşir. Fakat bir millet bu değişikliklerden çok ananeleri ile yaşar. Miras olarak kalmış, kökleşmiş, yerleşmiş âdetler, görenekler her şeyden kuvvetlidir. Hâlâ bizi idare eden bunlardır. İstanbul'un bilmem hangi bucağında, bir Türk evinde ömür geçiren bir kız, hiçbir zaman Amerikalı bir kadın beyniyle taşkınlıklara kalkamaz.

— Ne demek istiyorsun? Benimle evlenmeden evvel böyle söylemiyordun. Yazdığın serbest fikirli mektuplar hâlâ çekmecemde duruyor.

— Onlar, yine çekmecende dursun. Ben o sözleri söylediğimi inkâr etmiyorum. Ben bugün yine en serbestlik taraflısı bir kocayım. Sen istibdat kurmak isteyen bir zevcesin.

— Hâlâ bu mantık hokkabazlığı ile dava kazanmak şarlatanlığını bırakmıyorsun.

— Şimdi iddiamı anlatacak ve ispat edeceğim.

— Boşuna yorulacaksın.

— Sen evlenmenin iç yüzünü ve bunun altında bir değişmez kayıtla perçinlediğin muhabbetin ne olduğunu bilmiyorsun Ragıbe...

— Evet, bunu ikimizden birimiz bilmiyor ama hangimiz Yarabbim?

— Evlenme bir âdettir, aşk ise duygudur. İlk ateşlerini koruyarak birbiriyle âşık ve maşuk gibi ömürlerinin sonuna kadar yaşamış karı kocalar belki masallarda vardır. Tabiatta hemen yok gibidir. Fakat cinsi muhabbetin yok olması evlilik bağını bozmamalıdır. Çünkü bu ikisinin başka başka şeyler olduklarını söyledim.

— Daha açık söyle, daha açık... Bu sana mahsus, bu keyfince uydurduğun karışık felsefeyi anlamıyorum.

— Sen öyle rasgele bir kadın değilsin, anlarsın. Ve anladın, öteye bile geçtin...

— Karı koca arasındaki karşılıklı muhabbetin tükenmesinden sonra evlilik bağı nasıl bozulmadan kalabilir? Bu anlaşılır muamma mıdır?

— Bu muamma değil, apaçık bir gerçektir. Eğer evliliğin sürmesi karşılıklı sevginin sönmesiyle şartlı olaydı bu dünyada hiç karı koca kalmazdı. Okumuş bir kadın olduğun için seninle açıkça görüşüyorum. Sen de öyle herkes gibi düşünmekten, inanmaktan çık... İşi, göz boyayıcı, aldatıcı, boş batıl şeylerden ayırt ederek hayatın, hakikatin bütün acılıklarını ortaya koyarak muhakeme, münakaşa edelim. Ve tabiatın zorlamaları karşısında birbirimizi aldatmayalım. Yapmacık sözlere kalkışmayalım. Yani dikenleri gül yaprakları ile örtmeyelim. Bütün kocalar, gözleri cahillik ve aptallık körlüğü ile perdeli olan karılarını aldatmaya mecburdurlar. Bunlara hakikati söylemeye gelmez. Zavallılar ancak kendilerini avuturlar, aldanırlar, rahat ederler. Sen ise aldanmak istemiyorsun. Ben de doğruyu söylüyorum. Evlilikte muhabbetin ayrı ayrı şeyler olduğunu kabul ettikten sonra diyorum ki, ben bazı havailikler edebilirim, fakat seninle olan evliliğim evliliktir, o hiçbir zaman bozulamaz. Seni bırakamam. Çünkü evlilik bakımından senden iyisini bulamayacağıma eminim. Onun için boşanmak işini aklından çıkar. Benim için bu olacak değildir. Boşamak için karı almadım.

— İleri sürdüğün fikrin bir tarafı pot geldi.[1]

— Neresi?

— Mademki evliliğin sürmesi, karşılıklı sevginin, sadakatin ortadan kalkması ile âlâkalı değilmiş; işe tabiatın zorlaması karışırsa bir koca karısını aldatmakta mazur sayılırmış; acaba aynı mazeretin kadın tarafına da şümulü[2] yok mudur? Kadın da havailiğe kalkarsa ne olacak?

— Bravo karıcığım... Zaten zekânın hayranıyım, işte meselenin düğümü burada. İşte ben bu noktada kadınların da haklarını gözeterek rasgele kocalardan ayrılıyorum. Benim hürriyete bağlılığım bu ince noktadadır.

— Nasıl?

— Buna karşılık sen de havailik edebilirsin?

---

(1) Yanlış oldu.

(2) Kapsamı.

— Demek senin bilmenle ve razı olmanla ben de başka bir erkek sevebilirim, öyle mi?

— Hay hay...

— Kıskanmaz mısın?

— Senin beni kıskanç dırıltısından kurtarmana karşı ben de kıskanmam.

— Alçak, namussuz... Dünya dünya olalı hiçbir koca karısına böyle alçakça bir izin vermemiştir. Seni bu derecelere kadar alçaltan bayağı emellerin ne olduğunu biliyorum.

— İşte yine kadınsın, yine kadın... Ne kadar tahsiliniz mükemmel olsa bilginiz, aklınızın eksikliğine bir türlü üstün gelmiyor.

— Bu sözü bir daha tekrar etme. Böyle ahlaksızlıkları romanlarda okumaya bile dayanamam, «koca» adını taşıyan senin gibi bir hissizin ağzından işitmek vücuduma tiksintiden ürpertiler getiriyor. Ben nikâhsız münasebetlerde zevk arayan kadınlardan değilim. Allah canımı alsın daha iyidir. Bu alçaklığa razı oluşundan sonra artık senin yüzüne bakamam. Aramızda tamir edilebilecek hiçbir şey kalmamıştır. Boşanmaktan başka çare yoktur. Kocalığından iğrençlik getiren hiç işitilmemiş bir zemin üzerinde münakaşa etmekten namusum yaralanıyor.

— Boşayamam Ragıbe.

— Senden nefret eden bir kadını zorla, ezerek nikâhında tutmak hangi moral icabındandır? Bunu anlatır mısın?

— Anlatayım. Seni boşamayışım kendiminkinden çok senin faydan ve bahtiyarlığına hizmet içindir.

— Oh... Pek acayip, pek... İkimizin arasında bahtiyarlık sözünü sıkıştırabilecek bir yer kalmış mıdır? Artık buna imkân var mı?

— Dinle: Benden boşandıktan sonra varacağın koca seni yine aldatacaktır. Hem de nasıl? Pek alçakça saydığın o benim hiç işitilmedik müsaademi vermeyerek aldatacaktır, o zaman da ulvi bir koca olacaktır. Ne kadar dar düşünceli bir kadın olduğunu benim gibi görsen kendi kendine acırsın. İnsan tabiatını olduğu gibi görmek akıllığı bulunmayan senin gibi zavallılar

umumi cereyanın ahmaklıkları, sefaletleri içinde sürünmeyi fazilet bilirler. Her zaman hakikatleri tepeleyerek hakikat diye bağırırız. Onu çıplak görmeye, onun yalandan pek acı olan icaplarına açıktan açığa kimsede dayanmak kuvveti yoktur. Çünkü insanlığı idare eden ikiyüzlülük ahengi hemen bozulur. Çünkü bütün hıyanetlerimizi yalan ve hile ile çevirmeye, gizleyerek, kötülüklerimizi şiddetlendirerek işlemeye alışığız. Her fenalığı yaparız, fakat kitaba, adeta ahlaka uydurarak yapmayı bir vicdan rahatına yol açtığını sanırız. Hep bu hastalığın esiri ve bundan zarar görenleriz. «Doğruyu söyleyeni dokuz köyden kovarlar» atasözü işte bunun üzerine söylenmiştir. Hiçbir kocanın karısına karşı böyle geniş bir izin vermediğini haydi kabul edelim. Fakat evlilik hayatında hiçbir koca ile karının, birbirini aldatmamış olduğunu iddia edebilir misin? Bilmemiş olmakla bu hıyanetin tehlikesi azalır mı, yoksa çoğalır mı sorarım?

— Beyefendi, birbirini sahiden seven karı kocadan hiçbiri böyle vicdana ve namusa aykırı bir müsaadede bulunamazlar. Bu da bence bir hakikattir. Aldatmak lüzumu baş gösterince evlilik düzeni bozulmuş demektir. Felaketi kısaltmak için hemen ayrılmak en akıllıca bir çaredir. Ben âlemin düşündüğüne bakmam. Kendimde bir duygu, bir vicdan vardır, ona uyarım. Ben kendim gibi, aldanmak ve aldatmaktan nefret edecek bir koca isterim. Gizli ve aşikâr üzerime hıyanet edildiğini anladığım gün boşanırım. Farzedelim ki, kendim aldatmak zorunda kalsam kocamdan ayrılır ve öteki sevdiğime varmak gibi yolunda bir hareketle hissiyatımı tatmin ederim. Başka türlü değil. Ben bu histe, bu ahlakta bir kadınım. Seksen dereden su getirirsen beni kandıramazsın. Çünkü bu acıya dayanamam. Beni boşayacaksın.

— Demek bir sevdiğin var, benden sonra ona varacaksın.

— Olabilir a.

— Ya?

— Buna izin almış değil miyim? Şaşacak ne var?

— Bu iznim bir şartla kayıtlıdır.

— Nasıl?

— Birbirimizle evlilik kayıtlarını koparmadan dışarıda gönül eğlendirebiliriz. Başka suretle değil..

— Böyle kepazeliğe aklım ermez, boşayacaksın.

— Bu maksadını öğrendikten sonra hiç boşamam.

— Öyle boşarsın ki top gibi...

— Bu boşanma fikrini aklından çıkar Ragıbe. Beni engizisyon işkencelerine koysanız yine boşamam.

— Görürüz.

— Demek benim yokluğumda avunmanın yolunu çabuk buldun? Bari, seçtiğin kimse bana her suretle üstün bir delikanlı mı?

— Senin seçtiğinin bana karşı olan üstünlükleri kadar...

— Deminki namusluluklarının ne idi? Bu sözlerin ne?

— Adam aldatmakta sen yalnız kendini mi usta zannediyorsun?

— Demek beni aldatıyorsun? Yahut aldatıyordun? Franşman[1] söyle Ragıbe... Bu satranç oyununu karşı karşıya açık oynayalım.

— Ben senin sevdanın sırlarını bilmiyorum ki kendiminkini söyleyeyim.

Kenan, ansızın tuhaf bir hale düştü. Karısının, kendinden başka bütün erkeklere karşı aşk duygusunu kapalı sanıyordu. İşte bu iyice kafasına yerleşmiş kanaattan dolayı bol keseden o garip cömertliği yapmıştı. Şimdi ise iş değişiyor, kendisiyle Ragıbe arasına bir başkasının girmesi bu umulmadık iş, zihnini altüst ediyordu. Bunda hem fayda vardı, hem zarar... Ragıbe Hanım'ın böyle bir münasebeti meydana çıktıktan sonra Kenan, kendi de Vuslat'la sevişebilirdi. Fakat karısının âşığı muhabbetçe kendinden üstün çıktığı gün iş pek rahatsız edici, hatta tehlikeli bir şekil alacaktı. Ragıbe'ye olan inanmasında aldanmış olması biraz erkeklik onurunu sarstı. Vefasızlıkta bu ne çabuk olan bir karşılık idi. Kadın kalbinin bu derece değişikliğe uğrayabileceğini bilmiyordu. Şimdi istiyordu ki, kendi-

---

(1) İçtenlikle; açık sözlülükle.

si Vuslat ile sevişmesine devam etsin, ama Ragıbe kimseyi sevmesin. Kendini beğenmişliği birdenbire bu dereceye vardı. Karısını seviyor muydu? Hayır... Sevmeden kıskanıyordu. Bu bir onur, kendini beğenmişlik kıskançlığı idi. Kendisi ne yaparsa yapsın fakat Ragıbe demirbaş bir sevda sermayesi gibi daima elinde kalsın. Zavallıya çektirdiği ve çektireceği ıstırapları hiç aklına getirmiyordu. Elinde silah gibi tuttuğu nikâh kuvvetinin düşündüğü kadar artık hükmü kalmayacağını da anlıyordu. Çünkü karısı nikâhında kalmakla beraber sevdiği erkekle uzun zaman bir münasebet kurabilirdi.

Beri yandan Ragıbe Hanım, Kenan'ın bu zayıflığını hissedince ağzıyla kalbinin birbirine uymadığını anladı. Onu kıskandırarak yola getirebileceğine hükmederek şimdi tekmil bu tarafa yüklenmeye, bütün anlayışını bu noktada toplamaya karar verdi. Onun için dedi ki:

— Mademki sevda satrancının açık oynanmasını teklif ediyorsun, sen söyle, ben de anlatayım. Sevdiğinin adı Vuslat, bunu biliyorum. Fakat nerede oturuyor? Nasıl kadındır? Münasebetinizin derecesi ne?

Kenan düşündü. Gerçeği saklamakta akıllıca bir fayda görmedi. Karısı kısaca bir araştırma ile her şeyi öğrenebilirdi ve şüphesiz öğrenecekti. İşi kendisi anlatırsa karşılık olarak Ragıbe'nin kadınlık duygusunu daha ziyade yaralayarak kıskançlığını artıracağından bu suretle meydana gelecek şiddetli tesirden faydalanacağını hesapladı. Onun için dedi ki:

— Vuslat, İstanbul'daki kadınların en güzelidir. Kadıköyü'nde ... sokağında Mesut Bey adı ile tuttuğum hususi bir evde oturuyor. Münasebetimizin derecesi, bana dünyayı unutturacak derecededir.

Bu korkunç sözlere karşı Ragıbe Hanım, limon gibi sarardı. Karı koca bir zaman acı birer mana ile birbirinin gözbebeklerinin içine derin derin bakıştılar. Sonunda Kenan sordu:

— Seninkinin adı?

— Ömer Numan.

— Bildim. Güzel delikanlıdır. Bu adada oturuyor. Delice bir vaka geçirmiştir.

— Ta kendisi.

— Münasebetinizin derecesi?

— Senden boşanıp ona varmayı gönlümde tek bir hayat ve saadet emeli parlatacak şekilde şiddetli...

Şimdi biraz da Kenan sarardı. Fakat karısının çok namuslu bir kadın olduğunu bildiğinden buna pek inanmak istemedi. Fazla kederle intikam almak için böyle söylüyor zannına düştü. Gerçeğin iyice meydana çıkması için sordu:

— Bu sevdanın bana ufak bir vesikasını gösterebilir misin?

— Kolay...

— Haydi...

Ragıbe Hanım, muzaffer bir gülüşle kalktı, büronun üst çekmecesini anahtarla açtı. Ömer Numan'dan gelen mektubun ilk sayfasını alarak gözü kilitledi. Anahtarı cebine attı. Kâğıdı Kenan'a uzattı.

Kocası bu aşk vesikasını çabuk ve heyecanlı bir bakışla okudu. İlk okumasında bir şey anlamamış gibi, bir daha, bir daha tekrar etti. Evet, bu latife değil, bütün açıklığıyla bir muhabbetname idi. Benzi daha ziyade uçtu. Ragıbe elden gidiyordu. Belki de gitmişti. Karısını yukarıdan aşağı ince bir takdir bakışıyla süzdü. Onda şimdiye kadar farkına varamamış olduğu asil güzellikler gördü.

Mektubu parça parça yırtmak, karısının üzerine yürüyüp dövmek istedi. Fakat buna hiç hakkı yoktu. Bu izni biraz evvel kendisi vermişti. Komediden yavaş yavaş drama dönen hadisenin tek sebebi kendisi idi.

Birdenbire Ragıbe'nin düzelmesini istemek uygun olmayacaktı. Çünkü kendisinin de Vuslat'tan iyice vazgeçmesi gerekiyordu. Bu elinde değildi. Şimdi her iki kadını elinde tutmak istiyordu. Mesele güce sarmıştı. Fakat o anda her şeyden evvel yaralanan kocalık onurunun acılarıyla eza duyuyor, kendini bayağı buluyordu.

Ne yapacağını bilmez bir zihin dağınıklığı ile dedi ki:

— Bu muhabbetnameye cevap yazdın mı?

— Tabii.

— Demek mektuplar tekrarlandı?

— Çok.

— Bu mektup yarım... Bunun arkasını ve ötekilerini de görmek isterim.

— Olmaz.

— Niçin?

— Ayrılmak üzere olduğum kocama, başka erkekle olan aşk münasebetlerimin bütün sırlarını açmakta büyük mahzurlar gördüğüm için...

— O ayrılmak kelimesini aklından çıkar.

— Bu kelimenin aklımda şu dakikaya kadar bu derece şiddetle kökleştiğini hiç bilmiyorum.

— Şu saatte kocan bulunduğum için münasebetinin her tafsilatını ve ne halde olduğunu bilmek isterim. Buna şeriatça, kanunca hakkım vardır.

— Şeriat, kanun sözlerinden işine gelen yerlerde imdat bekliyorsun. Biraz da vicdanca düşün.

— Mutlak görmek isterim.

— Hiç de göremezsin.

— Mektuplar büronun gözünde değil mi?

— Evet.

— Ver anahtarı...

— Vermem.

— Çilingir getirir, açtırırım.

— Bir şey yapamazsın.

Kenan, zorla almak için ne yaptığını bilmez bir atılışla karısının üstüne saldırdı, fakat Ragıbe, var kuvvetiyle iterek:

— Burada ben kendi evimdeyim. Aşağıda uşak var, ahçı var, kadın hizmetçiler var. Şimdi bir bağırırsam hepsi üşüşürler. Seni bir çocuk gibi tutarlar. Deminden karısına âşıktaşlık izni verecek kadar medeni bir insan görünürken şimdi Asyalı bir koca kesilme. Rezaletin lüzumu yok.

— Mesele, memleketimizde hiç duyulmadık bir gariplik şekli aldı.

— Bu garipliğin kahramam sensin.

— Bu zorluğu halletmeliyiz.

— Kolay.

— Nasıl?

— Sana son bir teklifim var. Buna uymadan bu evden gidersen bir daha içeri giremezsin.

— Nedir?

— Ben senin hıyanetini affedeyim. Sen de benimkini. Bu davranışım sana hülle[1] yerine geçsin. O karıyı terk et... Yine evvelki rahat karılık kocalık hayatımıza dönelim.

Ragıbe Hanım, bu ihtiyatsız ve ani teklifiyle, ruhunun bütün samimiliğini kocasına bildirmiş oldu. Kenan, hemen anladı ki, ötekinin, Ömer Numan'ın ehemmiyeti yoktur. Hâlâ Ragıbe'nin sevdalı kalbinde yaşayan kendisidir. O gönül başka bir erkeğe kapılmamış ve kapılmayacak, onun için deminden beri zor bir muamma halinde gördüğü durumun nezaketinden şimdi bir fayda yolu arayarak kuvvetle haykırdı:

— Seni bırakmayacağım... Vuslat'la yaşayacağım... Ömer Numan'ın da sana mübarek olsun.

Fesini başına geçirerek oda kapısından fırladı. Bu birdenbire değişme ve öfke karşısında şaşırıp, son derece kederli, ümitsiz kalan zavallı Ragıbe, talihsizliğinin en acı isyanıyla o da bağırdı:

— Allah selamet versin, git... Fakat işte bu son gidişindir.

Sonra acı bir bitkinlikle pencerenin önüne gitti. Tül perdenin arkasından baktı. Kenan, fesini düzelterek, bahçenin otlu merdivenlerinden hızlı adımlarla kaçıyordu. Bu sefer kocasını şık bir bey kıyafetinde korkunç bir haydut yaradılışında gördü. Haydut, demir parmaklıklı kapıyı açtı. Yokuştan aşağı uçar gibi bir hızla kayboldu. Vuslat'ın aşkı, bu aklım kaybetmiş insanı bir mıknatıs kuvvetiyle çekiyordu.

Ragıbe kederinin şiddetiyle bitkin, kendini kanepe üzerine attı. Sıcak gözyaşlarını serperek:

— İntikam, Allahım, intikam... Can sızıyla birkaç defa inledi. Bu karı koca sahnesinin en ince mırıltıları-

(1) Burada: Karşılık.

na kadar bütün acı geçişini dışarıdan dinleyen Şirin, birdenbire odaya girdi. Hanımının acı gözyaşlarına bakarak:

— Ne ağlıyorsun ayo (ayol)? Biri gittiyse ötekini (öteki) çamlıkta sana (seni) bekliyor. Ağlayacağına bundan boşan ona var...

Ragıbe Hanım, derin bir imdat bekleyen kimse bakışıyla Habeşin yüzüne baktı, cevap vermedi.

8

PEK ACIKLI BİR ZİYARET

«İntikam... İntikam...» Ragıbe şimdi dişlerini gıcırdatarak bu kelimenin verdiği şifalı lezzetle yaşıyor, bütün yıkıntı acılarını bununla yatıştırmaya uğraşıyordu. Kenan'dan zorla boşanmakla ondan öc almış olacaktı. Fakat bu kolay bir iş değildir. Şeriata, kanuna uygun birçok boşanma sebebi bularak bir dava açabilirdi. Ama o kestirme bir yoldan gitmek istiyor, kocasını birdenbire şaşırtarak, ezerek amansız zor bir duruma düşürerek bu nikâh boyunduruğundan zaferle, intikam alarak kurtulmanın çaresini arıyordu.

İki gece geçti. Kenan gelmedi. Ragıbe Hanım, bütün acılı saatlerini bu çareyi düşünmekle geçirdi. Nihayet aradığını buldu. Kararını verdi. Yazıhanesinin önüne oturarak Vuslat'a şu mektubu yazdı.

«Hanımefendi,

«Kadın, kadının derdinden anlar. Pek zor bir mevkideyim. Halk, sizi sanat icabı olarak kalpsiz, vicdansız sayar, yanılır. Fakat ben öyle değilim, kocamda aradığım insanlığı sizde bulabileceğimi kuvvetle ümit ederek size sığınıyorum. Avrupa muharrirlerinden biri sizi 'çok kere namuskâr kadınların günahlarını çeken melekler' diye anlatıyor. Bilirim, içinizde insanlıkça, duyguca bizim derecemizde olanlar vardır. Sizin de onlardan biri olmanızı dilerim.

«Biz, zamanımızda mizaçça, ahlakça, terbiyece kendi yaradılışımızla tam olarak birbirine uygun gelecek koca seçmesini ve sonra evlilik hayatında o erkeği iyi idare etmesini hakkıyla bilseydik, belki sizin işiniz

yalnız bekârlarla görülürdü. İtiraf ediyorum; kabahat bizde de var.

«Hanım! Kocam bana tercih ederek sizi seviyor. Bu insanın elinde olmayan bir kalp meylidir, bir şey denemez. Artık ses çıkarmıyorum. Talihime razıyım. Bugün onu size tamamıyla bırakıyorum.

«Fakat Kenan, insafsızca ve hiç de insanca olmayan bir inat ile beni zorla nikâhında tutmak istiyor. Ben de duygu sahibi bir kadınım. Günahsızım. Benden nefret ediyor, fakat bazı ufak hesaplar yüzünden beni boşamak istemeyen bir erkeğin eziyetleri altında ezilmeye müstahak değilim. Onun bu haksızlığından sizin kalbinizin adaletine sığınıyorum. O, sizi seviyor, belki siz de onu seversiniz. Ara yerde ben bir engel kalıyorum. Mevkiim yok. Çıkacak dırıltılardan siz de rahatsız olursunuz. İki tarafın selâmeti için kestirme yolu seçelim. Yardımınıza, insanlığınıza muhtacım. Bunu benden esirgemeyeceğinizi yüreğimde bir duygu bana müjdeliyor. O cesaret ve kanaatle yazıyorum.

«Kenan Bey orada iken bir gün evinize geleyim. Yüzleşelim. O benim hiçbir gün sizinle yüz yüze gelebileceğimi ummadığı için ikimizi de aldatıyor. Bana sizi sevmediğini söylüyor. Size de elbette benden nefret ettiğini anlatır. Aramızda ikimizi de aldatmakla yaşıyor. Mertçe olmayan muhabbet o ada layık değildir. Samimiyetsiz gönülden vefa umulmaz. Aşk işinde çok kere aldatan aldanır. Bakalım ikimizin arasında ne hale girecek? Sizin de şüpheleriniz var ise bu tecrübe ile gerçeği anlarsınız. Yüzleşme zamanına kadar tabii bu mektubumdan kendisine hiç bahsetmezsiniz. O bizi nasıl aldatıyorsa, biz de onu habersiz avlayalım. Çabuk cevabınızı bekliyorum. Adresimi bilmiyorsanız, işte şudur: Heybeliada'da Kâşif Efendi ailesi...

«Baki ricamın tekrarı.

Kenan Bey'in zevcesi
Ragıbe»

Mektubu zarfladı, üzerine:

«Kadıköyü'nde (A.....) sokağında Mesut Bey'in zevcesi Vuslat Hanımefendi'ye takdim.»

ibaresini yazarken, kocasını kendi eliyle bir fahişeyle kendi kalemiyle evlendirmiş gibi garip bir duyguya kapılarak ürküntüsünden titredi.

Mektubu postaya gönderdi. Fakat azabı şiddetlendi. Muvaffak olamadığı takdirde Kenan'a karşı daha düşkün hale girmiş olacaktı. Bu işteki beceriksizliğinden dolayı onun alaylarına, daha çok düşmanlığına uğrayacaktı. Kurtulmasını veya felaketini bir fahişenin vicdanına bağlamak gibi bir anlık hafiflikte bulunmuştu.

O geceyi korkunç kâbusların sıkıntılı karanlıkları içinde inleye inleye geçirdi. Sabah oldu. Uyuyup uyumadığını bilmiyordu. Ömründe hiç böyle karanlık, eziyetli bir korku gecesi geçirdiğini hatırlamıyordu.

O gün hep gözleri pencerede, kulağı kapıda idi. Vuslat'tan cevap bekliyordu. Alafranga saat dokuzda postacı bir telgraf getirdi. Büyük bir heyecan ve her tarafı titreyen bir acele ile okudu.

«Telgrafname

«Hanımefendi,

«Benim gibi bir kadına gösterdiğiniz büyük itimat ve teveccühten[1] son derece mütehassis oldum. Bizde de bir kalp bulunduğunu size ispat etmek isterim. Kenan burada mahpustur. Bir şeyden haberi yok. Bugün teşrifinizi bekliyorum.

Vuslat...»

Ragıbe Hanım, cevabın böyle telgrafla çarçabuk gelmesinden anladı ki, Kenan'a iyice sahip olmak Vuslat için de istenen bir şeydi. Fakat kocasının ikinci sahibi ona sadece «Kenan» diyor, «bey» sözünü kullanmaya bile tenezzül etmiyor ve hapsedilebilecek kadar üzerinde hükmü bulunduğunu anlatıyordu.

Hemen hazırlandı. O gecenin büyük yorgunluğu ile pek ziyade solan rengini tuvalet sularıyla, pudralarıyla tamire uğraştı. Vuslat'a karşı güzellikte üstün

(1) İlgiden.

çıkmasa bile aşağı kalmak da istemiyordu. Siyahlar giyindi. Dikkatli, fakat sade bir tuvalet yaptı.

Şirin'e dedi ki:

— Haydi hazırlan, beraber gideceğiz.

— Nereye hanımım?

— Muharebeye.

— Muharebeye mi? A... Beraber silah alayım mı?

— Al. Fakat ben kumanda vermeden silahını kullanma sakın.

Hanım, hizmetçi evden çıktılar. Moda'ya uğrayacak vapura bindiler.

Vapurun dönen çarkları denizin mavi göğsünü zedeleyerek beyaz köpükler saçarken heyecanının şiddetinden zavallı Ragıbe'nin başı da beraber dönüyordu. Gözünde bütün âlem maddi vuzuhunu[1] kaybetmiş, şekilsiz bir hal almıştı. Etrafına bakınıyor, fakat bir şey göremiyordu. O, ömrünün en elemli facia sahnesinde en büyük rolünü oynamaya gidiyordu.

Moda'ya çıktılar. Ragıbe araba buldu. (A.....) sokağını söyledi.

Arabacı manalı manalı bir gülümseme ile sordu:

— Mesut Bey'in evi mi?

Ragıbe, herifin bu bilgiçliğine karşı titreyerek cevap verdi:

— Evet.

— Malum. Ben oraya çok hanım taşırım.

Arabaya girerken herif küstah bir cüretle hanımın koltuğundan tutmak istedi. Ragıbe, şiddetle dirseğini silkerek iteledi. Arabacı besbelli bu müşteriyi de oraya taşıdığı kadınlar cinsinden zannetmişti.

Bindiler. Araba hareket etti. Arabacı ikide birde başını müşterilere çevirerek tuhaf gülüşlerle bir konuşma kapısı açmak istiyor, Ragıbe Hanım sıkıntısından terliyordu.

Herif, nihayet:

— Ah, dedi, ah... İnsafsızlar bizde gönül yok zannederler. Biz meyvenin iyisini turfandacılarda sepette, kadının güzelini de yalnız böyle arabada görürüz.

---

(1) Belirginliği.

Ragıbe Hanım, siyah peçesini indirdi. Hayattan derin bir tiksinme ile titriyordu. Şirin, hanımının acı kırgınlığını anladı. Hemen arabacıya dönerek:

— Bizden başka kadın görmadın (görmedin) mı ayo (ayol)? Nene lazım senin zevzeklik... Arabanı çek...

Susması için Ragıbe Hanım, diziyle Şirin'i dürttü. Arabacı bir zaman sustu. Fakat delikanlının beyninde, Mesut Bey'in evine giden bu genç kadının güzelliğinin kokusuyla bir dönme peyda olmuştu. Müşterisini mutlaka söyletmek istiyordu.

Sözü değiştirerek dedi ki:

— Mesut Bey hovarda çocuktur ama gözü pek kapalı. O burada yokken evde olmaz dalavereler dönüyor. Hanımlar çok serbest. Geçenlerde Kayışdağı'na götürdüm. Rakıyı matara ile su yerine içiyorlar. Vuslat Hanım, Kadıköyü'ne şan verdi. Benimle ne şakalar eder. Karısı beyinden bıçkın...

Şirin

— Karısının da gozu (gözü) kor (kör) olsun beyinin de inşallah...

Susturmak için Ragıbe, Şirin'i hızlıca bir daha dürttü. Araba, boyalı zarif demir parmaklıkların arkasında ağaçlıklı yolların, çiçeklerin ortasına oturtulmuş tabii büyüklükte birer tablo letafetiyle gözleri çeken servet temsilcisi şık binaların önlerinden geçtikten sonra yokuşlar indi, çıktı. Birkaç sokak dolaştı, sonunda tenhaca bir semtte, bahçe ortasına kurulmuş, soluk boyalı, yeşil pancurlu bir evin önünde durdu.

Hanım, hizmetçi arabadan indiler, kapının çıngırağını çektiler. Arabacıdan ev halkı üzerine işittiği sözler Ragıbe Hanım'ın kulaklarında hâlâ iğrençlikle çınlıyordu. Zavallı kadın, namuslulara girilmesi caiz görülmeyen bir eve giriyordu.

Bağlı olan uzun tel çekilerek kapı açıldı. Lavanta çiçekleri, otlar bürümüş intizamsız bir bahçeden yürüdüler. Pencerelerden birkaçının pancurları oynadı. Namuslu bir hanımın bu namus ve güzellik ticarethanesine girdiğini yukarıdan seyrediyorlardı. Evin asıl kapısı açıktı. Mermer avluda misafirleri karşılamaya, o meşhur beniyle, şakağında gülüyle, işlemeli al kadife ter-

likleriyle Faika çıktı. Kısık sesiyle hemen ipsiz sapsız yaygaralarla, aşırı hareketlerle misafir ağırlamaya kalkışarak, peçesini açmış bulunan Ragıbe'ye karşı:

— Mübarek kademinize[1] sıcak su mu? Soğuk su mu efendim? Buyurunuz, burası da sizin bir eviniz. Kırk bir buçuk maşallah! Siyah mahfaza içinde parlayan bir inciye benziyor. Ne güzel bir taze... Ah bu hıyanet erkekler, dünyanın en güzel kadınlarına malik olsalar, yine cihanın öbür tarafında başka türlülerini ararlar. İlahi Kenan, bu meleğin üzerine gül kokladığın için gözlerin kör olsun emi? Hepimiz bu heriflerin heveslerine kurban olduk. Çekmediğimiz kaldı mı? Hem darılırım, Kenan'ı hem severim. Zavallı çocuk hanginizden vazgeçsin... Biri yakut... Biri pırlanta... İkiniz de birleşiverirseniz; fakat olur mu? Ne mümkün? Bu âlemin dedikodusu...

Bir ayak üzerinde böyle birbirini tutmaz bin lakırdı söyleyen bu kadının coşkunluğu karşısında, Ragıbe Hanım şaşırdı. Sanki teselli imiş gibi fırlatılan bu saçmaların her biri zehirli iğne gibi beynine saplanıyordu.

Otel ile ev arasında bir bayağılık, bir nezafetsizlik,[2] bir meymenetsizlik[3] ve kötülükle dolu bu evin manevi pis kokusu, Ragıbe Hanım'ın, kusturacak bir ağırlıkla başını döndürdü. Giriş yerindeki silgiye ince glase[4] iskarpinlerini sürterken duvardaki portmantoda kocasının pardösüsü ile şemsiye ve bastonlarını gördü. Bunlar, bazı günler de Heybeli'deki evlerinde böyle asılı dururdu. Demek Kenan'ın bir evi de burası idi. O, buraya bütün eşyası ile, levazımı[5] ile bir hayat sürmek için yerleşmişti. Burada da döşeği, beraber yatacağı bir kadını vardı. Bu korkunç gerçeği, o eve girmezden evvel bütün acılığıyla bilirken şimdi onun olan bu eşyayı görmekten niçin bu kadar kederleniyordu?

Benli Faika, kırk beşlik şişman, ağır vücuduyla gençlik kıvraklığı, bir namusluluk davranışı gösterme-

---

(1) Ayağınıza; gelişinize.
(2) Pislik.
(3) Uğursuzluk.
(4) Rugan; parlak deri.
(5) Gereçleri.

ye uğraşarak her organının oynaklık derecesini gösterir ve hemen dans eder gibi bir yürüyüşle önlerine düştü.

Cabir, odasının kapısını aralık etmiş bu gelen namuslu hanımın o evde sermaye olarak kalması lazım gelse ne kadar irat getireceği noktasından inceliyor ve takdir ediyordu. Bu herifin gözünde bütün namuslu kadınlar işletilmeyen madenler gibi umumi ticaret piyasasında hiç faydası görülmeyen kısır birer fonda gibi idi.

Uzun zaman süpürge görmemiş eskimiş muşambaları üzerine Avrupa işi adi bir yol keçesi uzatılmış merdivenden çıktılar. Evin her tarafında şimendifer, tramvay duraklarını andırır bir genellik, bir bakımsızlık, bir yıprantılık vardı.

Boşça bir sofayı yürüdükten sonra Benli Faika, misafirleri salona aldı. Kapıyı üzerlerine kapayarak çekildi. Burası oldukça temiz idi. Ortada al bir Türk halısı, tirşe zemin üzerine beyaz hareli pelüş kaplı bir lake takımının kanepeleri, koltukları, sandalyeleri, güya alafranga bir yolda oraya buraya serpiştirilmişti. Orta yerde masanın üzerindeki çiçeklerde bayatlamış, evdeki kadınlar gibi samimi kokularını kaybetmiş iki buket. Atlas, kadife, keten ufak yastıkların ve cıgara iskemleleri örtülerinin etamin üzerine kotonperle[1] işlemeleri, kibritliklerin boncuklu kılıfları Vuslat Hanım'ın ve arkadaşlarının bunlara verilebilecek biraz boş zamanları bulunabilmiş olduğunu gösteriyordu.

Ragıbe Hanım, bu eşyadan birine dokunmaktan namusu incinecekmiş gibi bir çekinme ve hemen bir iğrenme titremesi ile kanepelerden birinin ucuna ilişti. Karşısına rastlayan aynanın üzerinde gördüğü levha, başına dönmeler getirdi. Bu bir fotoğraf agrandismanı[2] idi. Kenan, en şık kıyafeti ile, renk renk kozalar ile işlenmiş çok büyük bir çelengin ortasında neşeli, bahtiyar bakıyordu. Bu gülümseme Ragıbe'nin kalbinde anlatılamaz bir elem tutuşturdu. İçi yanıyor, fakat derisini soğuk bir ter kaplıyordu. Şiddetli, tehlikeli, bir

(1) İbrişim gibi kalın ve parlak iplikle yapılmış.

(2) Büyütülmüş fotoğraf.

keder ateşiyle iki sıra dişleri birbiri üzerinde birkaç defa takırdadı. Kocasının bu fotoğrafını hiç görmemişti. Heyecanını yatıştırmak için gözlerini resimden çevirdi. İçeri girecek kimselerin, kendini böyle yarı baygınlık içinde görmelerini istemiyordu.

Talihin zulmüne uğramış kadın, kendi kendine tabiatın işkenceleri arasında azap olarak sevda kıskançlığına benzeyen hiçbir iç ıstırabı ve hastalığı bulunmadığını düşünüyor ve içinden kopardığı ahlarla, «Ömer Numan, sen bir aşk velisisin.[1] Bana sayfalar dolusu gönderdiğin feryatnamenin acı manasını kalbim şimdi daha iyi anlıyor. Zavallı çocuk, neler çekmişsin. Fakat yardım dilediğin zavallı Ragıbe, şu anda senden çok teselliye muhtaçtır» diyordu.

Şirin, duvara asılı panonun önünde durmuş, durgun yüzünde nilüferler açmış, etrafında gelin odası gibi salkım salkım bahar çiçekleri sarkmış bir dere kenarında kalçasının yuvarlaklığını olanca güzelliğiyle göstererek çırılçıplak yatmış genç bir kadına karşı minimini tombul aşk perisinin oku ile nişan aldığını seyrediyordu.

Koyu yeşil çiçekli kâğıt kaplı duvarlarda aşkla ilgili, hovardaca dekolte mevzularda yağlı boya taklidi, adi, bayağı birkaç tablo vardı. Duvarın bir kısmı çerçeveli çerçevesiz kadın, erkek fotoğraflarından görünmüyordu. Sapları renkli kurdelelerle fiyonklu Japon yelpazeleri, işlemeli çevreler, havlular, hasırdan, atlastan ceplerinde yapma çiçekler sarkan duvarlıklar, üzerlerinde bebeksiz düz gözleriyle alçıdan Venüs'ler, Diyana'lar bakan ufak etajerler, sanatsız, zevksiz bir bollukla her tarafı doldurmuştu.

Ragıbe, burayı zevki bulunmayan şımarık bir çocuğun süslü odasına, gelin odasına, sergi salonuna hiçbir şeye benzetemiyordu. Burası, onun ömründe girmediği Beyoğlu'ndaki umumhane odalarının bir benzeri idi. O türlü döşemeyi hiç görmemiş olduğu için kafasında benzetecek ve kıyaslayacak bir yer bulamıyordu. O yalnız anladı ki, burada hüküm süren söz ve zevk

---

(1) Ermişsin.

Kenan'ınki değildi. Kocası burada hisçe, zevkçe bir tabiatsızın hükmünde yaşıyor.

Şirin, duvardaki fotoğrafları seyrederken birdenbire bağırdı:

— Tuh Allah belanızı versin cenabetler... Baksana hanım, bir herif bir karıya sarılmış ağzından öpüyor. Utanmaz maymunlar...

Ragıbe Hanım yerinden kalktı. Şirin'in nefretini çeken fotoğrafı görmeye uzandı. Bir bakışta erkeğin Kenan olduğunu tanıdı ve kadının da Vuslat olmasını kestirdi.

Bu, resmi alınanların yarımşar vücutlarını gösteren bir stüdyo fotoğrafı idi. Kadının dolgun omuzları, göğsü geniş yakalı bir gecelik gömleği içinde hemen çıplak, çözük saçları dağınık, erkek baş açık, saçlar dağınık, yalnız fildekoz[1] ten fanilesi ile, dudak dudağa vermişler, şehvetten gözleri süzülerek birbirinin aşk şerbetini içiyorlardı.

Bu iki kimse, şu döşek kıyafetiyle objektifin önünde durarak en görünmeyecek bir his hallerini yabancı gözlere karşı bütün baygınlıklarıyla nasıl gösterebilmişlerdi?

Ragıbe Hanım, bulantı getiren bir tiksinti ile sarsıldı. Sendeledi. Düşmemek için hemen Şirin'in elini tuttu. Onun yardımıyla ağır ağır döndü, bu manzaranın zehirleyici tesirlerinden kaçarak kanepeye kendini salıverdi.

O sırada oda kapısı açıldı. Topsalata, elinde gümüş taklidi üç köşe bir kahve tepsisiyle içeri girdi. Gevşek bağlanmış korsesinin üzerinde yalnız bir hamam bornozu vardı. Sileceğin başlığı tabii bir hotoza benzeyen henüz yarı ıslak kesik saçlarının tepesinde hemen şöyle ilişmiş duruyordu. Bir nalın kadar yüksek ökçeli eflatun atlas terliklerinin üstünde gülümser, oynak bir eda ile yürüdü. İlkin hanıma, sonra Habeş'e tepsiyi uzatarak:

---

(1) İskoçya ipliği adı verilen ince, sağlam pamuk ipliğiyle dokunmuş.

— Affedersiniz, dedi, sizi bekletmemek için giyinmeden geldim. Bu ilk teşerrüfümüz.[1] Ama yabancı değilsiniz.

Ragıbe Hanım, teessürünün şiddetinden hafakan üzerine hafakana uğruyordu. Şirin, ilk gördüğü misafirin karşısına silecekle çıkan bu hamam soygununun laubali tavırlarını o kadar büyük bir şaşkınlıkla seyretmeye koyulmuştu ki, hanımının karşısında kahve içmek olmayacağını unuttuktan başka fincanı götürmek için ağzını bulamıyordu.

Topsalata, aşifte bir kadın rolünü ustalıkla oynayan bir aktris tavrıyla dirseğini konsolun kenarına dayadı. Gerisinin ara çizgisini bütün derinliği ile silecekten belli edecek bir duruş ile kalçasını çarpıttıktan sonra:

— Ablam çoktan kalktı, ama ağabeyim hâlâ uyuyor. O pek tembeldir. Misafir vardı, bu gece geç yattık.

Ragıbe Hanım, bu sileceklinin ablası Vuslat, ağabeysi de Kenan olduğunu hemen anladı.

Topsalata beyaz, narin parmaklarını konsolun mermeri üzerinde piyano çalar gibi oynatarak misafirleri oyalamak için devam etti:

— Ada'da oturuyormuşsunuz. Havasını pek methediyorlar. Mideye iyi geliyor mu?

Ragıbe Hanım, bütün söyleme gücünü toplamaya uğraşarak:

— Mide için, Yakacık, Çamlıca, Beykoz, Sarıyer gibi suları bulunan yerler iyidir.

Topsalata:

— Ya sizin Ada'nızın havası hangi hastalığa iyi geliyor?

Şirin, hanımının sıkıldığını anlayarak cevap yardımına koştu:

— Bizim Ada'mız, Allah vermesin dağlara taşlara, ince hastalıklara iyi gelir. Her gun (gün) çan çalar. Beş altı tane ölür. Papazlar süslü esvaplar giyerler, gümüş

---

(1) Tanışmamız.

haçları ellerine alırlar. Siyah sandığın içinde sapsarı ölüyü, fon fon okuyarak açık götürürler. İşim olmadığı zaman komşu kadınlarla beraber setin üstüne çıkıp seyrederiz. Sonra gece adamın rüyasına girer. Mezarlık uzak değil ki... Bizim evin arkasındaki dağın öbür tarafında... Ya dirilip de karanlıkta gelirse? Ödüm kopar. Bir tanesini daha dün gordum (gördüm). Muşmula gibi bir kocakarı. Kapelasını giydirmişler, öyle bir süslemişler ki... Karılar da cenaze ile beraber gider. Geçen günü karının biri cenaze kalabalığından ayrıldı, çamların arasında aptes bozdu. Sonra okuyarak yine onlara karıştı gitti.

Topsalata:

— İnce hastalıktan pek korkarım. Bizim Sümbül ondan öldü. Bir delikanlıya sevdalandı. Kan kusmaya başladı. Hekimler bu hastalıktan hiç anlamıyorlar. Ev ilaçları yaptık. Göğsüne, arkasına akciğer bağladık. Bir hafta durdu, kurtlandı. Yarasa kuşu yedirdik. Kaplumbağa kanı içirdik. Çingene karısı kaplumbağayı sepetin içinde getirdi. Hayvancağız kabuğunun içine büzülmüş. Ne yapacak diye baktım. Musibet karı, hâşâ huzurunuzdan, hayvanın kıçına koca çiviyi carkadak sokuverince biçare hayvan can acısıyla başını çıkardı. Tavuk gibi boğazladı. Ama bu hastalık lakırdısı da nereden açıldı? Ölümlü dünyada gezmeli, yürümeli, gülmeli, oynamalı. Bu evde hepimiz mide rahatsızlığı çekeriz. Pek teklifsiz görüştüğüm askeriye doktorun biri bana bir ilaç verir. Maden sularından bıktım. Bayatı, kokmuş yumurta gibi ne fena kokuyor. Kadıköyü'nün havası bana yaramıyor. Toz, sıcak, sıkıntı... Sokakları beyden, efendiden çok, ahçı, hizmetçi, arabacı, hamal camal ile dolu... İnsanın şöyle bir açıkça tuvaletle dışarı çıkmaya haddi yok. O saat bu yağlı herifler yılışmaya başlarlar. Yüz bulamayınca küfür ederler. Adeta insana saldırırlar. A cebi delik maymun, ben senin kesene göre bir karı mıyım? Hiç haddini bilmez ki. Ortalık pek sıkıymış. Açıkta işret eden karıları sürüyorlarmış, öyle mi hanım?

Şirin:

— A, kadın kısmısı işret eder mi ayo (ayol)?

Topsalata:

— A... Lakırdıya bak. İstanbul'da, Beyoğlu'nda kadınlar için açılan lokanta kısımlarına hiç gitmediniz mi? Birası, şarabı, düzü,[1] mastikası hepsi var.

Şirin:

— Allah vermesin. Biz öyle yerlere hiç gitmedik. Bir kere yanlışlıkla beyin rakısını içtim de boğazımın kökü tutuştu. Tövbe, şimdi koklamadan su bile içmiyorum.

Topsalata:

— Ablamın da midesi bozuk. Ağabeyim bize Çamlıca'da ev tutacak. Ahbabımız çoktur. Oraya kadar nasıl gelirler?

(1) İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler olmayan üzüm rakısı.

9

RAGIBE'NİN REVOLVERİ ŞİRİN'İN BIÇAĞI

Salon kapısı açıldı.

Enine boyuna, gürbüz, her yanından hayat, neşe, güzellik fışkıran pembe bir kadın, güzelliğinin çekiciliğini artıran edalı adımlarla içeri girdi.

Bu, Vuslat'tı, tam açılma zamanının tazeliğinde ebrulu okka gülüne benzeyen bu güzellik heykelinin yanında Ragıbe zayıf, sapı üzerinde boynunu bükmüş, narin, ince, soluk, melalli bir yasemin gibi kaldı.

Kenan'ın metresi, ipekli limon küfü bir penivara(1) bürünmüştü. İnce somaki(2) menevişleri gösteren dirseklere kadar açık kollarında altın zincirden bilezikler, parmaklarında zümrütlü, yakutlu, pırlantalı yüzükler parlıyor, korsenin sıkıştırmaya uğraştığı göğsü bir taşkınlık inadıyla taşıyordu. Koyu altın parıltılı gür saçlarım başına dolamış, dolamış bitirememiş, birkaç tane elmaslı tarakla güç tutturabilmişti.

Salonun içini hemen keskin bir lavanta kokusu kapladı. Şirin, bir orospuluk artistinin süsüne, tuvaletine, güzelliğine, edasına o kadar kendini kaptırdı ki, kollarındaki, ellerindeki, belki Kenan'ın hediyeleri olan, bilezikleri yüzükleri, imrene imrene, yutkuna yutkuna sayıyor, sayıyor bitiremiyordu. Kendi hanımının beyini büyülemek için neden böyle süslenmediğine kalbinden şaşıyor, esefler ediyordu.

---

(1) İnce kumaştan yapılmış, uzun kollu, önden çapraz olarak kapanan sabahlık, penyuar.

(2) Kızıl ya da yeşil renkte, damarlı ve çok sert bir tür mermer.

Ragıbe Hanım göğsünü, boğazını tıkayan, boğan hafakanların tehlikeli tesirinden kurtulmaya uğraşarak herhangi bir misafir nezaket ve resmiliğiyle rakibesine karşı ayağa kalktı.

Vuslat, halin çok acılığıyla hiç de uygun olmayan, neşeli kısa bir temenna ile karşılık verdikten sonra Kenan'ın asıl sahibi olan kadının karşısına geçti oturdu. Bu iki rakip bir zaman hiçbir şey söylemeden birbirini rahatsızlık veren birer dikkatle inceden inceye süzdüler. Ragıbe'nin ruhça olan isyanı, gözlerinden sessiz bir güceniklikle kaynıyor, sonsuz elemleri bir azap sayfası gibi yüzünün çizgilerinde okunuyordu. Zavallı kadın, karşısındaki bu herkesin malı gül vücudun kokulu derisinde kocasının gezdirdiği ateşten öpücüklerin izlerini arıyordu.

Vuslat, bu imtihan ve tetkik bakışı önünde mesut, güler yüzlü bir üstünlükle sanki, «Kenan'ı elimden almaya gelen kadın sen misin? Zavallı...» horluğuyla bakıyordu.

Bu çok acı sessizliği yırtmak için Vuslat, Topsalata'ya doğru bakarak:

— Kız deli... Bu ne kıyafet? Kendimi Moda'da deniz hamamında zannettim.

Topsalata, bir kahkaha salıvererek:

— Birkaç sene sonra bu kıyafetle sokağa bile çıkılacak. Nerem görünüyor?

Bu acayip suale karşı Şirin cevaba hazırlanırken Ragıbe Hanım'ın öfkeli bir işareti üzerine sustu. Vuslat yapma bir utanma edasıyla dudaklarını ısırarak göz ucu ile sil:ecekliye dışarı çıkması lüzumunu anlattı.

Topsalata, kahve tepsisini aldı, Maçiç polkasıyla[1] yürür gibi vücudunun belinden yukarı ve aşağı kısımlarını iki tarafa aksine kıvırarak salon kapısından çıktı.

Üç kadın yalnız kaldılar. Kısa bir zaman susmakla geçti. Vuslat, göğsünün dantelleri ile oynayarak bu acı ziyaretin gerektirdiği gizli konuşmaya başlamak yolu arıyordu. Nihayet dedi ki:

---

(1) Bir tür dans.

— Hanımefendi, mektubunuzda «kalbimin adaleti»ne sığındığınızı yazmışsınız. Bundan pek müteessir oldum. Kullandığınız bu iltifatlı dilin altında saklı bazı acılıklar ve düşmanlıklar olabilir. Böyle de olsa haklısınız. Fakat ben de sanıldığı kadar günahkâr ve size düşman bir kadın değilim. Kocanızı ele geçirmiş olmakla beni kabahatli bulmayınız. O bir kere kocalık sadakatinden ayrılmış, zıvanasından çıkmış, beni bulmasaydı yine başka bir kadını seveceğine şüphe yoktu. Beni onunla birleştiren bir tesadüftür. Bu bahtsızlığınızın sebebi yalnız odur. Onun vefasızlığıdır. Gözünde zerre kadar aile sevgisi yoktur. Mide bozan şeyler pek çoktur, fakat kabahat yenende değil yiyendedir. Bizim meclisimize giren erkeklerin evli veya bekâr olduklarını biz düşünemeyiz. Sanatımızın icabı böyledir. Biz onlara «Karılarınıza acıyınız, bize dokunmadan kaçınız» diyemeyiz. Çok yazık ki, meşru olmayan sevdalara en düşkün olanları evli erkekler arasında görüyoruz. Meselenin buralarını güzelce hesaplayarak beni kalbinizde o kadar suçlu bulmayınız.

Ragıbe:

— Hanım, görüyorum ki güzelsiniz. Anlayışlı söz söylüyorsunuz. Kenan Bey'in sizi niçin bu kadar düşkünlükle sevdiğini şimdi anlıyorum. Ben buraya sizin ne mesleğinizi, ne de işlediklerinizi muahezeye[1] gelmedim. Aramızda kanun bakımından bana, kalbi ile size bağlı bir erkek var. Biz hastalıkla bir üç köşenin birer köşesini tutmuş üç kişiyiz. Bu üçlü, dünyadaki bütün romanların, tiyatroların esasını meydana getiren çok tehlikeli bir vaziyettir. Bu şeklin tehlikeli sınırı içinde yaşanamaz. Kocam, kocalık sadakatinden ayrılmış, zıvanasından çıkmış ise buna bir şey diyemem. O kendi gönlünün sahibidir. Ben yalnız bana ait olan cihetini esasından halletmek, buna bir son vermek isterim. Bunun için insaniyetinizi, yardımınızı istirhama geldim.

— Buyurunuz, size nasıl yardım edebileceğimi bileyim. Elimden geleni yapmaktan geri durmayacağıma emin olunuz.

---

(1) Kınamaya.

— Boşanmak istiyorum.

— Bu gayet ehemmiyetli bir iştir. İyi düşündünüz mü?

— Bu niyetim katidir.

— Hanımefendi, beyinizin benimle olan münasebeti kanunsuz bir hevesten ibarettir. Bunu kendiniz için bir felaket sayıyorsanız, kocasının bu şekilde sadakatsizliğine uğramış kadın dünyada yalnız siz değilsiniz. Bu olağan bir şeydir. Erkeklerin gönülleri acayiptir. Hemen çoğu sahibi olamadıkları kadınlarda sevda zevki ararlar. İlim ve irfanınız var. Bunları benden iyi bilirsiniz.

— Ben bunun her tarafını enine boyuna düşündüm. Kararımı verdim. Değişmez.

— Peki, öyle olsun. Fakat ben sizi kocanızdan nasıl ayırabilirim?

— Onun üzerinde bunu yapabilecek kadar nüfuzunuz olduğunu görüyorum.

— Yanılıyorsunuz hanımefendi. Olacak şey değil ama, haydi öyle farzedelim. Ben sizi kocanızdan boşatmak arzusunda bulunmuş olsam bile, bunda muvaffak olmam, benim için sandığınız kadar kolay bir iş değildir.

— Kolaydır.

— Hiç zannetmiyorum. Buna nasıl muvaffak olabilirim? Aklım ermiyor. Talimat veriniz, o suretle hareket edeyim.

— Şimdi Kenan Bey'i buraya getirirsiniz. Mektubumda yazdığım gibi üçümüz yüz yüze görüşürüz. Ya sizi ister, ya beni...

Vuslat, göğsünün dantellerini çeke çeke bir zaman düşünür göründükten sonra:

— Mesele nazikleşiyor. Affedersiniz, biraz serbest söyleyeceğim. Siz yalnız kendi hissinize, menfaatinize göre davranmak istiyorsunuz. Benim de bir menfaatim, bir his alakam var. Gönül bahsi çok karışık bir şeydir. Başka şeye benzemez. Kenan Bey'i bu dünyada sizden başka bir kadın da sevebilir. Bu o kadar olmayacak ve şaşılacak bir iş olmadığı gibi seven de büyük

bir günah işlemiş sayılamaz. Şimdi Kenan Bey'i böyle birimizden birimizi tercih ültimatomu karşısında bulundurduğumuz zaman iş herhalde birimizin yararına, ötekinin zararına çıkacaktır. Bu bir çeşit piyangodur. Ben Kenan'ı aramızda paylaşmakta bir sakatlık görmüyorum. Yahut buna zoraki dayanıyorum. Kazanmaktan çok kaybetmek tehlikesinden korktuğum için böyle bir iddiaya kalkamıyorum. Siz, bugün ona benden ziyade sahip olduğunuz halde bu sahipliğinizin kati olmasını isteyerek piyangonun size rastlamaması tehlikesini hiçe sayıyor, onu kaybetmekten korkmuyorsunuz. Eğer kendi nefsinizle ölçmeye kalkarsanız benim daha vefalı ve fedakâr olduğumu ister istemez tasdik edersiniz. Ne çıkar? Memleketimizde iki, üç, dört karılı ve birkaç da odalıklı, metresli erkekler görülüp işitilmemiş, olmamış şeylerden midir? O kadınların canları yok mu? Bizde de bir kalp, bir gönül bulunduğunu mektubunuzda yazmışsınız. Ya ben de Kenan'ı şiddetle seviyorsam... Kendi saadetiniz için beni böyle bir ayrılık tehlikesine sokmakta kendinizi haklı bulsanız bile benim için büyük bir gadir etmiş olmaz mısınız?

— İnsaniyetinizi istediğim ve rica ettiğim nokta işte burasıdır. Tahminlerinizde yanılıyorsunuz. Bunda sizin için hiçbir tehlike yoktur. Sizi iyice temin ederim. Ayrılığa ben uğrayacağım. O, sizden ayrılmamak için beni bırakacaktır. Buna emin olunuz. Kocamı seviyorsanız bu teklifin kabulü sizin için saadet olacaktır.

— Bunu ne ile temin ediyorsunuz?

— Bu meydanda bir şey. Görünen köy kılavuz istemez.

— Yanlış... Bu gece Kenan'ın ağzını çok aradım. Hatta sıkıştırdım. Dayattım. Sizi boşayamıyor. Sizi hiç boşamak istemediğini siz de pekâlâ biliyorsunuz. Hiç olmazsa bunu söyleyiniz. Niçin?

— Beni emri altında bulundurmak için.

— Sevilen bir adamın yaptıkları insana kahır getirmez.

— Belki ben kocamı sevmiyorum.

— O başka... O halde boşanmak için neden bu vesileye sarılarak beni de ayrılmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyorsunuz?

— Boşanmak için bundan iyi sebep olur mu?

— Ha, ne demek istediğinizi şimdi anlıyorum. Demek kocanız sizi seviyor. Siz ondan hoşlanmıyorsunuz. Sizi kıskandırıp kendine bağlamak için Kenan Bey beni sever görünmek planını tutmuş. Ben ara yerde bir oyuncak, sizin muhabbetinizi kızıştırmak için kocanızın elinde bir körük. Benimle sizin kalbinize üfleyerek tutuşturmaya uğraşıyor.

Bu, birdenbire akla gelen şey karşısında Vuslat'ın pembe çehresi, ateş gülü gibi alevlendi. Zavallı Ragıbe, kocasının kendini niçin boşamadığını biliyor, fakat bu gerçeği sezdirmek işine gelmiyordu. İstediğine ermek için Vuslat'ın bu içerlemesinden faydalanacağını düşünerek dedi ki:

— Kocamın ikimize de sahip olarak yaşamak için gösterdiği bu inadında birtakım gizli hesapları, birtakım sırları olabilir. Fakat buna bakmam. Ben görünüşe bakarım. Onun gerçekten istediği siz misiniz, ben miyim, bunu düşünmem. O bana malik iken sizinle bir his bağı kurdu. Sizi, bana tercih etti. Göze görünen hakikat budur. Sizi mi seviyor? Beni niçin zorla nikâhı altında tutuyor? Beni mi seviyor? Neden sizinle münasebette bulunuyor? İkiye, üçe, dörde bölünebilen bir kalbin duygusu aşk olamaz, bu adi bir hevestir. Beyefendinin böyle bir sevda fantazyasına kendimi oyuncak edecek kadar küçülemem. Ben o kadınlardan değilim.

— O halde demek küçülen benim.

— Orasını bilemem, ben yalnız kendi hesabıma söylüyorum.

— Hanımefendi sözlerinizde pek acı dokunaklı laflar var. Bana anlatmak istiyorsunuz ki: «Sen herkesin olabilen bir kadınsın. Buluştuğun erkekler ile böyle ince, kalpten ve namuslu duygularla münasebet kurman sanatınla uyuşmaz.» İnanır mısınız hanımefendi, Kenan'ın adına olarak şu eve kapandığım günden beri ondan başka bir erkekle münasebette bulunmadım, bu-

lunmak da istemem ve bunu da bir fedakârlık olarak hiçbir gün Kenan'ın kafasına kakmadım.

— Demek onu cidden seviyorsunuz?

— Bana bunu söyletmek istiyorsunuz. Evet, şiddetle seviyorum.

— Öyle ise onun bir gün bana büsbütün döneceğinden korkmuyor musunuz?

— Muhabbetimi şiddetlendiren işte bu korkudur.

— Kenan Bey'e bütün bütün malik olmak için bugünkü fırsat her zaman ele geçmez. Bundan istifadeye atılmazsanız sözünüzün samimi olduğuna inanmamakta mazurum.

— Zevcinizi[1] sevmediğinizi söylediniz.

— Evet.

— Onu bütün bütün bana bırakmaya hazır mısınız?

— Evet.

— Şimdi Kenan'ı buraya getireyim. İkimizden birini tercih için son şiddetimizle dayatalım.

— İşte ricam budur.

— Peki dediğiniz gibi olsun.

Ragıbe Hanım, bu son kısa cevapları gizlenemez bir ses titremesi ve yürek çarpıntısı ile verdiğinden sevda madrabazı Vuslat bu zavallı kadının kocasını amansız bir muhabbetle sevdiğini, onun için de sözünün özüne uygun olmadığını anlamıştı. Onun Kenan'a olan bu haklı muhabbeti Vuslat'ın gönlünde derin bir kin uyandırdı. Bu fırsattan faydalanarak intikam almaya karar verdi. Öfke ile yerinden fırladı gitti.

Ragıbe Hanım, idam zamanını bekleyen bir kimse heyecanıyla bekliyordu. Sekiz on dakika sonra salonun kapısı açıldı. Kapının saçaklı perdeleri arasında önde Kenan, arkada Vuslat göründüler. Karı, ona bir şey söylememişti. Oynanacak faciadan hiçbir haberi yoktu. Kenan gecelik entarisinin üzerine atmış olduğu robdöşambrının içinde, akşam geçirdiği zevk ve eğlence yor-

(1) Kocanızı, eşinizi.

gunluğu ile o kadar baygın ve halsizdi ki, salonda olanları birdenbire göremedi.

Vuslat, âşıkına ne kadar hâkim olduğunu ve ona ne kadar nazı geçtiğini Ragıbe'ye göstermek için delikanlıyı sert bir muamele ile omuzlarından içeri kakıştırıyordu. Bu hırpalanıştan pek memnun görünen Kenan, perdenin arasından sevgilisine sarıldı. Açık gerdanından uzun uzun öperek o gece sabaha kadar söndürememiş olduğu sevda ateşinin son yudumlarını da orada, karısının gözleri önünde emdi. Sonra bir kolu, metresinin belinde olarak içeri yürüdüler. Henüz yarı uykulu gözleriyle salona ilk perişan bakışını attığı zaman orada yüzleri açık iki çarşaflı kadın gördü. Gözlerini oğuşturdu, dikkatle baktı: Karısı Ragıbe ile hizmetçileri Şirin... Bunun bir hakikat olmasına ihtimal veremedi. Kenan hâlâ döşeğinde uyuyor muydu? Bu bir uyku hali mi idi? Bu korkulu rüyadan uyanmak için silkindi. Kendini yokladı. Elleriyle etrafındaki eşyaya dokunarak o dakikanın uyku âlemine mi, gerçek âleme mi ait olduğunu öğrenmeye uğraştı. Bir iki adım daha yaklaştı. Ragıbe siyah çarşafının içinde hazan ayvası gibi sarı bir beniz, teessüründen daha ziyade büyümüş, lanet okur, iri, durgun siyah gözleriyle kendine bakıyor. Bu kadın, Ragıbe, kendi olmaktan ziyade onun hayaline benziyordu. Zavallı kadın o kadar erimiş, dünya cismaniyetinden kaçmaya hazır, maddesini yarı kaybetmiş ince bir şekil almıştı.

Kenan, etrafına ürkek bir bakış gezdirerek halin tehlikesini ölçmek istedi.

Vuslat, karşısında, «Buraya gelmek terbiyesizliğinde bulunduğu için karını tekdir, tahkir et»[1] manasına gelen kızgın gözlerle bakıyordu. Ragıbe ise bakışlarıyla en zehirli sitem oklarını kocasının kalbine saplıyordu. Bu iki kadından birinin kıskançlık hükmüne uymak, ötekini ebedi olarak kaybetmek demekti. Kenan şimdi ne yapacak? Hangisine kul olacaktı? Bu dört gözün üzerine yağdırdığı kargıların zıt, acı tesirleri altında bir zaman ne yapacağını bilmez, şaşkın bir halde kaldı.

---

(1) Azarla, aşağıla.

Sonunda, elinde olmayarak yılanın zehirli ağzına düşen bir kuş gibi, Vuslat'ın büyülü bakışları önünde iradesini kaybetti.

Metresini memnun etmek için karısını kabahatli bulur halde tekdir eder gibi:

— Vay hanımefendi, bu mahrem evime ne cesaretle girdiğniz? Beni kontrol etmek için mi?

Ragıbe, kederinden tıkanıyordu. Cevap veremedi, mendilini gözlerine götürdü.

Kenan, devam etti:

— Evinizden son defa çıkmazdan evvel ben size her hakikati söylemiştim. Tahkike, tetkike, kontrole lüzum kalmamıştı.

Ragıbe mendilini gözünden indirmedi.

Kenan, devam etti:

— Bu yüzleşme benden ziyade sizin için acıdır. Üzerinize bir kadın sevdiğimi, sizi ve her türlü kocalık vazifesini unutturacak bir şiddetle sevdiğimi biliyordunuz. Bu hakikati gözünüzle görmeye kalkışmanızda iki taraf için de bir fayda, bir sefa olamayacağını anlamalıydınız.

Ragıbe bir iki hıçkırıkla cevap verdi.

Kenan yine söylüyordu:

— Mektepten kaçan bir çocuk gibi beni kolumdan tutarak evinize götürmek için mi buraya geldiniz? Bu pek boşuna bir harekettir. Beni size bağlayan imamın duası, mahallenin aminidir. Bu sevgilim hanıma ise hiç kopmayacak şekilde kalbimle, hissimle bağlıyım. Nafile uğraşmayınız, ayıramazsınız.

Ragıbe, mendilini gözünden çekti. Şimdi benzi daha ziyade sararmış, ıstırap yaşları kurumuştu. Hâlâ «zevc» adını taşıyan bu vicdansıza öyle derin bir iğrenme ve lanet okur gözle baktı ki, Kenan'ın söz söylemeye hazırlanan dudakları sanki birdenbire taş kesildi. Kıpırdayamadı. Ragıbe Hanım, kalbindeki bütün karılık ve insanlık samimiyetinin o sözler karşısında ne feci bir nefretle ölmekte olduğunu bu hançerlerden keskin, ıstıraplı bakışı ile anlattı.

Vuslat, kendinin hoşnut olmasını temin için Kenan'ın göze aldırdığı bu insafsız tecavüzüne karşı karısının ne cevap vereceğini bekliyordu. Ragıbe Hanım, iğrenen bakışlarını bu ikisinin üzerinde derin derin dolaştırdıktan sonra, ilkin zayıf fakat giderek kuvvetlenen sesiyle dedi ki:

— Beyefendi, ben buraya sizi kocalık vazifesine dönmeniz için davete gelmedim. Ben bugün sizin şahsınızda, insanlığın hiç hatırıma gelmeyecek kadar sefil bir bayağılık örneğini görüyorum. Siz pek şaşırmışsınız, artık ne olduğunuzu gizlemek ihtiyatına bile lüzum görmüyorsunuz. İmanın duası, mahallenin aminiyle takdis edilip mühürlenmemiş serbest bağlarla yaşamakta tamamıyla serbestsiniz. Ben sizi bu hanımdan ayırmaya değil, kudsiliği ile eğlendiğiniz nikâh felaketinden kurtarmaya geldim. Ben sizin için bir belayım, siz benim için bir pisliksiniz. O kadar çıkmaz bir pislik ki boşandıktan sonra bile bundan tam olarak temizlenmeme imkân göremiyorum. «Koca» sözü her söylendikte karşımda hep hilekâr, kalbinin zayıflığını hayat kanunu diye tanıyan vicdansız, heveslerine yenilen, alçaklık ibresi çekinilmesi lazım bir mahluk görmek şaşkınlığımdan kurtulamayacağım.

Kenan, «mahrem evim» dediği bu salonda karısını görünce onu çılgınca bir istekle yalvarmaya gelmiş sanarak Vuslat'ın çatkınlığı önünde birdenbire bir zihin karışıklığına düşmüş beyniyle ağzı arasındaki mantık bağı gevşemiş bir sarhoşa dönmüştü. Karısının bu ağır sitemi karşısında halin nezaketini anlayarak biraz aklını başına topladı.

Fakat şimdi Ragıbe Hanım coşuyordu. Devam etti:

— Senin mahrem evin bu ev değildir. Burası, parası en çok olana açıktır. Bu kâr yerleri gönüllerin mezat yeridir. Burada insan faziletleri ölür. Paradan başka tapılacak şey tanınmaz. Burada Kenan, Mesut Bey olur. Burada en ahlaksızlar bile asıl adlarıyla çağırılmaktan utanırlar.

Bu hakaretlere karşı Vuslat birdenbire köpürerek:

— Hanımefendi, müracaatınızı hiç zorluk çıkarmadan kabul etmiş olduğum için mi bu nezaketsizliklerde bulunuyorsunuz?

Ragıbe:

— Hanım, körün, topalın yüzlerine karşı bu sakatlıklarını söylemek nezaketsizlik sayılır. Çünkü bu sakatlıklar, elde olmadan gelen ve düzeltilmesi kabil olmayan birer tabii felakettir. Fakat sizinki öyle değil.

Vuslat:

— Benim sakatlığım ne imiş?

Ragıbe:

— Vücutça bir sakatlığınız yok. Dayanıklı bir kadınsınız. Sizin bozukluğunuz manevi... Siz görünüşte hoş, iştah veren fakat hakikatte çürük meyvelere benzersiniz, size dokunanları da beraber çürütürsünüz.

Vuslat, Kenan'a dönerek:

— Karın beni tahkir ediyor.

Ragıbe:

— Tahkir etmiyorum. Benimsediğiniz bir hali, bir hakikati söylüyorum. Bu sıfat gücünüze gidiyorsa tövbekâr olabilirsiniz.

Vuslat:

— Benim tövbem, istiğfarım sizden sorulmaz. Bir kocanın ahmakça olan inancına sığınarak namus, iffet imtiyazları altında fahişelik eden ev hanımlarının sayısı bizden çoktur.

Ragıbe:

— Nikâhsız bir erkeğin karşısında açık oturan sizin gibi bir kadının ağzından çıkan namus, iffet sözlerinde üstün gelmeye yarayacak bir tesir olamaz.

Vuslat:

— Benim sizden nem eksik? Hangi faziletlerinize güvenerek böyle azametleniyorsunuz? Bana karşı kendinizi neden erişilmez, müstesna, yüksek bir mevkide görüyorsunuz? Bugün imamı, muhtarı çağırıp bir nikâh kıydırtsak ben de sizin gibi iffetli bir ev hanımı olamaz mıyım?

Ragıbe:

— Dostunuz olan bu namert (eliyle Kenan'ı gösterir) nikâhın kudsi oluşuyla eğleniyor. Onun düşmanlığı bana değil, iffetimedir. Siz afif bir kadın olduğunuz gün onun gözünde bütün kıymetinizi, cazibenizi kaybe-

dersiniz. O, adi hevesleri okşamak için yine bir iffetsiz kadın arayacaktır. Daima onun tarafından sevilmek isterseniz fahişe kalınız.

Vuslat, korsesinin arasından ipekli, kokulu ince bir mendil çıkarıp gözlerine götürerek:

— Ben bu ağır sözleri ömrümde kimseden işitmedim. Kenan Beyefendi'nin sayesinde kim bilir daha neler işiteceğim, ne belalara uğrayacağım? Kocanızın bana lüzumu yok. Alınız, evinize götürünüz. Hanımefendi buraya benden hınç çıkarmaya gelmiş. Mektuptaki yalvaran dille şimdiki coşkunluk birbirine uymuyor.

Ragıbe Hanım:

— Hanım, bulunduğum hal, birbirimizi takdis etmeye müsait değildir. Artık «kocam» demeye utandığım bu adama, beni tahkir için teşvik ve cesaretlendirici bakışlarla bakıyorsunuz. Kenan Bey her hareketini, isteklerinize uydurmak için bir av köpeği gibi gözlerini sizden ayırmıyor, işaretlerinizi bekliyor. Onun gönlünün sizden ayrılamayacağını bildiğiniz için lüzumsuzluğunu söyleyerek cömertlikle kocamı bana bağışlıyorsunuz, evime alıp götürmemi söylüyorsunuz. O, cismiyle ve ruhuyla sizindir. İşte yine tekrar ediyorum, ben buraya onu almaya gelmedim. Bugün beni boşasın. Bu uğursuz evden çıkıp gideyim. Allah, ikinizi birbirinize mübarek etsin. Bir daha adımı, izimi duymazsınız, böyle rahatsızlıklara uğramazsınız.

Kenan, bu sefer emir almak için, ne diyecek diye, Vuslat'ın yüzüne bakmadı. Karısının bu haklı isteğiyle, onun, ufak hesaplara dayanarak kurduğu bütün dolapları göçüyordu. Hal, en son kertesine kadar tehlikeleşmişti.

Ragıbe'yi bırakmak parasız kalmak, onun için aynı zamanda Vuslat'tan ayrılmak demekti. Vuslat'ın kin ve şüphesini uyandırmadan Ragıbe'yi boşamamakta nasıl direnebilecekti? Şaşırdı. Bir çeşit yalvarma ile derin derin karısının yüzüne baktı: «Sen bu inadından vazgeç, eninde sonunda ben seninim» demek istiyor gibiydi. Fakat istediğini elde etmek için Ragıbe'nin her türlü hakaretten geri durmayacağını son derece öfke ve kırgınlık ile parlayan gözlerinden anladı.

Karısı, Vuslat'ın damarlarındaki orospu kanını bütün bütün tutuşturmak için her türlü fena hücuma hazırlanmıştı. Beri yandan Vuslat, Kenan'ın karısına fırlattığı bu sığınma bakışını pek acı bir açıklıkla fark etmişti. Sevdalısının ağzından çıkacak sözün ne olacağına bütün dikkatini vermişti. Kenan, Ragıbe'yi bıraktıktan sonra bir daha onu ele geçirmenin kabil olmayacağını, fakat Vuslat'ın sonraki küskünlüğünün tamirinin mümkün olabileceğini düşündü.

Felaketin hafifini seçerek olanca cesaretini topladı:

— Hanım, bu boşanma sevdasını aklınızdan çıkarınız. Bu, bence olabilecek bir şey değildir.

Ragıbe Hanım, acı bir alay gülümsemesi ile:

— Beyefendi beni bırakmaz, Vuslat Hanım'dan vazgeçemez. Bu melunca muammanın düğümü bugün çözülecektir. Ya ben... Ya o...

Kenan:

— Boşanma, bir erkeğin keyfine ait bir meseledir. Niçin boşar, niçin boşamaz? Bundan dolayı kimseye hesap vermek zorunda değildir.

Ragıbe:

— Vuslat Hanım, bu adam bizi söyleyemeyeceği kadar adi heveslerine esir ederek yaşatmak istiyor. Beni, her alçaklığını çekmeye zorlayan nikâhla kendine bağlı, aciz bir kimse sanıyor, sizi de, kalbi, hayatı, dini, imanı, her şeyi para ile satın alınır hakir bir kadın görüyor. Sizde bir vicdan bulunduğunu söylemiştiniz. Bunun varlık yahut yokluğunun ispat edileceği vakit gelmiştir. Kenan Bey, sizi seviyorsa benden niçin ayrılamıyor? Onun adına hususi bir eve kapanmak fedakârlığını yapmış olduğunuz için bu suali sormaya ve sağlam bir cevap istemeye hakkınız vardır.

Vuslat:

— Davanızı kesmek[1] için beni vekil etmeyin. Çünkü menfaatlerimizin birbirine zıt olduğunu söylemeye hacet yok. Sizi kocanızdan boşatmak bende bir vicdan varlığına işaret olacağı tuhaflığına da aklım ermez.

---

(1) Çözüme bağlamak.

Ragıbe:

— Daha acı söyleyeceğim. Söylettiğiniz için kabahat sizdedir. Hanım, Kenan Bey'le siz birbirinize denksiniz. Uncu Ahmet'in evinde basılıp da sarhoş halde kadın erkek şarkı söyleyerek kol kola karakola giden mahluklardan vicdan adına adalet istemek büyük bir saflıktır. Siz içtimai heyetin[1] namus hududundan dışarı atılmışsınız. İkinizin arasını dolduran pislik içinde ben yaşayamam.

Vuslat:

— Yaşayamazsan bana ne? İşte kocan, işte sen... Boşan. Bu boşanmanın icra memurluğu bana ait bir vazife midir?

Ragıbe:

— Benim gibi günahsız bir kadının senin yüzünden çektiği ıstıraplar, uğradığı felaketlerden dolayı içinde bir azap duymaz mısın?

Vuslat:

— Dünyada kocalarından hıyanet görmüş kadınlara gelinceye kadar acınacak ne dertler var... Neme lazım benim... Beyini zaptedeydin.

Ragıbe:

— Onu kıskıvrak sen zaptetmişsin.

Vuslat:

— Pekâlâ etmişim.

Ragıbe:

— İyi ya işte... Onu sana bırakıyorum. Bütün bütün senin malın olsun.

Vuslat:

— Ben ona malik olmaya senin kadar istekli değilim.

Ragıbe:

— Tabii sende erkek çok... Beş değil, on değil... Sen kalbini değil ırzını satıyorsun.

Vuslat:

— Neremi satarsam satarım. Senden izin alacak değilim. Kocan senin gibi basur solucanı sıska bir karı

---

(1) Toplumun.

ile yaşamaktan bıkmış da beni seçmiş. Kabahati neye ona buluyorsun? Çatla, patla, işte Kenan benimle yaşayacak. Benim yumuşak koynumda yatacak... Sen de koca sevgisinden mahrum kalarak nikâhının esiri olup kalacaksın.

Kendisine söz söyletilmeyerek bir köşede büzülüp kalmış, hanımına yapılan tecavüzlerden dolayı titreye titreye öfke saraları geçiren Şirin, kavganın kıvamı kendi karışmasına ihtiyaç gösteren bir yola döküldüğünü görerek:

— Namussuz kaltak, sus, aklını başına topla. Sonra toplatırım ha... Bu ne süs, nizam böyle. Galiba vücudunda düzgün sürmedik hiçbir yerini bırakmıyorsun. El gün kepazesi şıllıklar... Benim hanımım senin kokmuş ağzının kaşığı değil... Şimdi babam tutarsa[1] ağzını yırtarım.

Pek nezaketle başlayan mücadelenin böyle edepsizce bir hale girdiğini gören Kenan, Şirin'in üzerine yürüyerek:

— Kes sesini murdar... Şimdi elini ayağını bağlatıp seni bostan kuyusuna attırırım.

— Bir halt edemezsin... Bakkaldan, kasaptan çaldığın paraları buralarda orospulara yediriyorsun, dolandırıcı. Hanımımı parası için boşamıyorsun. Ondan aşırdığın liraları burada karıların ağzına tıkıyorsun. Boşa hanımımı... Vuslat kaltağı sen de işit: Bu herifin sekiz cebinde on parası yoktur. Hanım onu evden kovarsa burada hepiniz aç kalırsınız. Ragıbe Hanımefendi sizin velinimetinizdir. Bizde yer, içer. Giyinir, kuşanır. Zamparalık parasını çalar gider. Bu öyle soysuz kapaze (kepaze) oğlu kapazedir.

Ragıbe Hanım'ın deminden bahsettiği melunca muammanın düğümünü Vuslat'ın önünde Şirin kendine mahsus dilin pek acı vuruşlarıyla çözüvermişti. Metresi, Kenan'ın yüzüne: «Bu Habeş doğru mu söylüyor?» gibilerden çok öfkeli bir soruşla baktıktan sonra:

— Terbiyeli hanımınızın şu çirkef hizmetçisine bakınız. Bu evin duvarları yapıldığı zamandan beri böyle kaba sözler işitmemiştir.

---

(1) Öfkelenip kendimden geçersem.

Ragıbe Hanım, eliyle duvardaki bir kadınla erkeğin kucaklaşmasını gösteren rezil levhayı işaretle:

— Hiçbir evin duvarında bu kadar rezilce bir levha asıldığı görülmemiştir zannederim. Sizinle konuşulacak dili Şirin biliyor. Hayatta her şeyin, hatta edepsizliğin bile bir lüzumu olduğunu şimdi anladım. Ne yapalım, bu pislik belasından kurtulmak için size mahsus hayatın birkaç saatini yaşamak zorunda bulunuyoruz.

Şirin bu kadar yüz bulduktan sonra birdenbire haykırdı:

— Edepsiz Kenan, boşa hanımımı... Biz bu lağımın içinde oturmaya gelmedik. İşimizi bitir gidelim. Gonlüm (gönlüm) bulanıyor.

Kenan, beyninde Habeşi boğmak deliliği dolaşır bir sinirlilikle sararmıştı. Kendini yarı kaybetmiş bir halde bağırarak:

— Al bu menhus Arabı buradan, defolun, çünkü şimdi elimden bir kaza çıkacak.

Ragıbe Hanım:

— Boşa, gidelim.

Kenan:

— Boşamayacağım. Bu edepsizliğinizin intikamını almak için boşamayacağım... Boşamayacağım... Boşamayacağım...

Vuslat, nefretle kaşlarını çatarak:

— Yok... Artık boşayacaksın.

Kenan, ağlama ile konuşma arasında boğulur gibi bir sesle:

— Boşamayacağım... Kim emretse boşamayacağım... asmaya götürseler boşamayacağım...

Ragıbe Hanım kendinden umulmaz sağlam bir sesle yerinden dikilerek:

— Kenan, ben tekmil hesabımı yaparak buraya geldim. Bugün mahallenizde bir yangın, bir ihtilal çıkarmak derecesine varırım. Ya senin nikâhının murdarlığından kurtulacağım, ya ikimizden birinin ölüsü şu halının üzerine serilecektir.

Kenan gür bir kahkaha salıvererek:

— Fransızcada okuduğun ihtilalci katil kadınlardan birinin rolünü oynar görünmekle beni korkutmaya yelteniyorsun, ama ömründe sofra bıçağından başka eline bir yaralama aleti almadığına eminim. Senin gibi kuş kadar çelimsiz bir kadının ölmekten, öldürmekten bahsetmesi işitilmemiş tuhaflıklardandır... Öl, geber... Boşamayacağım.

Ragıbe Hanım, çabuk bir hareketle kolunu çarşafının arasına soktu. Eli, oradan parıl parıl küçük bir revolver ile çıktı.

Silahı kocasının göğsüne çevirerek:

— Boşamayacak mısın?

Vuslat, tehlikenin bu ciddiliği karşısında bir çığlık kopardı. Şirin de hazırlıksız gelmemişti. Dişi bir jandarma gibi ekmek bıçağını kınından sıyırarak:

— Ben memlekatımda (memleketimde) küçükken muharebeye gittim. Boşa kopek (köpek)... Bugun (bugün) birkaç fahişe, birkaç rezil öldürürsem Allah bana sevap yazar. Seni gidi zibidi imansız maymun... Senin paskalya tabancasından bile ödün kopar. Senin ne korkak musibet olduğunu bilmez miyim ben? Hanımımı boşa havruz... İşte elalem lazımlığı o karıyla otur...

Vuslat'ın çığlığı üzerine dışarıdan salonun kapısı açıldı. Yarı beline kadar çıplak Benli Faika gözükerek bağırmaya başladı:

— Koşunuz a dostlar... Bu eve sessiz sedasız giren o nazik hanımın elinde parıl parıl bir revolver... Arabın pençesinde kocaman kara bir bıçak... Bunlar bugün buraya adam öldürmeye gelmişler ayol... Şimdi bir gürültü koparsa kaç aydır mahallede iyi bellendiğimiz, namusumuz bozulacak...

Cabir, Topsalata, birkaç karı daha kapının önüne üşüştüler.

Vuslat:

— Boşayacaksın. Baksana karın çıldırmış. Bugün olmazsa başka bir gün bu, ya seni ya beni öldürür, yahut ikimizi birden mutlaka öldürür.

Kenan:

— Boşamayacağım.

Vuslat:

— Boşamaz isen öldürülmeye müstahak bir koca olduğunu ben de tasdik edeceğim. Demek Habeş'in sözleri tamamıyla doğru.

Kenan:

— Yalan söylüyorsun menhus.

Şirin, bıçağını sallayarak:

— Yalan mı söylüyorsun? Ekmekçiyi, zerzevatçıyı, kasabı, bakkalı çağırayım mı? Senin kaç kuruş aylığın var, kokoz[1] musibet? Babandan kalan iradın nerede? Söylesene... Ne ile geçiniyorsun?

Vuslat, Ragıbe Hanım'a dönerek:

— Hanım, Kenan sizi boşamıyor ise, işte ben de ebedi olarak kendini bırakıp bu evden çıkıp gidiyorum. Kozunuzu pay ediniz.

Kenan'a doğru tahkir eder yolda bakarak:

— Ebedi olarak.

Kapıya yürüdü. Vuslat'ın sevgilisi üzerinde öyle büyüleyici, öyle tesirli bir kuvveti vardı ki, Kenan yıldırım çarpmış gibi birden sarsıldı. Afalladı. Hemen karının eteklerine sarılarak:

— Gitmeyeceksin.

Vuslat:

— Boşa.

Kenan:

— Sonra intikamımı nasıl alayım?

Vuslat:

— Karın senin aşkından deli olmuş, zincir ile bağlanacak hale gelmiş. Onun bu yaptıklarında başka bir şeyle mi hareket ediyor sanıyorsun. Onu boşamaktan âlâ intikam mı olur?

Kenan:

— Boşadım.

---

(1) Parasız; züğürt.

Ragıbe Hanım, revolverinin ucunu hâlâ kocasına çevirmiş tutarak:

— Sen sözünü tutmaz bir hilekârsın. Öyle sözden ibaret boşamak yetmez. Usulünde bir boşama kâğıdı yaz. Mahalleden iki namuslu adam bulduraraк şahit yazdır. Bu kâğıdı elime ver gideyim.

Ragıbe Hanım'ın istediğine uygun bir boşama kâğıdı yazılarak eline teslim edildi.

Hanım, hizmetçi silahlarını kılıflarına sokarak bu rezalet evinden çıkıp gittiler.

Üçüncü Bölüm

1

KANLI NİGÂR OYUNUNUN TATBİKİ

Ragıbe Hanım, kurduğu planın iyice tatbikini becerdi. Kenan Bey için bütün korkunçluğu ile bir zarar ve sapıtkanlık hayatı başladı. Artık nazlanacak kimsesi, bu hovardaca yaşamasında yorgun, bitkin düştükçe gidip dinlenecek rahat bir bucağı kalmamıştı. Ragıbe'yi revolver çekecek kadar böyle romanesk(1) bir atılganlığa sürükleyen şeyin sevgisinin şiddetinden ileri gelen bir intikam sevdası olduğunu biliyordu. Evet, onun aşkını pek hırpalamış, artık dayanılmaz bir raddeye getirmişti. Ragıbe'yi böyle birdenbire elden kaçırdıktan sonra evvelce şöyle böyle seçtiği meziyetleri, faziletleri, güzellikleri şimdi acı bir açıklıkla görmeye, beğenmeye başladı. Fakat Vuslat'a olan aşırı düşkünlüğünü, her fenalığa karşı kendini avutmaya yeter buluyordu. Ama bu sevda manivelasının dayandığı nokta «para» idi.

Felaket felaketin peşinden geldi. Karısını boşadıktan iki üç hafta sonra dairesine uğradığı için D..... nezaretindeki vazifesinden çıkarıldı. Hovardalık için yaptığı sarfiyatına göre maaşı pek az bir şeydi. Fakat onu birkaç ayda bir kırdırarak gününü gün edebilirdi.

Kenan'ın, Namiye adında bir kız kardeşi vardı. Ufak tefek, sıska, kamburca, şaşı, gelinlik bir kızdı. Bu zavallının baba mirasından bankada faize yatırılmış yedi yüz lirası duruyordu. Namiye'nin vücutça olan sakatlığına karşı bu para geleceğinin bir garantisi idi. Bu küçük paraya tamah edecek bir evlenme isteklisi

(1) Roman kahramanı gibi.

çıkabilirdi. Kenan bayağı ihtiyaçlarını bir zaman daha sürdürebilmek için Namiye'nin hayat sermayesi olan bu liralara bir karagöz indirmenin[1] yolunu düşündü. Annesinin bu paradan en ufak bir şey bile harcamamak hususundaki inatçı kararını biliyordu. Parayı tamamıyla bankadan çekmenin imkânı yoktu. Fakat her gün bir guguk[2] icat ederek parça parça eline geçirerek Namiye'nin geleceğini, Vuslat'ın cümbüşüne feda etmek mümkündür. İstediğini yapabilmek için annesine ilk defa yüz lirayı bir senede birkaç misline çıkaracak çok kârlı bir yol bulduğundan bahsetti. Kadın şüpheli bakışlarıyla oğlunu derin derin süzdü. Fakat Kenan, annesinin inadının düğümünü her gün bir parça gevşetebilecek kandırıcı, aldatıcı sözler bularak Namiye'nin parasını beş altı yıl içinde yedi sekiz bin liraya çıkaracağını en büyük yeminlerle inandırmaya çalışıyordu.

Annesi Zehra Hanım, işi komşu kadınlarla bir hafta görüştükten sonra bu işten anlayan Maliye Nezareti odacılarından Mustafa Ağa'nın evine gitti. İki saat konuştu. Mustafa bilgisine başvurulduğundan ileri gelen bir gururla sakalını sıvazlayarak:

— Yüz lira sermayenin birkaç senede beş altı bin lira olması işitilmemiş bir şey değildir. Fakat kazançtan ziyade haritada zarar yazar. Hepsini göze aldırmalı. Bizim Divrikli Ali banker oldu, ama çoğu da battı. Oğlunuz Eski Borçlar üzerine mi muamele edecek? «Suret» mi kıracak? «Hava» mı oynayacak?

Bu suallerin karşısında Zehra Hanım, kötü kötü düşündü. Oğlunun ne koz kıracağını bilmiyordu. «Hava oyunu»nun pek tehlikeli olduğunu çok defa işitmişti. Fakat ne olduğunu hiç bilmiyordu. Hava ile nasıl oynadığını zihni kavrayamamıştı.

Bu ehemmiyetli işi imama, muhtarlara danıştı. Ama işine yarayacak bir cevap alamadı. Birçok geceler uykusu kaçtı. Sonunda oğlunun inatçı sözlerinden bitkin bir hale geldi. Bir gün anası, kız kardeşi, Kenan, üçü birlikte bankaya gittiler. Yatırılmış paradan yüz

---

(1) Paralara el koymanın.

(2) Yalan.

lira kaldırdılar... Kenan paraları cebine indirdi. Kadıköyü'nde metresinin sıcak döşeğinde faiz getirmeye yatırdı. Bu folluğun ateşiyle liralar bir buçuk ayda tamamıyla eridi. Oğlu bir gün çok telaşlı annesinin yanına geldi. İşin hiç umulmadık bir aksiliğe uğradığını yana yakıla anlattıktan sonra yüz lira daha verilmezse eski yüz liranın da yanmak tehlikesinde kaldığını söyledi. Yeni para eski parayı kurtardıktan başka üstelik çok fazla bir kâr bırakacaktı. Bütün fondolar[1] birdenbire düşmüş olduğundan yakında mutlaka olacak yükselmede şimdiki inmeden büyük kâr çıkacaktı. Evde kıyamet koptu. Zehra Hanım'ı 'selamen kavlen'in rüzgârı örseledi. Kadın ayıldı, bayıldı. Birkaç saat sonra hiçbir tarafı tutmadı.

Kurşunlar döküldü. Nefesler edildi. Namiye'nin gözleri bütün bütün şaşılaştı. 'Fondo' ne demekti? Canlı mı, cansız mı? Yenir mi, yenmez mi? Bu, nerede ve nasıl iner çıkardı? Zehra Hanım kârdan vazgeçti, şu yüz lira yine yerine konulabileydi. Bu fondolar gelinlik sakat kıza acımazlar mıydı acaba? Bunun için kimlere yalvarmalı? Hangi sözü geçer kimselerin iltimasına başvurmalı? Fondoların insafsız ağızları eskisini kusturmak için oraya tekrar atılacak yüz lirayı da yutacağa benziyordu.

İlk zarardan bütün emniyeti kırılmış olan annesini ikinci defa inandırmak işi çok zorlukla üç gün üç gece sürdü. Bu zorlu çekişmeden iki taraf da yorgun düştü. Sonunda «çivi çiviyi söker» sözünün kerametindeki ümide düşürerek ilk yüz lirayı kurtarmak için bankadan bir o kadar daha para alınmaya karar verildi ve alındı. Fakat hanıma yeniden şüphe geldi. Bu defa paraları oğlunun eline hemen veremedi. Söz teminatını yeter bulmuyordu. Bu ikinci çekişme daha yanık oldu. Sokaklarda bağrışa çağrışa eve döndüler.

Kenan, annesinin bu son emniyetini kazanıncaya kadar gece saat alaturka ikiyi buldu. Cebine para girdikten sonra bu âşık için sevgilisinin yanından başka bir yerde beş dakika olsun durmak mümkün değildi. Sokağa fırladı, Köprü'ye indi. Kadıköyü'nün son vapu-

---

(1) Değerli kâğıtlar; borsa senetleri.

ru gitmişti. Üç günlük ayrılığın verdiği bir sevda susuzluğu ile yanan Kenan, karşıya geçmek için bir balon bulsa binecekti. Sonunda bir sandal yakaladı. Kadıköyü'ne kendini dar attı. «Semt-i dildara»[1] yollandı. Saat dört buçuğa geliyordu.

Eve çıkan yokuşu tırmanmakta iken Vuslat'ın yatak odasını gördü. Pencerelerden birinin pancuru açık, istoru inikti. Işığın kuvvetinden konsolun üzerinde çifte lamba yandığını anladı: Üç günlük yokluğundan dolayı sevgilisi kim bilir ne meraklara, heyecanlara, kötü fikirlere düşmüştü. Şimdi onun nasıl hatırını alacaktı, onu nasıl sevindirebilecekti. Hasret içindeki kaygılı bakışları ile Vuslat'ın gölgesini arıyordu. Pencerenin önünden bir karaltı geçti. Fakat bunda bir kadının vücudunun latif girinti ve çıkıntıları görünmüyordu. Gölge iri, kalın, kaba idi. Bu gölge o kadar büyümüştü ki, baş yoktu, pencerenin üst sövesinin üstünde kalmıştı. Yalnız gövde gördü.

Vuslat'ın gölgesi lambalar ile kendi arasındaki uzaklıktan dolayı mı perdede gösterdiği vücudun asıl şeklini bu kadar büyülterek bozmuştu? Gölgenin çabuk geçmesinden bunu iyice anlayamadı. Fakat Kenan'ın içine kurt düştü. Pencereyi daha iyi gözleyebilecek bir yere geçti. Ayaklarının uçları üzerinde yükselerek bekledi. Bu yorucu halde on dakika, bir çeyrek durdu. Bir şey göremedi. Bu gölgenin Vuslat'tan başka birinin olamayacağına kalbini inandırmak için sebepler ararken istor üzerinde birdenbire bir gölge daha göründü. Bu, tam Vuslat'ın gölgesi idi. Onun, ezbere resmini çizecek kadar vücudunun hatlarını tanırdı.

Vuslat, istoru sürdü, ufak bir tıkırtı ile pancurun iki kanadını birbiri üzerine kapadı. Şimdi bu iki gölge arasındaki şekil farkı söz götürmez bir açıklıkta idi. Kenan'ı çok rahatsız eden bir heyecan aldı. Kıskançlığın cızlatıcı ilk ateşleri damarlarına yayılıverdi. Bu korkunç şüphe ile geceyi o evde geçirmeye kendinde tahammül, kuvvet bulamıyor, işin hakikatine mutlaka ermek istiyordu. Fakat bunu nasıl yapacaktı? Duvara dayandı, düşünmeye daldı.

---

(1) Sevgilisinin semtine.

Pancur kapandı, ışık kesildi. Bu çeşitli gölgeleri meydana getiren iki vücut şimdi belki de beraber döşeğe giriyorlardı. Bu erkek, bu rakip kim olabilirdi. Sade bir zampara mı?

Birdenbire Kenan'ın aklına Didar Bey geldi. Uncu Ahmet'in evinde onu gördüğü geceki hatıralarını karıştırdı. O vücutla bu gölge arasında mukayeseler yapmaya, benzerlikler bulmaya başladı. Bir şüphe kıvılcımından başlayan bu ateş düşündükçe kalbini sarıyordu. Sokağın duvar kenarlarında, bastığı yerleri fark etmeden geziniyor, arada bir eve bakıyordu. Ev, gecenin gittikçe artan ağırlığı içinde karanlık, kara, sessiz uyuyordu. Gönlünde bir cehennem tutuşturan gölgeleri tek bir vücut olarak döşekte nasıl yakalayacaktı? Buna bir yol bulamazsa çıldıracaktı.

Bir hırsız gibi duvarlardan, pencerelerden aşarak eve girmeye karar verdi. Evdekileri habersizce bastırmak için derin uyku saatini bekledi. Saat ilerlemiyor, sokakta bekçilerin, polislerin şüphelerini çekmekten de korkuyordu. Dayanılmaz heyecanlar içinde birçok sokakları dolaştı. Bir buçuk saat kadar geçti.

Evin önüne geldi. Bahçe duvarı, tırmanmakla, sıçramakla üstü tutulabilecek, çıkılabilecek kadar alçak değildi.

İçeri girebilecek uygun bir yer aradı. Sokağı boylu boyunca gözden geçirdi. Kimse yoktu. Komşunun üstü demir parmaklıklı alçak duvarına çıktı. Demir çubuklara sarıldı. Ayaklarını dayayacak yer buldu. Oradan kendi bahçelerine aştı. Evin her tarafı kapalıydı. Alt kat pencerelerin demir parmaklıklarından içeri girmeye imkân göremedi. Bir kümesin etrafında dolaşan sansar gibi sessizce evin etrafını birkaç kere dolaştı. Sonunda birinci kat helalarının penceresini gözüne kestirdi. Fındık dalından yapılma bahçe sandalyelerini topladı. Piramit yapar gibi birbirinin üzerine yığdı. Vücudunu tarta tarta üzerlerine çıktı. Pencerenin önüne çömeldi, evvela ayaklarını uzatarak içeri atladı. Usulca kapıyı açtı. Tahtaları gıcırdatmamak için pek dikkatli, yavaş yavaş, hafif adımlarla yürüdü. Cabir'in odasının önünden geçti, merdiveni çıktı. El yordamıyla duvarları bularak Vuslat'ın kapısı önüne geldi.

Odanın pencereleri dışarıdan atlanamayacak bir yükseklikte idi. İçerideki zampara için kapıdan başka kaçacak yer yoktu. Mutlaka yakalayacaktı.

Kenan'ın ıstırabı arttı. Kulağını kapı anahtarına verdi. Kendi yüreğinin gümbürtüsünden başka şey duyamadı. Kapıya yumruğu ile birbiri ardınca birkaç defa vurdu. Bekledi. Bekledi. Çok geçmedi, içeriden Vuslat'ın baygın baygın sesi geldi:

— Kimdir o?

— Aç!

Karı, âşığının sesini tanıyarak:

— Kenan... Sen misin?

— Benim. Aç.

— Çıldırdın mı ayol? Bu vakit?

— Onun gibi bir şey...

— Sokak kapısını çalmadan eve nasıl girdin?

— Aç, anlatırım.

Cevap kesildi. İçeride pek telaşlı bir konuşma mırıltısı var gibiydi.

Kenan yumruklayarak:

— Aç, emrini tekrar etti.

Bu sefer cevap vermedi. Şüphesi arttıkça Kenan'ın kalbindeki heyecan her tarafına yayılarak bütün vücudunu korkunç bir zelzele ile sarsıyordu. Delikanlının vücudundaki titremeler, yumruğunun ucuna toplanmış gibi sürekli bir elektrik titremesine benzer kısık sık vuruşlarla kapının üzerinde trampet çalıyor ve her vuruşa bir «Aç!» bağırışı çabuk bir söylenişle katılıyordu.

Felakete uğramış âşık o kadar sinirlendi ki, içeride çare arayarak yapılan ince bir konuşmayı kendisinin gürültüsünden işitemiyordu. Uzun dakikalar geçti, sonunda Vuslat öfke ve heyecanını gizlemeye uğraşır bir sesle yeniden cevap verdi:

— Ne oluyorsun? Uyku sersemliğiyle tersim döndü. Kandil sönmüş. Oda zifiri karanlık. Kibriti bulamıyorum.

— Sen kapıyı aç, bende kibrit var.

— Kapıyı yordamlıyorum... Azıcık dur, sersemliğim geçsin. Kendimi toplayayım.

Karı, uyku sersemliğini geçirmek bahanesiyle bir iki dakika daha kazandı. Kenan faydasızlığını görerek trampeti kesti. Şimdi kapıyı tekmelemeyi düşünüyordu.

Başlamazdan evvel sordu:

— Kapıyı açmayacak mısın?

— Niçin açmayayım canım? İlahi Kenan, kahrol. Aklımı aldın, beni divaneye çevirdin. Dur açıyorum.

Kenan, rakibinin karanlıktan istifade ederek sıvışmasını düşünüp şamalı[1] küçük kibrit kutusunu çıkardı. Etrafını görebilmek için bir tane çaktı. Oda kapısı açıldı. İçerisi sahiden de karanlıktı. Odaya girinceye kadar kibrit ufaldı, parmaklarının uçlarına yaklaşmaya başladı. Üflemeye mecbur oldu. Bir şey seçemedi. Fakat içeriye adımını ilk atışında kapıyı kilitledi. Anahtarı cebine attı. Artık içeriden kimsenin dışarıya çıkması mümkün değildi. Bu emniyete erdikten sonra bir kibrit daha çaktı.

Vuslat biraz telaşla:

— Kandili yak, soyun. Dışarı çıkacaksan çık... Ben duramayacağım, yatacağım. Uyku gözlerimden akıyor. Bu gece seni ağırlayacak halim yok.

Kenan, odanın her tarafını gözleriyle araştırarak:

— Kandili değil, lambayı yakacağım. İçimde büyük bir sıkıntı var. Dışarı çıkmaya ihtiyacım yok.

— Aman, ne istersen yap, infialiyle[2] Vuslat karyolaya girdi, yorganı çekti.

Kenan, lambayı yaktı. Odanın köşe bucağı birden aydınlandı.

Şimdi şaşkın âşık, burnundan soluyarak içeride bir zampara arıyordu. Şaşkın bir dikkat ile gözlerini her tarafa dolaştırdı. Kimse yoktu. Aynalı dolabı açtı. Asılı elbiselerin aralarını karıştırdı. Perdeleri birer birer kaldırdı silkti. Gölge sahibini bulamadı.

Odanın dış yüzünde pencerelerin arasındaki silme pervazına basıp pancurlara tutunarak bir adam dura-

---

(1) Çöpleri muma batırılarak yapılmış.

(2) Gücenikliğiyle.

bilirdi. Camı sürdü, pancurların kanatlarını açtı. Ta saçaklara kadar kaplamaları inceden inceye gözden geçirdi. Aradığını göremedi.

O dakikaya kadar uyku sersemliği rolü oynayan Vuslat döşeği içinde dikildi. Alaylı, alıngan bir sesle sordu:

— Ne arıyorsun beyefendi?

— Hiç...

— Nasıl hiç? Perdelere varıncaya kadar silkiyorsunuz. Aradığınız şey bir tahtakurusu bile olsaydı yere düşerdi.

Kadının üzerinde ince keten gecelik gömleğinden başka bir şey yoktu. Fistoların arasından çıplak ense, göğüs, kollar öyle dayanılmaz bir letafetle Kenan'ın dudaklarını öpmeye çağırıyordu ki, delikanlı o anda tehlikesinden kaçmak istediği aşk şeytanının önünde bir lütuf dileyici, bir şaşkın ibadetçi gibi gevşedi, süzüldü, bitti, eridi. Vuslat tesirini anladı. Ofkeden gül gül olmuş çehresinde dolaşan alaylı bir gülümseme ile dağınık saçlarının arasında gözlerini büzüştürerek:

— Kenan ne arıyorsun, doğru söyle?

Kenan Bey, metresinin küskünlüğündeki her vakitki şiddetini bildiğinden bu küçük suale en doğru cevap verilmeden o gece dargınlığının yatıştırılmayacağını anlamıştı. Onun için boş yere tevile[1] sapmadan cevap verdi:

— Bu gece sokaktan gelirken odanın penceresinde bir erkek gölge gördüm de...

— Tuhaf şey... Demek gölgelerin erkeği, dişisi de olurmuş. Bilmiyordum. Ey, sonra?

— Sonra birdenbire üzerime bir çılgınlık geldi.

— Bu çılgınlığı bana karşı her türlü hakarette bulunmak için mazeret mi sayıyorsun? Ayrıldığın hanımın tahkirleri daha kulaklarımda çınlıyor. Ben tahammül ettikçe sen kameti[2] artırıyorsun? İki üç gecedir nerede idin beyefendi?

---

(1) Sözü çevirme; yalana sapma.

(2) Herkesin işitebileceği sesle bağırmak.

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır sözüne uygun olarak Vuslat açtı ağzını, yumdu gözünü; o kadar taştı, döküldü ki, Kenan, küçüldü küçüldü ve suçlu çıktı.

Sonunda yatağa girdiler. İki vücudun sıcaklığının birleşmesi kavga kızgınlığına üstün geldi. Her küskünlüğü unuttular. Vuslat uyur gibi yapıyordu, fakat onun damarlarında şiddetli bir vuruş, kalbinde büyük bir sıkıntı vardı. Kenan bunu pek fark edemiyordu. Sevgilisini haksız yere ağır bir suçla kabahatlendirdiğinden dolayı utanıyordu. Sinirleri çok sarsılmış olduğundan o da derin uyuyamıyor, uyku ile uyanıklık arası dinlenmeye uğraşıyordu. Birdenbire kulağına hafif hafif tahta testereleniyor gibi bir ses geldi. Dinledi. Bu, bir insanın ince uyku horultusuna benziyordu. Hırıltı evden mi, bahçeden mi, sokaktan mı geliyordu? Bunu anlamaya çalışırken horultu büyüdü. Döşeğin içinde yarı kalktı. Vuslat'a baktı. Onun böyle fena âdeti yoktu. O latif, hafif nefeslerle mışıl mışıl uyuyordu. Fakat Kenan kadının vücuduna bir el dolaştırsaydı, bütün bedeninde bir ürperme gezindiğini fark ederdi.

Az zamanda bu boğaz sesi öyle ağırlaştı ve kulak rahatsız edecek hale geldi ki, bunun uyku horultusu olduğuna Kenan'ın hiç şüphesi kalmadı. Hem pek yakından, kulağı dibinden geliyordu. Şaşırdı. Adeta korktu. Gözlere görünmeden, yatak odasında Vuslat'la kendi arasında böyle kim horlayabilirdi? Döşeği içinde oturdu. Şaşkınlık ve korku ile dinliyordu. Bu bir kulak yanılması mı idi? Hakikati anlamak için Vuslat'ı dürttü. Kadın uyanmamak istedi. Fakat Kenan bir sinir nöbeti ile tartaklamaya başladı.

Vuslat, uykusu bozulmuş bir habersiz öfkesiyle gözlerini açarak bağırdı:

— Ne var canım?

— Bu horultu nedir?

Vuslat, o ana kadar hiçbir şey işitmemiş gibi bir yapmacıkla başını kaldırdı. Bir zaman dinledikten sonra:

— Elinin körü, cevabım verdi yine yattı.

Kenan'ın öfkesi şimdi şaşkınlığım bastırarak:

— Elinin körü benim sorduğuma cevap olamaz. Kim horluyor, nerede horluyor? Söylemelisin.

Vuslat var avazıyla:

— Tatlı uykulardan uyanıp beyefendinin sorduklarına cevap vermeli. Nedir bu elinden çektiğim. Âlemin gece horultularından da mı beni mesul edeceksin? Cabir'in yattığı yerde tahtakurusu ziyade çıkıyormuş. Bu gece altımızdaki odaya geçtiler, o horluyor.

Kadının böyle haykırması horlayanın uykusunu hafifletti. Horultu inceldi, fakat kesilmedi.

Kenan:

— Horultu varken uyuyamam. Çok sinirime dokunur. Cabir'i uyandıralım, hırıltıyı kessin.

— Herif akşamdan kim bilir kaç okka rakı içti. O şimdi kütük kesilmiştir. Kolay uyanır mı?

— Kolay, zor... Mutlaka uyandırmalıyız.

— Beni rahat bırak Allah aşkına... Uyandırmak istiyorsan kendin git. Benim onu ayıltabilecek kadar kuvvetli tekmem yok.

Kenan'ın vücudunda büyük bir yorgunluk, hemen hiç kımıldanma kuvveti olmayan bir halsizlik vardı. Aşağı kadar inmeye üşeniyordu. Döşeğe tekrar uzandı. Fakat bir müddet sonra horultu yavaş yavaş dayanılmaz bir kreşendo[1] ile o kadar büyüdü ki, akordu bozuk bir orgun rahatsız edici sedasını aldı. Kenan'ın sinirleri fena halde bozuldu. Dayanılacak gibi değildi. Döşeği içinde yine doğruldu. Gidip Cabir'i dövmek istiyordu. Dikkat etti. Tuhaf şey! Horultu aşağıdan değil kendi odalarından, hemen karyolanın altından geliyor gibiydi. Bu horultu akşam gördüğü gölge muammasının arkası mı idi? Hemen döşekten fırladı. Aynanın önünden lambayı kaptı. Demir karyolanın etekliğini kaldırdı. Altına baktı. İç donu ve ten fanilasıyla iri bir erkek arka üstü uzanmış, Hıristiyan ölüsü gibi kollarını göğsü üzerine kavuşturmuş, odanın camlarını titretecek bir şiddetle hâlâ horluyordu.

Kenan öyle bir acı şaşkınlık içinde kaldı ki, az daha elinden lambayı düşürecekti. Sendeleyerek yürüdü.

---

(1) Yavaş yavaş artan şiddet.

Onu yerine bıraktı. Birdenbire uğradığı acının fazlalığıyla kendini fırtına ortasında çalkalanan bir vapur kamarasında sandı. Başının üzerinde tavan dönüyor, etrafındaki bütün eşya dans ediyordu. Tutunacak yer aradı. Ayağının altındaki halı bulantı getirecek bir salıntı ile sanki kabarıp kabarıp iniyordu.

Kendi hususi evinde imiş gibi iç donuna, fanilasına kadar soyunup dökünerek derin, rahat bir uyku ile karyolasının altında horlaya horlaya uyuyan bu laubali zamparanın beyni ortasına bir tekme indirmek için Kenan saldırdığı sırada Vuslat, döşekten hemen kendini attı. Dağınık saçları, baygın gözleriyle bir yalvarma halini alarak kollarını açtı. Vücudunu, uyuyanı korumak için siper etti. Âşığına yalvardı:

— Aman Kenan, uyandırma.

Bu küstahça yalvarış karşısında Kenan'ın nefesi sıklaştı. Gözleri karardı. Sevgilisini savurup önünden atmak istedi. Fakat karı, en tatlı, en ruha işleyen yalvarıcı sesi ile dedi ki:

— Uyandırma Kenan... Senin hayatından korktuğum için söylüyorum. Bu herifin iki katli[1] var.

— İyi ya, bir de beni öldürür, üç olur.

— Yok... Yok... Allah göstermesin. Akşamdan çok işret etti. Şimdi onu tekme ile uyandırırsan rakı başına vurur, bir yumrukta seni öldürür. Görmüyor musun, izbandut gibi...

— Demek benim olmadığım gecelerde sen böyle haydutlarla işret edip sonra koyunlarına giriyorsun?

— Ben felakete mahkûm bir zavallıyım. Hakikati sana bütün acıklı açıklığıyla anlatsam, biliyorum inanmayacaksın.

— Bu korkunç hıyanetinin böyle yalvarır gibi aldatmacalarla örtülmesi ihtimali yoktur. Hangi hakikati söyleyeceksin? Şu meydanda görülenden daha tesirli hakikat olur mu? Kimi inandıracaksın?

— İnanma... İnanma... Giyin, çık git. Beni ebediyen terk ederek git. Tek bu gece senin hayatın kurtul-

---

(1) Öldürüsü; cinayeti.

sun, şu saatte bana ondan başka bir şey lazım değil... Tehlike büyüktür, bilmiyorsun.

— Bu alçaklığın bilinmeyecek neresi var?

— Bu yatan benim eski belalım Didar'dır.

— Evet, o murdar olduğunu anladım.

— Bizim gibi kadınların geçmiş hayatları, hallerini gelecek zamanlarını karartacak her gün yeni felaketler, tehlikeler doğurur. Senden evvel Didar'la yaşıyordum. Beni zorla hükmü altına almıştı. Seninle tanışmadan çekindiğim, korktuğum hep bu uğursuzun belası yüzündendi. Bu tehlikeyi şu saate kadar zor idare ettim. Seni fena halde kıskanıyordu. «Ara sıra Vuslat beni kabul etmezse yeni dostu Kenan'a mutlaka kıyacağım» tehdidi ile bana geçenlerde haber gönderdi. Aklım başımdan gitti. Bu zıpır herif dediğini yapar mı yapar. Bunu iyice biliyorum. Bu haberden beri türlü korkunç endişelerle bunalıyordum. Nihayet bu akşam içip içip gelmiş, kapımın önünde naralar atmaya başladı. Belayı defetmek için içeri almaya mecbur oldum. Sızdırmak için içirdim içirdim, nihayet zıbardı. Felakete bak ki, bu gece hiç olmayan saatte sen geldin. İşte korktuğuma uğradım. Senin üzerine böyle adi bir herif sevebileceğime ihtimal verilir mi? Serveti yok ki, parasına tamah edeyim. Bu apaşikâre bir hakikat... Fakat işin içyüzüne insaflıca bakılmazsa görünüşte en büyük kabahatli ben oluyorum. Sözlerime inanmadığını gözlerinde okuyorum. İnanmayacağını da biliyorum. İşimizin en zor tarafı bu değil mi? En büyük hakikatler bizim ağzımızdan çıkınca doğruluğunu kaybeder. En alçak yalanlar şekline girer. Geçirdiğimiz muhabbetin son saati bir cinayetle lekelenmesin. Sağ olduğunu bileyim. Bu teselli bana bütün ömrümce yeter.

— Bu söylediklerin doğruysa olup biteni bana evvelce bildireydin, bu belalı herifin şerrinden kurtulmak için bir çare düşünemez mi idik?

— Senin bazı çılgınlıklara kalkacağını bildiğim için birçok tehlikeler görerek sustum.

— Şimdi daha iyi mi oldu? Bu gece onu da, seni de geberteceğim. Hani benim revolverim.

Dolaba koşar, fakat silahı yerinde bulamaz.

— Revolverimi saklamışsın.

— Sakladım... Katil mi olacaksın?

— Böyle yaşamadansa katillik saadet sayılır. Ben bu odanın kapısına geldiğim zaman bu herifin koynunda yatıyordun. Sonra melunu karyolanın altına tıktın. Midesindeki ispirtonun kuvveti, bulunduğu yerin tehlikesine üstün geldi. Herif sızarak horlamaya başladı. Foyanız meydana çıktı. Kısa bir an içinde bu tehlikeye karşı bütün tedbirleri almak için kafada kuvvet, aklında çare bularak revolveri sakladın değil mi? Bırak menhusu tekmelerimle geberteceğim.

Kenan olanca kudurgan şiddetiyle Vuslat'ı odanın bir köşesine fırlattıktan sonra, karyola altında uyuyanın göğsüne, kafasına, durmadan tekmeler indirmeye başlar. Birkaç vuruştan sonrá horultu kesilir. Herif yılan gibi süzülerek yataklığın alt ucundan dışarı fırlar. Boşalan karyolanın altına hâlâ tekmeler yağdırmakta olan Kenan'ın üzerine ansızın atılır. Gırtlak gırtlağa gelirler. Tehlikenin korkunçluğunu gören Vuslat, kilitli oda kapısının anahtarı üzerinden alınmış olduğunu bildiği için hemen koşar, Kenan'ın oraya buraya atılmış elbiselerinin ceplerini arar, anahtarı bulur, kapıyı açar. Kenan'ın vücut ve bünyece hafifliği, Didar'ın sağlam vücudu ve kuvvetiyle ölçülemeyeceğinden avurduna ve kafasına yediği bir iki kuvvetli yumruktan sonra zavallı iyiden iyiye sersemler. Didar Bey, çelimsiz rakibinin iki kolunu arkasına çevirerek nasırlı demir parmaklarının arasında kelepçelenmiş gibi sımsıkı tutar. Hiçbir söz söylemeden kakıştırarak sofaya çıkarır. Balya götürür gibi merdivenleri indirir. Bu nezaketsiz uğurlama bahçenin dış kapısına kadar sürer. Orada Kenan'ı bir yığıntı halinde sokağa fırlattıktan sonra kapıyı kapar. Vuslat'ın talihsiz tutkunu Karagöz'ün Kanlı Nigâr oyunundaki soygun zamparalar gibi gecelik kıyafetiyle sersem, dayak yemiş, aklını kaybetmiş bir halde sokak ortasında kalır. Fakat bu felaket gecesini orospuluğunun bütün ustalığıyla idare eden Vuslat, zavallı âşığının sokaktaki çıplaklığı rezaletini düşünerek elbiselerini toplar, büyük bir lütuf olarak bahçe duvarından önüne attırır.

Medeniyetin tuvalet eşyası adına icat ettiği bütün süslenme vasıtalarının en incelerini tatbik ederek endam aynaları önünde saatlerce vakit geçirerek giyinmeye alışmış olan Kenan, elbiselerini tozların içinden alır, birer birer silkip üfleyerek vücuduna geçirir. El yordamı ile kıravatını bağlar. Fesini, çoraplarını, iskarpinlerini, bastonunu, her şeyini bulur, fakat ceplerini yoklayınca, sekiz günden beri türlü gaddarca hileler ile anasından sızdırmış olduğu yüz liranın yerinde yeller estiğini büyük bir kederle görür.

2

DETERMİNİZM[1] VE VİCDAN MAZERETİ

Kenan, dayağı yemiş, parasını çaldırmış, sevgilisinin yatağını kendisine üstün çıkan düşmanına kaptırmış, bayağıca kapı dışarı atılmıştı. Gönül yaralı, kafa bereli, biçare dertli etrafına bakındı, bakındı. Ortalık ağarıyordu. Şimdi bu talihsiz Mesut Bey nereye gidecek, bu hakareti nasıl kendine yedirebilecekti? Bir duvara dayandı. Gözlerini yumdu. Dünyayı görmemek, kendini unutmak, hiçbir şey hatırlamamak istiyor, kendi kendinden utanıyor, iğreniyordu. Fakat o dakikaya kadar adi benliği kendisine bu derece acı bir açlıkla hiçbir vakit görünmemişti. Bu kuvvetli unutma isteğine karşı bu hayat sapıklığının birçok safhaları sinema şeridi gibi gözlerinin önünden geçiyor, o saatteki ümitsizliğinin acılığını azaltmak için, eski hatıralarından avundurucu şeyler arıyor, bunlara sarılarak yaşamak cesaretini bulmak istiyordu.

Hiç düşünmeden bilinmez bir tarafa doğru yürümeye başladı. Fakat yürüdüğünü bilmiyordu. Beyninin çalışması ve emirleriyle vücudunun hareketleri arasında bir bağ kalmamış gibiydi. Kafa ile beden ayrı ayrı yaşıyorlardı. Vücuduna ağrıtıcı bir ameliyat yapılsa duymayacak kadar cismi uyuşmuştu.

Bazı bazı insan, acı bir dalgınlıkla derin, pek derin düşündüğü zaman sigaranın ateşli tarafını ağzına götürür, duymaz. Su diye hokkanın mürekkebini içer;

---

(1) Gerekircilik; her olayın, başka olayların nedeni olduğunu ileri süren düşünce.

çorabını eline, eldivenini ayağına geçirmeye uğraşır; kitap sanarak terliğini kütüphanesine koyar. İşte öyle olmuştu. Bütün zihin çalışmasını beyninde parlayan bir ateş, sanki hep oraya toplayarak erimiş bir hale gelmişti.

Bastığı yer neresidir bilmiyor, arzda[1] mı, havada mı gittiğini ayıramıyor, etrafını göremiyor, seçemiyor, bir boşluk içinde, maksatsız, sonu gelmez, belirsiz bir gidişle yürüyordu. Gitti, gitti, gitti. Kendini Fenerbahçe taraflarında kıyıda buldu. Etrafını tanımaya uğraşıyor, burası kendine hiç görmediği bir çöl gibi geliyordu. Ayakları artık gitmiyordu. Hemen suların içinde bir kayanın üzerine kendini salıverdi. Yığılakaldı. Yorgunluğunu, dermansızlığını biraz anladı. Dayağı yerken acısını pek o kadar duymamıştı. Şimdi omuzlarında, belinde, kalçasında ağrılar duyuyordu. Sol şakağı gözüne doğru sızlıyordu. Ceketinin yan iç cebinden ufak fırçalı taraklı tuvalet aynasını çıkardı. Yüzüne baktı. Gözünün içine kadar sol şakağının mosmor çürümüş olduğunu gördü. Orada Didar Bey'in nasırlı koskoca yumruğunun izi koyu, iri leke halinde yer etmişti. Yüzünün sarılığından korktu. Deniz suyu ile yüzünü yıkadı. Mendiliyle çürüğünü ovuşturdu. Vuslat'ın sevgisinin yadigârı olan bu leke çıkmıyordu. Ovuşturdukça daha morarıyordu.

Güneş doğmuş, denizin lacivert atlas yüzüne altın parçalarla hareketli, ihtişamlı bir mozaik işliyordu.

Kenan, kalbindeki acı ateşini yatıştırmak için sabahın serin, okşayıcı rüzgârını yudum yudum içiyor, tabiat ressamımn mucize yaratan fırçasıyla yaldızladığı dalgacıkların parıltılar içindeki kaynaşmalarında gözlerine bir meşguliyet arıyordu. Yavaş yavaş gözleri uzaklara kaçtı. Marmara'nın bu cennet gibi havuzunda dolaştırırken sabahın hafif tülleri içinde yarı örtülü periler merkezi sanılacak bir letafet içinde Adaları gördü. En çok Heybeli'nin üzerinde gözleri süzüldü kaldı. Çam ormanlarından meydana gelen piramidi, bu koyu yeşilliğin tepesindeki Papaz Mektebi'ni, beyaz elbiseli bir güzel sevimliliğiyle gözüken Halki Palas'ı, iki tepe-

---

(1) Yerde.

nin arasına sokulmuş Ticaret Mektebi'ni açıkça seçti. Sonra ormanlar arasına sepilmiş ev yığıntılarına baktı. Ragıbe'nin balkonunu arıyordu. Bunu fark edemedi. Fakat eski karısının o saatte sütünü balkonda içmek âdetinde olduğunu biliyordu. Yerin uzaklığının gözlerinden sakladığı şeyi vicdanının gözleri birdenbire elemli, açık bir levha gibi önüne getirdi. Ragıbe, dağınık kara saçları, beyaz muslin gecelik elbibesi, omuzunda atkısıyla hasır koltuğa oturmuş küçük masanın üstündeki süt fincanına ince nazik parmaklarıyla dalgın dalgın bisküvisini batırıyor, elemli gözlerini ufuklarda dolaştırarak devası olmayan kalp yarasının sızılarını dindirmek için bir unutma çaresi aramakla oyalanıyordu. Kenan, Ragıbe'nin kendisini vazgeçilmez bir sevda ile sevdiğini, o çılgınlıklara bu aşkının itmesiyle atıldığını biliyordu. Şimdi orada balkonda eski karısıyla diz dize bulunsa, Kenan bahtiyar olabilecek miydi? Arada geçen bu hıyanetlerin, felaketlerin affedilmesi, büsbütün unutulması ihtimali var mıydı? Herhangi saat pişmanlıkla onun kollarına atılsa kabul olunacak mıydı? Ragıbe, kendinin o gece uğradığı bu aşağılık hali haber alsa, bilse ne diyecekti? Acıyacak mı, yoksa sevinecek miydi? Bu düşüncelerinin cevaplarını almak için önündeki hayalden levhada, karısının sevinçlerini gözlerinde okumaya uğraştı. Fakat Ragıbe'nin o eski, iri, kara, durgun, iyilik ister, sevdalı gözlerinde şimdi kendine karşı bir kin ateşinin parladığım gördü. Sonu gelmez bir baht kötülüğüyle karşı karşıya bıraktığı bu kadının, büyük bir aşkın küskünlüğe dönmüş coşkunluğu ile sanki dudakları kıpırdayarak, «Daha beter ol!.. O sualleri bana ne soruyorsun? Kalbine danış. Hâlâ gerçek bir pişmanlık göstererek, iyiliğe döndün mü? Hayır... Dayağı yedin, hakaretlerin, bayağılıkların en büyükleriyle kovuldun. Fakat hâlâ o karının sevdasından kurtuldun mu? Senin arsız, haysiyetsiz gönlün öyle değme hakaretler, köteklerle uslanmaz. Daha adamakıllı bir iyiliğe erecek kadar terbiye olmadın, daha ne dayaklar yiyeceksin, ne zilletler çekeceksin. Sen cezanı benim ahımdan bekleme. Cezanın sebebi kendi fena hareketlerindir. Sana fenalık başkasından gelmiyor, kendi kendine ediyorsun,» dediğini duyuyordu.

Kenan düşündü. Bu hakaret görmüş, sefil, alçak gönlü uğradığı felaketten uslanarak Vuslat'ın sevdası hastalığından kurtulabilmiş miydi? Bu suali kendi kendine sordu. Şimdi göğsünde eskisinden şiddetli bir ateş vardı. Bu hüsran ateşi Didar'ın kudurgan saldırmasına karşı parlamış şiddetli bir intikam duygusu olmaktan çok Vuslat'ı, kendinden baskın çıkmış olan rakibinin kolları arasına bırakmış olmasından ileri gelen yatışmak bilmez büyük bir kederdi.

Eski karısının bu gaipten gelen sitemlerinden ürktü. Geçmişini, şimdiki halini bir ölçtü, geleceğinin ne olabileceğini onunla bir kararlaştırdı, sonunun çok korkunç olacağını düşündü. Kendi kendinden korktu. Ragıbe'yi unutmuştu. Fakat şimdi Vuslat'sız nasıl yaşayacaktı?

Bazı insanların kalplerinde öyle tehlikeli, korkunç fakat olanca şiddetiyle ruhlarını sarmış, kökleşmiş büyük emeller olur ki, bunlardan kendilerini vazgeçirmek için verilen nasihatlerden küserler ve o gibilerden kaçarlar. İşte Kenan da bütün korkaklıklarını pek acı olarak yüzüne çarpan Ragıbe'nin hayalinden öyle korkarak kaçmak istedi.

Adaların görünüşleri, Heybeli'deki balkonun alçaklığını anlatan kuruntusu önünde duramadı.

Ufak bıyık fırçasıyla üstünü, fesini süpürdü. Deniz suyu ile tuvaletini yaptı. Saçlarını taradı. Gözü ağrıyormuş gibi mendiliyle şakağındaki çürüğü bağladı. Fenerbahçe'ye ayrılan demiryolunun otlar bürümüş demirleri üzerinden yola düzüldü.

Nereye gidiyordu. Daha nasıl davranacağını kestirememişti. Birbirine çok zıt duygular içinde idi. O, bir şeyden kaçıyor, başka bir şeye kavuşmak istiyor gibiydi. Arkada Ragıbe'nin, önde metresinin hayalleri arasında kalmıştı. İkisinin hatıra gelmesi başka başka acılıklarla beynini yakıyordu. İkisini de zihninden silmeye, bunların bütün hatırlattıkları şeyleri, her şeyi unutmaya çabalıyordu. Fakat bu çabalama yüzünden o hatıralar beyninde daha korkunç bir canlılık alıyordu. Unutmak için kafasını başka şeylerle uğraştırmaya çalıştı. Yolunun üstünde rastladığı evlerin bahçe parmaklıklarını birer birer saydı. Sonra demiryolunun

traverslerini hesapladı, yürüdü, yürüdü. Kızıltoprak'ı geçti. Kabristan'a geldi. Mezar taşlarını, servileri saymaya koyuldu. Bunlar birbirine pek karışmıştı. Doğru sayamıyordu. Bütün bu saydıklarından bir toplama yaptı. Traverslerin sayısı hepsinden üstün geldi.

Fakat bunların sayısı milyonlara da varsa beynindeki yakıcı düşünceleri gidermeye, kalbindeki büyük sıkıntıyı kovmaya yaramayacaktı. Unutamıyordu. Mezar taşlarını okumakla bir hayat felsefesi çıkarmaya çalıştı. Dünyanın hiçliğine, bütün sefaların, cefaların çabuk kaybolur birer serap olduğuna kendini inandırmak için ölümün bu numune tarlasındaki taşlardan, bu toprağa karışmış kimselerden ibret verici bir hikmet dersi çıkararak avunmaya uğraştı. Fakat olamadı. O yatanlar ölü idi, kendisi diri. Dirinin ölüye nispetinden[1] çıkarılan felsefeler elemini hafifletmeye iyi bir çare olamıyor, hiçbir şey hissetmemek için ölmek lazım geliyordu. Kenan, ölümü hiç sevmezdi. Onu hayat musibetlerinin son haddi sayar, karanlıkların karanlığı, bu yokluk felaketi karşısında her vakit titrerdi. Kuvveti arttı. Mezarlıkta duramadı. Haydarpaşa'ya doğru yürüdü. İskelede vapur gördü. Bir bilet aldı, hemen atladı. Ne yapacağını bilmiyordu. O günkü hareketleri ayaklarının önüne açılacak tesadüfe bağlıydı. Talih mıknatısı kendini nerelere çekecek, sürükleyecekti, bundan hiç haberi yoktu. Bütün hayat böyle değil miydi? «İrade-i cüziye»[2] üzerine söz söyleyen feylesoflara yumruklarını sıkarak sövdü. Böyle bir şey yoktu. Bu, kuru sıkı bir laftan başka bir şey değildi. Şimdi bütün inancıyla causalité[3] kanunundan başka şey kabul etmiyordu. Her şeyi tabiatın elinde bir oyuncak görüyor, maddi ve manevi çile çekmekle, nefis terbiyesiyle, birtakım faziletler kazanmakla insanların birçok kötü düşkünlüklerini iyileştirmek mümkün olduğunu iddia eden hakimlere,[4] büyük terbiyecilere bağırdı. Sonra kendi kendine şöyle düşündü.

---

(1) Burada: Karşılaştırılmasından.
(2) Küçük irade; insanın iradesi.
(3) Gerekircilik; nedensellik.
(4) Bilgelere.

«Öyledir de bu dünya niçin daha katiller, deliler, sinirliler, hainler, azgınlar, nefislerine düşkünlerle dolu bulunuyor? Ne kadar uğraşsanız bir tavuğu ördek yapamazsınız. O zavallı suya düşünce boğulur. Kimse yaradılışındaki hususiyetinden mesul olamaz. Her insanın aldığı terbiye mayasının, yapısının istidadı derecesinde oluyor. Bu terbiyeyi de siz yüksek fiyatla satıyorsunuz. Fakir olanlar bundan nasipsiz ve avare kalıyorlar. Fatalité[1] dediğiniz afet, insanların çoğu üzerinde bütün uğursuzluğu ile hüküm sürüyor. Evvela, fazilet ve terbiye almaya kabiliyetli bir yaratılışta doğmalı, sonra bunları dolduracak bir muhite düşmeli. Elinde bu iki tesadüfün beratı ile doğmayan çocukların halleri ne olacak? Okutma ve terbiyenin iyi tesirlerini kabul ediyorsunuz da, kötü örnekler ve alışkanlıklar içinde yaşayanların kötü tesirlerini neden tabii bulmuyor, bunların mazeretlerini kabul etmiyorsunuz? Ceza kanunlarının işlemesinde alimle cahil için bir fark gösterilmemiştir. Bilerek yapanla bilmeyerek yapan aynı maddenin hükmü ile cezalanıyorlar. Büyük medenilerin kanunlarında müsavat, adalet vardır. Fakat hiçbir zaman bir milyoner fırından ekmek çalmaz. Bu hırsızlığın cezalandırma maddesi açlara mahsus olarak yapılmış gibidir. Müsavat sözü üzerine kurulmuş görülen medeni kanunların birçok cezalarından bazı kimseler, mevki ve maaşı yüzünden muaf[2] yaşarlar. Çünkü onlar için o işi yaptırmaya zorlayan bir sebep yoktur. Terbiye ile bir kişi üzerindeki tesirin kuvvetini hafifletmeye, değiştirmeye uğraşmak, yani o kimseyi tesire karşı daha sağlamlandırmak bir nevi determinisme değil midir? Her meydana gelen şeyin, bir meydana getiriciden doğduğunu kabul ile birçok fenalıklara çare bulabilmek için şu iki şey arasındaki kuvvetleri, kanunları araştırma ihtiyacına deterministlikten başka mana verilebilir mi? Ne yana kıvransak bu tabiat kanununun içinden çıkamayız; bağlıyız. Bazı bilgi ve anlayışımızı bu bağları gevşetebilecek kuvvette görmek kuruntusuna kapılarak birçok noktalarda işlerimizi tayinde irademize sözümüz geçer, kendimizi serbest

(1) Alın yazısı; kader.
(2) Bağışık.

sanıyoruz. Felsefe fikirleri de, yelekler, yakalıklar gibi modaya bağlı olarak zaman zaman değişiyor. Şimdi determinizme karşı bir cereyan var. Bu asrın, akıllarının kütlesiyle övünen büyük kafalar, kendilerini tabiatın pençesinde zincirle bağlı esirler gibi görmekten sıkıldılar. İrade sahibi olduklarını ispata uğraşıyorlar. Gelecek asrın daha cevherli olmakla övünecek kafaları terakkiye, eskiyi yıkmakta görerek atalarına deha bakımından üstünlüklerini göstermek için onları yalancı çıkaracak yeni fikirler çıkaracaklar, bugünün felsefe yıkıntıları üzerine işitilmedik fikir yapıları kuracaklar, kendi cinslerine cüz-i irade imtiyazı dağıtmaya kalkışan zamanımızın cömert, muhterem feylesoflarının verdikleri bu serbestlikten bunalarak yine her yapılmışı bir yapana bağlayarak her kabahati insanlardan kaldırıp, tabiata yükletecekler, o zaman madamların fistanları ile beraber fikirler de değişecektir. Ben karımı boşadım. Çünkü ondan bıkmıştım. Vuslat'tan ayrılamıyorum, çünkü onu aman vermez bir sevgi ile seviyorum. Kalbimin eksilen tarafında Ragıbe, çoğalan tarafında metresim var. Şimdi bu azalma ile çoğalmanın yerlerini değiştirmek benim elimde mi? Bu benim irademi içinde bir hal mi? Benim az veya bütün irademi nerede? Tabiatta böyle kurtarıcı bir kuvvet varsa şimdi yardımıma niçin koşmuyor? Yaşama, baştan sona kadar birtakım isteklerin art arda gelişinden başka bir şey midir? Bu istekleri ortadan kaldır, başka ne kalır? O zaman ne için yaşamalı? Ahlakçılar, bu isteklerin içinde herkes gibi kendileri de bocaladıkları halde âleme bunlardan çekinme öğütleri vermeye uğraşırlar. İnsan bütün isteklerine nasıl hâkim olabilir?

«Bunların içinde bırakılacak veya biraz sonraya bırakılabilecekleri olduğu gibi, elde edilemediğinden dolayı insanı öldürenleri de vardır. En tatlıları ahlakın yasak ettikleridir. Nefislerini öldürmek için bazı insanlar tarikatlere giriyorlar, derviş oluyorlar, budalalaşıyorlar. Budala olmadan yapılabilecek şiddetli bir arzu bırakılır mı? Derviş, budalalaşmakla beraber, bu dünyadaki arzusunu, ahrette beş kat kazanmak tamahı ile vazgeçiyor. Nah sana guguk... Bu vazgeçmenin de dereceleri var. Dayanılamayacaklarını ne derviş ya-

pabilir, ne de şeyh... Sevda ümitsizliğine, kederine uğrayanlar tekkede mürit, manastırlara rahibe oluyorlar. Bütün ömürlerini Allah'a ibadet şeklinde sevgililerinin hayallerine tapınarak inleyip sızlamakla vakit geçiriyorlar. Tekkelere çekilmeye ne lüzum var? Bu dünya, budalalar, aptallarla dolu koca bir tekke, herkesin de taptığı aşk değil mi? Yalnız erenler, ermeyenler var. İsteğini elde edemeden ölenler, daha zavallı; istediklerine ererek gidenler daha az budala sayılabilirler. Bu iki türlünün hangisinden olmak kârlıdır? Bunu anlamak için bir şeyhten, bir moralistten cevap almaya ihtiyaç var mı? Ben, Vuslat'ı dünyada ondan başka bir şey göremeyecek bir şiddetle seviyorum. Bu sevgi beni dünyada ikiyüzlülükten başka bir şey olmayan umumi ahlak sınırından çıkarıyor. Günahsız karımı boşuyorum. Annemi, kız kardeşimi aldatıp dolandırıyorum. Onurumu tepeliyorum. Çünkü başka türlü yapmak elimde değil. Aşkım, zayıflığıma kat kat üstün. Bu sevdanın zoruna dayanabilecek bir yapıda olamamamın mesulü ben miyim? Bir adamı ateşe attıktan sonra 'neye yandım?' diye azarlamak uygun bir şey midir? Sade ben mi bu yaradılıştayım? Hemen herkesin içyüzü böyle değil midir? Hep bu acı halimiz ikiyüzlülükle örtülmüyor mu? Bu örtüyü kaldır, birbirimizden korkup kaçarız. İnsaniyet, ahlak, terbiye, saadet hep buna benzer, önümüzde böyle bir sürü kelimeler var. Hangi kitapta bunların doğru bir anlatılışına rastlayabilirsiniz? Herkes bunlara kendi çıkarına göre birer mana verir. İkiyüzlülük, sahtekârlık, cin gibi, damarlarımızı tutmuştur. Fransızca bir ahlak kitabında şu ibareyi okumuştum: «Le bonheur n'est que l'interét et l'interét est vil e tindigne» (Saadet, çıkardan başka bir şey değildir) Âlemi kandırmak isteyen şu garip sözün sahibi, acaba söylediğinin doğruluğuna kendi inanabilmiş midir? Bu nasıl felsefe? İnsanlar, saadeti layıksız bir şey sayarak ondan kaçsınlar, felaketi yükselme sebebi bilerek birbirlerini mi boğsunlar? Saadet, kaçınılması gereken adi bir şey ise, ahret için Allah'ın vaat ettiği cenneti ne oluyor? İnsanların bu sürekli çekişmesi ne içindir? Yaşama gidişinin varacağı nokta ne olabilir? Saadet nedir sualine karşı, dinci, kâfir feylesoflardan alacağınız cevap felaketleri karşısında böyle

titrersiniz. Herkes saadetin ne olduğunu kendisi bilir. Onu başkasından sormaya muhtaç olan adam mesut olmaya hak kazanmamış bir zavallıdır. Her istek, saadetin çekirdeği, onun oluşu da kendisidir. İsteklerin şeytancası da olurmuş. Olabilir. Şeytanı ben yaratmadım ya... Umumi ahlak çığırından aşan isteklere uymak ahlaksızlık imiş. İçimde doğan bir isteğin yapılmasına evvela ailem insanlarının, sonra komşularımın, sonra mahallelinin, sonra bütün şehrin, sonra tekmil insanlığın duygularına, çıkarlarına teker teker uygunluğunu düşünerek izinli olacaksam vay halime... Sonra aç, çıplak kalırım. Feylesoflar, hayat ihtiyaçlarını şöyle böyle yoluna koyduktan sonra bir ahlak gururu ile âleme ahlak dersi veriyorlar. Komşum, kendi çıkarını elde etmek için benim zarar görmem ihtimalini düşünüyor mu? İnsanlık her işinde başka birinin çıkarını veya zararını düşünecek, böyle bir düşünceyi vazife bilecek bir yükselmeye, bir terbiye ahengine erdi mi? Erebilecek mi? Yalnız dünyaya gözleri açık veya kapalı gelenler var. Açıkgözlüler, kapalıları bütün ahlak kitapları ile daha ziyade uyutmaya çalışıyorlar. Herkesin açıkgözlülüğü aynı derecede olsa umumi harbi siz o zaman görün. İnsanlığın geçirebildiği rahat saatleri çıkar ve saadet davasında beceriksiz olan ahmakların sayesindedir. Ben bunlardan biri olmak istemem. Başkasının haklarına riayet edilerek çıkarı hor görmek için umumi bir mukavele yapıldığını ve bunun bir mucize gibi olacak geçerliğinin mümkün olduğunu göreyim o zaman ben de bu Umumi Çıkar Muvazenesi[1] cemiyetine girerim. Ah, fakat hiçbir akıllı böyle bir çıkar muzavenesinin meydana gelmesi için aklının fazlasını akılca eksik olanlara dağıtamaz. Ey hükümetler, feylesoflar, bütün insan cemiyetleri, bütün idareler, okutmak ve talim ile akıl ve anlayışını artırmaya uğraştığınız bu insan yığınının arasındaki ahmakların sizlere ne kadar lazım olduğunu görünüz. Su katılmadık süt, çabuk bozulduğu gibi kafaca yükselmelerini zekâ ölçüsünün aynı derecesini gösteren kafalar da bir arada geçinemez. Dünyayı yaradan bu gerçeği bildiği

(1) Denge.

için insanları hep birden zeki veya hep ahmak yaratmamış. Yaratıkları arasına çeşit koymuş, fakat ne yazık ki ahmağı bol, akıllıyı az yaratmış. Bunda da büyük bir hikmet olsa gerek. Dünya işlerinin yürütülebilmesi için işte bunun lazım olduğunu bize yaradılış kanunu gösteriyor. Dünyaya gelenler erkek ve dişi olduğu gibi akıllı ve akılsız olacak, mutlaka aldatanlar, aldananlar bulunacak. Âlemin idaresi bu çeşit faturası üzerinde yürüyebilir. Aldatmaya bu kadar şiddetle lüzum olmasa, insanlık ta ilk zamanlarında, göçebe zamanlarındaki masallarını, batıl düşüncelerini sanki bir hazine mirası gibi yaldız kaplı kitaplar içinde büyük özentilerle saklayıp bu terakki zamanında, hâlâ mı hâlâ, bunların zihinler üzerindeki uyutucu tesirlerinden faydalar arayarak türlü çocukça bahanelerle sürüp gitmesine çabalar mı? İnsanlar, işte sizi size anlattım. Ben de sizden biriyim. Kendimi ayrı tutup kendi cinsimi ufak görmedim.

«Çoğunuzun kabahati odur ki fenalığı iyiliğe yaklaştırmaya uğraşarak kendinizi aldatarak işlersiniz. Bu aldatmak, aldanmak zorluğundan dolayı vicdanınızla karşı karşıya geldiğiniz zamanlarda bile yakayı kurtaramaz, kendi kendinizi aldatmaya uğraşırsınız. Bu insan makinesinin içinde iyiliklere ölçü olacak bir vicdan farz ediyorsunuz. Koyduğunuz bu bekçi oradan kaçırılan fenalıklara niçin göz yumuyor? Daha fenası, batıl davanızı yürütmek için onu çok defa yalancı şahitlik adiliğiyle ortaya çıkarıyorsunuz.

«Vicdan Allah vergisi midir, terbiye ile mi kazanılır, para ile mi satın alınır? Bana göre vicdan, bu geçim kavgası içinde en çok muvaffak olanlarda en az bulunur bir şeydir. Tabiatın bu akıl faturası çeşitleri arasında ben hangi sınıftanım? Adi ve aşağı bir derecede isem, herhalde doğmadan önce işlemiş olduğum suçların cezasını görmek için oraya atılmış değilim. Yüksek bir derecede bulunuyor isem, bu zekâ yüksekliğine iltimasla çıkmadım. Bunda benim hiçbir tesirim olmadı. Makine fena işlerse bana ne? Bu beni meydana getirene aittir. Bir insanın benliğini ona bir de nefis[1] kata-

(1) Bedensel istekler.

rak ikiye ayırmışlar, bu ikisi birbiriyle hiç aralıksız çekişme halindedir. Hıristiyanlığın üçlüğü gibi bu da birlik içinde bir ikiliktir. Bir vücutta melekle şeytanı bir arada toplamak istemişler, çünkü bir insan bütün bütün ya melek, yahut şeytan olamaz. O zaman yaradandan hakime kadar kimseye iş kalmaz. Öyle olsa o zaman ya büsbütün cennetin kapılarını kapamalı, ya cehennemin. Allah saklasın, o zaman dünyaya öyle biteviyelik gelir ki, can sıkıntısından hep ölürüz. Yaradılışın ezeli mantığı, cennet ile cehennemin kapılarını karşı karşıya açık bırakmaktır. Sefa sürmenin hikmeti bundadır. İnsanlığın zevkini, eğlencesini meydana getiren heyecanları, acıları, esefleri, sinirlilikleri, öfkeleri, coşkunlukları bize verenler iyilerden ziyade azgınlardır. Azgınsız yaşama şöyle dursun, bir tiyatro piyesi bile yazılamaz. Bunların var olmalarına bu kadar şiddetli bir ihtiyaç olmasa, Yaradan onları yaratır mıydı? Dünyada azgınların lazım olduğunu gösterişi saf bir insan duysa kim bilir bana ne kadar kızar, beni de onlardan biri sayar. Belki de öyleyim. Öyle de olsam bunda benim kabahatim ne? Yaradılışın hayır tepesinden şer uçurumuna doğru çeşit düzmek kanununun mazlum bir kurbanı sayılmaz mıyım? Bütün dinler, bütün felsefeler insanlara kendi cinslerinden olanla iyi geçinme öğüdünden geri durmazlar. Fakat sonra insanı nefis adıyla ikiye bölüp kendi kendine ayrılığa düşürerek kavga ettirirler. Nefsiyle geçinemeyen, kendi kendiyle hoş yaşayamayan bir insan başka bir insanla nasıl iyi geçinebilir? İnsanlar azgınlar olmasa rahat yaşanır diye kuruntu ederler. Onlara ne kadar ihtiyaçları olduğunu bilmezler. Bütün insanlar hak ve kanuna kuzu gibi boyun eğseler mahkemelere, hâkimlere lüzum kalır mı? Bu efendilerin geçimlerinin sebebi, her vakit aleyhlerine hüküm verdikleri bu azgınlardır.

«Azgınlardan bir dereceye kadar korunmak herkesin elindedir. Fakat bir insan nefsinin azgınlığından nereye kaçabilir? Demek herkeste nefis adı altında bir kötülük mayası var. Bir obur çok yediği, perhiz etmesi lazım bir hasta dayanamayarak perhizi bozduğu vakit kendilerine hiç kabahat bulmayarak nefislerine söverler. Onu aşağılatmak için de bir hakaret sıfatı eklemiş-

lerdir: Kör nefis. Onun körlüğü, sahibinin her günahı için bir kaçamak noktasıdır. Bu kör nefis her iyi adamda bulunur. Aşırı giden, her kötülüğü yapmak isteyen bir ahlaksızdır. Aynı insanın ikinci bir sureti olduğu için, insanla nefsi arasında bir tahtaperde var gibidir. Bütün kirlilikler bu perdenin öbür tarafına atılır. O zaman insanın içi biraz rahatlar. Gözlü bir adamın nefsi nasıl kör sayılabilir, anlaşılacak şey değil. Bir insan kötüyü niçin kendinin dışında aramalı? Günahının yükünü yükletmek için kendi içinde ikinci bir kimse icat eden adamın bu hareketi azgınlıktan başka bir şey midir? Nefsine böyle iftira eden bir insan başkasına neler yapmaz? İnsan dünyadan el ayak çekmiş bir derviş gibi şu koca kâinat içinde yalnız, tek başına da kalsa, yine dalaşmak için kendi kendine ikinci bir şahıs buluyor. Çünkü o çekişmeden duramaz. Çünkü o bir yaradılış sırrıdır ki, Yaradan bile kendine zıt iblisler, ortak koşanlar, firavunlar, kâfirler yaratmış. İnsanlar arasında tam bir kardeşlik kurmaya uğraşan akıllıların bu delice uğraşmaları ne kadar saçma, gülünç ve tabiata aykırıdır. Hiç olmayacak şey ama, bu istedikleri, Allah saklasın, bir gün ortaya çıksa, tekmil yarışmalar, çekemezlikler, hileler, kinler, küsmeler, saldırmalar, yani bütün hayat coşkunlukları birden duracağından bu dünya miskinhaneye döner. O zaman yine bu feylesoflar buna karşı bir çare olarak insanları ayrılıklara düşürmek, aralarında kin ve çekişme çıkarmak için kitaplar yazarlar. İnsanların eğlence için ortaya çıkardıkları tavla, iskambil, futbol ve bunun gibi oyunlarına bakınız. Hep hasımlaşma şeklindedir. Çünkü başka türlü tad alamazlar. İnsafsızlığı, insaf doğurur. Çünkü biri olmasa ötekinin varlığını düşünmenin imkânı yoktur. Bu tabiatlar faturası çeşitleri içinde, soğuktan titreyen komşusunun haline acıyarak yorganının yarısını kesip ona verecek merhametlilerin, lütuf sahiplerinin vücutları[1] lazım olduğu gibi o yarım yorganı çalacak insafsızlar da bulunmalıdır. Avrupa'nın en büyük ediplerinden biri, Victor Hugo, «Hiçbir şey yapmayıp miskin durmaktan ise fenalık etmek daha iyidir,» diyor. Çünkü bu, insanlık içinde bir hareket

(1) Var olmaları.

uyandıracak uğraşmadır. İyiliğin lazım olduğunu anlatan kötülüktür. Hareket, hareketi doğurur, bir çabalama meydana getirir. Birçok uykulu beyinler ister istemez uyanır. Onun için Ragıbe'nin bana revolver göstermesi, benim onu boşamam, Didar'ın beni dövmesi, hep bunlar şu miskince olan şark hayatımız içinde bir vaka, bir hareket, söylenip durulacak bir uğraşmadır. Bundan birçok dedikodular olur. Gazetecilere, hikâyecilere sermaye çıkar, okuyanlara güzel eğlence olur. Okurken kimi Ragıbe'ye acır, kimi Vuslat'tan nefret eder. Kimi bana kızar. Fakat boş oturmaktansa, kızmanın da büyük bir eğlence olduğunu bilmezler. Demek ben içtimai heyetimiz içinde bu kadar tesirler yapabilecek biriyim. Ama halka göre büyük bir azgınım. Sabahleyin evinden besmele ile çıkarak hiçbir tarafa sürtünmemek korku ve çekingenliğiyle işine gidip gelen kokmaz, bulaşmaz miskinlerden biri bulunsa idim, onlara daha faydalı mı olacaktım? Hayat ataklık ister, hırs ister, boğuşma ister. Boğuşmada ise iki taraf bulunmak lazımdır. Bir taraf adaletli, öteki taraf müzevir, yani biri haklı öteki haksız olacak. Müzevir tarafı ortadan kaldır, adaletli taraf rüzgâr ile mi güreşecek? Hep bunlar birer hakikat, fakat ben şimdi şiddetli bir küskünlük, büyük bir aşk, bir intikam arzusu ile cayır cayır yanıyorum. Ne yapacağım?»

Şu düşünceler bir felsefedir. Buna hayır denemez. Fakat Kenan, nefsi, vicdanı yan çizdikten sonra, manen kendini kurtarmak için bütün insanlığı batırıyor, kötülüğünü âleme yaymaya uğraşıyordu ki, bu da kendine bir nevi çıkar yol aramak demektir. Kenan'ın bu düşünceleri, doğru tarafları bulunsa da yanlışları çok, pek korkunç bir felsefe idi. Kuduz bir determinist kesilmişti. Her olan biteni, her işi bir sebep meydana getirir ve bu sebepleri hiç kimse her vakit kendine yararlı kılmak kuvvetinde olamaz. Bu sebepler, insanların değil, insanlar bunun pençesi altındadır. Bunun içinden çıkılamaz iddiasında idi. Her fikrin, her hareketin çıktığı yer, onu yapan organlar makinesinin tamamlık derecesi, zayıflık veya bozukluk nispeti ile iyice alakalıdır. Onun için kör veya az görür doğmuş adamlara «Siz niçin dünyayı herkes gibi tam bir aydınlıkla göre-

miyorsunuz?» diye sitem edilemeyeceği gibi, fena kafanın kötü işlerinden de sahibi mesul olamaz. Her ağaç yetiştiği toprağın kuvveti derecesine, gördüğü güneşe, aldığı havaya, cinsine, yaşına, sözün kısası hep bunlara göre yemiş verir fikrinde idi. Mesuliyeti kabul etmemek hususunda kendi havasına göre yaşayanlar için fena felsefe değil ama, asırlardan beri bir türlü çözülememiş olan bu determinizm işi, Kenan'ın şimdi kafasında toparlayıp anladığı kadar da açık ve sade değildi. Her dilde, sabır, ağır davranmak, dayanmak, sebat, dayanıklılık ve bunlara benzer birçok sözler vardır. Gösterdikleri şeyler olmasa bunlar ortaya çıkarılmaz idi. İnsan, yalnız çıkarı, sefası, saadeti arkasından koşan beyninin, heveslerinin emirlerine bağlı organik bir makine sayılsa bile, haz ve çıkarına hiç düşünmeden uyup da, bu yüzden ileride o çıkarın beş, on katını kaybettikten başka birçok sıkıntılara, yoksulluklara, felaketlere uğrayacağını büsbütün düşünemez de değildir. Bugün sürülecek sefanın yarın on kat cefası olur. Fakat ilerisini düşünerek bu teklifin önünden kaçanlar da bulunur. İnsan çıkarına düşkün ise evvela çıkarın ne olduğunu bilmeli, çıkar şeklindeki zararları bulmaya uğraşmalıdır. Beyinleri bu gibi ölçüp biçmeye müsait bulunmayan zavallılar, Kenan gibi determinizmin en keskin felsefe tellerinde ötemezler. Kötü ahlak herkesten çok sahibine zarar verir. İyi ahlaklı olmaya çabalamak da bir çıkar iktizasıdır. Tabiatın terbiye etmek kanunları, insanlarınkinden korkunçtur. Her fena kullanışın hastalıkla sona eren bir sonucu vardır. Tabiat hiç acımaz. Kendiyle zıt gitmekte inat edenleri çarpar, öldürür. Fazla yiyip içenlerin, şehvetine şiddetle düşkün olanların hayatlarına, hastalıklarına, ölümlerine bakınız; hep bunlar tesir ile eserin cilveleri, determinizm sonucudur.

3

KENAN'IN BİR SİNİR HALİ

Köprüye yanaşırken, vapurun ufak bir çarpışmayı andıran sarsıntısı, Kenan'ı alt kamaranın loş bir köşesinde dalmış olduğu bu felsefe düşünüşünden uyandırdı. Bu kısa deniz yolculuğu, hepsinden kurtulmak için bir oluktan akar gibi birbirine sıkışarak ağır ağır iskeleye dökülen insan akıntısı içine karıştı. Köprüye çıktı. Herkes birer semte koşuşuyordu. Kenan, ne tarafa yollanacaktı? Onun akıl pusulası belli bir taraf göstermiyordu. Bu determinist feylesof kendini kımıldatacak, çekecek sebeplerin kuvvetine kendini bırakarak durdu. Köprünün iki başına bakındı. Galata'ya mı, İstanbul'a mı? Hangi tarafa gidecekti? İki tarafın birini seçmek iradesi içinde değil miydi? Düşündü, omuz omuz çarpışarak iç düşüncelerini bozacak, acılı beynini sarsacak, kalabalık, gürültü harıltı istemiyordu. İstanbul tarafım uygun buldu ve kendi kendine:

«İşte, irade-i cüziye şeklinde bir sebep beni İstanbul'a çekiyor. Düşünülse her hareketin altında böyle sebepçikler gizlidir. Her işi, bir sebebin itmesiyle yaparız. Fakat bu sebepler çok defa göze görünmediği için kendimizi davranışlarımızda serbest sanırız. Mesela şimdi pantolonumun cebinde yirmi mecidiye var. Harcamak için bunlardan birini çıkarmak istiyorum. Bu yirmiden herhangi birini almak işinde istediğim gibi davranamaz mıyım? Öyle gibi görünür ama yine hür değilim. Elime ilk rastlayam, yani kolay çıkabileni alırım. Başka birini alır isem mutlaka bu ilk sebebi değiştirecek ondan daha kuvvetli ikinci bir sebep çıkmıştır. Ama bu sebepleri araştırmak çok kimsenin aklına gelmez. Her iş böyledir. Zavallı gözü bağlı insanlar bütün davranışlarında kendilerini irade sahibi sanırlar.»

Bu kaza[1] ve kader oyuncağı feylesof, adımlarını o aralık pek seçemediği sebeplerin ileri gütmesine kendini bırakarak yavaş yavaş Mahmutpaşa yokuşunu çıktı. Kulağına gelen seslerin, bütün gördüğü şeylerin, çeşitli yüzlerin zihninde izi kalmış eski sebepleri değiştirmekteki tesirleri çözmeye uğraşırken kendini Mahmutpaşa Camii'nin avlusunda buldu. Sıra kahvelerin önünde durdu. Ağaçların altı sulanmış, taflanların, şimşirlerin önlerine allı, yeşilli keçe parçaları serili tahta kanepeler konmuş, oraya buraya iskemleler atılmış, ortada yeşil bir türbe gibi duran şadırvan, iri taş sütunlu cami revakının arkasındaki ufak kareli demir parmaklıklı şark mabet mimarlığı nispetinde açılmış pencereler dikkatini çekti. Fransız hikâye yazarı meşhur Pierre Loti, Türk sevgisi ile ün salmış bu büyük adam çok defa burada oturmuş, Şark düşkünlüğünün verdiği bir araştırma ihtiyacı ile, zevk almak ve seyretmek ihtiyacı ile neler düşünmüş, ne güzellikler keşfetmiş, ne iç rahatlıkları, kendinden geçişlere düşmüştü? Beyoğlu'nun Petisan'larına, Tokatlıyan'larına, Perapalas'larına, Skteting'lerine[2] üstün çıkacak, görülecek, acaba ne gibi şeyler vardı?

Loti'nin düşüncesinin tadına vardığı şeyleri Kenan neye göremiyordu. Bunu anlamak istedi? Şalvarlı, poturlu, cüppeli, hırkalı, kostümlü, efendisinden, beyinden, kâtibinden, esnafından hamal camalına kadar karışık bu türlü kıyafette halkın arasına karıştı. Elindeki maşayı çalpara gibi şıkırdatan, kırmızı kuşaklı, kalıpsız fesli genç kahveci çırağının hususi bir makamla:

— Buyrrrun ağalar, beyler kahve sefasına, davetine uyarak gölgelenmiş kanepelerden birine oturdu. Çırak, sanatına mahsus bir eda ile boyun çarpıtıp gerdan kırarak sordu:

— Beyefendi ne gelsin?

— Şekerli kahve, nargile.

Kenan Loti'nin burada nargile içtiğini biliyordu. Bu İstanbul frengi,[3] Avrupa frenginin fikirlerini doğrultan, uyarıcı vasıtalarla beynini uyandırarak yahut

---

(1) Alın yazısı.

(2) Dönemin ünlü otel ve eğlence yerleri.

(3) Fransızı.

uyutarak, Fransız yazarına pek sanatkârca sayfalar yazdırtan bu Şark güzelliği rüyasını aynı tesirler altında görmek istiyordu. O, burayı Türklük duygusuyla değil, bir Avrupalı gözlüğü arkasından görmeye heveslenen yabancı milletten biri özenmesiyle görüp anlayacaktı. Çünkü oradaki halkı kaba, cahil, saf, mutaassıp, kirlice buluyor, onlardan biri olmayı nefsine yaraştıramıyordu.

Çırak oradaki müşterilere çarçabuk baktıktan sonra içeriye bağırdı:

— Taflan dibine iki orta, çeşme önü sakallıya bir okkalı, çınar altına bir nazlı ile bir horultu[1] gel.

Kenan «horultu»yu duyunca çınar altından, karyola altını hatırlayarak yukarıdan aşağıya bir ürperme geçirdi. Bu sarsıntı sert bir uyandırıcı yerine geçti. Cefakâr Vuslat'ın hayali acı tatlı aşk hatıralarıyla önüne dikildi. Unutmak, kaçmak istediği bu acıklı safhalar, kayıtsız çıkan bir kelime ile birdenbire yine bütün şiddetiyle canlanıp, parlayıvermişti. Duygularını bir acizlik, bir zayıflık, bir incelik sardı. Gözleri yaşardı. Yer uygun olsaydı, hüngür hüngür ağlayacaktı.

Kahve ile nargile geldi. Ondan bir yudum, ötekinden bir nefes çekti. Nargileye alışık değildi. Birkaç nefeste başı dönmeye başladı. Fakat ne olursa olsun Pierre Loti su kabarcıkları arasından gelen bu horultu dumanını yutarak Şarkın esrar perdesinin asırlar gerisinden gözleri kamaştıran güzelliğini, tatlılığını, sanat ve güzellik büyüsünü görebiliyordu. Kenan da öyle yapacaktı. Bir güzellik baş dönmesi bulmak için marpucun dumanım içti, içti. Loti'nin sanatçı hassas ruhunu kendi damarlarında, beyninde dolaşmaya çağırdı. Ondan ezberlemiş olduğu birçok satırların manasındaki büyüklük ile uyanmaya uğraştı. Bir Türk, göğsünde milliyet sevgisini ve atalarının güzel eserlerini, sanatının büyüklüğünü takdir edebilmek için bir yabancının fikirlerinden yardım diliyordu. Çünkü onun bu eserinde, meftun olarak okuduğu Sultan Mehmet Camii kubbesinin hazin ay nurları altında parıldayan kurşunları

---

(1) Şekerli kahve ile nargile.

ile gökyüzüne karşı Fatih'in maneviyetiyle ihtişam ve ışıklar içinde başka bir gökyüzü gibi rekabet edercesine yükseldiğinin sanatlı tasvirini hiçbir Türkçe kitapta görmemiş, yatsı namazında imanlı göğüsleri titreten tevhit sedasının coşkunluk ve büyüklüğünü o mucize gibi anlatışta hiçbir eserde okumamıştı. Sevda kederi ve incelişi ile yufkalaşan gönlü coşmaya başladı, duygusundaki incelik arttı. Artık nargile, beklediği güzellik sarhoşluğunu veriyordu. Gözünün önündeki camiin sütunları şerefli geçmişimizin vekarlı birer donmuş şahidi gibi büyüdü. Kapının üzerindeki ayetleri okuyarak, manalarını anlamaya uğraştı. Direklerin arkasındaki gölgeler içinde melekler uçuşuyor sandı. Onların kanat seslerini işitir gibi oldu.

Öğle yakındı. Şadırvanın etrafına kolları sıvalı birkaç kişi dizildi. Aptes alıyorlardı. Bunların içinde beyden, efendiden temiz kıyafetli bir adam yoktu. Hamalın biri kirli yün çoraplarını çıkardı. Parmaklığın arkasına sıkıştırdı. Musluğun önüne çömeldi. Avucu ile üç defa su çekti. Yüzünü, kollarını, esmer hantal ayaklarını topuklarına doğru sıvaya sıvaya yıkadı. Bu hamal, Kenan'ın din kardeşi idi. Hükümete vergi veren, vatanı korumak için evlat yetiştiren, askere giden sonra cemiyetin en aşağı, en kuvvet yıpratan çalışma kademesinde hemen hayvan gibi çalışarak rahat ve huzurdan ebedi olarak yoksun kalan, dini yaşatmak için camiye giden yine bunlardı. İslamiyetin kardeşlik va kanaatkârlık hakkındaki sosyalizm hükmü yalnız bunlar arasında geçiyordu. Süs, israf, tegallup[1] nedir bilmezlerdi. Onun için bu hamal cemiyetin en küçük, en aşağı insanı göründüğü halde, gerçekte en büyük, en muhterem bir uzvu idi. Kenan bu hamalı niçin sevmiyordu? O güne kadar da sevmeyi neden düşünmemiş, bir vazife bilmemişti? Onun bugüne kendini yaradana bir kul olarak kalp bağlılığına, dağlara taşlara secde eylemeye, herkese kardeşlik göstermeye taşkın bir ihtiyacı vardı.

Hemen hamalı kucaklayıp koklaya koklaya öperek samimiliğini göstermek için Kenan yerinden fırladı.

---

(1) Üstün görme.

Kirden simsiyah olmuş bir mendile kollarını silen bu adamın boynuna sarıldı. Kıllı göğsü üzerine birkaç buse kondurdu. Ter kokusundan Kenan'ın gönlü kabardı. Başı döndü.

Şaşkınlıktan hamalın gözleri büyüdü ve hemen sordu:

— Vıy kurban divane[1] misin? Ne oldu ki bayram mı var?

Kenan kardeşlik teessürü ile yaşlar dökerek:

— Kardeşiz, kardeş...

— Karındaş mıyız (kardeş miyiz)? Benim babam senin anana nereden raslattı ki? Anan Kemah'a vardı mıydı? Benim senin gibi cansız karındaşım yohtur (yoktur). Üç karındaş idih, biri öldü, öbürü memlehette (memlekette)... Koca babayiğit. Yahamı (yakamı) bırah (bırak) ki namaza varam.

Kenan, karşısındakine sosyalizmden birkaç prensip anlatmak istedi. Söz karıştı. Bu kardeşlik davasını dinlemeye birkaç kişi toplandı. Hamal söylüyor, Kenan ağlıyordu.

Bu beyefendinin coşkun kardeşliğinden pek memnun olmayan hamal:

— Yağlığıma silinirkene kollarını boynuma doladı. Şapur şupur öpücehe başladı. Abuh sabuh (abuk sabuk) laflara bulaştı. Ahlını (aklını) yitirmiş olmalı. Karındaş etrafta tımarhana yoh... Bu nereden uğrattı ki? İlh (ilk) bana mı saldı? Başhalarıyla (başkalarıyla) da dalaştı mı ki? Kim bile babam... Polise haber verek (verelim). Bu nereden çıktıysa gene oraya tıhsınlar.

Efendiden ihtiyar bir adam Kenan'a sordu:

— Bu hamaldan ne istiyorsun oğlum?

Kenan acıklı bir sesle:

— Ah efendi babacığım... Dün geceden beri büyük bir keder içindeyim.

— Vah vah...

— Bilirsiniz, ümitsizlik sevdadan gelirse, yine sevda ile durulur.

---

(1) Deli.

Ahaliden biri:

— Bu delikanlı sevdalanmış mı?

Efendi:

— Durunuz, zavallının derdi nedir, anlayalım. Terbiyeli bir çocuğa benziyor.

Kenan:

— Frenklerin «Jésus» bizim «Mesih» dediğimiz Peygamber hazretleri, insanlık ve kardeşlik sevgisini her büyük acı ve kedere karşı tesirli bir deva olarak tavsiye etmiş, «Sizi sevmeyenleri bile seviniz» buyurmuştur. Determinizm, sevgi için bir «koz», bir «sebep» arar. O, bu tavsiyeye uymaz gibi görünür, ama sevmek lüzumu da bir «koz» değil midir?

Efendi:

— Zavallı oynatmış... Pek de genç... Acıdım.

Ahaliden biri:

— İskambil oynarken çıldırmış galiba, «koz» deyip duruyor.

Kenan:

— Din kardeşleri, Allah aşkına dinleyiniz. Ben çıldırmadım. Büyük 'jeni'ler[1] halkla görüştükleri zaman eşyayı görüşlerindeki büyük ayrılıktan dolayı her zaman deli zannolunurlar. Ben deli değilim. Size yabancı olan bu kelimeyi iskambil oyunu kozu sanmayınız. Dinleyiniz, tamamlayayım. Şuraya geldim, mübarek camiin ruhani, ulu görünüşü Mösyö Loti'nin edebi kerametin tesiriyle bir hidayet mucizesine eriştim. Bir hamalı öpmek değil, ben evvelden anamı, babamı bile sevmezdim. Müslüman olmaktan başka dinle bir bağlılığım yoktu. Fakat şimdi aşk kuvvetiyle kalbime şiddetli bir Allah sevgisi doğdu. Allahını seven kullarını sevmez mi? Bu hamal içimizde Yaradanın cennetine en çok hak kazanmış bir saf adam, bir hakikatli insan değil mi? Halk sevap kazanmak için Ayasofya'daki Terlerdirek'e yüz süreceklerine bunun mübarek ellerini öpseler daha çok sevaba girmezler mi? Dinimiz israfı, süsü, ihtişamı yasak etmiyor mu? İşte ipi ile kuşağı... Başka nesi var? Benim gözümde bu hamal birçok

(1) Dâhiler.

velilerden daha büyüktür. Çünkü 'evliya' dediğimiz türbelerde yatan o israfçı ölülerin birtakımlarının ihtişamlı türbelerindeki süs eşyası, okkalar ile altınlar, gümüşler, pahada ağır şallar pazara çıkarılsa hazineler tutar. Halbuki hükümet bu evliya türbelerinden on para vergi almadıktan başka mumlar, yağlar vermeye, türbedarlar, süpürgeciler tayinine mecburdur. Bu 'veliler'in böyle değerli dünya süsleri ile dirilerin zihinlerini çelmeleri doğru mudur? Ölülerin kemikleri etrafına yığılan bu işlemez hazineler işletilse ne kadar fukaraya geçinme sermayesi olur. Umumi servet içinde işe yaramaz bir halde bırakılan on paranın asırlar içinde, ekonomi fennine göre bir millete ne kadar zararı dokunacağını hayale bile getiremezsiniz. Şimdi size birkaç türbe sayarak buralarda tutulmuş eşyanın aşağı yukarı tutarlarını bu rahmete kavuşmuş ölülerin toprağa düştükleri uzun asırların günlerine çarparsak ve bir mürekkep[1] faiz yürütsek, çıkacak hesaptaki bulacağımız büyük rakamlar hepimizi şaşırtır. Bu paralar ile birkaç banka kurulabilir, birçok mektepler açılır, dretnotlar[2] alınırdı. Ölülerden de tekaüt vakitleri gelmişler var. Bu hamal gece odasında kendi karanlıkta oturup verdiği vergi ile ölülere mum yakamaz. Hıristiyanlığın da ahret masrafları daha israflıdır. Altın ve gümüşten, değerli taşlardan yapılma milyonlar değerinde bir Meryem Ana'nın önünde dişinden tırnağından artırdığı para ile mum yakan aç bir Hıristiyanın halini de acınacak bulurum. Siz 'Dünya bir cifedir,[3] ona düşmemeli. Oranın malı orada kalır. Ahret için çalışmalı' demiyor musunuz? Ben hocalardan böyle dinledim. Dünyada yaşamak hakkı çalışmakladır. Yalnız ahret için yaşayacaksak burada daha çok günaha girmeden hemen hepimiz ölelim. Zayıflayan bir millet düşman eline düşer, Ali, vaftizle Nikola, camiler kilise, türbeler ahır olur. Türbelerini altına, gümüşe boğduğumuz bu ulu evliyalar felaket zamanlarımızda aldırmayıveriyorlar. Mesela, Peşte'de kalan Gül Baba, kefere ile de mis gibi geçinebiliyor. Bu çoklarımızın manevi himme-

(1) Bileşik.
(2) Savaş gemileri.
(3) Leştir.

tini bekleyerek tapındığımız şeyhlerimiz, pirlerimiz, mazannelerimiz[1] vardır. Sırası gelen günlerde bunların mumlarını, kurbanlarını, mangırlarını göndermekte kusur etmeyiz. Fakat önümüze milli iane[2] sandığı uzatıldığı zaman oraya kırk para atarken pintilikten ellerimiz titrer. Çoğunuzun bu sandığı gezdirenleri 'İnayet ola' tavrıyla dilenci kovar gibi savdıklarını gördüm. Efendi, oraya atacağın para düşmanın vatana girmesini önlemek için çekilecek demirden setin bir parçasını meydana getirecektir. Bu paranın o işe sarf edileceğinden şüpheleniyorsan kendini öldür. Böyle bir milletin arasında bulunmak lekesiyle yaşamaktansa ölmek daha iyidir. Vatandaşlarından böyle bir şüphede bulunma. Yanılıyorsan bu bir cinayettir. Senin kalbin emin, saf, samimi, fedakâr olsun. Çünkü herkesin samimi oluşu, tek kişilerin samimi oluşlarının toplanmasından ileri gelir. Evvela sen vazifeni yerine getir, bu işlerin hesabını senden sonrakilere bırak. Vatanın için evvela sen samimi olmaz isen bunu başkalarından beklemek saçma olmaz mı? Efendiler ben çoktan hak yola gelirdim, ama dince, ahlakça birtakım düğümler zihnimi düğüm düğüm edip karıncalandırıyor. Bunlardan binde birini size söylemedim. Ne yazık ki söyleyemem.

«Çünkü sonra beni mürted[3] diye ağzıma kurşun akıtmak için ya şu karşıki Mahmut Paşa mahkemesinden içeri sokar, yahut deli olduğuma hükmederek tımarhaneye gönderirsiniz. Halbuki bir memlekette felsefe münakaşaları olmadıkça zihinler cehalet kâbusunun afetinden kurtulamaz. Ben, bizim cahil mahalle imamının inandığı şeylere tamamıyla inanmak zorunda değilim. O, başını sarıkla sıkarak sarmış sarmalamış, benim kafam açık, serbest fennin hürriyetinin dört taraftan savurduğu rüzgârlar, boralar içinde yetişmiştir. Biz şimdiye kadar böyle imamlara uyduk. Bundan sonra da lütfen biraz onlar bize uysunlar. Kafamın içinde birçok terakki tohumları var. Bırakınız,

---

(1) Ermişlerimiz.
(2) Yardım.
(3) Dinden dönmüş.

bunları ilim ekininden nasipsiz kalmış çorak beyinlere serpelim. Onlar bizi uyuşturacaklarına biz onları uyandıralım. Bizi susturmayınız, dinleyiniz. Kafa içinde hapsedilmiş fikirler orada durmaz, doğurur. Hürriyet ve terakki sabahının doğmasına, teşvikten ziyade sıkıştırma sebep olmuştur. İnsan cismi zindanlarda mahpus kalır, fakat fikir dışarı sızacak kaçış delikleri bulur; dünyaları, uzaklıkları dolaşır. Sıkıştırma onun yayılma kuvvetini birkaç yüz katına çıkartan bir yay hükmündedir. Buharın, makinelere olan tazyiki gibi insana şaşkınlık veren hizmetlerinden nasıl fayda görüyoruz? Onu bir kazana kapayıp kızdırarak değil mi? Bir havuzda tazyik edilmeden açık duran sakit(1) sudan nasıl bir hareket tesiri beklenebilir? Birbirimizi kızdıralım. Beyinlerimizdeki birbirine karşı olan fikir buharları ortaya saçılsın. Hangi tarafın mantığı zamanın istediği terakkiye uygunsa o üstün gelsin. Batıl sussun; hak söylesin. Layık olduğunu saygı ve dinlenmek mevkiini bulsun. Ne olduğunu bilemiyorum. Zihnimde sanki bir düşünce baharının açılmış, genişlemiş hali var. Salkım salkım fikir gülleri, şebboyları, zambakları açılıyor. Ben ne oldum. Tanrı iradelerini size bildirmeye memur mu? Mehdi(2) mi? Veli mi? Deli mi? Hep bu söylediklerim yüreğe doğan şeylerin ışıklı çiçekleridir. Söyleyene değil, söyletene bakınız. Sebepsiz kuş uçmaz, bir karınca kımıldamaz. Determinizm, determinizm, determinizm.... bana doğru yol göründü. Beynimde, kalbimde iman nuru çakıyor. Gaflet, gençlik, aldırmama yüzünden din vazifelerimi unuttum. Şimdiye kadar bu zavallı başım Rahmanın secdesini görmedi. Bana aptes ve namazın usul ve adabını öğretiniz, müminlerle camie gireyim. Hakka ibadetle yalvarayım. Tasavvuf erbabının işaret ettikleri aşk kaynağını bugün bulmak isterim.»

Kenan'ın etrafında kalabalık biriktikçe birikti. Ahali böyle bir vaazı hiçbir coşkun hocanın kürsüsünden dinlememişti. Bu çılgın âşığı cami ile tımarhaneden hangisine götürmek lazım geleceğinde şaşırıp kal-

---

(1) Dingin.

(2) Doğru yoldaki kişi.

dılar. Sözlerinin içinde dikkat edilecek içtimai hakikatler ile saçmalar karmakarışıktı. Fikrinin coşan nehri, rastladığı eğriyi de doğruyu da sürüyüp götürüyordu. Bunlardan çoğunun söz kalıpları aldatıcı ve oldukça parlaktı. Avrupa fen dilinde bu Kenan gibilerine demifous yani «yarı deli» denir ki, bunları «yarım akıllı» sözümüzle de sıfatlandırabiliriz. Zekâ, bazı bazı, deliliğe varacak derecede fırlar. Bu akıllı delilerin edebiyata iki surette hizmet ve yerleri vardır. Böylelerinin kâğıt üzerindeki fikirlerinin görünüşü çok kere kendilerine benzer (şu anda bunları okuyanların dudaklarında gezinen gülümsemenin nüktesini anlıyorum.) yarım akıllılar yaratacağından, böyle beyinlerinin düzeni akıl dairesinin dışında olanlar romanda hem yazar, hem kahraman olarak yaşarlar. Bunlardan çoğunun veli mi, deli mi olduğu pek anlaşılamamıştır.

Muhakkak ki durgun kafalarda, şaşırtıcı fikirler dalgalanamaz. Muharrir, sosyal ve moral bir özre sığınarak kalemini sövüp saymadan kurtarabilmek için, bir akıllı, bir uslu, bir edipten umulmayacak bu taşkın sözleri kaçıklara söyletir. İspanyol muharrirlerinden Cervantes'in Don Kişot adındaki meşhur hikâyesinde, bu isimdeki kahramanın bir zır deli mi, yoksa son derece zeki mi olduğuna Avrupa fikir adamları henüz bir karar verememiştir.

Aklı denk tutmak için gerekli yaradılış vasıflarından bazılarının lüzumundan fazla çokluğu ötekilerinin eksikliği buna yol açıyor. Zekâca bunlar bazı bazı en yüksek bir dereceye varırlar. Pek geniş bir hayalleri, icat fikirleri, anlatma ve tasvir kudretleri vardır. Az çok kendilerinde bulunmayan, ayırt etme kuvveti, fikir doğruluğu ve sebattır. Zihin faaliyetinde ve bunu vereceklerinde doğru yol takip edemezler. Yaşayışlarında kayıtsız, aldırış etmez, renkten renge girer ve beceriksizdirler. Bazıları pek yüksek mertebeye varan zekâlarındaki şiddete karşı bir ev, bir aile, bir iş idaresinden acizdirler.

«Mutedil olmak için cümle umur - Lazım a'male terazu-yi şuur[1] – Nabi.»

---

(1) İşlerin ılımlı olması için / İşlere bilincin terazisi gerekir.

Deliliklerinin meşalesi ile asırlardan beri insanlığı aydınlatan bu akılları denk olmayanların içinde medeniyetin varlıklarıyla övündüğü en büyük insanlar görürsünüz. Sonrakiler, yaman ve biraz saygısız tenkit kalemiyle deli insanlar defterine ta Sokrat'lardan başlayarak Shakespeare'leri, Molière'leri, Voltaire'leri, Rousseau'ları, Descartes'leri, Montesqiou'ları[1] kaydetmekten çekinmeyerek bu aman vermez korkunç hükmünü Musset'lere, Balzac'lara, Tolstoy'lara, Flaubert'lere, Zola'lara, Maupassant'lara[2] ve daha daha benzerlerine kadar genişletmiştir.

Shakespeare'in deliliğini, Othello'da, Hamlet'te, Macbeth'te; Molière'inkini Adamcıl'da, Cimri'de, Hayali Hasta'da; Goethe'ninkini Verter'de görüyorlar. Flaubert'in Madam Bovari'sini; Zola'nın Küre'sini, Hayvan Beşer'ini; Tolstoy'un Kroyçer Sonatı'nı, Karanlıkların Kuvveti'ni ve hep daha böyle eserleri vücuda getirenlerin hastalıklı ruhlarının bir aynası olarak seyrediyorlar.

Bu yarım akıllıların insanlığa yararlı ve zararlı olanları var: Bu muvazenesiz kafaların hepsi irfan nuru ile parlar halde değil. Birtakım merhamet, incelik, insanlık, doğruluk, bağlılık gibi duygulardan uzak, bazıları da yalnız söz ustası olurlar. Salonlarda, cemiyetlerde, güzel sözler harcarlar, tuhaflıklar yaparlar. Fakat fikirlerinde, ahlaklarında sağlamlık yoktur. Kalp ve azim sahibi değildirler.

Yazdıkları ile kütüphaneler dolduranları metanetsiz ve sebatsız olmakla kabahatli bulmak için uzun düşünmek lazım gelir.

Faydalı kısımdan olan bu zavallılar, hürriyet aşkı ve insanlığı müdafaa deliliğiyle yaşarlar. Batıl bağlardan, idarece olan zulüm ve esirlikten kurtarılmalarına çalıştıkları insanlardan gördükleri ise sövüp sayma ve işkencedir.

Bazı bazı delinin o kadar akıllı ve akıllının o kadar deli olduğunu gördükçe insanın çıldıracağı geliyor. Akıllı olmak için çıldırmak lazım geldiğine inanıyorsa-

---

(1) Fransız yazar ve düşünürleri.

(2) Fransız yazarları.

nız, akıllıların bu hükümlerine karşı, siz de o sınıftan ve onlardan daha terelellisiniz dese insan mazur[1] olmaz mı? Bu iş üzerine cilt cilt kitap yazarak Schopenhauer'leri, Nietsche'leri deliler faslının baş sayfasına kaydeden Lombrozo'ları, Crasset'leri ve daha bir sürü meslek[2] arkadaşlarını tam akıllı mı sayacağız? Eğer aydın delilik sahibi için bir onur ise Schopenhauer ile Nietsche'nin bundaki payları Lombrozo ile Grasset'den nispet edilemeyecek kadar büyük olduğuna şüphe edilemez, bu dâhilerin en büyük kabahatleri, teşekkürlerini bu çalışanlara delidir demekle ödeyen sonra gelenlere eser yazıp bırakmış olmalarıdır.

Yalnız şu var ki, eksik şeyde kemal[3] olamayacağından bir insan «deli» olunca yarım değil tam olmalıdır. O zaman çıldıran da rahat eder, deliliğe derece biçmeye uğraşan kimseler de... Edebiyatımız son zamanlarında boy gösteren bazı edipler ve şairlerimiz bu deha ölçüsünde henüz tam sayıya fırlayamamış olmaları delilik ilerlemesinde de Avrupa'dan geri kaldığımızı gösteriyor. Çünkü insan bunlara ne pek akıllı diyebiliyor, ne tam deli...

Zeki olmak bir hastalık hali ise bu hastalığa birdenbire tutulmak bahtiyarlığına uğrayan tebrike layık ahmaklar da var. Akıllarının sağlamlığından şüphesi olanlar bu hastalığa aşılanabilirler. Aşı yüzünden insaniyetin çiçekten, kuduzdan kurtulduğu gibi Osmanlı okurları da cahil kritiklerin fodulluğundan,[4] manasız, tatsız, tutsuz saçma kitaplar, makaleler, şiirler okumak afetinden kurtulurlar.

Bir bakkalın birdenbire böyle bir hastalık haline uğrayarak hikmet incilerini saçmaya başladığını, aklına estiği gibi şiirler söylediğini, eski vezinlerle kafiyeleri beğenmeyip yenilerini icat ettiğini Avrupa akıl hastalıkları eserleri yazanlar kaydediyor. Behey hayırsız hastalık; bakkala, kasaba saldıracağına muharrirlerimizden kalemi hokkada, eli şakağında saatlerce düşünerek eski şiir ve nesir usulünü bilememek ve ye-

(1) Mazeretli; hoş görülen.
(2) Düşünce akımı.
(3) Yetkinlik.
(4) Bilgisiz eleştirmenlerin haddini bilmezliğinden.

nisini de icat edememek bahanesiyle saçmalayan ne kadar boş beyinli edebiyat fukarası var, onları yakalasana...

Kenan, bakkalın gelip geçici deliliğine benzer bir sinir krizi geçiriyor, kendini doğru yola ve gerçeğe ermiş görüyordu. Bu hal vakit vakit iman eden, inanmayan yollara düşen meşhur fikir adamlarından bazılarında bile görülmüştür.

Bu düzelme isteği üzerine ahali, Kenan'ı musluğun önüne götürdü. Aptes aldırdı. Vuslat'ın âşığı aldığı talimata göre aptes almayı yaparken potinlerinin üstüne «mesh» etmek istedi. İtiraz ettiler. Ayaklarını da yıkadı. Zavallı halk, bu acayip namaz isteklisinin o gece nereden çıktığını, henüz «gusülsüz» bulunduğunu bilmiyordu.

Bu pis cenabet, bütün islam cemaatinin namazlarını fesada vermek için camiye girdi. Öğle namazı kaç rekât olduğunu unutmuş, aklında hiç namaz suresi kalmamıştı. Birkaçını öğretmeye uğraştılar. Biraz ezberletebildiler. İhlas suresi ile iki namaz kılavuzunun arasında safa geçti. Onlar ile beraber yatıp kalktı.

Bütün dünyadan nefsini kurtararak tam bir itikat ile Tanrıya ümit bağlandığı surette namazda insana bir nevi manyetizma[1] gelerek kulun kalp gözü açılacağını, bu kendinden geçiş ile birtakım manevi sırlar ve Tanrı aşkı kaynağının önünde açılıp görüleceğini tenkit fikriyle okuduğu bazı tasavvuf kitaplarında görmüştü. Gözlerini yumdu.

Önünde bütün cami karardı. Kalp gözü niçin açılmıyordu? Metafizikçilerin söyledikleri «cihan ötesi», «o sır âlemi» nerede idi? Kenan «gusülsüz» aptesiyle beş on dakikada evliyalık derecesine erişmek istiyordu. Manyetizma zamanını bekledi. Gözlerini daha çok yumdu. Bir şey göremedi. Gittikçe içine sıkıntı ve gözlerine daha çok karanlık basıyordu. İmamın tekbirlerine kulak verdi. Bütün kötülükleri kalbinden boşaltmaya uğraştı. Bunlar o kadar çeşit çeşit, renk renk idi ki, hokkabazın küçük bir kutudan çıkara çıkara bitiremediği türlü renklerdeki yığın yığın eşya gibi boşaltmakla tükenmiyordu. Öyle zannediyordu ki, bütün günahının

---

(1) Hipnoz.

yüklerini içinden atarak müslüman cemaat arasına, caminin ortasına saçtı. Şimdi bu korkunç günahlar tekrar kalbine girmek için etrafında kara, zehirli yılanlar gibi kıvrım kıvrım atılıyorlardı. Kapalı gözleri önündeki koyu ve kapkaranlık esrar perdesi henüz aydınlanmadı. Orada yalnız bu yılanlar oynuyordu. Ezeli aşk alevi ne zaman parlayacaktı? Kalbinin temizliğini anlamak için kendini yokladı. Kendi şimdi bu karanlık içinde bir şey görmüyorum zannediyordu. Fakat beyninde bütün şekilleriyle, renkleriyle, letafetleriyle, çirkinlikleriyle, dünya kadar hatıralar vardı. Onları görüp seçiyordu. Kendisi, bu âlemin içinde; bu âlem, kendisinin içinde... Bu nasıl şaşılacak bir zarflık, mazrufluk(1) idi? Kalp, iyiliklerin ve fenalıkların saklanmasına mahsus yabancı eli erişemeyecek bir kasa mıydı. Hayır, bu et parçasının içinde kandan başka bir şey yoktu. Asıl duygu kaynağı ve mahfazası beyin idi. Dünyada fenalıklar iyiliklere üstün, insan bu âlemin içinde duyan bir cihan olduktan sonra, bu birbirine girişmiş zarflık ve mazrufluktan nasıl kurtulmak kabil olurdu? İnsan ne kadar kuvvetle istese de birikmiş duygularını bir an içinde bu mahfazadan nasıl boşaltabilirdi? İstemek ne idi. Düşünce ile yapmanın arasındaki mesafe ne idi? Bu işin yapılışı insana hoş gelirse, kabahat kimde idi? İnsan beynine mi, beyni insana mı hükmediyordu? Yaradılışın bu sırlı denkliğini istediği gibi ayar etmek kudreti kime verilmişti? Dünya hayır ve şer rüzgârları karışık esiyor; isteyeni, bazı da istemeyeni çarpıyordu. Zayıflık, yaradılışın insan hamuruna karıştırdığı mayalardan biri değil miydi? Bir adam maddi ve manevi olarak kendini meydana getiren bütün maddelerinden bazılarını kendinden koparabilip nasıl atabilirdi? İnsan tabii kanunların gereğince doğuyor, o gerekler içinde sürüklenerek yaşıyor yine ona uygun olarak, istemeden, iradesizce ölüyordu. Bu âleme gelmekte ve gitmekte iradesi sorulmayan insanın sonra hayatta eline, pasaport gibi, şüpheli bir irade izin kâğıdı veriliyordu. Fakat bu pasaport içindeki hususi vasıfları yine tabiat kaydediyordu. Bu izin tezkeresi ile istediğin zaman elini ayağını oynatır ve sağa

(1) İçine almak, içinde olmak.

sola bakabilirsin. Ve daha bunun gibi birçok hareketler iradesine sahipsin. Ama iyi istekleri, fenalarından ayırmayı bil. Suya düşünce boğulacağını, ateşe girince yanacağını ve daha bunun gibi tehlikeli, zararlı, yararlı şeyleri öğren, ona göre davran. Bu koruyucu öğütlere karşı dünyada isteyerek ve istemeyerek yine boğulup yananların hesabı belli değil.

Fena istekler nereden geliyor? Bunları icat eden tabiat mıdır? İnsan mıdır? Zavallı bir mahluk dünyaya geldikten sonra ona «Sen filan filan şeylerin gerekleri-nden katiyen[1] kaçacaksın» emrini vermek, «işret et de sarhoş olma, buzların içine çıplak gömül de üşüme» demek gibi bir şey olmaz mı?

Dünyaya gelmek insanın iradesine bağlı değilse, kendini öldürerek gitmek elindedir gibi görünür. İnsanların hep bir hastalık sonunda öldükleri görülüyor. Kendini öldürmeye kalkışmak da bir çeşit hastalıktır. Ölüm yine de hastalık sonu olarak meydana geliyor. İnsan, kendi kendini değil, onu yine tabiat öldürüyor demektir. Yoksa aklı tam yerinde olan bir adam hiçbir vakit kendini öldürmez. Hayattan şikâyetçi olan herkes kendini öldürme cesaretinde bulunsaydı, bu dünya boş kalırdı. Alman feylesoflarından Hartmann, hayat azabından pek bezdiği ve kendi başına da kendini öldürmeye cesaret edememiş olduğu için şöyle diyor:

«Bir gün gelecek, bilgi ve teknik o derece ilerleyecek ki keşiflerin sonunda insanlar büyük bir bomba yaparak onu dünyanın dibinde patlatıp bütün mahlukatı ve insaniyeti havaya uçurarak yaşamak derdinden, hep birden kurtulacaklar.»

Koca feylesof, ruhunun elemini böyle bir dilekle yatıştırmaya uğraşıyor.

Kenan, namazda dünya ilişkilerinden kurtulma hususunda verdiği karara karşı hep bunları düşünüyordu. İçinde iyiden, kötüden neler boşalıp neler kaldığını anlamak için kendini bir daha yokladı. Fakat bir şeyi zihninden çıkarmaya uğraşmak onu düşünmek demektir. Düşünülen bir şeyden insan beynini nasıl boşalmış sayabilirdi?

---

(1) Kesinlikle.

Yerine «ezeli aşkı» koymak için gönlünden koparıp atmak istediği Vuslat'ın sevdası bütün şiddetleriyle, ateşleriyle perçinlenmiş orada duruyordu. Kalbini bütün fesatçı işlerinden boşaltmak mümkün olsa da, oradan kovup defetmeye iradesi eşiremediği bu tek günahı iki dünyada kendisini berbat etmeye yeterdi. İnsan bir akrebi zihnine getirdiği zaman bu zehirli mahlukun bedenindeki halkaları, kıskaçları, iğneli kuyruğu nasıl göz önüne gelirse, Vuslat denince Kenan'ın zihnine de, Didar Bey, horultu, karyola altı, dayak, boşanma, Ragıbe, annesi, kız kardeşi, banka, liralar hep bu şekiller, yüzler, bütün olup bitenler gözlerinin önüne öyle diziliyor, vücudunu ateşler sarıyordu. Bu «deni[1] aşk»tan gönlünde «ezeli[2] aşk»a yer kalmamıştı.

Son rekâtın secdesine vardı. Bu yok edilmez ateşin tesiri ile Kenan:

— Hartman, ey büyük anarşist, düşündüğün bombanın icat edildiği günü, o mesut günü beklemekten başka insanlık için kurtuluş çaresi yok. Bu büyük patlayıcı maddeyi bulsam şimdi kendi elimle ateşlerdim. Kadıköyü, Vuslat, Didar hep cicoz... Ben de beraber, saçmasıyla haykırdı.

İki tarafındaki namaz kılavuzları bu deliyi susturmak için az daha namazlarını bozacaklardı. Selam verildi. Duaya başladı, Kenan hâlâ secdeden kalkmıyordu. İki yanından dürttüler.

Kenan ağlar gibi:

— Dürtmeyiniz efendiler, ben buraya isteyerek yatmadım.

— Kim yatırdı?

— Bütün hareketlerimize hâkim olan, emir veren o gizli kuvvet.

— Hangi kuvvet?

— Ben de onu bulmak için namaza durdum ama, bulamadım. Namaz sırasında içinizde ezeli aşka eren oldu mu?

— Kim bilir? Müminin kalbi yalnız kendine malumdur.

---

(1) Alçak.

(2) Sonsuz.

— Siz de Avrupa feylesofları gibi muamma söylemeyiniz. Böyle bir sırra eren, din kardeşlerini de aydınlatmak istemez mi? Biliyorum, siz de benim gibi yalnız yatıp kalktınız. Kalbinizdeki fitneyi çıkaramadınız. Her biriniz, şu camide akla gelmesi uygunsuz kim bilir neler düşünüyordunuz? Namazda Hakk'a tamamıyla kalbini bağlayıp dünya kirlerini içimizden çıkarabilsek, şu kısacık zaman içinde olsun vicdanımızı dinlendirmiş olurduk. Namazdan maksat, Tanrı divanına[1] durup abur cubur düşünmek değildir. İnsan, diliyle değil kalbiyle okumalıdır. Veliliğe erenler, o mertebeye nasıl ulaştıklarını halka niçin söylemiyorlar? Böyle ehemmiyetli keşifler bir kişide gizli kalmamalı, bunları herkese öğretmelidir. Amerikalı Edison, veli olaydı bir makine icat ederek cihan ötesi sırlarını âleme gösterirdi. Eskici Baba veli olmuş, bundan ne çıkar? Eskici Baba, yaşarken fıkaralık ve kanaatle geçinir dururken, veli olduktan sonra kibarlaşır. Azamet, hiddet peyda eder. Mahallelinin rüyalarına girerek türbe, sanduka, yağ, mum ister. Gömülü olduğu yerde dolaşanlardan hoşlanmadıklarını çarpar. Mahallede her kim sara'ya, sinire, nefes darlığına, kötürümlüğe uğrasa onun hışmından bilinir. Ahali, şehremininden, polis komiserlerinden çok bundan korkar. En fakirleri bile bu türbeye olan vergilerini hükümetinkinden ziyade bir istek ve düzgünlükle öderler.

Cemaatin bir kısmı Kenan'ın başına üşüşür. İbadete aykırı bir coşkunlukla inatçı kafasını secdeden kaldırmayarak, etrafına namaz usullerine uymaz taşkın felsefe fikirleri savuran bu akıl serserisini iterek, çekerek, tartaklayarak yerinden kaldırmaya uğraşırlar.

Cemaatten birisi:

— Dokunmayınız zavallıya... Bu bir meczup...[2] Meczuplar Allah yanında her şeyden muaftırlar. Bunların Halık'a nazları geçer. Söylediklerinden mesul değildirler. Savurduğu saçmaların içinde derin sözler de var. O ezeli aşka erişmiş, fakat haberi yok. Hâlâ onu

---

(1) Huzuruna; karşısına.

(2) Tanrı sevgisinden dolayı aklı başından gitmiş.

arıyor. Meczupların namazı, niyazı usule uymaz. Bizimkine benzemez. Böylelerine fena muamele etmek günaha girmek demektir. Bırakınız söylenerek gitsin.

Bu hatırlatma üzerine cemaatin Kenan'a olan bakışı birdenbire değişir. Etrafına dikilenlerden birkaçı:

— Aman sultanım! himmeti ve yalvarışı ile elini eteğini öpmeye kalkışırlar. O kadar hürmet gösterirler ki, veli olduğuna Kenan kendi bile inanır gibi olur. O anda kalıbı dinlendiriverse cesedi üzerine bir türbe çatısı alınarak, etrafına kandiller yakılacağından şüphesi kalmaz.

Halkı kandırmak için sokak ortasında, «Acaba ben deli miyim? Veli mi? Mehdi mi? Peygamber mi?» diye bağırmanın yeteceğini anlar. «Kurtuluş sancağı» adında bir sırığın ucuna bir bez parçası sallandırsa, ahalinin ahret yardımı dileğiyle sürü sürü ardından geleceğine inanır. Sonra, insanlığın sahiden kurtulmasına yarayacak serbest fikirleri yaşadıkları zamanca yıllar yılı bağırdıktan sonra, öldükleri zaman bıraktıkları eserleri ile asırlar arasından zihinleri aydınlatmaya uğraşan büyük feylesofların, kurtarıcıların sözleri, çığlıklarının hep tesirsiz kaldığını ve böyle kolayca kimsenin bir teşekkürünü kazanamadıklarını düşünür.

Kenan, biraz daha orada kalsa türbe parmaklıkları gibi parmaklarına hacet ve ısıtma bezleri bağlayacaklarını anlar. Hemen camiden fırlar. Ahalinin coşkunluğu arasından kendisine bir kaçış yolu bulabilerek savuşur.

4

BERELERİN GÖSTERİLMESİ

Kenan, annesinin yanına döner. Oğlunun aylarca ortada görünmemesine alışkın bulunan Zehra Hanım, böyle kafa göz bağlı olarak çarçabuk bir gece sonra dönmesinden şüpheye düşer. Kılık kıyafet derbeder, zihin dağınık, dalgın, yorgun, kederli bir halde Kenan ilk rastladığı minderin üzerine yığılır. Delikanlının bu garip kederini anlamak için anası, kız kardeşi karşısına geçerler. Faize yatırılan iki yüz liranın da bu bozgunda felakete uğradığını hissederler. İnceden inceye suallere girişirler. Kenan meselesinin can alacak noktalarını hep arkada bırakarak kısa, karışık cevaplar verir. Kadınların yüreklerine para acısı bütün şiddetiyle bir daha çöker, çarpıntılar başlar. Çiçek suları içilir. Kenan kendine hidayet eriştiğinden,[1] artık iyice düzeldiğinden, namaza, taat[2] ve ibadete başladığından ve şimdi camiden çıkıp eve geldiğinden söz eder. Zehra Hanım, köşe başındaki bakkal Bodos'un, evlerinin altındaki tenekeci Mişon'un Müslüman olmalarını duymuş olmaktan çok oğlunun bu hak yoluna girişine şaşar kalır. Fazla şaşkınlığından «Amentü billahi»yi okuyarak üç defa oğlunun arkasını sıvar. «İki gözüm Mevlam nelere kadir değilsin» şükranıyla ellerini gökyüzüne kaldırır. İki gece evvel gördüğü güzel rüyanın buna çıktığını söyler.

Kenan, camide ahalide yarattığı velilik kanaatinden cesaretlenerek annesine karşı kerametler savurmaya kadar varır. Saf insanlar üzerinde bu inandırma

---

(1) Tanrı yoluna girdiğinden.

(2) Tanrı buyruklarına uyma.

usulünün pek büyük tesiri olduğunu anlayarak rüyasında Cebrail aleyhisselamı gördüğünü, bankaya faize para yatırmanın büyük günahlardan olduğunu kendine bildirdiğini ateşli ateşli anlatır. Daha da o kadar saçmalara girişir ki Zehra Hanım bu düzelmede velilikten çok delilik bulunmasından şüphelenerek kurşuncu Esma Molla'yı çağırır. Molla Hanım takımlarıyla gelir. Tepsi, kara saplı bıçak, içi su dolu yeşil kâse, bir okka ekmek hepsi hazırlanır. Kepçenin içine bir külçe kurşun konur. Mangala ateş salınır. Kenan'ın üzerine başından ayaklarına kadar bir yorgan örtülüdür. Kurşun eriyince Molla Kadın bir eline yeşil çanaklı tepsiyi, ötekine kepçeyi alarak yorgana gömülü Kenan'ın başı üzerinde kepçenin içindekileri cazzadak çanağa boşaltır. Bu iş Kenan'ın başı, karnı ve ayakları üzerinde üç defa tekrar edilir. Karnı üzerine dökülen kurşun daha çok patlar. Molla Kadın «euzü billahi»yi üç defa okuduktan sonra:

— Gördünüz mü? Kurşun, tüfek gibi patladı. Bu çocuk kem[1] nazara, büyüye uğramış. Iç çamaşırlarını, cuma günü sala verilirken minareye çıkartmalı, der.

Kurşunun her dökülüşünde külçe, sudan çıkarılır. Aldığı şekillere göre manalar çıkarılır. Karnı üzerinde patlayan külçede Kenan'ın yüreği çatlayacak kadar şişmiş görünür. Büyük bir kaza geçirdiği anlaşılır. Bu işte fettan bir karı bulunduğu keşfolunur. Kayıp iki yüz lira denizaşırı bir evde, bir ceviz çekmecede tamamıyla kilitli bulunur. Külçelerin girinti ve çıkıntıları arasında Molla Hanım hesapsız dedikodular okur. İri yarı bir herifin Kenan'ın can düşmanı olduğunu söyler.

Kurşunun bu dediklerine yalnız annesi değil Kenan bile yorgan altında şaşar kalır. Yorganı açarlar. Yeşil çanaktaki sudan delikanlının suratına, odanın köşe bucağına birkaç tutam serperler.

Kara saplı bıçakla ekmek doğranır. Kenan'a bir parça yedirdikten sonra artakalanı köpeklere gönderilir.

Kurşuncu kadın, beyin kalp şişkinliğini indirmek için kara saplı bıçaklara karın tarafını okur. Dalağını

(1) Kötü.

keser. Elini pantolonunun içine sokarak bastırmak için kasığı üzerinde çocuğun korku damarını arar. Fakat yerinde bulamayarak:

— Vah zavallı yavrum, o kadar korkmuş ki, korku damarı içeri kaçmış, diye acınarak bağırır.

Kenan, damarın derinlerde aranmasına ve yakalanmasına meydan vermemek için kadının elini itmek zorunda kalır.

Kenan'ı koltuklarından tutarak oturturlar. Molla Kadın çanaktan ıslattığı baş parmaklarıyla delikanlının alnını ve kaşlarını sıvayarak başına okur üfler, nefes sonunda hafifçe üç defa yüzüne tükürdükten sonra:

— İyilik sağlık... Haydi evladım, pencerenin önüne git, gökyüzüne bak, tavsiyesinde bulunur.

Kenan, pantolonunu ilikler, pencereden gökyüzüne bakar. Analık sevgisi adına geçirdiği bu küçük işkence sayesinde, iki yüz liranın uzun istintaklarından[1] kurtulmuş olduğuna sevinerek yukarıya odasına çıkar. Kapısını sürmeleyerek döşeğine uzanır.

Gözlerini yumar. O gün geçirdiği büyük yorgunluğa karşı uyuyamaz. İçine düştüğü müşkül hayat meselesinin bütün rahatsız edici zorlukları zihninde dal budak salıverir. Sağına döner, soluna yuvarlanır, kalkar, oturur, yine yatar, sigara üzerine sigara içer. İşi başından tutturur, olmaz; ortasından kavramak ister, uymaz. Bunu büyüklü küçüklü bir mantık zinciri şekline koyarak bir son çıkarmaya uğraşır. Saatlerce didinip çırpındıktan sonra nihayet kendi saflığına gülmeye başlayarak başını yumruklaya yumruklaya şöyle düşünür: «Kadıköyü'ndeki ev kimin adına kiralanmıştır? Buranın masrafını gören kimdir? Ben değil miyim? Beni kendi evimden kim kovabilir? Ya cebimden aşırılan yüz lira! Bu haydutluklara dayanılır mı? Polise gitsem elbet o melun[2] herifin hakkından gelirim.»

Kenan, şimdi davanın küçüğünü, büyüğünü bulmuş olur ve sonunda da melunları korkutmak için Kadıköyü'ne gitmek suretinde kararlaştırır. Hükmünün

---

(1) Sorgulamalarından.

(2) Lanet olası.

sehpasını bu üç esas üzerine kurduktan sonra sabahı zor eder.

Erkenden evden çıkar, soluğu Kadıköyü'nde alır. Koparacak bir şiddetle kapının çıngırağını çeker. Evin taşlığında karşısına ağlayarak, topallayarak Benli Faika çıkar. Karı usta oyuncu bir kadın ahlaması, oflaması ile Kenan'ın ellerine, eteklerine sarılarak:

— Ah yavrum, ah civanım, ah iki gözüm velinimetim... Sorma dün gece başımıza gelenleri...

Kenan bu acıklı komedya karşısında şüpheli gözlerini olanca dikkatiyle açarak:

— Ne oldu?

— Ne olacak? Dayaktan evin içinde hepimiz birer torba kemik kesildik. Ben böyle dayağı ömrümde ne anamdan, ne babamdan, ne hocamdan, ne kocamdan, kimseden yemedim. Herif o koca yumruklarını, tekmelerini kaldırıp kaldırıp da indirdiği vakit hiçbirimize Allah yaratmış demiyordu. Ay ne zebella haydutmuş kör olası... Cabir Efendi pederiniz fıçıda kalmış mart turşusuna döndü. Döşeğinde yatıyor. Bir yanından öbür tarafına dönemiyor. Ya o sevgili Vuslat'çığınızın halini hiç sormayınız. O nazik, o pamuk vücudu kara dut peltesi gibi mosmor kesildi. Sergi döşek o da yatıyor. Çilemiz ne imiş bilmem ki?

— Oh olsun, memnun oldum. Hepinize de müstahaktır.(1)

— A yavrucuğum, böyle şeye oh olsun denir mi? Bir günahımız, kabahatimiz yok ki... Alnımızın kara yazısında bu da varmış.

— Bu kadar kişi bir sarhoşla başa çıkamadınız mı?

— O sarhoş değil, Allahın bir belası... Rakı başına vurmuş, kıpkızıl bir deli kesilmiş. Rabbim saklasın, o ne kuvvet, o ne azgınlık... Hepimizi tutup tutup saman çöpü gibi bir tarafa fırlatıyor. Sussan dayanılmıyor, haykırsan mahalleli ayağa kalkacak. Yüreklerimizin kanlarını içimize akıtarak afiyetle dayağı yedik. Ca-

(1) Hak ediyorsunuz.

bir'e, «Haydi davran. Şu hayduda bir meram anlat» diyorum, kütük gibi sarhoş bir türlü gözlerini açamıyor ki... Bilirsin bizimkinin oldum olası illeti vardır. Ne hikmettir, anlayamadım. İçtiği sudan ziyade aptes bozar. Gece yatakta ördek[1] dedi mi hemen yetiştirmeli. Ben kalkıp da yardım etmezsem o sarhoşlukla sağını solunu pek seçemez. Kaç defa ördek diye sürahiye işedi, sonra da hararet bastırmak için bilmeyerek içti. Bende çile bir iki değil ki... Hangisini anlatayım? Cabir, beline tekmeleri yedikçe damarları açıldı. Ne üst baş kaldı, ne döşek, ne oda, ne keçe... Temizleye temizleye hâlâ bitiremiyorum. Topsalata'nın halini hiç sorma. Zavallı kızın günü geçmişti. Gebe kalmış olmasın diye korkuyorduk. Belinin ortasına yediği tekmeler ile kabakta kızmış kediler gibi çocuğunu düşürdü. Dereler gibi dem[2] geldi. Evin içi salhaneye döndü. Ne ise sarhoş bu işte sevaba girdi. Dünyadan bir piç eksik oldu. Düşüğü kubura atması günah imiş. Bu kanlı sümüğü bahçede taflanın dibine gömdük. Anası, «Ah, evladım!» diye ağladı. İki gözüm Tanrım, böyle kadınlara çocuğun ne lüzumu var? Evlat düşkünü olan namuslu kadınlara versene. Dayaktan korkudan kimimiz vakitsiz doğurduk, kimimiz kustuk, kimimiz işedik. Fakat Didar Bey –onu Azrail didiklesin inşallah– o kör olası ızbandut, bizi dövmekle bir türlü öfkesini alamadı. Evin içinde lamba, bardak, şişe ne varsa yerlere savurdu. Mutfağa indi. Bir sağlam tabak bırakmadı. Ortalık Çiçekpazarı'nda zelzeleye uğramış tabakçı mağazasına döndü. Eğer bir sinema makinesi getirip de bizim bu geceki halimizi almış olsaydılar, bu şerit kim bilir kaç bin lira ederdi? Hasılı herif evin içini Hallac-ı Mansur gibi attı.

Benli Faika, falakadan kurtulmuş çocuk gibi ağlaya ağlaya etekliğini yukarı sıyırır, tulum vücudunun görünmesi günah olan kısımlarını örtmeye uğraşır gibi cilvelerle kalçasını açar. Buruşuk koca budunun pestillenen cihetini göstererek:

— Kenan'cığım bak halime...

---

(1) Eskiden kullanılan işeme kabı.

(2) Kan.

— Gördüm, kapa.

— Her tarafa kan oturdu. Çürükler, bereler içinde kaldım. Şuralar bak... Bak... Bak...

Kenan merdivenlerden yukarı fırlar. Benli Faika da arkasından koşar. Vuslat'ın yatak odasına girerler. Kenan, sevgilisini bir tabak mayonez gibi alnında, kesilmiş limon dilimleriyle bitkin bir halde yatakta uzanmış bulur.

Kenan intikamlı bir sesle:

— Oh olsun. Herifin sizi büsbütün gebertmeyip de henüz sağ bıraktığına acıdım.

Vuslat, halsiz halsiz:

— Zaten ölmedik bir tarafımız kalmadı. Hepimize kan kusturdu, kan... Allaha şükür, yine ucuz kurtulduk. Aklına geleydi içinde hepimizle beraber o herif bu evi cayır cayır yakardı. Ah Kenan ah, ben sana söyledim. Bu musibetin rakısını başına sıçratma dedim.

— Edepsizi içeri niçin aldınız?

— Yine istintaka başlama. Almamak kabil değildi. Onun adına Yedibela Didar derler. Almamış olsaydık işte bu haydutluğu mahalle ortasında yapacaktı.

— Bu melun şimdi nerede acaba?

Benli Faika, kalçasının berelerini kaşıyarak:

— Allah belasını versin, defolup gitti. Kim bilir şimdi meyhanede midir, kumarhanede midir, kerhanede midir? Yerin dibine batsın?

Kenan:

— Nerede olsa gidip bulacağım. Cebimden yüz lira aşırılmış.

Benli Faika haykırarak:

— Ay, ne dedin? Yüz lira mı? Vallahi o aşırmıştır. Bizim hangimizden şüphe edersin? Haram para istemem. Rabbim helalinden versin. Biz alnımızın teriyle kazanırız. Rençper koluyla, karı cemaliyle kazanır. Kim ne derse desin, bizimki de belediyece kaydolunmuş bir sanattır. Müşterilerimizi güldürür, eğlendirir memnun ederiz. Gönül hoşluğu ile para alırız. Bize seve seve verirler.

Vuslat:

— Kenan o para başının gözünün sadakası olsun.

Kenan:

— Yok... Yüz lira sadaka verecek kadar zengin değilim.

Vuslat:

— Kenan, senin alnın bağlı, ben de mumyalar gibi sargılar içindeyim. Faika soyunsun da zavallının hele bir defa vücuduna bak.

Kenan:

— Soyunmaya lüzum yok, gördüm.

Vuslat:

— Üzerimizden zor ile savdığımız bir belayı tekrar bulup da yine başımıza getireceksin?

Faika:

— Sen o yüz liranın üstüne güzelce soğuk bir su iç, içinin harareti gitsin. O herifin canını alırsın da yine o parayı elinden kurtaramazsın.

Kalın bir bastona dayana dayana odaya Cabir girer. Kenan, herifin suratına doğru elinin ayasını açarak:

— Bravo baba Cabir... Tam erkek imişsin, aşk olsun.

Cabir, «lahavle» ile başını sağa sola çarpıtarak:

— Sitemin, azarın lüzumu yok beyefendi. Baba Cabir değil ya, dün gece burada Baba Cafer de olsa dayağı yer idi. Biz bir afet savuşturduk. Sağ kaldığımız için birbirimizi tebrik edelim. Vallahi şiddetli bir zelzele geçirmiş viran bir hane gibiyim. Ne çatım kaldı, ne akıntım, ne yağmur oluğum, ne haznem, ne sarnıcım, ne su yolum, ne lağımım... Temelimden sarsıldım, tamir kabul etmez bir hale geldim. İşte böyle payanda ile ayakta durabiliyorum.

Cabir, berelerini Kenan'ın gözüne sokmak için çözmeye başlar. Kenan hiç hoş olmayan bu manzaradan gözlerini korumaya uğraşarak:

— Açma... Açma... Evin içi sakatlar hastanesine dönmüş.

Gösterme sırası Vuslat'a gelir. Karı, usul usul yorganı üstünden iter. Vücudunu tek örten keten gömleği çeker... Memelerden topuklara kadar, meşhur ressamların çıplak kadın tabloları gibi tam güzellikte, kasıkların iki eğik hattı arasına sıkışmış, karın, göbek, kalçalar, uyluklar, baldırlar, bütün çıplaklığı ve iştah uyandırıcılığı ile meydana çıkar.

Kenan'da tahammül kudreti kalmaz. Cabir ile Faika'yı, bu iki topalı hemen ite kaka odadan dışarıya attıktan sonra kapıyı kapar. Sevgilisinin bütün günahlarını affederek büyük yarasına merhem olmak için bir iştah deliliği ile karyolaya atlar.

5

ÂŞIK OYUNU

Benli Faika, havaciva muşambası[1] yapar. Onlar da Cabir ile birbirinin yaralarını berelerini sararlar. Topsalata, çocuk düşürme tehlikesinden kurtulur. Yeni çocukları vücudundan kovmaya tesirli çareler bulur. Hepsi yine zevk ve sefaya koyulur.

Evin içinde işret, cümbüş, her gün ahenk, her gün dernek, bir çal oynasın, vur patlasındır gider. Kenan Bey aşk devresinin en büyük zevk tepesine erer. Fakat ara sıra bu işin sonu geleceğini düşünerek titrer. Parasızlık fena halde belini büker. Düşünür taşınır. Doluya, boşa kor. Nihayet onun da bir kolayını bulur.

Evden banka senetlerini ve mührünü çalar. Annesinin benzeri bir kadın elde eder. Onu bankaya götürür. Orada kalmış olan beş yüz lirayı kaldırarak başka bir bankaya kendi adına yatırır. Bir cari hesap açar. Lüzum gördükçe gider istediği kadar para alır.

Zehra Hanım, birkaç kurşun daha döktürür. Bunlar yeşil çanakta yine tüfek gibi patlar. Kenan'ın yüreği şişkinlikten çatlar. Fakat bu defa kurşun bankadaki paraların kayboluşu sırrı hakkında bir şey söylemez. Zehra Hanım karışık rüyalar görür. Lakin doğru yoramaz.

Kenan, gel keyfim gel âleminin devamını ancak çalınan beş yüz liranın bitmesine kadar süreceğini bildiğinden hesapla para sarf etmeye çalışır.

Her şey yolunda gider. Yalnız arasıra Didar Bey'in adı anıldıkça ev halkının renkleri uçar, dudakları titrer.

---

(1) İçine ilaç konarak yaranın ya da çürüyen yerin üstüne sarılan muşamba.

Didar, mesleğinde derin bir psikolog, ruh halinden anlar bir kimsedir. O yumuşak, insaniyetçi zamane feylesoflarının sevgi ve şefkatle işi idare hususundaki hikmetli öğütlerini bilmez. Onun aklı zorbalığa erer. Arslan tilkiye yalvarmaz. Yüze zayıflar, miskinler güler. Hukukların müsavi olduğuna kanunlar icat etmişler. Kanun, her şeyin yüz tarafını aydınlatan bir güneş gibidir. Bunun giremediği delikler, kovuklar çoktur. Mesut Bey'in evi o kovuklardan biridir. Didar Bey bu evde kedi gibi tavan arasına sokulup oturmaktan artık bıkmıştır. Pazısının zorunu göstererek Vuslat'ı da, Kenan'ı da açıktan açığa haraca kesmek istiyordu. Bu kararını ortaya koyduğu ilk gecede evin içinde duman attırıp kimsede iler tutar yer bırakmadığı halde kendi burnu bile kanamadan buz gibi yüz lirayı cebine indirerek çıkıp gitmişti. Ağzına çaldığı bir parmak balın dudaklarında bıraktığı tatlılığı yalayarak vakit geçiriyordu. Didar, sanatının erbabı idi. Haraca kestiklerinin milyoner olmadıklarını biliyordu. İkinci vurgun için üç ay kadar ara verdi.

Mesut Bey'in evinde bir gece döşeklere girileceği sırada kapı önünde Bekri Mustafavari sarhoşça bir nara işitildi:

— Geçmişini.... aç kapıyı.

Evdekileri büyük bir telaş ve heyecan aldı. Dolu olup olmadığını anlamak için Kenan revolverini yokladı, Topsalata karnını... Benli Faika havacıva muşambasını hâlâ kalçasından çıkarmamış, Cabir'in akıntıları durmamış, ilk dayağın sızıları henüz vücutlarından gitmemişti. İkincisine hiçbirinde dayanma kuvveti yoktu. Bu ansızın gelen belaya çabuk bir çare bulmak lazımdı. Hep bir araya toplanarak müzakereye girişti-ler. Kenan revolverini eline alıp düşmanına karşı çıkmak, meydan okumak, polise haber vermek için Cabir'i merkeze saldırmak fikrinde bulundu. Vuslat'ı titremeler, baygınlık aldı. O bu fikri yerinde bulmadı. Baygınlığını geçirmek için yarı Kenan'ın, yarı Topsalata'nın kucaklarına yatarak diyordu ki:

— Revolver, Didar'da da vardır. Hem o kadar nişancıdır ki, pireyi gözünden vurur. O azılı herif zabıtadan değil ordudan yılmaz. Ele avuca girmez ki, saksa-

ğan gibi damdan dama uçarak buradan Üsküdar'a kadar gider. Kin bağladığı kimsenin mutlak bir gün hakkından gelir. Zabıtanın himmetiyle bu akşam onun şerrinden kurtulsak bile, bunun yarın gecesi, öbür gecesi, daha öbür gecesi var. Artık bize rahat huzur vermez, dünyanın öbür ucuna kaçsak peşimizi bırakmaz. Onu tatlılıkla avutmaya bakalım, başka çare yoktur.

Dışarıda naralar birbirini takip ediyordu. Kenan'dan başka hep ötekiler Vuslat'ın fikrinde idiler.

Kenan çok acı bir coşkunlukla:

— Bu olur rezalet midir? Kendi elimizle kapıyı açıp zorbayı içeri alalım? Son derece izzet ve ikram edelim, öyle mi? Yok, bu hale sinirlerim dayanamaz.

— Bizim kapıyı açıp açmamamızın onun için hiçbir ehemmiyeti yoktur ki... O bu gece duvardan aşıp mutlak eve girer. Böyle zorla girerse hepimize mükemmel birer sıra dayağı çektikten sonra yine keyfini yerine getirir.

Cabir:

— Allah hayırlar versin, fena halde sırtım kaşınıyor.

Topsalata:

— Herif geçen defa çocuğumu öldürdü, bu sefer de beni gebertir.

Benli Faika:

— Çocuklar, dayağı hafif geçirmek için arkamıza pamuklar, zıbınlar, hırkalar giyelim. Yumruklara, tekmelere karşı vücudumuzu kırılmaktan korumak için vapurlarda olduğu gibi birer balon hazırlayalım. Sarhoş vurduğu yeri bilmiyor.

Vuslat:

— Bu tedbirlere hiç lüzum yok. O şimdi olgundur. İçeri alınca şişe ile rakıyı dayarım. Çabuk sızar. Bunun en ehven[1] yolu budur.

Kenan'ın vücudu da Didar'ın dayağındaki şiddeti hatırlayarak sızılara uğruyordu. Mesele işitilmedik derecede ince idi. Kendi idaresi altında bir eve bile bile

(1) Elverişli; kolay.

zampara almak, sonra gözünden sakındığı metresini, bu yabancının koynuna koymak... Bu, her kişinin kabul edeceği geniş yüreklilerden değildi. Fakat Kenan, hayat felsefesinin en zorlu bir anını geçiriyordu. Halkın düşünüşünden sözle ayrılış, kendine pek tatlı gelirdi ama, böyle yapılma sırası gelince kıvrım kıvrım kıvranırdı. Mesut Bey, kara kara düşünürken birdenbire bahçe kapısının çıngırağı öyle bir şangırdadı ki, oraya asıldığından beri hiç bu kadar haykırmamış olan çan çivisi üzerinde birçok taklalar attıktan sonra zembereğinden ayrıldı, bir ikinci şangırtı ile taşlığa düştü. Bu korkunç gece misafiri öfkesini yenememişti. Koparmak için şimdi sesi çıkmayan tele asılıyordu.

Benli Faika, kalçası acıdığı halde gözlerini faltaşı gibi açarak kendisinden umulmaz bir çeviklikle oda kapısına, kapıdan pencereye birkaç defa koştuktan sonra:

— Medet Allahım, medet... Herif bu akşam tuttuğunu koparıyor. Galiba ikinci hamlede evin camlarını, üçüncüsünde de çatısını başımıza indirecek, dedi.

Ve kimsenin fikrini almaya lüzum görmeden merdiven basamaklarını ikişer üçer inerek, yuvarlanarak kendini taşlığa attı. Zorbayı karşılamak ve güler yüz göstermek için ikiyüzlü gülüş maskesini takındı. Beklıyordu. Bahçe kapısı pek şiddetle kapandı. Sarsıntı ile duvarlardan yere bir kiremit fırladı. Kiremidin düşmesinden ev halkı uğursuzluk manası çıkardılar. Kiremitle beraber hepsinin yüreği yerinden kopup düşmüş gibiydi. Bahçede iki karaltı belirdi. Gelenler çift idi. Koı kola biraz zikzak geliyorlardı. Benli Faika'nın yüzündeki zoraki güler yüz gülümsemesi evvela acılaştı. Sonra sırıtmış bir karnaval maskesi gibi dondu. Karı, adale ağrılarına benzer buruşukluklarla ağlar gibi gülüyordu.

Onlar, tekini beklerken talihlerine bela, çift çıkmıştı.

Bu iki gece misafiri, taşlıkta yanan asma lambanın açık kapıdan bahçeye saçtığı ışığın içine girdikleri zaman, Benli Faika, olanca dikkatiyle, bu ikinciyi tanımak için gözlerini dikti ve çabuk tanıdı. Kendi kendine: «Hay Allah, ikinizi de yok etsin. 'Yedi Bela' Musta-

fa'yı da almış geliyor. Bunlar maymuncuksuz hırsızdır. Soyacakları evin kapısını ev sahibine açtırıp da girerler. Bu Mustafa benim nelerimi çaldı, nelerimi... Bir defa kısa samur kürkümü paltosunun altına giydi de gitti,» dedi.

Izbandut gibi iki herif biraz eğilerek kapıdan içeri girdiler. Faika, en tatlı dilini dökmeye başladı.

— Buyurunuz yiğitlerim... Ay Mustafa Bey de beraber... Ne kadar memnun oldum bilseniz... Bizi unuttunuz artık... Ayaklarınıza sıcak su mu? Soğuk su mu?

Didar, gözleriyle arkadaşına işaret ederek:

— Görüyor musun, kaltak ne ince kıyım afi kesiyor.(1) Bunların ellerinden gelse su dökmek değil, ayaklarımıza pranga vurdururlar.

Benli Faika telaş ile:

— A hıyanet, niçin öyle söylüyorsun? Ben yalan irtikap etmem.(2) Benim içim ne ise dışım da odur.

— Haydi defol oradan... O ağızları kime yapıyorsun? Bize bu kadar hasret çekiyormuşsunuz da yarım saattir kapıyı neye açmıyorsunuz?

— Aaa! Hak kuru iftiradan saklasın. Kapı bir defa çalındı civanım... İkincisine nöbet kaldı mı? Bak çan yerde yatıyor. Duyar duymaz koştum alimallah...(3)

— Naralarımı duymadınız mı?

— Sözümona, sokak it köpek dolu. Her nara atana kapı açılır mı?

— Sesimi tanımıyor musunuz?

— Gece vakti derin uykuda kimin sesi olduğunu nasıl tanıyalım?

— Ben size sesimi çabuk tanıtırım.

Didar Bey, Benli Faika'nın iki omuzundan yakaladı. Dut ağacı gibi şiddetle silkti. Karının bütün sinirleri yerinden oynadı. Dişleri takır takır birbirine vurdu. Acı acı, titrek titrek birkaç defa bağırdıktan sonra işi latifeye boğmaya çalışarak:

---

(1) Caka satıyor.
(2) Yalan söylemem.
(3) Tanrı biliyor ki.

— Hay ilahi Didar'cığım çok yaşa... Ellerin var olsun. Aşıklarım iyice yerlerine oturdu. Kalçamın havacıvası oynadı. Çoktan beridir böyle göbek attığım yoktu. Hey gidi günler hey. Artık eskisi kadar el şakasına gelemiyorum.

— Aşıkların yerinde değil miydi? Hem senin kaç aşığın var, söyle bakayım?

— Topuklarımda, bileklerimde, dizlerimde. Daha ne kadar oynak yerlerim varsa, oralarda birer tane var değil mi? Hepsini toplasak bilmem kaç eder?

Didar, Faika'yı gıdıklamaya atılarak:

— Senin oynak olmayan neren var?

Faika'nın siniri tutar. Sık, sinirli bir fıkırtıya başlayarak:

— Ay etme şekerim... Şimdi güle güle katılırım.

— Vücudun pek pörsümüş... Azıcık katılsan fena olmaz.

— Kıhı hı hı hı hı hı hı... Aman bittim, bırak.

— Cabir'e söyleyeyim, ara sıra senin aşıklarını yerlerine oturtsun.

Aşağıda bu komedi sürerken yukarıda bir dram başlıyordu. Kenan, gıdıklanmaya hacet kalmadan son derece sinirlenmişti. Didar'a meydan okumak istiyordu. Vuslat, Topsalata, Cabir, bütün kuvvetiyle işin sonunun fenaya varacağını anlatmaya uğraşarak delikanlıyı bir odaya sokup tutmaya çabalıyorlardı.

Didar Bey, gıdıklaya gıdıklaya Benli Faika'yı taşlığa serdikten sonra, arkadaşı Yedi Bela'nın kolundan çekerek merdivene yürüdü. Vuslat, sofada misafirleri istikbal etti.(1)

Didar Bey, tulumba kaldırır gibi kolunu, arkadaşının omuzuna atarak:

— Burası Mesut Bey namında bir herifin koltuğudur, baş sermaye Vuslat Hanım'ı takdim ederim

Yedi Bela, eski bir tanıdık göz süzüklüğü ile hanıma arsız arsız dikiz gelerek:

— Gülü tarife ne hacet! Ne çiçektir biliriz, dedi.

---

(1) Karşıladı.

Üçü de Vuslat'ın yatak odasına girdiler.

Benli Faika, taşlıkta gıdıklanma bayılmasından ayıldı. Bütün aşıklarını yerlerinden yine oynamış buldu. Kendi kendine çeyreklenerek, gerinerek, silkinerek kalktı. Kart vücudu, çok zamandan beridir böyle güçlü kuvvetli bir erkek elinde hırpalanmamıştı. Didar'ın iri, nasırlı parmakları vücudunda yine mıncık mıncık geziniyor gibi bir duygu sapıklığına kapılarak, hi hi hi, diye tepeden aşağıya birkaç defa titredi. Eskiden alışkın olduğu bu idman, beyninde, gençlik zamanının tatlı hatıralarını uyandırdı. Hamlaşmış vücudundaki durgun kanı dolaşmaya başladı. Sinirlerine bir sanat çevikliği geldi. Kendi kendine güle güle, söylenerek yukarı çıktı. Kenan'ın bulunduğu odaya girdi.

Vuslat'ın âşığı, bir eli şakağında, öteki revolverde, acıklı bir dalgınlıkla düşünüyor, etrafındakiler zavallıyı türlü maskaralıkları ile avutmaya uğraşıyorlardı.

Karşıki odadan Didar Bey'in gür sesi kaba kahkahalarıyla duyuluyordu.

Herif diyordu ki:

— Ben bu koltuğa aboneyim. Abone bedelini birkaç ay evvel tediye ettim.(1) Artık bu eve bedava girip çıkmaya hakkım vardır. Sızlanırlarsa evdekilere bir abone haşlaması daha ikram edebilirim.

Cabir, beriki odadan yavaşça cevap verdi:

— Haşlamaya kimsede iştah yok, keyfine bak yiğidim.

Didar Bey, Vuslat'a soruyordu:

— Vücudunda kaç aşık vardır?

Vuslat:

— A, ne bileyim ben?

Didar:

— Karyolaya yat, sayacağım.

Öteki odadakiler bu aşık hesabına kulak kabarttılar. Kenan kendini aşk felsefesini bilir bir sevda kurnazı sandığı halde döşekteki bu aşık oyununu daha işitmemişti. En ziyade dikkatle kulak veren o oldu.

---

(1) Ödedim.

Didar Bey sayıyordu:

— Bir, iki... Üç.

Vuslat, kloroform verilmeden üzerinde ameliyat yapılan bir zavallı feryadıyla odayı çınlatıyordu:

— Aman... Aman yetişir... Artık sayma... Ölüyorum.

Benli Faika, kapının anahtar deliğine gözlerini uydurarak:

— Vay edepsiz oğlu, vay... Karyolayı adeta bir sevda bilardosu haline koydu; aşık oyunu oynuyor.

Kenan'ın artık dayanması tükendi. Revolverini karşıki odaya doğru uzatarak yerinden fırladı. Cabir, Faika, Topsalata her biri deli tutar gibi zavallının bir tarafından yakalayarak bu saldırışa engel oluyorlardı.

Faika diyordu ki:

— Deli misin çocuk? Didar bir başına geçenlerde hepimizi kırdı geçirdi. Bu gece yanında bir de Yedi Bela var... Vallahi ikisi seni bir yudum su gibi içiverirler.

Üç, yedi, kırk, bunlar mübarek, tılsımlı, yoksa uğursuz sayılardan mıdır? Belanın böyle yedi katmerlisi, bu söz Kenan'ın beyninde büyük bir tesir uyandırdı. Birkaç kere sağa sola saldırdıktan sonra yelkenleri suya indirdi. Sessiz, acı bir tevekkül[1] ile gitti, yerine oturdu.

Fakat karşıki odadakiler gittikçe kameti azıtıyorlardı. Didar Bey, sayıları saydığı parmağında yeni usulde bir sevda masalı yaptıktan sonra, şimdi karıyı olanca hıncıyla gıdıklıyor, Kenan'ın haydutlar eline düşen metresi fıkır fıkır haykırıyor, katılıyor, fakat gerçekte şikâyetinden mi, yoksa sefasından mı bağırdığı pek belli olmuyordu.

Sevgilisinin yumuşak vücudundan tat alan o, hain parmakların hırsının ve sıkıştırmasının eseri olan bu gevrek fıkırtılar, avazlar Kenan'ın kulaklarından kalbine doğru kızgın birer mil acısıyla işliyor, zavallıyı anlatılamaz bir işkenceye düşürüyor, talihsiz sevdalı elindeki dolu revolveri eviriyor çeviriyor, fakat mutlaka altta kalacağını anlayarak intikama kalkışmak saldırısına cesaret edemiyordu. Yedi Bela korkunç sözünü anlamaya uğraşarak «bela» sözünü tespih gibi yedi de-

---

(1) Boyun eğiş.

fa çekiyor, bazı da bu işkenceye dayanamayarak elinde silahla deli gibi kapıya saldırmış iken yine iki kolunu yanına salıvererek süklüm püklüm bir tarafa düşüp kalıyor, gözlerini büyük bir kederle bir noktaya dikiyor, düşünüyor, düşünüyor, düşünüyordu.

Karşıki odada bir zaman sonra o gıdıklamalar, fıkırdamalar kesildi. Bunların arkasından kısa mırıltılar, kesik iniltiler başladı. Biraz evvelki kahkaha operasının şimdi dudaklardan çıkar gibi sinir bozucu şüpheli bir hafifliğe düşmesi Kenan'a bütün bütün dokundu. O, uzun nefesler ne idi? Ne oluyordu? Sevgili Vuslat'ı aşk mabedinde kurban mı ediliyordu?

Bu hazin piyanissimo faslının sonunda Didar Bey sofaya çıktı. Haykırıyordu:

— Evin adamları neredesiniz? Benim aftosum var. Fakat arkadaşım Yedi Bela için bir tane lazım. Şimdi aynalı bir şey bulmalı. Yoksa Bela yediden kırka çıkar, herifin eski adım değiştirmiş olursunuz.

Didar'ın odaya girmesinden korkarak, Cabir, Faika, Topsalata, her biri Kenan'ın bir tarafına yapışır, zavallıyı karga tulumba ederek yükün[1] içine soktuktan sonra kapısının önüne koca bir sandık çekerler. Mesut Bey'in oraya, revolveriyle hapsinden sonra üçü de Didar'ın emirlerini dinlemek için sofaya çıkarlar.

Cabir:

— Toramanım, bu gece ansızın geldiniz. Tedariksiz bulunduk. Size takdim edecek kimse yok.

Benli Faika:

— Evin içinde kadın olarak Vuslat'tan sonra bir ben varım, bir de Salata.

Didar:

— Vay hamam anası, kendini de kadından mı sayıyorsun? Sen salata ile turşu ile yumrukla zor yutulursun.

Benli Faika:

— A, neye? Kadın değil miyim?

Didar:

— Ben seni aşağıda yokladım. İçi geçmiş kavuna benziyorsun.

---

(1) Duvarda yorgan vb. konan bölme; yüklük.

Benli Faika:

— Haydi oradan hışırcı sen de... Ağzının tadını ne bilirsin? Kavunu oldurup da yerler.

Didar:

— Hatırın kalmasın canım. Kadın dediğin hep kemik, et, deri değil mi? Haydi bakalım bir tepsi donatınız. Mesut Bey'in Beyoğlu'ndan getirdiği güzel mezelerden isterim. Cabir ney çalsın, Topsalata ut. Sen de oyna, göbek at. Kasavet çekme, bu akşam her şey olur.

Yüksek sesle verilen bu cümbüş hazırlığı emirlerini Kenan Bey yükten dinliyordu. Tepsi donandı. Cabir neyi aldı. Topsalata udunu. Hındım başladı.

Bir saat sonra kafalar kızıştı. Benli Faika, raksa çıktı. Adeta mükemmel bir meclis idi, belayı savuşturmak için yapılan zoraki eğlenceye benzemiyordu. Kenan'ın kalbine türlü şüpheler geldi. Didar Bey'in rakıdan sonra Vuslat'tan bir gerdan mezesi istediğini işitti. Düşmanına kullanamadığı revolverini kendi şakağına dayadı. Namlunun soğukluğu tekmil vücuduna ürperme getirdi, canına kıyamadı.

Sabaha karşı sarhoşlar sızdılar. Kenan'ı yükte unutmuşlardı. Yük kapısının önündeki sandık pek ağır ve bir ucu odadaki kerevete dayatılmıştı. Çok uğraştı, kan tere battı. Kapıyı açamadı. Kapana tutulmuş fare gibi dışarı çıkmak için yük kenarının bütün tahta aralıklarını yokladı. Kaplamaları sökmeye uğraştı. Bir kurtulacak delik bulamadı.

Karşıki odada biraz evvelki ahengin yerini şimdi kalın horultular dolduruyordu. Kenan, hapsolduğu yerden kurtulabilse kadın erkek hep bu horlayanları uykularında birer birer bastırarak boğmayı düşünüyordu.

İçeride Vuslat, Didar ile yatmış, Topsalata'yı Mustafa Bey'in koynuna vermişler, Faika köşe minderinde, Cabir de sedirin üzerine sızmıştı.

İçkinin verdiği gevşeklik ile sinirleri çözülen Cabir, sedirin üstünü iki şiddetli sağanakla ıslattıktan sonra, üçüncü sidik yağmurunda uyanarak helaya gitmek için sofaya çıktığı zaman yükteki eski dostu aklına gelerek zavallıyı dışarıya çıkarmak insaniyetiyle hemen oraya koştu. Kenan, o zifiri karanlık yükün

içinde havasızlıktan az daha nefesi kesilerek boğulmak tehlikesinde kalmıştı.

Cabir, sandığı kerevete dayandığı yerden ayırarak zor zar biraz çekebildi. Yük kapısı aralandı. Kenan mosmor bir çehre ile dışarı fırladı.

Cabir:

— Vay velinimet hâlâ burada mısın?

Kenan, Cabir'i yukarıdan aşağı derin bir kinle süzerek:

— Bu sandık kapının önünde iken başka nerede olabilirim? Sabaha ne uyku, ne sigara, ne de başka ihtiyacımı gidermeye imkân... Allah hepinizin belasını versin.

— Verdi zaten... Belalar içeride uykuda... Onları depreştirmemek için sizi burada unutmaya mecbur olduk.

Kenan, öfkenin, sinirliliğin son sınırına gelmişti. İçeride sergin kadın erkek sarhoşların koyun koyuna nasıl sızmış olduklarını görmek merakıyla yürüdü.

Oda kapısı açıktı. Bu insan çiftehanesine attığı ilk bakışta kendi karyolasında yatan Vuslat'la Didar'ı gördü. Herif karıya değil, karı herife öyle sıkı sıkıya sarılmıştı ki bu, gözleri yakan hıyanet görünüşü karşısında Kenan kendini bütün bütün kaybetti. Yolunda yürüdüğü determinizm felsefesinin bu defa hiç elinde olmadan uğursuz emrine kapılarak revolverini tetiğe aldı, titreyen eliyle karyolaya doğru birbiri arkasına iki el ateş etti. Odada silah patlamasının arkasından korkunç bir çığlık koptu. Hemen yıldırım hızıyla merdivenlerden indi. Kendini sokakta buldu.

Kenan, yaydan kurtulmuş bir ok gibi gidiyordu. Koştu, koştu, birçok sokaklara girdi çıktı. Nihayet kesildi. Çarpıntıdan bitiyordu. Döndü arkasına baktı. Peşinden kimsenin gelmediğini anladı.

Ortalık ağarıyordu. Sokaklarda hemen kimse yoktu. Durdu, ani bir delilikle ne yaptığını hatırlamaya uğraştı. Katil olmuştu. Fakat intikam kurşunu Vuslat'la Didar'dan hangisini öldürmüştü? Şimdi onu yakalamak için polisler, jandarmalar koşacaklardı. Mahkeme, determinizm kederinin hükmünü, bu kuvvetli mazereti hiç dikkate almadan ona karşı en korkunç

kanun kararını verecekti. Orada durmanın tehlikeli olduğunu gördü. Ama nereye gidecekti?

Şüphe uyandırmamak için bir kaçak hızıyla değil, adi adımlarla Haydarpaşa çayırına indi. Gizlenebilecek bir yer bulmak için ümitsizce etrafına bakındı. Ta karşıda Karacaahmet mezarlığının koyu servi ormanlığını gördü. Geniş bir saha dolduran bu ağaçların kasvetli koyuluğuna ve bunların gölgelendirdiği sayısız mezarların arasına karışarak bir zaman için peşinden geleceklerin gözlerinden kendini gizleyebilirdi. O tarafa yolu tutturdu. Ortalık tamamıyla açıldı. Birçok insanlara rastlıyor, bunlar kendisini dikkatle süzüyorlar zannediyor, arkasından adam sesi duysa hemen kendini çal yaka ediverecekler gibi kuruntulara kapılıyordu.

Bunaltıcı, çok acı şüpheler, korkular ile yarım saat kadar gittikten sonra, bu karanlık ölüm köyünün sınırından içeri girdi. Bu gölgelerin altına biriktirdiği kemik çukurlarını çiğneyerek, karanlık kovuklara ürkek, çabuk bakışlar fırlatarak yürüdü, yürüdü. Mezarlığın ortasını buldu. Otlara gömülmüş bir taşın üzerine oturdu. Etrafına bakındı. Hep ayakta, hep sessiz bir taş kalabalığı arasında Kenan tek bir diri idi. Bu taşlar, üzerlerindeki satırlar ile altlarında yatan kemiklerin hal tercümelerini anlamak isteyenlere kısaca söylüyorlardı. Ana karnından beri türlü tekâmül devirleri geçiren hayatın, son aldığı şekil, son insan sicili işte bu idi.

Ölüm, hiç düşünmeden bir müsavat ile kanlı pençesini uzatarak çocuk, genç, ihtiyar yakaladığını hep buraya devirmişti. Bu yazılarda ne yazık nazımlar, ne hikmetli nesirler, ne derin şikâyetler, ne sessiz çığlıklar vardı. Bu hal anlatmalar ölüme mi, yoksa hayata karşı mı idi? Hangi tarafta bir tesir uyandırılmak isteniyordu? Ölüm, vücutsuz, hissiz bir yokluk şekliydi. Bu ana kadar ona hiçbir şey duyurulmamış ve bundan sonra da duyurulamayacaktı. Hayat aldatıcı bir zalimlikle dirilerin kalplerini sevda ile yakıyor, çocuk fabrikalarını işletiyor, dünyayı insanla doldurmakta bitmez tükenmez ve hikmetine erişilmez o inatçı ve insafsız çalışmasında bir saniye bile durmuyordu. Ölüm bir zulüm ise bunun sebebi yine diriler değil miydi? Ağızları-

nı sevgililerinin dudaklarına yapıştırarak damarlarında parlayan ateşi yatıştırmaya uğraşanlar bu çukurlara kemik hazırlamaktan başka bir şey için çalışmadıklarını bilmiyorlar mı? Bu mezar taşlarında ölümün sebebi olan hastalığı yazmak boşunadır: «Bu zavallının katili filan efendi ile filan hanımdır» diye kısaca yalnız ana ve babasının adları yazılmalı ve her kişi de ta Âdem ile Havva'ya kadar atalarından ölüm davasına kalkmalıdır.

Bazı tarikatler, besbelli bu hikmete uyarak adamlarını evlenmekten menediyorlar. Her insan tek başına kalmak kararı vermedikçe ölümden yanılıp yakılmaya kimsenin hakkı olamaz. Sarhoşluktan şikâyet eden rakıdan çekinmelidir. Fakat insan, doğurması kesilirse ne din kalır, ne tarikat... Ne de Yaradan fikrine doğru yükselme duygusu... Varlık mutlaka olacak ise, yine determinizm yıkılmasına imkân olmayan bütün uğursuz hükümleriyle karşımıza çıkıyor? İlme atıldıkça cahilleşen zavallı akıllı insanlar «hayat» ile «ölüm»ün birleştiği manayı anlamak için bu çukurların başlarına kadar geliyorlar. Orada taş katılığına dönmüş, sessiz bir yığın kemikten başka bir şey göremiyorlar. Sonra bu kemikler de çürüyüp toprak oluyor. Ne olduğunu anlamaya uğraştıkları ölümün izini bütün bütün kaybediyorlar.

Kenan'ın felsefe nakaratı hep determinizm idi. Hayattaki bütün havai ve keyfi işlerini bu özürle düğümleyip öteye geçerek vicdan mesuliyetlerinden hafifler idi. Vuslat'a olan o sonsuz sevdası, hayatın amansız «çocuk yapmaya zorlama» kanununun neticesi değil miydi? Bu kanunun, yapısında açıp genişlettiği bütün aşk feyizleri Havva kızlarının yalnız bu bir tekinde, bu insanlık tarlasında görüyor, öteki kadınların hepsi kendine sevimsiz, alımsız geliyordu.

Vuslat'ı düşündü. Acaba onu öldürmüş müydü? Sevgilisini al kanlar içinde gözleri yumulmuş, nefesi durmuş gördü. Kenan'ın kendi derisinin her zerresinde, onun gül kokulu derisine dokunmaktan başka haz ve tat duyduğu o yumuşak, pembe vücut dört tahtadan çatılmış bir tabuta uzatılıp bu mezarlardan birine indi-

rilecek, üzerine kara toprak örtülerek ölümün, varlığı hiçliğe çeviren dişlerine bırakılacak bu karanlık çukur onu yutarak ağır ağır hazmeyleyecekti.

Tepesindeki servilerin kolları rüzgâr esintisiyle gacır gacır birbirine sürtünerek mezarlardan çıkan bir ölüm iniltisi, bir ahret şikâyeti gibi kalbini ölüm korkusuyla dolduruyor, oradan buradan kuşlar cıvıldıyordu. Tabiat, ölüm matemine ne kadar yabancı idi. Gök, servilerin arasından mavi çiniden bir kubbe berraklığı ile gülüyor, gök mavisinin vurmasıyla süslenmiş uzaktaki deniz, yer yer güneşin sırmalarına bürünerek, türlü parıltılar gösteriyor, kuşlar ötüyor, çiçekler gülümsüyor, çimenler zümrüt gibi taptaze idi. Tabiat, toprak altındaki ölülerin matemini tutmuyor, aksine taşları deviriyor, mezar topraklarının bunaltıcılığını yeşilliklerle örtüyor, durmadan varlığın her zerresine hayat feyzi üfürüyor, meydanda ölü bırakmıyordu. Belki ölüm hiç yoktu. Bu, insanların bir duygu yanlışlığı idi. İnsanlar, bu mezarları kurmasa, yenilemese, tamir etmeseler burası yabani bir bahçe, orman haline girecekti. Fakat Kenan bu taşlardan neye korkuyor, neden yalvarıcı bir korku ile titriyordu? Hayatı ölüme ısındırmak, aralarındaki anlaşılmaz farkı kaldırmak, ikisini bir görmek için aklı erebildiği kadar felsefe delilleri arıyordu. Fakat yine birdenbire Vuslat'ın ölüm döşeği, o kanlı levha gözlerinin önüne geldi. Metresinin katılaşmış kolları arasında Didar'ı gördü: «Ölsün,» dedi. «Ölsün. Benim gönlümde o, onun gönlünde bir başkası yaşamaktansa ölsün, yok olsun.»

Kendisi de katil olmuştu. Onu da öldüreceklerdi. Ahrete de onun peşinden gidecekti. Cismi onun cismini aşk mıknatısıyla çektiği gibi ruhu da ruhunu çekecekti. Fakat niçin gelip de kendisini yakalamıyorlardı.

«Benim sonum ne olacak?» diye etrafına yüksek sesle sordu. Mezarlığı dinledi. Taşlar cevap vermedi. Serviler gıcırdıyor, kuşlar ötüşüyor, gökyüzü gülüyor, deniz parıldıyordu.

Acaba Vuslat ölmemiş miydi? Hâlâ Didar'ın koynunda mı yatıyordu? O dakikada bunun doğru olup olmadığını anlamaya bir imkân yok muydu?

O, itikatsız[1] Kenan, Mahmutpaşa Camii avlusunda olduğu gibi yine maneviyattan yardım isteme zorunda kalmıştı. Vuslat'ın yaşayıp yaşamadığından haber almak için mezar taşlarından, servilerden, kuşlardan fala bakmak, bunları söyletmek istiyordu.

Etrafına bakındı, bakındı, mezarlığın sırlı geniş sahasını dinledi. Kendine hakikati gösterecek bir şey görüp işitemedi. Böyle kederli, araştırıcı bir şey beklerken biraz ötede erkek, dişi iki köpek peydah oldu. Cinsi bir saldırma ile cilveleşiyordu. Onlar oynaşırken bir ikinci erkek köpek daha meydana çıktı. Dişiye sahip olmak için iki erkek hırlaşmaya başladılar. Hır büyüdü. Bir üçüncü erkek köpek daha geldi. Dişi, kendi için dalaşan iki sevdalısını birbirinin öfkeli dişleri arasında bırakarak, bu üçüncü erkekle kaçtı.

— İşte aşk rekabeti levhası... insanlar da tıpkı böyle... Dişilerin yaradılışı, erkeklerin ahmaklığı... Filden horoza kadar hayvanlarda da sevda kanunu bu tempoda geçiyor, dedi.

6

KENAN BU TEHLİKEYİ DE ATLATTI

Vakit öğleyi geçti, Kenan'ı tevkife gelmiyorlardı. Bu mezarlıkta gizlenen adam, mezarların sessizliğinden sıkıldı. Burası dirilere uzun zaman bir sığınacak yer, bir oturacak yer olamazdı. Burada ne kadar zaman gizlenebilirdi? Türlü felsefe saçmalarıyla uğraştığı halde güpegündüz bile bir iç sıkıntısı ile ezildiği, korku ve hüzünle titrediği bu ölüm mahallesinde geceyi aç susuz nasıl geçirecekti? Gecenin karanlığı bu kefenliler için belki bir cümbüş ve esrar âlemi idi, Schopenhauer bile 'Essasi sur les apparitions'(1) adlı eserinde bunlardan bahsetmişti. 'Megnétisme animal'(2) tabiri altında hallolunamamış, birçok garip meseleler vardı. Geceleri bu mezarlığın, ruhlara, cadılara birer dans ve gezinti yeri olması ihtimali vardı. Fakat Kenan, buradan çıkıp nereye gizlenecekti? Annesinin evine gitse, kendinin peşine takılanların en evvel orayı arayacakları meydanda idi. Acaba polis civardaki bütün köylere «kaçak katil var» telgrafı çekmiş miydi? Sevgilisinin hayatta olup olmadığını öğrenmek merakıyla deli oluyordu. Geceyi geçirmek için civar köylerden birine gitse, o tenha yerlerde bir yabancının varlığı çabuk belli olurdu. Ceplerini yokladı. Üzerinde beş altı lira kadar bir parası vardı. Tehlikenin en hafif olanını bulmak için düşündü. Düşündü. Beyoğlu'na gitmeye karar verdi. Gündüzü ve gecenin bir kısmını kapanık bir gazinonun loş bir köşesinde geçirdikten sonra yatmak için adi otellerden birine çekilebilirdi. Beyoğlu otelleri her

(1) Hayaletler Üstüne Deneme.
(2) Hayvansal Manyetizm.

gece müşterisiz kalmadığından buralarda pek o kadar göze batacak bir hal yoktu. Sabah olunca şehirde çıkan gazetelerden birer tane getirtip, «Kadıköy Cinayeti» başlığı altında kendi başına geleni okuyarak öğrebildiği şeylere göre, gerekli tedbirleri almayı düşünecekti.

Türlü korkular, heyecanlar içinde mezarlıktan çıktı. İhtiyat olarak Kuzguncuk'a kadar yürüdü. Sokaklarda yüzüne bakanları, hep işi biliyor zannederek rengi uçuyor, bir çocuk koşsa kendini yakalamaya geliyorlar kuruntusu ile titriyor, adımlarını çabuklaştırarak yolunu değiştiriyordu.

Kuzguncuk'tan bir kayığa bindi. Beşiktaş'a, oradan bir araba ile Beyoğlu'na çıktı. Gölgesinden ürke ürke sokaklardan geçerek en yakın ve en kuytu bir gazinoya girdi. Orada akşamı etti. Tenha bir lokantada yemek yedikten sonra, yine sokak görmez bir kahvehaneye çekildi. Büyük bir merakla akşam gazetelerini baştan sona kadar süzdü. Bir şey bulamadı. İki kişiyi konuşur görse Kadıköy cinayetinden laf ediyorlar zannıyla kulak kabartıyordu. Saat alafranga on ikiyi buldu. Sokak içindeki otellerden birine gitti. Bir oda pazarlık ederek girdi, kapısını kilitledi. Soyundu, döşeğe uzandı. Vücut ve zihince pek yorgundu. Fakat bir türlü uyku gelmiyordu. O günkü yük içindeki mahpusluğundan, ta mezarlığa kaçışına kadar olan biteni gözü önünde canlandırarak toplamaya çalıştı. Oda kapısı önündeki karyolaya iki el revolver boşalttığı zaman Vuslat sağda mı yatıyordu, solda mı? Ve eline verdiği istikamete göre kurşun hangi tarafa isabet etmiş olabilirdi? Atar iken eli titremiş, namlu sağa çarpılmıştı. Solda yatan kimdi? Bunu iyice hatırlamaya uğraştı.

Bu hususta doğru bir hüküm vermek için bazı noktaların iyice bilinmesi lazım geliyordu. Oda, şarka bakıyordu ve karyola sol taraf duvarına bitişikti. Döşeğe ilk girenin solda kalması tabii idi. Kenan kendisi çok defa yatağa önce girer, Vuslat odada bazı ufak tefek şeyleri düzelttikten sonra yatağa girerdi. Didar uğursuzu, eğer döşekte Kenan'ın yerine yatmış ise, onun solda, Vuslat'ın sağda bulunması lazımdı. Bu mühim noktayı zihninde iyice canlandırmak için gözlerini sıkı sıkıya yumdu. Yatak içindekileri gözlerinin

önünde bir levha gibi canlandırmaya çabaladı. Evet, Didar'ın solda, Vuslat'ın sağda yattığını gördü. Kenan, öfke kurşunuyla Vuslat'ı öldürmüştü. Belki sevgilisi şimdiye kadar kefenlenip gömülmüştü. Artık onu hiç göremeyecekti.

Zihnini kasırgalı bir deniz gibi kaynatan bu korkunç düşüncelerin tesiri ile, o günkü yıpratıcı yorgunluğuna karşı kendini uyku tutmuyordu. Döşeğinde durmadan sağa sola dönerek yatışını değiştiriyor, fakat aradığı rahatı bulamıyordu. Bu rahatsız edici halde birkaç saat geçirdi. Otelin geciken müşterileri merdivenlerden çıkarken ayak seslerini duydukça, polis memurları kendini yakalamaya geliyorlar sanarak döşeği içinde irkiliyor, yüreği çarparak etrafı dinliyor, gizlenecek, kaçacak bir yer arıyordu. Sonunda baygınlığa benzer bir halsizliğe düştü. Bu, o günkü tehlikeli vakaların rüya şeklindeki acı manzaraları ile dolu, kısa bir kendinden geçiş hali idi. Hemen her yarım saatte bir uyanarak çırpınıyor, yine dalıyordu.

Böyle krizler içinde sabahı etti. Bu, dünkünden daha ziyade yürek oynatacağa benzer uğursuz bir günün sabahı idi. Başına gelecek şeylerin o günküleri acaba neler olacaktı. Nelere uğrayacaktı? Nereye gideceğini, ne yapacağını bimiyor, bir karar veremiyordu.

Hafifçe parmak uçlarıyla oda kapısı vuruldu. Fena halde yüreği oynadı. Kendini yakalamaya mı gelmişlerdi? Kapıyı açıp açmamakta sıkı bir tereddüde düştü. Açmamaktan sanki nasıl bir fayda umulurdu? Polis lüzum görürse kapıyı kıramaz mıydı? Titreyerek uçuk bir beniz ile kapıyı açtı. Taranmış saçları, kirlice prostelası[1] ile otel garsonu karşısına çıktı. Bir şeyler mırıldandı. Kenan bir şey anlamadı. Garson, müşteri ne var gibi soruşturan bakışlarla bir zaman bakıştılar. Garson, sözünü biraz daha yüksek sesle tekrar etmek zorunda kaldı:

— Sütlü kahve yahut çay ister misiniz?

Kenan geniş bir nefes aldı:

— İsterim, dedi.

---

(1) Önlüğü.

İstanbul'da çıkan Türkçe gazetelerden birer nüsha ısmarladı. Biraz sonra kaba bir takımla sütlü kahve geldi. Buna birkaç adi bisküvit, kızartılmış ekmek dilimleri, tereyağı, bir tabak reçel de katılmıştı. Garson tepsiyi oradaki masanın üzerine koyduktan sonra koltuğu altındaki bir deste gazeteyi de yanına bıraktı, çekildi. Kenan hemen gazetelere sarıldı. Aradığı havadisi ilk ve ikinci yaprakları geçerek üçüncü, dördüncü sayfalardaki yerli havadisler sütunlarına büyük bir merakla göz gezdirdi; Kadıköy cinayetine dair bir şey göremedi. Şehirde dün sabah olmuş bir vaka bu sabahki gazetelerin havadisleri arasına giremez miydi? Acaba muhabirler hadiseyi haber alamamışlar mıydı? Gazeteleri son ilanlarına kadar tekrar tekrar gözden geçirdi. Nihayet birinde şu birkaç satıra rastladı:

«Kadıköyü'nde (A.....) sokağında sabaha karşı birkaç el revolver sesi işitilmiş ise de polisin aramasına rağmen nereden atıldığını öğrenmek kabil olamamıştır.»

Gazetenin bir köşesine sıkışmış bu küçük havadis Kenan için ne kadar büyüktü. Yazılan yer kendilerinin sokağı idi. Vakayı bilmeyen okurların anlayamayacakları manaları çıkarabilmek için bu satırları sekiz on defa okudu. Demek vaka yalnız silah patlamasından ibaret kalmıştı. Ölen, yaralanan yoktu. Ölen olmuş olsa, polise haber vermemenin imkânı yoktu. Yoksa hafif bir yaralama oldu da, bazı düşüncelerle bunu haber vermekten mi çekindiler? Ne olursa olsun, her halde vaka Kenan'ın umduğu gibi tehlikeli değildi.

Vuslat'ın âşığı sütlü kahveden birkaç yudum içip bir iki bisküvit çiğneyerek sevgilisinin sağ olduğuna sevinmek mi, yerinmek mi lazım geleceğini düşünüyordu.

Kadıköyü'nde geçen vakanın nasıl olduğunu anlamak merakı zihninde birdenbire öyle bir şiddetle parladı ki, bunu anlamak için her türlü tehlikeye meydan okuyarak oraya gitmeye karar verdi.

Hemen giyindi, otelin hesabını gördü, sokağa çıktı. Beyoğlu caddesi sabah işleriyle kaymyor, mağazaların makineli kepenkleri kulak tırmalayan çatırtılarıyla açılıyor, herkes işinin başına koşuyordu.

Köprüye indi. Kadıköy vapuruna girdi. Kalbinde anlamak merakıyla karışık büyük bir korku vardı. Bu iki duygu, kafasında çekişip duruyorlardı. Vakit vakit biri ötekini kuvvetten düşürüyor, kâh gitmek istiyordu, kâh kaçmak... Fakat vapur kalkmıştı. Kadıköy iskelesine çıktı. Her rastladığı kimseyi hali biliyormuş zannederek çekiniyor, titriyor, ürkek adımlarla yürüyordu.

Âlemin yüzlerinde büyük bir yabancılık, bir aldırışsızlık bulunduğuna yavaş yavaş dikkat ediyordu. Kendini ne yakalamaya gelen vardı, ne de olup biteni anlamak merakını gösteren. Bununla beraber doğrudan doğruya eve gitmeye cesaret edemedi. Üç dört saat kadar çayırda, orada burada müteredditdolaştıktan sonra nihayet alışveriş ettikleri bakkalın dükkânına gitti. Cabir'i çağırtmak için çırağı eve gönderdi. Yirmi dakika sonra bastonuna dayana dayana puflayarak Cabir geldi. Herif büyük bir esefle yüzünü buruştura buruştura:

— Ah velinimet ah, bazı bazı öyle şeyler yaparsınız ki, çocuklar bile yapmaz.

— Ne var? Ne oldu? Kurşunlarım boşa mı gitti?

— Hayır.

— Ölen, yaralanan oldu mu?

— Evet.

— Kimi öldürdüm, kimi yaraladım?

— Karyolayı yaraladınız. Kendi kendinizi öldürdünüz.

— Şakanın sırası değil... Bu nasıl söz?

— Nasıl olacak? Kurşunun biri karyolanın baş tarafındaki sarı yuvarlağı yaralamış, ikincisi duvardaki kendi fotoğrafınızı ta kalbinden delip geçmiş.

— Başka sakatlık?

— Hâzâ min fadl-ı rabbi... Başka keder yok. Fakat...

— Fakat?

— İşret, Didar Beyefendi'nin yine başına vurdu.

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak? Siz de tecrübe ettiniz, biliyorsunuz. Herif bizi yine mükemmel bir sıra dayağına çekti. Bu zorbanın dayağına sizin ekmeğinizi katık ederek geçiniyoruz. Vücutlarımız idmanla çelikleşti. Bu son dayaktan evvelkiler kadar acı duymadık.

İkisi kol kola bakkal dükkânından çıktılar. Konuşa konuşa yavaş yavaş yürüyorlardı.

Kenan soruyordu:

— Sebep ne? Neye dövüyor?

— Didar Bey'in yaptıklarında sebep aranılabilir mi? Güya sizi silah çekmeye biz teşvik etmişiz. Tekmil Ceza Kanunu bütün sözleriyle herifin ezberinde... Deliğe kaç defa girmiş, çıkmış... Şöyle böyle avukatları yaya bırakacak kadar adliye işlerini biliyor.

— Herifler hâlâ evdeler mi?.

— Sırasıyla anlatacağım. Silah patırtısından sonra Didar hepimizi huzuruna dizerek ufak bir divan kurdu. İnce bir istintak geçti. Sarhoşun öfkeli bakışlarından titreyerek biz büyük küçük karşısında kekelemeye başladık. «Anladım, hainler, Kenan elinde revolverle sofada dolaşıyormuş da siz bana tehlikeyi neden haber vermediniz?» dedi. Yaradanına sığındı, o nazik elleriyle bizi mükemmel bir patakladı. Evde patlayan silahın ortadan dumanı silinmediği için mahalleliyi ayaklandırmak korkusuyla bağırıp çağırmaktan çekinerek, biz, vık bile diyemeyerek bir ot minder sessizliğiyle vurduklarına dayanıyorduk. Dayaktan bitkin halde yere serilenlerimizi kedi yavrusu gibi ensesinden yakalayıp havaya kaldırarak yine veriştiriyordu. Hepimizin pestilini çıkardıktan sonra biraz öfkesi yatıştı. Güya hiçbir şey olmamış gibi tekrar Vuslat'ı koynuna alarak horul horul uykusuna devam etti. Refiki[1] Yedi Bela Mustafa Bey ise vakanın tehlikesini bildiği halde döşeğinden çıkmak zahmetine bile katlanmadı. Bir defa başını kaldırdı, «O kestane fişeklerini kim attı?» dedi, öbür tarafa döndü, yine sızdı. Bir tarafımız kırılmadığı için Cenab-ı Hakk'ın vücutlarımıza vermiş olduğu dayanıklılığa bin şükürler ederek döşeklerimize girdik. Dayaktan sonra gelen uykunun tatlılığını hiç anlata-

(1) Arkadaşı.

mam. Uykusuzluk çekenlere bu reçetenin kendilerine tatbikini tavsiye ederim. Masajın vücuda yaradığı hekimlerce söylenmiyor mu? Didar'ın dayağı masajların en serti ve en tesirlisi. Ölüyü diriltir, diriyi uyutur. Derin bir uykuda iken refikam[1] Benli Faika cariyeniz, döşeğin içinde beni birkaç defa tartakladı: «Kalk» diyordu, «Beyefendi çağırıyor.» Gözlerimi açıp baktım, sabah olmuş, sordum: «Hangi beyefendi?» «Canım bu evde hâkim kaç beyefendi var? Didar Beyefendi.» cevabını aldım. Bize dayağı attıkça herifin evdeki rütbesi ve itibarı büyüyor. Turşu kesilmiştim. Kalkmak istiyorum, fakat kımıldayamıyordum. Masajın tesiri, sabahısı, akşamınki kadar hoş değil. Faika'nın yardımıyla davrandım. Emirlerini almak için beyefendinin huzuruna çıktım. Beyimdeki nezaketi görmeli. İçeri girer girmez:

«'Ulan kerata! Dün akşam ben seni doyurdum. Bu sabah da sen beni doyuracaksın' dedi.

«Bu sözden birdenbire bir şey anlayamadım. Kendi kendime, 'Herifin canı acaba dayak mı istiyor? Sırtı mı kaşınıyor?' dedim. Derin bir 'estağfurullah' ile cevap verdim: 'Aman efendim, haddim mi? Dün akşam tarafı âlinizden nail olduğumuz surette bu sabah efendimizi doyurabilmek.'

«'Lügat paralama.[2] Karnım aç, yemek istiyorum. Sepetini al, çarşıya çık. En iyilerinden bir sabah kahvaltısı tertip et. Tavuk suyuna terbiyeli ekşi bir çorba, körpe hindi kızartması, taze balık, iki türlü hafif sebze, makarna fırın, en turfandalarından meyve, birinci neviden birkaç paket kalıp sıgarası[3] isterim. Haydi, cızlamı ver'[4] dedi.

«Hacım, sabah kahvaltısına dikkat ediyor musun? Mükemmel bir öğle yemeği acaba nasıl olacak? Herif akşamdan fil gibi yedi. O kadar şeyi uykuda nasıl eritti bilmem ki. Benim cızlamı verecek halim mi var, iki taraftan payanda ile ancak ayakta durabiliyorum. Ça-

---

(1) Karım; eşim.
(2) Anlaşılır sözlerle konuş.
(3) Fabrikada hazırlanmış sigara.
(4) Git; toz ol.

re var mı? 'Ferman efendimizindir' dedik, sepetle pazara çıktık. İki tavukla bir hindinin kanma girdik. Taze balık, sebze, meyve hepsi alındı. Belki tadında tuzunda, maazallah, bir kusur olur, salçalar sulu yahut koyu düşer, herif sonra bu dikkatsizliklerin kıvamını bizim sırtımızda getirir. Faika ile sıvandık. Mutfağa girdik, tatlısıyla, tuzlusuyla, salatasıyla, beyin tabirince bir 'kahvaltı' yetiştirdik. Silme dolu birer bardak düz ile mahmurluk bozduktan sonra, önlerine ne çıkardıksa hepsini ziflendiler. Ahçılık emeklerimize, yedirdiğimiz o güzel yemeklere acımadım, fakat bu ziyafetten sonraki teklifleri pek zor geldi. Karınlarını şişirdikten sonra Didar, Vuslat'a, 'Haydi bakalım diş kirasını uçlan,' dedi. Vuslat, hık mık etti. Nerede ne var herif kendi evi gibi hepsini biliyor. Anahtarlarını isteyerek dolapları, büroları, çekmeceleri, sandıkları karıştırdı; 'Güzele fazla ziynetin ne lüzumu var, haramdır,' sözüyle en hafiflerinden birer tane bırakarak Vuslat'ın bileziklerini, yüzüklerini, iğnelerini hep cebine indirdi. Dolapta bulduğu otuz lirayı da çantasına yerleştirdi. Kendisinden hiç umulmayacak bir çelebilikle hepimizin ellerinden sıkarak, Yedi Bela dostu ile beraber defolup gittiler. İşte sana şehir içinde bir haydutluk ki akla geldikçe insan Çakırcalı merhuma gani gani rahmet okumaktan kendini alamaz. Ha, unuttum, kapıdan çıkarken size de selam bıraktı 'Mesut Beyefendi'ye söyleyiniz, iyice nişancılık öğrenmeden bir daha silah atmasın. Bu defa fotoğrafını sakatladı, belki başka zaman kendi kendisini vurur,' nasihatını verdi.»

Dertleşe dertleşe eve gittiler. Ev halkı Didar Bey'in hiç de fenni olmayan masajının verdiği yorgunlukla hep döşeklerine girmişler, ev hastaneye dönmüştü. Benli Faika, Hallaç Hoca'nın şirinlik muskası gibi vücudunun her yerini havacıva muşambasına sarmıştı. En nazik, en yumuşak, en derin yerlerini açtı. Merhamet uyandırmak için Kenan'a gösterdi. Bu zavallılar içinde en çok yorgun düşeni Topsalata idi. Yedi Bela'nın koynunda bir gece geçirmenin nasıl dayamlmaz bir felaket olduğunu, bunu denememiş olanlara anlatmak kabil değildi. Herif bu işte en idmanlıları bile el'aman çağırtmakta şöhret sahibiydi.

Kenan, dövmek için Vuslat'ın üzerine yürüdü. Karı masumca, melekçe bir zavallılık ile:

— Kabahatim ne? dedi.

Kenan, yumruklarını sıkarak:

— Kabahatin ne mi? Bunu sormaya nasıl cesaret ediyorsun? Döşekte herif ile sımsıkı sarılmıştın, gördüm. O manzara beni duramaz hale getirdi. Ne yaptığımı bilmez bir delilikle silah kullandım.

— Sevdadan değil, korkudan sarılmıştım. Sarılmış iken böyle oldu. Sarılmasaydım, bugün şu evde belki hiçbirimizi diri bulamayacaktın. Çünkü herif işretle zırdeli kesilmişti.

Bu davalar, bu sitemler epey sürdü. Sonunda her zaman olduğu gibi bu çekişmede de Vuslat'ın kumral saçları, ela gözleri üstün geldi. Hep bitkin, hep dermansız idiler. Barış görüşten sonra ev halkı döşeklerine çekildiler. Ashabıkehif[1] gibi zamanı belli olmayan birer uykuya daldılar.

(1) Yedi Uyurlar. (Puta tapmamak için Tarsus'ta bir mağaraya, köpekleriyle birlikte kapanıp 309 yıl uyuyan yedi genç.)

7

MISIR YOLU

Kenan'ın bu fırtınalı aşk hayatını idare eden birkaç yüz liradan ibaret para kaynağı yavaş yavaş kurumaya yüz tuttu. Elden geldiği kadar hesaplı davranıyor, aydan aya masrafını kıstıkça kısıyordu. Fakat içinde bocaladığı cümbüş âlemi uzun zaman para kısıntısı ile idare olunamazdı. Yeme, içme, giyinme, süslenme cihetleriyle Vuslat için dayanılamayacak eksikler başladı. Karı, hemen birkaç haftada bir çarşaflar, yeldirmeler değiştirerek araba ile uzun dolaşmalar yapmaya, etrafındakileri bol bol doyurmaya, onların minnettarlık ve dalkavukluklarını sürdürmek için bol bol hediyeler, behiyeler[1] vermeye alışıktı. Âşığıyla gitgide aralarında kavgalar, dırıltılar yüz gösterdi. Günden güne Kenan'a olan muamele değişiyor, ona karşı yüzler ekşiyor, sözler sertleşiyordu. Zavallı delikanlı banka işlerinde büyük bir zarara uğradığından, bir aya kadar falan yerden yüklüce bir para geleceğinden söz açarak daha bu yolda mavallar ile evce olan kredisini düzeltmeye uğraşıyor idiyse de müjdelediği haftalar, aylar giriyor ve geçiyor, bütün vaatler boşa çıkıyordu.

Vuslat, bir zaman aldanıp oyalandıktan sonra hakikati anladı. Artık sözünü sakınmamaya başladı.

Diyordu ki:

— Benim geçmişim karanlık, sefa sürecek zamanım, işte bu zamanımdır, onu da seninle yoksulluk içinde geçiremem. Herkes kesesine göre dost sevmeli-

(1) Armağanlar.

dir. Benim istediklerimi yapamazsan bunu yapacaklar çok bulunur.

Bu kısa ültimaton Kenan'ı bulunduğu ümitsizlik denizinin ta dibine indiriyor, saatlerce düşündürüyor, ümitsizlik içinde bazı dövmek için sevgilisinin üzerine yürüyor, bazı bayağıca bir yalvarma ile ayaklarına kapanarak merhametini uyandırmaya çalışıyordu. Kenan'ın parası azaldıkça aşkı hudut ve gem tanımaz bir aşırılık ve şiddetle coşuyor; düştüğü aşağılıklar karşısında Vuslat'ın nazlanması büyüdükçe büyüyordu. Talihsiz Mesut Bey için her horluğa dayanmaktan başka çare kalmamıştı. Bazı dayanamayarak annesinin evine savuşuyordu. Fakat bu ayrılığa da birkaç günden çok dayanamıyor, yine sevgilisinin evine dönerek karının burnunu Kafdağı'na çıkararak tutkunluk sefaletini bütün bütün artırıyordu.

Gitgide Kenan'ın sevda dramı öyle bir raddeye geldi ki:

«Mihneti(1) kendine zevk etmedir âlemde hüner
Gam ü şad-i felek(2) böyle gelir böyle gider.»

şarkısının zehir gibi manasını her gün yudum yudum içerek insanlığını, onurunu zehirleyerek felaketini aldatıcı bir saadet örtüsüyle kapamaya çabalıyor, Vuslat'ın ezasını, cefasını sefa edinmeye uğraşıyordu.

Karı, Kenan'ın bu aciz ve miskince düşkünlüğünden azıttıkça azıtarak bütün başı boşluğunu aldı ele, girdi yola. Artık açıktan açığa başka müşterilere gidiyordu.

Kenan, sıcak göz yaşlarıyla halinden şikâyet ettikçe Vuslat köpürerek, «Allah Allah, müşteriye gitmeyip de hangi iradımla geçineceğim? Bundan sonra kendimden başka seni de beslemek lazım geliyor. Bu hareketime karşı gelmek değil, teşekkür etmelisin, nankör. Paran bittiyse çalış, boş oturma. Parası çok aklı az birkaç adam bul da getir. Bu zamanlar ar yılı değil, kâr yılıdır,» diyordu.

---

(1) Dünyanın güçlüklerini, sıkıntılarını.
(2) Feleğin neşesi de sevinci de.

Artık Didar Bey, tavan arasındaki yatağında gizlenmeye lüzum görmüyor, apaşikâre Vuslat'ın karyolasında yatıyor, dayak yememek için korkusundan Kenan, ondan saklanmak zorunda kalıyordu.

Bazı günler:

— Gürültü etme, bey uyuyor. Rakıyı beynine sıçratırsan sonra başına geleceği düşün, sözleriyle Kenan'ı korkutuyorlardı.

Bu determinist feylesof için her olan şey bir sebebin tesiriyle meydana gelir ve işin sonu kimsenin çalışma ve isteğiyle değişemezdi. Onun için Kenan, ne kendini kabahatli görüyordu, ne de Vuslat'ı... Hayatın her iyi ve kötü şeyini değişmez ve mutlaka olacak bir şey olarak buluyordu.

Vuslat, bu kaza ve kader felsefesi hükümlerinin inceliklerine tamamıyla yabancı idi. O, insan kendi çıkarına göre davranır ve bunu akıllı insanların koydukları ve koyacakları ahlak ve felsefe kanunları hiç bozamaz kanaatinde idi.

Onun, yapan, yapılan, sebep olan, sebebin kendisi gibi şeylere aklı hiç ermezdi. Hayatı pratik bilgisi ile tanır, bunun teorisinden haberi yoktu. Kenan'ın paraca olan vaatlerinden hiçbirinin aslı çıkmadığını görünce karı, kalbinin ateşinden evvel para kaynağı sönen âşığının sevgisinin yükünden kurtulmak için, bütün hakikati tekmil açıklığıyla Didar'a anlattı. Yalnız eski vefadarı için umulmadık bir şefaat[1] olarak onu dayakla pek hırpalamadan, mümkün olduğu kadar nezaketle evden defetmesini rica etti.

Bir gün Vuslat evde yokken Didar, Kenan'ın yakasına yapıştı. Sokak kapısının önüne kadar indirdi. Bir daha oralarda görünür ise dayakla öldüreceği tehdidiyle belinin ortasına bir tekme yapıştırarak kapı dışarıya azatladı. Didar Bey'in nezaketi bu kadar olabilirdi.

Kovulan biçare âşık ümitsiz ve kederli, cepleri boş, gönlü yaralı yine sokak ortasında kalınca delice dolaşmalarına atıldı. Mezarlıklara girdi. Felaketini felsefesine, felsefesini felaketine uydurmaya çalıştı. Uzun muhakemeler yaptı.

---

(1) Koruma.

Züğürtledikten sonra Vuslat'tan gördüğü türlü hareketler karşısında bu adi karı hakkındaki iyi düşüncesini değiştiremiyor, ona olan sevgisini yenmek elinden gelemiyor, her kabahati Didar'a buluyor, yine sevgilisini kabahatsiz görüyordu. Bu kovuluşunu sadece Didar'dan bildi. «Vuslat'ın haberi olsa, beni bu hakaretli şekilde kovdurmazdı. Herif, kadının evde bulunmadığından istifade ederek bu işi yaptı. Vuslat eve dönüp de işi öğrenince kim bilir ne kadar kederlenecektir.» Bu kanaatle biraz avunuyor, her tehlikeyi göze alarak halini anlatmak için sevgilisinin yanına dönme çareleri düşünüyordu.

Saat ve kordonunu Emniyet Sandığı'na rehin vererek otellerde sefil bir halde yirmi gün kadar yaşadı. Vuslat'ın ayrılığı her günün geçişiyle arta arta sonunda dayanılmaz bir raddeye geldi. Bu yirmi günlük acı serseri hayatındaki ümitsiz muhakemeleri sonunda revolverini tetiğe alarak Kadıköy'ündeki eve gitmeye karar verdi ve bu cesareti gösterdi.

Bir sabah, bir eli ceketinin cebindeki revolverin tetiğinde olarak, ötekiyle kapının çıngırağını çekti. Bilinmeyen sonun korkunçluğundan titreyerek bekliyordu. Çıngırağı bir iki kere hızlıca sarsmak zorunda kaldı. Kapı geççe açıldı. İçeri girdi. Karşısında silahlı bir düşman göremedi. Biraz ferahladı. İç kapıda Benli Faika duruyordu. Revolverini hep tetikte tutarak ilerledi. Karı, Kenan'ı görünce hemen koynundan bir mendil çıkararak gözlerine götürdü. Hüngür hüngür ağlıyordu. Kenan telaşla sordu:

— Ne var? Bir felaket mi oldu?

Benli Faika, mendili gözlerinden indirmeyerek eski günlerin minnettarlığını taşımakta kusur etmediğini gösterir bir tavır ve höngürtü ile cevap verdi:

— Ah velinimet, başımıza gelenleri hiç sorma.

— Ne oldu?

— Ne sen sor ne ben söyleyeyim.

— Evde kim var?

— Benden başka bir kul yok.

— Nereye gittiler?

— Cehennemin dibine.

— Vuslat ne oldu?

— Ah beyim, ah, Tanrı aşkına o kadının adını karşımda anma. İçime fenalıklar geliyor.

— Faika, çabuk söyle, Vuslat nereye gitti?

Karı, artan hıçkırıklarla ellerini kaldırarak denizleri, uzakları, pek uzakları işaret etmekten başka cevap vermedi.

Kenan, meraktan morarak sualini tekrarladı:

— Çabuk söyle, çabuk! Vuslat nereye gitti?

— Öyle kadını hangi bucak, hangi memleket kabul eder? Bilmem işte gitti. İlahi son gidişi olsun. Gelinmezine gitsin... Bizi aç, çıplak kuru hasır üstünde bıraktı da gitti.

— Nereye gitti canım?

— Bu öyle acıklı bir hikâye, bir dertli macera ki, anlatmakla bitmez tükenmez. Hangisini söyleyeyim? Neresinden başlayayım bilmem ki? Hele gel yukarı çıkalım. Kutuda biraz bayat kahve var, ispirtoda pişireyim. Karşı karşıya geçelim, ben anlatayım, sen ağla... Ah velinimetim ah... Bugün Hızır gibi imdadımıza yetiştin. Seni buraya Allah gönderdi. Şu evin haline bak. İçinde kırık iki hasır iskemleden başka bir şey kalmadı.

Merdivenden çıkarlar. Kenan etrafına bakınır. Sahiden de her tarafı kiralık boş ev gibi tamtakır bulur. Benli Faika bir köşede duran ispirto takımında kahveyi pişirir. İki topal sandalyeye karşı karşıya otururlar.

Karı der ki:

— Aman şu paketini uzat. Kaç gündür cıgarasızlıktan başım Mevlevi gibi dönüyor.

Fincanları alırlar. Cıgaraları yakarlar, Faika birkaç nefes çeker. Uzun zaman tütünden mahrum kalmış tiryakilerde görüldüğü gibi sinirleri çekilir. Yüreği ezilir, gözleri süzülür, tatlı bir baygınlık hali geçirir. Cıgaranın birini bitirir, ötekine sarılır.

Olanı biteni anlatmaya şöyle girişir:

— Vuslat, sanatının ustasıdır. Orospuluk güzel sanatların bir şubesi sayılıp da o yola düşenlere diploma verilmek lazım gelse, mutlak bu karı birkaç yıldız alır,

birinci çıkar. Bir ayak üstünde bin erkeği aldatır. Sen onu bu eve kapatarak kendine mal oldu zannettin. Ne bönlük, ne çocukluk... O yalnız senin değil bütün Kadıköyü'nün nikâhsız karısıydı. Senin gelmeyeceğin akşamları bilir, içeri adam alır, senin evde bulunduğun bazı gecelerde bile öteki odalara zampara saklamak cesaretini gösterirdi. Kendini kurnaz bir hovarda zanneden Didar Bey'e de pabucu ters giydirdi. Ah, ah neler görür, neler bilirdim. Sana bir şey söyleyemezdim ki... Çünkü bizim geçinmemiz sizin Vuslat'la iyi geçinmenize bağlı idi. Her şeyi gizlemeye, yutmaya, hazma mecbur idik. Son zamanlarda buraya, genç, güzel, gayet zengin bir Mısırlı dadandı. Zübeyri Bey ile öyle seviştiler ki, öyle seviştiler ki, artık al sevda ver sevda deme gitsin. Karı, bu dostunun varlığından Didar'a zırnık bile sezdirmedi. Yalnız seni bu hayduda dövdürüyor, soyduruyor, Mısırlı'yı bu beladan kurtarıyor, onun parasından sadece kendisi faydalanıyordu.

Benli Faika, kahvenin son yudumlarında fincanın telvesini elinde çalkalaya çalkalaya içerek baygınlıkla sözüne devam etti:

— Ah velinimetim, anlatırken beni hafakanlar boğacak, kör olasıca kaltak, o avuç avuç Mısır, İngiliz liralarından bize bir tane tattırmadı. Hep bankaya götürür, makbuzlarını saklardı. Karı altın kesildi. O, seni çoktan savacaktı ama Didar'ı meşgul etmek için ona dövdürecek, soyduracak, affedersin, bir hebennaka[1] lazım. Ortada sen olmasan Mısırlı'nın varlığı çabuk meydana çıkacak... Bu evde her türlü habislik Mesut Bey'in namına dönerdi. Sen her kaza ve belaya karşı bir siper, bir nişangâh idin. O kadar parayı cebine indirir idi de; «Öldüm Allah desen!» evin içine bir onluk sarfetmezdi. Parasız gibi görünürdü. Zübeyri Bey, Mısır'ın meşhur zenginlerinden imiş. Bu delikanlıyı göreydin çeyiz katırına benzetirdin. On parmağında pırlanta, yakut, zümrüt çifter yüzük... Kravatının ortasında şakayık kadar iri bir elmas iğne... Mücevherli saat kordonu gemi zinciri kalınlığında idi. Aylarca senin ekmeğini, Didar'ın dayağını yiyerek yaşadık. O az-

(1) Ahmak; aptal.

gını avutmak için bizi dövdürmeyi hoş bir eğlence yerine koymuştu. Ben soyundum, mama dadı gibi mutfağa girdim. Kocam vekilharçlık[1] etti. On para artırmayı bilemedik. Bir boğaz tokluğuna, pir aşkına bu kadar zamandır çalıştık. Yük merkepleri gibi sırtımızdan da sopa eksik olmadı. En sonunda uğradığımız felakete, dost değil düşman bile ağlar.

Faika, bir cıgara daha yaktı. Sağına soluna birkaç derin ah, of savurduktan sonra yine başladı:

— Vuslat, Didar'dan da bıktı. Fakat bu belayı başından savamıyor, uygun bir zaman bekliyordu. Nihayet bu fırsat ortaya çıktı. Neden bilmem, Mısırlılar İstanbul karılarına bayılıyorlar, hele Vuslat gibi etli canlı, pembe tenli kumralcası olursa... Herif, karıya kül gibi yandı, yandı...Vuslat da onu sahiden seviyor muydu? Öyle karıların gönlü hokkabaz kutusuna benzer, içinde ne var belli olmaz ki... Karı bir gün giyindi, kuşandı bir el çantasıyla çıktı gitti. İşte gidiş o gidiş. Zübeyri Bey'le Mısır'a kaçmış. Delikanlı bunu orada kendine nikâh edecek. Vuslat, prenses olacakmış. Talihi görüyor musun, velinimet? En adi kerhanelerde sanata başlayıp da prensesliğe kadar çıkmak... O, orada prenses olmadan biz burada rezil, bednam[2] olduk. Seni buradan Didar'a kovdurduktan sonra, Vuslat çarşı esnafına para vermeyi kesti. Kendinde para bulunduğunu Didar'a sezdirmek istemiyordu. Zaten birkaç zamandır senin elinde pek ziyade yufkalaşmış, esnafa borç borç üstüne binmişti. Vuslat'ın kaçısından iki gece sonra Didar, yutmuş yutmuş[3] geldi. Karıyı evde bulamayınca rakı başına vurdu. Bizi istintaka çekti. Biz bin tahkikatla bu kaçışın Mısır'a olduğunu öğrenmiştik. Fakat Zübeyri Bey'in vücudundan söz açmak hiç uyar mı? Evvelden bana niçin haber vermediniz diye herif bizi gebertir. Beyim, bizim ne kabahatimiz var? Hilesiz hurdasız orospuluk olmaz. Bu sanatın çemberi yalan dolanla döner. Bazı bazı kadı bile yalan dinler. Biz bir kere bu berzaha[4] düştük. Geçinmek

(1) Konağın alışverişini yapan; baş uşak.
(2) Adı kötüye çıkmak.
(3) Afyonu yutmuş olarak.
(4) Zor durum; dar boğaz.

için dünyayı aldatmak zorundayız. Biz bugüne kadar eğri yaşadık, bundan sonra istesek de doğrulamayız. Aylarca seni de aldattık, Didar'ı da... Zübeyri Bey de düne kadar aldandığını sonra anlayacaktır. Çünkü prensesliği Vuslat'la kirletiyor. Bu kirlilik onun ağzına, burnuna bulaşacaktır. Uzatmayayım velinimet, Didar'ın istintakında çok noktalar geldi, biz hık mıktan başka verecek cevap bulamadık. Herif, bizi dayakla öldürecek zannettik. Fakat iş umduğumuz gibi çıkmadı. Zorba, bu sefer yumuşak davrandı. Meğerse bize yapacağı daha büyük fenalığı varmış. Bakkal kasap bütün esnaf para diye her gün kapıyı aşındırıyorlardı. Evde para edecek hayli eşya vardı. Onları satıp borçları kapatabileceğimizi düşünerek avunuyorduk. Cabir, buraya bir koltukçu getirdi. Eşyanın kıymetini biçtirdi. Pazarlığa giriştiler. Uyuşmak için aralarında beş on liralık bir fark kaldı. Meğerse kısmet bize değilmiş, Her iki taraf da inat etti. Ne koltukçu bir para yukarı çıktı, ne Cabir indi. Ertesi gün Cabir başka koltukçu getirmek için İstanbul'a indi. Evde yalnız iken Didar Bey geldi, kendi has malı imiş gibi evin içinde ne var ne yok hepsini toplamaya başladı. Felaketi anladım.

«Ne yapıyorsun?' dedim.

«'O sana ait bir mesele değil!' cevabını verdi.

«Konuyu komşuyu toplamak için bağırmak istedim. Haydut herif kuşağının arasındaki kamayı kınından çekerek bana gösterip, 'İşte bıçak... İşte Kuyu... Bunu kalbine sokar, leşini kuyuya atarım. O zaman sesin hiç çıkmamasına kesilir. İstersen şimdi bağır!' dedi. Korkudan iki çenem birbirine kenetlendi. Bağırmak değil, nefes alamayacak bir hale geldim. Bir köşeye çekilerek zangır zangır titremeye başladım. Meğerse sokak kapısının önünde her şey hazır, her şey alesta imiş. Yük arabaları bekliyormuş. İçeri iki üç herif getirdi. Pazarlığı çok uzatmayarak hemen uyuştu. Evde ne var ne yok, hamallar hemen arabalara taşıyıverdiler.»

Benli Faika, yine acı hıçkırıklara girişerek şöyle yanıp yakılıyordu:

— Ah velinimet, ah... Herifler Cabir'le benim yattığımız karyolalarımızı da söktüler. Döşek, şilte, yas-

tık, yorgan, cibinlik, ayak halısı ne varsa götürdüler. «Bize acıyın da üzerinde yatacak bir şilte, bir yorgancık olsun bırakınız» diye çok yalvardım. Kime söylersin? İmam evinden aş, ölü gözünden yaş... Onlarda merhamet nerede? Zorbalıkları, haydutlukları bununla da kalmadı. Sonra benim sandığımı açtılar. Güzelliğimin dünyaya şan verdiği zamandan beri alnımın teriyle ne kazandımsa onların bazı kırpıntıları duruyordu. İhtiyarlık günlerim için dişimden, tırnağımdan artırıp, biriktirdiğim, Cabir'den bile bucak bucak gizlediğim, al atlas kese içindeki sarı sarı buz gibi liracıklarımı hep aldılar. En iyilerinden, en adilerine kadar bütün elbiselerimi, en eski don ve gömleğime varıncaya kadar gözümün önünde mezat ediverdiler. Avaz avaz bağırmak istiyordum. Gözümün önüne hemen sivri kama ucu ile karanlık kuyu geliveriyor, yumruklarımı ağzıma bastırarak kendimi tutmaya uğraşıyordum. Herifin bu cinayeti bugün yapmasa bile, yarın gelip işleyeceğini pekâlâ biliyordum. Ümitsizliğimden bir tarafa düşüp bayılmışım. Gözlerimi açtığım zaman evde ne insan gördüm, ne eşya... İşte her tarafı böyle tamtakır buldum. İki üç saat sonra yanında koltukçularla Cabir geldi. Olanı biteni anlayınca o da bir tarafa yığıldı kaldı. Az kaldı nüzül isabet ediyordu.[1] Ne yukarıda bir şey kaldı, ne mutfakta kap kacak. Böyle kuru tahta üzerinde kaldık. Dirseklerimizi başımıza yastık yapıyoruz, eski hırkalarımızı üzerimize çekiyoruz. Sokaklarda yatan köpekler gibi kıvrılıp yatıyoruz. Halimizden nereye şikâyet edelim? Kimden dava edelim.

Benli Faika'yı bundan fazla dinlemeye lüzum yoktu. Kenan'ın Vuslat'la olan aşk macerası işte böyle sona ermişti. Fakat kökleşmiş sevgilerin, kalplerden ister istemez sökülmeleri gibi korkunç an gelip çattığı zaman insanın bütün varlığından, duygularından, ruhundan derinden derine bir şeyler de kopar, beyninden en ince sinirlerine kadar olanca varlığı sızlar, yanar. Bu çok korkunç gerçeği aklı bir türlü almak istemez. Bu hal o kadar feci ve acıdır ki, sevdalı için bir daha başlamak imkânı kalmamış iken o zavallı ümitsizliğin haddinde çıldırmak korkusu ile hâlâ tutunabilecek en

(1) İnme iniyordu.

zayıf ümit noktaları araştırmaktan kendini alamaz. Hâlâ bir hiçten medet umar.

Faika, Vuslat'ın yeni bir dostu ile Mısır'a gittiğini hiç de şakaya alınamayacak bir ciddilikle söylediği halde, Kenan yatak odasına girince, sevgilisini orada bulup kolları arasına alabileceği gibi çılgınca bir kuruntudan kendini kurtaramayarak hemen oraya koştu. İki pencere ile dört duvardan başka bir şey göremedi. Bir köşeye dayandı. Vuslat'ın buradaki, şimdi geçmiş olan varlığından dökülmüş, serpilmiş bazı kalan şeyler aradı. Gözlerini odanın boşluğuna dikti. Hafıza ve hatıra denen şeyler insana uyanık iken rüya göstermek kudretinde garip kuvvetler idi. Bakışlarının önünde oda yavaş yavaş o tanıdığı eski eşya ile doldu. Vuslat, kâh gülerek, kâh öfkeli çehrelerle ortada dolaşmaya başladı. Bu oda ne kadar tatlı ve acı his maceralarına sahne olmuştu.

Benli Faika kapıdan, bu sevda delisinin keder dalgınlığı içindeki yüz hareketlerinin bütün üzüntülerini seyrediyordu.

— Sen burada Vuslat için bak ne haller geçiriyorsun. Kim bilir o şimdi Mısır'da yeni oynaşıyla nasıl fink atıp gezer.

Bu hatırlatma Kenan'ı gömüldüğü hayal âleminden uyandırdı. Gözleri önündeki hayali sinema silindi. Yine oda dört çıplak duvar arasında tamtakır kaldı.

Uykudan uyanır gibi bir uyuşuklukla kadının yüzüne baktı.

— Ha sahi... O şimdi Mısır'da... dedi.

Odadan kaçırdığı güzel hayali dışarıda bulmak için sofaya çıktı. Pencereye koştu. Marmara'nın mavi sislerle kaplı gerçeği hayal edecek kadar uzak, belirsiz ufuklarına ümitsiz gözlerini dikti. Denizin dalgaları, hareleri arasından Mısır yolunu arıyordu. Hayaliyle bu yolun peşine düştü. Ufuklardan sonra yine ufuklar... Boşluk... Birbiri ardınca hep boşluk. Bu boşluklardan genişlikleri içinde çatlayacakmış gibi kalbini bir hasret acısı sardı. Aşkı acımaz, kendi çaresiz, kâinat sınırsızdı.

Sessizlikten birdenbire coşkunluğa geçerek hıçkıra hıçkıra bir ağlama tutturdu. Merdivenleri dört atlayarak kaçmaya başladı.

Benli Faika şaşırdı. Kendi kendine dövünerek:

— Hele bak şu çapkına... Akşama yiyeceğiniz var mı? diye bir kere sormadan çıldırmış gibi kaçtı gitti. Etrafımızı alacaklılar sardı. Yenilen, içilen şeyleri hep Cabir'le biz ziftlenmedik ya. Bu ağır hesapların altından nasıl kurtulacağız. Karının ettiği hıyanetlerin hiçbiri kalbine hicran olmamış... Bu çocuğun ne arsız gönlü var.

8

MOLLA KADIN

Kâinat da Kenan'ın kalbi gibi boşalmıştı. Sokakta gidiyor, fakat bir şey görmüyordu. Nereye gidecekti? Öyle boş, öyle avare, öyle kimsesiz idi ki, Vuslat'a olan sevda bağının kopmasından sonra, artık kendini uğraştıracak bu hayat âlemiyle hiçbir alışverişi kalmamış gibi görüyordu.

Gönlünde olanca şiddetiyle parlamış sevda ateşini hiç küllenmeyecek, hiç sönmeyecek bir kudrette buluyor; ölümün bile bu koru örtebileceğini sanmıyordu. Geçmişi unutabilmek için hayatın hangi derin, karanlık kuyularına ve sinirleri, beyni bu can dayanmayacak kadar ıstıraplı çalışmalarından önleyecek dünyanın hangi bucaklarına kaçmalı? Yeryüzünde böyle hafızaları, hatıraları uyutacak, öldürecek dinlenme yerleri var mıydı? Böyle sersem sersem ve tıpkı bir uyurgezer halinde Haydarpaşa'ya doğru yürüdü. Adımlarını bastığı rıhtım, etrafım çeviren yalılar, dükkânlar, gelip geçenler hep bu şeyler içinde hiç yaşamadığı başka, bilinmez bir âlemmiş gibi kendine yabancı geliyordu; gönlünde bir ateş yığını halinde tutuşan Vuslat'ın hayalinden başka, dış âlemle bütün bağları çözülmüş, bitmiş gibiydi.

Gara kadar yürüdü. İyi seçemediği etrafına bakınıp kendini avutturacak şeyler arıyordu. Hiç farkında olmadan büyük bir dalgınlık içinde şimendifer[1] ilanlarının önüne gitti. Yirmi dakika sonra İzmit'e kalkacak bir tren olduğunu gördü. Acaba başka muhit, başka hava, başka kırlar, başka memleket gönlünde bir

(1) Tren.

başkalık yapabilir miydi? İzmit'e bir bilet aldı. Trene girdi. Orası hiç tanımadığı bir yer idi. Bir bildiği yoktu. Fakat Vuslat'ın yaşamış olduğu yerlerden uzaklaşmak, bilinmez bir yere doğru gidiş, beyninin karanlıkları içinde belirsiz bir durgunluk ve avunma ışığı uyandırıyordu.

Tren kalktı. Yolun kendince bilinen kısmındaki manzaralardan eğlenemedi. Etrafa bakarak avunmak istiyor, fakat beynini kemiren dalgınlık, seyretmek isteğine hep üstün geldiğinden bir şey göremiyor, hele etrafındaki kalabalıktan sıkılıyor, işittiği sözleri hep budalaca buluyor, kahkahalara kızıyor, âlemin de kendi gibi kederli, ümitsiz bir dalgınlık içinde bunalmadığına şaşıyordu. Koca trende kendinden başka bir dertli yok muydu?

Tren Pendik'i geçti. Pek alışkın olmadığı manzaralar başladı. Fakat hep bostanlar, kırlar, ağaçlıklar, çorak yerler, düzlükler, tepeler, köyler, köprüler, istasyonlar birbirini kovalıyor, bunları seyretmekten evvelkilere göre bir başka gezinti farkı görmüyor, tabiatın bütün bu değişen manzaralarını korkunç bir değişmezlik halinde bularak büsbütün sıkılıyordu. Çünkü yüreğindeki acı eksilmiyor, artıyordu. Acaba karanlık bir mağaraya kapanmak, yahut hiçbir şey görmemek için sımsıkı gözlerini yummak kederini hafifletmeye daha mı uygundu?

İzmit'te üç gün kaldı. Ne bir kimseye selam verdi, ne kimseden selam aldı. Rast geldiği otele giriyor, önüne ne yiyecek getirirlerse yiyor, hangi döşeği gösterirlerse yatıyor, nereye oturursa saatlerce orada dalıp kalıyordu.

İzmit ve İstanbul'un farkını sorsalar bir şey söyleyemeyecekti. İkisi de kırmızı kiremitli, camlı, kafesli evlerden, birçok sokaklardan meydana gelmiş iki memleketti; bir şey görmedi, göremedi.

Kendi hayatıyla, ümitsizliğe kimsenin hiç alakalanmadığı bu şehirde, şu kaldığı kısa zaman içinde, kalabalık içinde bu yalnız bırakılmışlık, bu teklik dünyada kendinin, kendi gözünde âlemin kaybolmuş olması, hayatta bu yarı ölüm hali, ilkin beynini uyuşturdu,

sonra âlem yıkılmış, yıkıntısı başına yığılmış kendini ezmeye başladı. Duyduklarını yazmak istedi. Yazı da ağlamak, içimizdeki acı zehirlerinden bir kısmım dışarı dökmeye bir vasıtadır. Beş on satır karaladı. Vuslat'ın aşkı beynini kavurmuş, yeni küllenmiş yangın yerine çevirmişti. Ne yanı eşelese alevler fışkırıyor, beyni sızlıyordu. Bu iç acıları içinde anlatışına bir düzen veremedi, bu yangınlar arasında kalemi bir anlatma yolu bulamadı. Yazdıklarını yırttı attı.

Bu yaşayış ne dayanılmaz kuvvetlerin bir araya toplanmasından yapılmış bir cehennemdi. Bu saatin acılığını hafifletmek için bahtiyar geçen günlerini hatırına getirmek istedi. Fakat o tatlı günlerin bu acı saatleri hafifletmeye hiç yardımları olmuyordu. «Mesut olma» sözü alaydan başka bir şey değildi. Bu kelimeden aldıkları yalnız sözde kalan ferah ile oyalananların çokluğunu düşünerek insan budalalığına güldü. Bir tatlı ana karşı, sonu gelmez acı saatler geçirdikten, bir zevki bin mihnetle ödedikten sonra böyle büyük faiz ile mesut olmak isteyenlerin akıllarına şaşılmaz mı? Vuslat'la olan hatıraların dolaştığı yerlerden uzakta bulunmak şimdi onun usancını, sıkıntısını artırıyordu. Kadıköy'üne dönmek isteği birden beynini sardı. Vuslat'ın oturmuş olduğu eve gitmek, birkaç gün bu sevda mezarına gömülmek, onun hayatıyla dolu köşe bucağa sinmiş aşk büyüsünün havasım teneffüs ederek ya biraz dirilmek yahut bütün bütün zehirlenip ölmek istiyordu. Gün doğmadan neler doğar. İzmit'te geçirdiği üç gün içinde İstanbul'da umulmadık birtakım vakaların geçmiş olması akla gelmez miydi? Belki Vuslat, yeni sevdalısıyla bozuşmuştur. Belki yaptığı hıyanete pişman olarak ilk posta ile İstanbul'a döneceğini Kadıköyü'ndeki eve bir mektupla bildirmişti.

Bu sandığı iş kafasının içinde bir gerçek şeklini almaya başladı. İlk trenle Haydarpaşa'ya döndü. Kadıköyü'ne, eve koştu. Çıngırağı çekti, çekti, kapı açılmadı. İçeride kimse yok muydu? Yoksa Benli Faika uyuyor muydu? Evin kaplamalarına bir iki taş attı.

Kenan bu telaşta iken, komşulardan bir ihtiyar Hıristiyan yavaşça yanma gelerek:

— Beyefendi, boşuna çıngırağı çekme. İçeride kimse yok. İki gün evvel bu evde büyük patırtılar oldu. Sevda keyfiyetleri, dolandırıcılık işleri, bilmem neler... Polisler Cabir Efendi'yi yakaladılar. Zannederim ihtiyar karı da kaçtı. Burada hiç dolaşmayınız. Sizi de arıyorlar.

Kenan, bu karının izi üstünde yürürken fahişeliğinden, hainliğinden, rezaletinden başka bir şeye rastlamadığı halde yine ondan bağlılık ummaktan kendini alamıyordu.

İhtiyarın dostça olan bu ihtarını ilkin dalgın kulakla dinledi.

Sonra, yakayı ele vermek korkusu biraz şaşkınlığına üstün geldi. Oradan savuştu. Şimdi kendi için en sağlam, en koruyucu yer neresi idi? Polis kendinden ne istiyordu? O evde sevda işleri, dolandırıcılık işleri olmuş. Bunları şimdi öğrenmişti. Hiç haberi yoktu. Ahlakı her türlü fenalığın sebebini sadece kadere vermek gibi garip felsefeye uyarak; bütün hareketlerini vicdan mesuliyetinden kurtararak yaptıklarını kendi icadı olan çeşitleri determinizm felsefesine uydurarak çok habislikler işlemişti. Fakat son zamanda annesiyle kız kardeşinden başka kimseyi dolandırmamıştı.

Geniş değiştirmelerle hareketlerini üzerine ayarladığı bu felsefenin hikmet kaidelerini ne kendi haklarını koruyacak bir avukata anlatabilir, ne de bir mahkeme önünde kanunca bir mazaret olarak söyleyebilirdi.

Koca İstanbul'da kendini yapayalnız buluyor, derdini anlatsa da anlayabilecek bir kimse bulunacağı aklına gelmiyordu.

Önünde ne sığınacak bir kapı, ne de korumak için sesini yükseltecek bir dostu vardı. Düşündü, düşündü. Anasıyla kız kardeşi aklına geldi. Bu memlekette bu iki candan kendine daha yakın kimsesi yoktu. Her zaman bu iki kadının yanında sıkılır kaçar, aylarca semtlerine uğramaz ve hiç göreceği gelmezdi. Ve yalnız şu ümitsiz saatinde ana ve kız kardeşin içten sevgisine doğru duygusunu çevirmekte bir sıcaklık, avutucu bir hal duydu. Gidip anasının, kız kardeşinin, ağ-

layarak boyunlarına sarılacak, bütün cinayetlerini anlatarak affetmelerini dileyecek, ondan sonraki hayatını onları rahat içinde yaşatmak, bahtiyar etmek için çalışmaya vererek geçireceğini söyleyecekti.

Birdenbire böyle bir iyileşme niyetiyle İstanbul'daki evlerine koştu. Bu iki talihsiz kadının ellerinde, avuçlarındaki paraları çalıp çırpmak için yalnız ayda yılda birkaç saat uğradığı bu semtin kaldırımları bozuk süprüntülü dar sokakları, kaplamaları kararmış kuyumsu viran evleri, sarı bir kirden şeffaflığını hemen kaybetmiş camekânında mukavvadan Hacivatlar asılı, şişe kavanozlar içinde kara sülükler uyuyan amber kadar küçük tozlu aktar dükkânı, bütün bu sefilliğin üstüne çöken bir mezar sessizliği, hep bunların birleşmesinden meydana gelen bir kuvvet, sanki Kenan'ın gırtlağına yapıştı. Evvelki ziyaretlerinde Kenan, bu mahallenin bu sefil haline, bu boğucu kuvvetine bugünkü açıklıkta dikkat etmemişti. Yoksa beynini ezen ümitsizlikle her şeyi tabii halinden çok kasvetli mi görüyordu? Kendisi Adalar, Kadıköy gibi şehrin en ferahlı havalı yerlerinde yaşamış, şimdiye kadar anasıyla kız kardeşinin «mahalle» adıyla hangi hayat kapısında ve nasıl yaşayışla ömür geçirdiklerini düşünmeyi aklına getirmemişti.

Eve yaklaştı. Daha içeriye girmeden annesiyle kız kardeşi Namiye'nin birer zavallılıkla boyunları bükük, soluk benizli, sıska hayalleri karşısına çıktı. Kalbine öyle bir ağırlık bastı, beynine öyle bir hüzün çöktü ki, başı dönmeye başladı. Kalbine doğan bir duygunun içten gelen bir bildirmesiyle bütün sinirleri titriyordu. Kapıyı çalmak için elini uzatmaya korktu. Ne vardı Allahım? Acaba ne vardı? O sırada yeşil sarıklı, sırtı hayderiyeli,(1) uzun ak sakallı komşulardan bir ihtiyar ayağındaki ağır merkuplarını(2) sürüyerek geçiyordu. Kenan'ı görünce durdu. Dindar, tevekküllü bir üzüntü ile gözlerini süzerek başını sağa sola, ağır ağır salladıktan sonra:

— Mevla cümlemizi ıslah eyleye, dedi. Başka bir şey söylemeden yine ağır adımlarla yürüdü.

---

(1) Ev içinde giyilen örme yelek.

(2) Sarı meşinden yapılmış ayakkabı.

İhtiyarın bu sitemli sözleri ve ıslah istemesi için olan sözleri Kenan'a dokundu. Bu nur yüzlü ihtiyarın arkasından koşarak:

— Efendi baba ne var? diye sormak istedi.

Fakat cesaret edemedi. Teessür içinde titrek bir el ile kapıyı çalabildi. Çok geçmedi, kapı aralık edildi. İçeriden bir ihtiyar kadın sesi sordu:

— Kimdir o?

— Benim.

— Sen kimsin?

— Bu evin beyi... Kenan...

Kapının arkasındaki kadın o kadar namuslu ve örtüne meraklısı görünüyordu ki, dışarıdaki erkekle göz göze gelmemek için aralıktan bakmaya korkuyordu. «Kenan» adını duyunca içeriden birçok uzun:

— Ah... Ah... Ah... diye «ah»lar salıverildikten sonra kapı bütün bütün açıldı. Kenan içeri girdi. Arkasında topuklarına kadar parmak dikişli şal örneği basmadan, dervişlerinki gibi bir hırka, başında kalın yeşil bir namaz bezi, tombalak yaşlı bir kadınla karşı karşıya geldi. Kenan bu sıkı örtünme altında, ilk bakışta tanıdı.

Benli Faika idi. Cabir'in metresi, kerhanelerin bayat mezesi bu dişi kurt, bu namuslu insanlar evinde ne arıyordu? Bunun murdar vücudu, annesiyle kız kardeşinin teneffüs ettikleri bu evin namuslu ve haysiyetli havasını kirletmez, zehirlemez miydi? Ne cesaretle oraya gelmişti? Yoksa bu ev, o ev değil miydi? Kenan çok büyük bir benzetme dolayısıyla yanılıyor muydu? Bu şüpheden kurtulmak için sordu:

— Faika?

Kadın, hiç durmadan cevap verdi:

— Efendim...

— Şimdi çıldıracağım. Çehre çehreye, isim isme benzeyebilir, hâlâ inanamıyorum... Sen bizim mahut Benli Faika... Hani Cabir'in...

— Sus... Sus... Ötesi lazım değil. İşte o benine köpekler edesi bildiğin Faika...

— Ya bu molla kadın kıyafeti... Bu sıkı sıkı örtünme, bu Müslümanlık halleri...

— Oğlum kilisede haça taparlar, kerhanede güzelliğe, camide mihraba dönerler, imama uyarlar. Benim kadar gün görmüş bir kadın, damı altına sığındığı derbendin gidişine, usulüne uymaz mı?

— Buraya niçin geldin?

— Amma da sual... Gidecek babamın evi mi var? Senden başka kimim kaldı? Sel gitti, kum kaldı işte... Ben sana nazlı Vuslat'ından yadigârım. Nazar boncuğu gibi başında taşıyıp kıymetimi bilmelisin. Geçmiş günler olur ki hayali cihan değer. Bu zamanları birbirimize hatırlatacak, meydanda başka kim var? Ben söylerim sen ağlarsın, sen söylersin ben ağlarım.

— Buraya nasıl kabul olundun?

— «Beni şeyh efendi gönderdi, Tekke'den geliyorum. Kenan Bey'in manevi büyük sıkıntıya uğradığı rüyasında hazrete malum olmuş, onun tarafından bir çift kelam getirdim. Mutlaka Kenan'ı görmeliyim. Gelinceye kadar bekleyeceğim, kendi her nerede ise pirin maneviyatı onu buraya gönderir. Akşama sabaha gelir görürsünüz,» dedim. Seni gördükten sonra burada kalmanın kolaylaşacağını biliyordum.

— İçinde sahiden, gerçek bir doğru yol isteği var mı?

— Sende varsa bende de olacağına iman et.

Kenan durdu. Ne düşüneceğini bilmiyordu. Bu kısa susma dalgınlığı sırasında, zaten pek loş olan ev altının en uzak karanlık köşesinde bata çıka bir kandil yanmakta olduğunu gördü. Birden uğursuzluk duydu. Çünkü cenaze yıkanan yerlerde üç gece kandil yakmak âdetini biliyordu.

Gözleri kandile dikildi. Benzi sarardı. Sanki dili tutuldu. Bir şey soramıyordu. Taşlığın lekeli koyu gölgelerle kararmış yosunlu duvarları üzerinde kandilin sarımtırak hazin ışığı aynı merkezli daireler şeklinde, yerin iç sıkıcılığından bunalmış gibi çırpınıyor, dağılıp dağılıp toplanıyor, etrafında sanki hayaller gösteriyordu. Bu taşlıkta geniş bir mezar hali, ruhu titreten soğuk bir ölüm korkusu vardı. Ölüm bütün sıkıntısını,

uğursuzluğunu, korkunçluğunu saçarak buradan gelip geçmişti. Kenan dondu, buz kesildi. Derin derin Vuslat'ın yadigârının yüzüne baktı. Benli Faika kaşlarını örten kalın namaz bezinin altında şimdi nemlenen gözlerini aynı derinlikte acı manalar anlatan bir diklikle karşısındakinin yüzüne dikti. Halin tehlikesinden diller tutulmuş, yalnız gözler konuşabiliyordu. Ne birinde sormaya, ne ötekinde cevaba cesaret vardı. Ölümü bu eve Vuslat'ın sevda kasırgası getirmişti. İkisi de öyle dilsiz karşı karşıya titreşirken merdiven başından bir kadın baktı. Kenan'ı tanıdı ve yukarıya bağırdı:

— Namiye Hanım, ağabeyin gelmiş...

Ne yapacağını bilmeyen Kenan, Faika'nın işareti üzerine merdivene doğru yürüdü. Namiye de yukarıdan gözüktü. Kızcağız bütün bütün kamburlaşmış, solmuş, değişmiş, yalnız çürük hareler ortasında bakan bir çift iri şaşı göz, bu kızın Namiye olduğuna biraz şahadet[1] edebiliyordu.

Zavallı kız sürüklenir gibi bir dermansızlıkla merdiveni birkaç basamak indi:

— Ah ağabeyciğim, iniltisiyle boynuna sarıldı. Sonra düştü bayıldı.

Misafir bulunan birkaç komşu kadın koştular, baygını odaya taşıyarak minder üzerine uzattılar. Su, limon yetiştirdiler. Vücudunu oğuşturarak ayıltmaya uğraşıyorlardı.

Kenan, süklüm püklüm bir tarafa ilişti. Dalgın, etrafa göz gezdiriyordu. Pencerelerin önünde üzeri Leh basması makatlı, küçük mavi santrançlı dokuma örtü, bir ot minder, yan tarafında bir erkân şiltesi,[2] orada burada küçük minderler, birkaç hasır iskemle, duvarda yeşil çuha kese içinde asılı En'am-ı şerif, eve bereket getirmek için buğday başaklarından örülme bir müselles...[3] Ev halkının nasıl sade, fakirce bir şark hayatıyla yaşadıklarını gösteriyordu.

Komşu kadınların çoğu ihtiyar ve hepsi başörtülü idi. Erkân şiltesi üzerinde oturan şişman ellilik bir ta-

---

(1) Tanıklık.

(2) Burada: Konuğa serilen şilte.

(3) Üçgen.

nesi, beyaz bakır mangalı önüne çekti. İrili ufaklı birkaç cezve birden sürdü. Elinde yalnız ucu kalmış cıgarasını kaşlarını çatarak sıkı sıkıya iki nefes daha çektikten sonra küle gömdü. Sonra Kenan'a bakarak:

— Eh evladım, başın sağ olsun, validen vefat etti. Ah yalan dünya, bugün ona ise yarın bize...

Öteden bir zayıfçası:

— Ah, böyle ölüm, darısı dostlar başına... Bülbül gibi kelime-i şahadet getirerek gitti. Teneşirde yıkanırken nur kesildi. Hepimiz son hizmetinde bulunduk. Helal hoş olsun. (Ağlayarak) Dedikodu bilmezdi, kimsenin gönlünü kırmazdı. Yirmi sene komşuluk ettik kendisinden arpa boyu incinmedik. Gani gani[1] Mevla rahmet eyleye.

Bir başkası:

— Son zemzem damlasını ağzına Ayşe Hanım akıttı. Çeneciğini de ben bağladım. Hoca Kamer Hanım Yasin-i Şerif okudu. Hela olsun. her hizmetini eda ettik. Can verirken gözlerinin ıeri süzüldü, süzüldü, hep Kadıköy tarafına bakıyordu. Ayşe dedi ki: «Dikkat ediyor musun? Zavallı kadın oğluna hasret gidiyor.» Kenan Bey sizi çok arattık. Bir yerde buldurmak mümkün olmadı ki... Ruh teslim ettikten sonra zemzemli ellerimle gözlerini ben yumdum. Vakitler erişip gözlerimiz tavana dikilince Rabbim cümlemizin ölümünü âsân eyleye... Ah aman can vermesi kolay değil. Zavallı Zehra... Komşucuğum, bizim aramızdan eksilip de kara topraklara mı girdin?

Mangal başındaki şişman kadın:

— Kardeş Ayşe, sen şekerli mi içerdin? Hep unuturum, akıl kalmadı ki başta...

Ayşe:

— Şekerli ama öyle revak[2] gibi değil... Biraz da köpüğünü kestir...

Cemile Hanım ismindeki zayıf kadın başındaki çatkıyı çözüp tekrar bağlayarak:

---

(1) Bol bol.

(2) Komposto vb. yapılırken hazırlanan koyu şekerli eriyik.

— Anacığının bir şeyciği yoktu, ecel geldi cihane, baş ağrısı bahane... Kadıncağız sapasağlam buradan kalktı, kızıyla beraber bankaya gitti. Orada bilmem kaç yüz lirası varmış. Bu paraya bir esrar olmuş... Anlaşılamadı. Haydi kadının tepesinden bir selamen kavlen iniverir. Ayağıyla gitti, eve araba ile yarı ölü bir halde getirdiler. Aman istemem. Bu kâfir para insana hem dost hem düşman... Şeyhlerden kaç defa dinledim. Bankaya para yatırmak günah imiş. Konu komşu buraya üşüştük. Hekimler, hocalar getirttik. Kaside-i bürde'ler, Salaten Tüncina'lar okuttuk. Hiçbir şey kâr etmedi. Seni aratırız, aratırız meydanda yoksun... Hay Allah razı olsun (eliyle Benli Faika'yı göstererek) o aralık şu Müslüman kadın, bu Molla Hanım imdadımıza yetişti. Ermiş gibi bir hatun. Bizim burada sıkıntıda olduğumuz ona ayan[1] olmuş. Ah ne mutlu kadıncağız, sapına kadar derviş... Gizli odalarda zikirler ettiğini kaç defa duydum. Öyle ya ibadet de gizli, kabahat de... Şeyh efendiden sana bir çift kelam getirmiş. Bu derin şeyler hep susarlar, lakırdıyı da ya tek söylerler ya çift, ah iki gözüm...

Ayşe Hanım:

— Molla Hanım okumaya izinli imiş. Şeyh üç defa ağzına tükürüp kendine nefes vermiş. Ama ne keskin nefes hanım, Şefika'nın inatçı baş ağrısını bir okuyuşta kesti. Anan öldüyse, işte onun yerine bu kadını sana Allah gönderdi. Sakın salıverme, kız kardeşinle beraber otursun. İkinizi de ana gibi bağrına bastırsın. Mübarek kadın, hatun kadın değil, evliya... Böylesini nereden bulacaksın? Rabbimin cilvesi birini aldı, birini verdi.

Benli Faika, bu cenaze evinde, şu saf kadınlara karşı bu molla rolünü ne mükemmel oynamıştı. Kenan o namuslu ağızlardan bir kerhane kurdunun velilik medihlerini işittikçe, «O hangi tekkeden geldi, ne domuzdur bilseniz...» diye köpürerek hakikati bağırmak istiyordu. Pek koyu bir determinist feylesof olmakla beraber anasının ölümü işine böyle bir murdarlığın bulaşmış olması nefsine pek ağır geliyordu.

---

(1) Açık; belli.

Namiye ayıldı. Başına yastık dayayarak köşeye oturttular. Benli Faika, yeşil başörtüsü, elinde tesbihi ile, gözleri yarı kapalı dervişçe bir sessizliğe bürünmüştü. Kahveler dağıtıldı. Bir tane de Molla Hanım'a götürdüler. Elindeki tesbihi göstererek keyif verici olan bu kara suyu içmek günahına katlanamayacağını işaretle anlattı.

Cemile Hanım:

— Molla Hanım, elinde tesbih varken kahve içmez. O kaba soğan sofusu değil, tam Müslüman... Lakırdıya da karışmaz. Şeyhten bir çift kelam getirdi. Bir iki çift de kendi söyledi, işte o kadar... Mübarek hatun...

Kahveler, cıgaralarla beyinler uyandırılırken zihinleri oyalayacak söz lazımdı. Ayşe Hanım başladı:

— Bu banka işi anlaşılamadı. Rahmetlik Zehra Hanım şekil ve kalıbında, tıpkı o kıyafette bir kadın, mühür, senet ve daha her ne lazımsa hepsini aynı aynına tedarik ederek bankaya gitmiş, «Zehra Hanım benim» demiş. Beş yüz tane sarı lirayı oradan kaldırmış... Ortadan kaybolmuş... Ah, dünyada beceriksiz insanlar bankaya gidip de kendi paralarını bile böyle kolaylıkla kaldıramıyorlar. Bu fena insanlardan Rabbime sığınmalı. Yapmayacakları yok hanım...

Cemile Hanım:

— Bu bir hırsız kumpanyası olmalı. Zehra Hanım'ın kıyafetine giren o kadın tek başına bu işi yapamaz. Kim bilir arkasında ne azılı başka erkek hırsızlar vardır.

Ayşe Hamm:

— Kör olup da, ilahi, sürüm sürüm sürünsünler. Bankalarda bu kadar zenginlerin binlerle liraları yatıyor. Başka bir şey bulamayıp da bir zavallı Namiye'nin çeyizlik parasını mı buldular?

Cemile Hanım:

— Nasılsa bu para kolaylarına gelmiş. Son çalışları olsun, zehir zıkkım olsun inşallah...

Mangal başındaki:

— Korkma kardeş, bir gün belalarını mutlak bulurlar. Rabbim iyi yapar, sen ona bırak... Hiçbir fenalık cezasız kalmaz.

Bütün kadınların dudakları, melun hırsızların Allah'tan cezalarını isteme duasıyla mırıldandı. Sonra çehreden çehreye soruşturan ve lanetleyen bakışlar dolaştı. Beş yüz liranın hırsızlarına yağdırılan bu lanetler altında Kenan bunaldı. Tesbihini çeken Molla Hanım'la göz göze geldiler.

Vuslat'ın âşığı, kendini ana katili yapan bu büyük cinayetinin canlı şahidi, bu yeşil başörtülü ihtiyar orospu ile karşı karşıya bulunmaktan varlığı eriyormuş gibi bir azap ateşine düştü. Nefretle başını öbür yana çevirdi. Şimdi gözleri, kız kardeşinin yarı baygın bakışlarıyla karşılaştı. Zavallı kızın bakışında öyle ümitsizlik derinlikleri gösteren sessiz bir sitem vardı ki, sanki bu bakışların karşılaşmasından kopan kıvılcım gidip zavallının kalbine saplanmış gibi Namiye'ye tekrar baygınlık geldi. Kadınlar başına üşüştüler. Kız ölüm rengi alıyor ve hemen gidiyor gibiydi.

Cemile Hanım bağırdı:

— Koş Molla Hanım, bu zavallıya bir nefes et, imdat Allah'tan, gözlerinin karaları kayboldu.

Molla Hanım, yeşil başını ve elindeki tesbihini büyük bir mürşit sofuluğu ile sallaya sallaya baygına yaklaştı. Baş ve salavat[1] parmaklarını kızın şakaklarına yapıştırarak orospuluk pasından kalınlaşmış o habis dudaklarıyla okuyup okuyup yarı ölü bu masum kızın temiz çehresine üflüyordu. Bu elemli facia arasındaki bu sofuluk ve ikiyüzlülük komedisi Kenan'ı çıldırmak haline getirdi. Hemen boğazına atılarak yeşil başörtüsünü ip gibi burup, karıyı bunun içinde boğmak isteği deliliğine zor dayanabiliyordu. Benli Faika, Kenan'ın bu korkunç iğrenmesini anladı. Bin erkeği baştan çıkarma cilvesi etmiş o gözlerini bu defa ciddi bir alayla süzerek Vuslat'ın âşığına baktı ve demek istedi ki: «Şeyhten getirdiğim bir çift kelam işte budur: Sen mi daha günahkârsın, ben mi?»

---

(1) İşaret.

9

VAKİTSİZ BİR GECE ZİYARETÇİSİ

Vuslat'ın ayrılığının arkasından gelen bu ikinci aile felaketi Kenan'ı son derece ümitsizlikle sarstı. Hele o yeşil başlı Molla Hanım'ın itham eden bakışları önünde yıldırımdan ateş almışa dönerek fesini kaptı, sokağa fırladı. Bu birdenbire kaçıştan şaşıran kadınların:

— Kız kardeşini bu halde bırakıp da nereye kaçıyorsun? Biz burada misafiriz. Bundan sonra bu anasız, parasız kıza kim bakacak, yollu suallerine cevap bile vermedi. Taşlıktaki kandil, anasının ölümünün nasıl olduğu, banka işi, o lanet okumalar, Molla Hanım'ın yeşil başı, Namiye'nin o can çekişir haldeki bakışları... Hep bunlar gözlerini, kulaklarını yakıyordu. Bütün bu acıklı şeyleri artık ne görmeye, ne işitmeye dayanacak hali kalmamıştı.

Uzak kaçacaktı, uzak... Hiçbir şey işitmeyecek kadar uzak... Bu korkunç hatıraları uzaklıklarıyla örtecek kadar uzak...

Cimnastik adım gidiyordu. Birkaç sokak boyladı. Korkunç bir rastlama... Karşısına büyük bir kalabalık, bir kadın cenazesi çıktı. Annesini de böyle şal örtülü bir tabutla götürmüşlerdi. Kalabalıktan sokağı sökemedi. Cemaate yol vermek için duvara yaslandı. Herkes lanet okuyarak kendisine bakıyor zannediyordu. Bu cenaze zihnini o kadar karıştırdı ki, tabut içindeki kadının kendi anası olması gibi bir yanlış tahmine kadar vardı. Evvelce yalnız Vuslat'ın aşkından, hatıralarından kaçmak isterken şimdi anasının ölüm sebebini hatırlatacak şeylerden uzaklaşmak istiyordu. Fakat

cebinde bulunan beş on lira, anasını öldüren para artıklarından değil miydi? Sönmez, zalim bir sevdanın ateşlerinden ana kucağına sığınarak teselli bulabilmeyi umarken şimdi o kucak toprakla örtülmüştü. Anasının mezarı nerede idi? Bunu bile sormamıştı.

Bu hırsızlık cinayetinin eserlerinden, izlerinden, onu hatırlatan şeylerden nereye kaçabilirdi? Bu cinayeti yapan kendisi idi? Ölmeden kendi kendinden kaçabilir miydi? Fakat kaçıyor, nereye gittiğini bilmeden koşuyordu. Hiç tanımadığı semtlerden, ömründe geçmediği sokaklardan girdi, çıktı. Üç saat dolaştı. Yoruldu. Terledi. Düşüncesini susturmak, yorgunlukla uzvi duygularını bitirmek, eziyetli uğraşmalardan alıkoymak istiyordu. Birçok yokuşlar inip çıkmıştı. Nerede olduğunu anlamak için etrafına bakındı. Kendini Balıkpazarı'nda buldu.

Kıyıya doğru yürüdü. Bu sokakların yaydığı ağır, keskin şarap, rakı kokusu içmeyenleri sarhoş etmeye yeterdi.

Kıyı, hiçbir midenin almayacağı kokmuş meyvelerin küfelerle dökülmesinden su yüzü görünmez bir halde, kımıldanan, pis kokulu geniş bir süprüntülük, bir mikrop deryası kesilmişti. Kayıklar, su mu, kara mı olduğu belirsiz bu pislik üzerinde yüzüyorlardı.

Geniş, boş, pis bir meyhaneden içeri girdi. Kokmuş yumurta, pastırma, çürük kavun, karpuz kokularıyla karışık bir nemlilik burnuna doldu. İçeride olmamış, olacak, olmuş beş altı manga müşteri vardı. Kenan gitti, tezgâha karşı kuytu bir köşeye oturdu. Tezgâhın mavi boyalı yüzüne asma dalları, üzüm salkımları arasında şarap ilahı ve bütün sarhoşların piri Baküs, boylu boyunca durarak baygın bakışları ile, halka halka etrafına dolmuş sarhoşluk tarikine[1] girmiş arkadaşlarını seyrediyordu. Oraya resmi yapıldıktan beri, hiç yıkanmamış bu yağlı, kirli harabati Baküs şarap düşkünlüklerinde düşünülebilen ulviliğinden çok süfliliğine[2] birer işaret gibi duruyor, şaraptan değil oradaki pis kokudan sarhoş olmuşa benziyordu.

---

(1) Yoluna.
(2) Aşağılığına.

Ne içeceğini sormak için yağlı saçları taralı, lacivert gömleğinin kolları sıvalı miço[1] geldi. Müşterinin pek yakınında durdu. Kenan bu seyyar sürpüntü küfesini eliyle iterek:

— Burnuma sokulma, azıcık ötede dur, dedi.

— Ne içeceksiniz?

— İyi kayık düzü var mı?

— Aylası (âlâsı)...

— Bilirim, âlâsı da odur, ednası[2] da... Haydi getir...

Biraz sonra miço, elinde, hangi nevi maden olduğu belli olmayan bir tepsi ile geldi.

Dipleri ikişer üçer parmak kalınlığında bardak, kadeh, şişeyi masanın üstüne koydu. Ufak ufak tabaklarda birçok mezeler dizdi. Küçük çinko çatalı temizlemek için omuzundaki murdar beze silip bütün bütün kirlettikten sonra bir tabağa dayadı. Garson çekildi.

Kenan, rakıyı kokladı. Mezelere baktı: Bir iki damla yağ, sirke bulaşığı içine uzanmış bir cılız sardalye, iki tane gümüş balığı tavası, fasulye pilakisi, yeşil zeytin... Bunlar bayat taze karışıktı. Kadehi doldurdu. Susuz çekti. Mezelerden yemek için evvela düşündü. Sonra kendi kendine, «Bu mezeler her gün burada tabak tabak yeniyor, murdarlıktan kimsenin zehirlendiği yok. Beni zehirlese daha âlâ...»

Ufak doğranmış ekmek parçalarını tabaklara batırarak mezelerden çimlendi. Çok saatlerden beri açtı. Açlığını biliyordu. Birkaç kadeh daha attı. Yorgunlukla, sarhoşluk başlangıcı birleşti. Başını duvara dayadı. Sızar gibi oldu. Gittikçe müşterisi artan meyhane çeşitli dillerden ve üst perdelerden sözlerle doldu. Kavgamsı kızgın konuşmalar da vardı. Dinleyen belli değildi. Herkes söylüyor, sarhoşça kahkahalar dalgalanıyor, bu gürültüye falso şarkı mırıltıları da kaynaşıyordu.

Bu havra[3] içinde Kenan gözlerini açtı. Ne kadar müddet sızdığını bilmiyordu. Fakat uyandığı zaman

---

(1) Meyhane çırağı.

(2) En iyisi de, en kötüsü de.

(3) Burada: Gürültü patırtı.

meyhaneyi hemen simsiyah kararmış buldu. O aralık lambalar yakıldı. İçeriye yayılan gaz aydınlığı, tavana doğru yükselen cıgara dumanı bulutlarını aydınlattı. Yerin pisliğinden kirlenmiş gibi ışık donuk bir renk aldı. Bu insan ahırını anlatmaya yetecek neşe yerindeki meyhaneyi kokutan müşteriler miydi, müşterileri kokutan meyhane miydi, anlaşılamıyordu.

Kenan garsonu çağırdı. Bir şişe daha ısmarladı. Mezeler tazelendi.

Kenan kendi kendine, «Deminki mezeleri yedim, daha zehirlenme alametleri belirmedi. Bakalım bunları da ziftleneyim ne olacak?» dedi, bir kadeh yuvarladı.

Rakı beynini sarmaya başladı. O şimdiye kadar en temiz birahanelerden başka yerde işret etmemişti.(1) O gün bu pisliğe duygularını gömmek, bu kokular içinde boğulmak, bir de hiçbir tanıdığa rastlamamak, kendince bir bilinmezliği yaşamak için muhitini değiştirmişti. Etrafına bakındı. İçinden kendi kendine konuşarak, «Acaba eski şairlerimizin âlem-i âb(2) diye en parlak, en ruh okşayan, en latif, en seven sözler harcamakta birbiriyle yarış ettikleri, fikir kaynağı bildikleri, bütün şiir feyizlerini dalıp da diplerinden çıkardıkları, nazım ve zariflik dünyası bu âlem miydi? Bu meygedenin abıhavası(3) bana hiç hoş gelmedi, ama ne yaparsın?» dedi.

Dirseğini masaya, başını eline dayayarak daldı. İçki, duygularını söndürmüyor, uyutmuyor, aksine olarak azap içindeki gözleri önünde birkaç yüz defa büyülten adeselerle,(4) mikroskoplarla tahammülün üstünde birer acı iriliğe çıkarıyordu.

Acısının sahası İstanbul'dan Mısır'a kadar uzanıyordu. Dalıyor, hasret bakışı denizin mavi ufuklarından atlaya atlaya Mısır'ı buluyor. Oranın daha parlak güneşiyle gözleri kamaşıyordu. Sonra taştan bir Mısır evinin süslü gerdek odasında altın saçlı, gül yüzlü Vuslat'ını genç zengin Mısırlı'nın esmer kolları arasın-

---

(1) İçki içmemişti.
(2) İçki dünyası.
(3) Meyhane ortamı.
(4) Mercek; büyüteç.

da uyumuş görüyor. Rakibinin koyu dudakları o duru pembe göğüs üzerinde ateşten öpüşlerle dolaşırken, «Bırak, ey uğursuz herif, o sevda sanemi benimdir. Sen onu para ile zaptettin. Vücudu sende, ama gönlü bendedir,» ümitsiz sızlanışıyla haykırmak istiyordu. İçki tesiriyle akılca hafiflemiş, bir hiç için gülen, ağlayan, neşelenen, öfkelenen bu sarhoş yığını içinde Kenan'ın yine sinirleri gerilmeye, can çekişir gibi gözleri süzülmeye başladı. Acılı bakışını oradan oraya ağır ağır dolaştırırken duvarda bir levha gördü. Bu, kolları arasında beyaz bir güvercin tutan acılı bir kadın resmi idi. Yüzünün bütün görünüşü, hele iri, kara durgun gözleri Ragıbe'ye o kadar benziyordu ki, Kenan kendinin o can çekişircesine acısını, bulunduğu pis meyhanedeki sefilliğini, boşadığı karısı duvardan seyrediyormuş gibi birdenbire ürkerek mırıldandı: «Oh, işte bu eksikti. Annemin mezardan, nereye gitsem beni gözetleyen o lanet eden gözlerine, kız kardeşimin beynimde fotoğrafı basılmış o sitemli dokunaklı bakışlarına, şimdi bir de bunlar katıldı. Ben bu gözlerden nereye kaçayım? Bana öbür dünyadan da bakıyorlar, bu dünyadan da... Bu iki âlemin dışında bir üçüncü kurtuluş cihanı var mı?»

Kadehini doldurdu. Duvardan kendine bakan bu bir çift gözün canlı gibi içe işleyen dikkati karşısında içti. Şimdi uğraşması bu oldu. Gözlerini levhadan ayıramıyor, aralarındaki ayrılıktan sonra Ragıbe'de ne gibi bir duygu değişikliği olduğunu, hasret acısının zavallı kadında meydana getirdiği haraplığı, onun benzeri olan bu cansız çehrede tetkike uğraşıyordu. Baktı, baktı: «Of,» dedi «bu ne garip bir tesadüf... O kolundaki güvercin masumluğuna, mazlum olduğuna işaret... Bu akşam şu tesadüfte benim için ya büyük bir saadet veya uğursuzluk var... Ragıbe, bana karşı gözlerinde lanet, fakat bir öfke eseri yok, yalnız derin derin hüzün ve melal var. Bilirim; beni hâlâ seversin... İlaç bulmaz bir aşk ile seversin. O son bulunduğun delice hareket bana olan fazla sevginin eseri idi; mazursun.»

Bir kadeh daha yuvarladı: «Gözlerindeki acı, bendeki ümitsizliği çekiyor, parçalıyor, emiyor. O sonsuz şefkatin gönlümü bir ümit ve kurtuluş nuru gibi kaplı-

yor. Beni mezardan bakan gözlerden, Mısır'dan yağan ateşlerden kurtaracaksın, değil mi? Heybeli'deki balkonunda gece her tarafın kırlarla bir renk, bir sessizlikte olduğunu, bütün hayatın, siyah bir uçurumun ıssız kucağında susup bayılmış göründüğü saatlerde sen karanlıklara dikili hasretli gözlerinle hep beni arar, hayalimle konuşursun. Bekle geliyorum. İşte bu gece sen hayalimi beklerken beni, sevgili Kenan'ını kollarının arasında bulacaksın.»

Determinist feylesofun hasta kafasında, işret birdenbire garip bir tesir yaptı. Sanki evvelki aşkları, ürkmeleri, elemleri, endişeleri hemen kaybolarak karşısındaki büyülü levhanın tesiriyle hayalinde birdenbire Ragıbe parladı. Göğsünde nurdan ümit, kurtuluş, saadet çağlayanları kaynaşmaya başladı. İçi içine sığmaz gibi oldu. Kendinde o kadar bir genişlik duyuyordu.

Ragıbe ile evlenmelerinin başlangıcı olan sevişmelerini ve hiç bozulmamış bir ergenlik hayallerinin gerçekleştiği o tatlı anları, birbirinin sevdasının dertleriyle uykusuz geçen tatlı geceleri, o lezzetli heyecanları birer birer hatırladı. Şimdi kendi için tek bir sığınacak yer kalmıştı. O da Ragıbe idi. Böyle anasız, babasız, parasız, memuriyetsiz, mesleksiz, dostsuz, yarsız, yuvasız, Ragıbe'nin sevdasının şefkatine sığınmaktan başka bir suretle yaşamak Kenan için nasıl kabul olabilecekti.

Bir tane daha attı. Sarhoşluk saçmalarında devam etti: «Ragıbe, sevgili karıcığım, Cennetin gılmanları sana evlenmek vaat ederek sevgilerini anlatsalar, bilirim, istemez şiddetle reddedersin. Gönlün bana adanmıştır. Başka erkeklere ebediyen kapalıdır. Sen beni ıslah için, o coşkunluklarla boşanmaya atıldın. Benî İsrail'in[1] kendilerine vaat olunmuş toprakları gibi sen de benim düzelmemi bekleyerek yaşıyorsun. Yalmz geçirdiğin istek gecelerinde Mecnun hikâyesinde Leyla'nın ay ile konuşması yolunda, sen de aylardan, yıldızlardan hep beni soruyor, rüzgârlardan ümit kokusu almaya uğraşıyor, bulutlardan dönmeme dair işaret

---

(1) İsrailoğullarının; Yahudilerin.

bekliyorsun. Sen nasıl aşkının derdiyle tesellisiz, devasız kaldınsa, işte ben de şimdi hiçbir yerde rahat değilim. Bu gece aç ağuşunu, bekle beni, mitolojinin bulutlardan inen sevda perileri gibi uçarak balkonuna konacağım. Sonra, samimi yatağına, evet koynuna, sonra kalbinin en derin, en sıcak boşluğuna kadar gireceğim. Orada ısınacağım... Seni ısıtacağım. Şu dakikada emelim hayatımın yemini işte budur.»

Kenan, bu yeminini yerine getirmek için tezgâhtaki Baküs'ü kefil ve bütün meyhanedeki sarhoşları şahit tuttuktan sonra şimdi Balıkpazarı'ndan Heybeli'ye kadar bir aşk perisi hızı ile uçabilmek için kanatlanmanın çaresini düşünmeye başladı. Çünkü saate baktı, alaturka bir buçuğu geçmişti. Artık Adalara vapur yoktu.

İçki herkesin beyninde bir türlü garip gösterişler meydana getirir: Cahilleri alim eder, ahmakları şair, serserileri vezir, bazılarını rezil... Kenan o akşam içki kuvvetiyle Heybeli'ye uçmak için mitoloji perisi, Zümrüdüanka veya bir tayyare olabilir, yahut ki bir sevda uçurtması gibi Sarayburnu'nun en rüzgârlı yerinden kendini kapıp salıvermeye kadar varırdı. Fakat kadehlerin sayısı henüz bu uçmak mucizesini gösterecek bir miktarı bulmadı. Sekiz on kadeh daha içerse, belki meyhane peykesi üstünde sızarak ağır vücudu orada uyurken hafif ruhu göklerde uçabilirdi. Şöyle bir kımıldamak istedi. Uçmak değil, kendinde yürümeye kuvvet bulamadı. Başı, vücudu çok ağırlaşmıştı. Sol gözünü kapadı. Sağıyla başkaları tarafından görülen bir panorama seyreder gibi meyhanenin derinliğine doğru baktı baktı. İlkin başını, sonra ensesini kaşıdı. Düşünüyordu. Nihayet zorunu halletti, aceleyle miçoyu çağırdı.

Oğlan geldi, yine burnunun dibine sokuldu. Kenan baygın bir eda ile:

— Biraz alarga[1]dur. Tanzifat[2] arabası gibi kokuyorsun. Şimdi beynimdekilerden evvel bana midemdekileri çıkartırsın.

---

(1) Açıkta.
(2) Çöp.

Miço, biraz alınganlıkla çekildi. Kenan sözüne tekrar başladı:

— Buradaki müşterilerin içinde tanıdığın sandalcılar var mı?

Garson biraz düşünceden sonra:

— Var.

— Haydi bana çağır.

Miço gitti. Kalabalığın içine daldı. İri yarı bir müşterinin kulağına doğru eğilerek bir şey söyledi. Herif başını çevirdi. Oğlanın Kenan'ı göstererek uzattığı parmağının ucundan çıkan çizgiyi takip etti. Delikanlıyı gördü. Sonra ağır ağır yerinden kalktı. Kenan'ın yanına geldi. O sıcakta arkasında çaprast[1] önlü deve tüyü aba camadanı[2] içinde biraz kambur duran iri vücudu ile Kenan'ın önünde durdu. Dirseğini lüzumundan fazla dışarıya çıkararak parmakları birbirinden yelpaze gibi açık duran geniş nasırlı eliyle cakalıca bir selam verdi. Delikanlının işareti üzerine karşısına oturdu. Kenan sandalcıya bir kadeh rakı ısmarladıktan sonra:

— Arkadaş sandalın var mı?

— Var, şurada yalı önünde... Kız gibi yatıyor.

— Gitmek istediğim yer uzak...

Sandalcı çatık bir gülümseme ile sıkıca da elindeki cıgarayı çektikten sonra kalın bir sesle cevap verdi:

— Ne kadar uzak olursa olsun... İzmit'e, Mudanya'ya giderim. Sandal kotra gibidir. Yelken açtım mı kuş gibi uçar.

— Hah, işte ben de kuş gibi uçmak istiyorum.

— Nereye gideceksin?

— Heybeli'ye.

— Pekiy.

— Şimdi saat ikiye geliyor. Kaç saatte gidersin?

— Havası bilir.

— Yok, pek havaya bırakma. İki çifte[3] isterim.

---

(1) Çapraz.
(2) Gömleği.
(3) İki çift kürekli.

— Zaten çifteyiz.

— Sabaha karşı oraya varmak işime gelmez. Erken gitmeliyim.

— Merak etmeyiniz. Dört buçuk veya beşte sizi oraya atmaz isem para vermeyiniz.

Pazarlığı dört mecidiyeye kesiştiler. Meyhanenin hesabı görüldü. Kenan içki kerametiyle kanat kuyruk peydah edemediyse de şimdi sandalın beyaz kanadıyla Marmara'nın köpüklü dalgaları üzerinde sekerek sevgilisinin semtine uçacaktı.

Sandala bindiler. İstanbul'da uzun zaman kaldıklarından artık şehirlileşmiş iki kuvvetli Laz küreklere yapıştılar. Bir haftalık on beş günlük arasında bulunan ay, sanki bin parça olarak koyu dalgalar üzerine gökyüzünden palet palet kaynaşan, fıkırdaşan akisler yağdırıyor, bir gök projektörü gibi sandalın yolu üzerine nurdan bir cadde açıyordu.

Sandal bordasına çarpan ay kırıklarını denize tekrar veriyor, bazılarını çiğneyip ezerek kanadı üzerine yatmış bir martı gibi köpüklerin üzerinden uçuyordu.

Rüzgârın iniltisi, dalgaların fışırtısına karışarak tabiatın büyük fanusunun serptiği nurlar altında her an birbirinin kucağına atılan gök ile yer, uzun bir aşk konuşmasına girişmişler gibiydi. Biri inliyor, öteki coşuyordu. Kenan, Mısır yolunu ve İstanbul surları dışındaki siyah serviler altında kefenini açarak tabutunun arasından bakan anasının lanetli bakışını görmemek için arkasını batı tarafına dönmüş, gözlerini ileride belirsiz karaltılar şeklinde beliren Adalara dikmişti. Determinizm felsefesinin uğursuzluğuyla cehenneme dönen şu andaki hayatı, Ragıbe'nin sürekli sevdasıyla hemen bir cennet saadeti halini alıverecekti. Sandal ilerleyip Ada karaltıları belirsizliklerini kaybettikçe Kenan Heybeli'deki evi, balkonu, orada beklemek acısıyla gözlerini denizlere dikmiş Ragıbe'yi görmeye uğraşıyordu.

Rüzgâr, Kenan'ın sarhoşluğunu dağıttı. Denizin serinliği yüreğindeki keder ateşlerini söndürür gibi duygularına bir yumuşaklık veriyordu. Bazı hava patlatacak gibi yelkeni doldurup küpeşteden içeri sular hücum ediverecek sanılan bir hızla sandalı yan üstü

yatırdığı vakit Kenan, denizin karanlık derinliğine doğru dikliğine endişeli bir bakışla bakıyor, ruhunu derinliklerine çeken bu karanlık uçurumdan ürkerek hafif bir korku titremesiyle öbür tarafa çekiliyor, bazı bir tepecikten ötekine atlayan hafif bir ceylan gibi sandal bir dalgadan öbürüne başvuran bir uçurtma tayaranıyla[1] sektikçe yüreği de beraber hopluyordu. Rüzgâr, dalgalar böyle büyük bir hoplama ile kendini Ragıbe'nin balkonuna atamazlar mıydı?

Kınalı'yı geçtiler. Sağda kara, sessiz bir seyirci gibi duran Burgaz ile Heybeli'nin arasına sıkışmış yavru adacık, sırtını ayışığına vermiş büyük bir kaplumbağa sessizliğiyle uyuyordu. Heybeli'nin Değirmenburnu'na yaklaştılar. İki tarafına latif kavisler çizerek deve boynu gibi denize uzanan burnun üzerinde eski yel değirmeninden kalma taştan örülmüş bir silindir, gecenin sessizliğini dinleyen bir nöbetçi kulübesini andırır esrarlı bir şekilde etrafa bakıyordu. Hangi adadan geldiği belli olmayan birkaç cevaplı havlama etrafta akisler yaparak denizin dalgalarıyla beraber yuvarlanıp giderek küçülen bir gece çanı gibi hava dalgaları içinde uzaklara yayılarak söndü.

Kenan, kimseye görünmemek için tenhalığını iyice bildiği Tersane İskelesi'ne çıkacaktı. Sandalcılar yelkeni topladılar. Kürekleri aldılar. Burası Değirmenburnu'nun poyraz dalgalarına karşı sol taraftan koruduğu cennet gibi bir koycağız idi. Biraz ötede çırpınan deniz, burada küçük bir kavis içine sığınarak bütün civarın manzaralarını göğsüne çeken durgun bir ayna parçası olmuştu. Başucundaki eğilmeye başlamış olan bu ay, bu durgun sular üzerine arkası üstü bitkin serpilmiş yatıyor; kıyının iri çamları asılları ile akisleri karşı karşıya korkunç bir uyku içinde birbirlerine bakıyorlardı. Çamlar ile gölgeler arasında ayın serptiği hazin ışıklardan ortalıkta esrar dolu hoş bir belirsizlikle, gecenin eşyaya verdiği yarı memnunluklar içindeki tabiatın bu tatlı uykusunda ne dokunaklı bir şiir, ezel sanatkârının ne büyüleyici bir dâhice ahengi vardı. Karaların bu uykusu üzerine denizlerden hafif bir nin-

(1) Uçuşuyla.

ni sesi esiyor, biraz ötede dalgalar beşik sallayan ana mahmurluğu ile fışkırıyordu. Tabiatın bu şairane haline, adanın bu güzelliğine Kenan o zamana kadar hiç dikkat etmemişti.

Sandal, yıkık bir duvar parçası gibi kalmış Tersane iskelesine yanaştı. Saat henüz beş yoktu. Söylenen vakitten önce gelinmiş olduğu için Kenan, sandalcılara bahşişle beraber parayı ödedi. Selamlaşarak karaya çıktı. Yokuşa yürüdü. Etrafta ne bir canlı, ne bir çıt vardı. Biraz daha yürüdükten sonra yalnız nereden geldiği bilinmeyen bir iki havlama delikanlıyı karşıladı. Bu hazin şiir âleminden Kenan, çam gölgelerini çiğneyerek yolunda yürüyordu. Gölgeli ışıklar, bu sessizlik, bu adanın kimsesizliği büyük bir mezarlığı andıran hüznü, kalbine hafif bir ürkme getirdi. Arkasına döndü, denize baktı. Kendini getiren sandalın büyük bir kelebek gibi sular üzerinde beyaz kanadının titrediğini gördü. Yürüdü, yokuşu yarıladı. Gide gide ormanın koyuluğu artıp kendisi gölgelere daha karıştıkça etraf korkulu bir manzara alıyordu. Bu çam altları ne kadar aşk fısıltılarını dinlemiş, buralarda kemanlar yüreğe dokunan ne iniltilerle gülmüş, ağlamış, mandolinlerin telleri yanık seslerle titremiş, sevda hıçkırıkları ile ne göğüsler inlemiş, ne mesut birleşmeler, ne acıklı cana kıymalar olmuştu. Fakat şimdi kimse yoktu. Bir Kenan, bir orman. Sevdalı genç gönüllere cennet veya cehennem sahneleri olmuş bu tabiat dekoru içinde o iniltilerin, feryatların, ruhu bayıltan öpüşlerin akislerini dinlemek için etrafa kulak verdi. Ses yoktu. Şimdi burası bütün o sırları yırtan bir sessizlik mezarıydı. Biraz daha yürüdü. Çamlar arasında Rum Ticaret Mektebi'nin mehtap vurmuş olan beyaz duvarlarını gördü. Sola saptı. Halki Palas'ın önünden uzanan alçak beyaz duvarın köşesine kadar çıktı. Cadde, çamlıkla evler arasında uzanmış, ayışığının hafif ışığı altında uyuyordu. Şimdi kendinden başka yolcusu olmayan bu caddeyi tutturdu. Yolun iki tarafındaki sessiz ağaçlarda her şeyi görüp dinlemeye gözünü ve kulağını dikmiş bir meraklı insan hali vardı. Gidiyordu. Birdenbire bir eşek anırtısı kaba, şikâyetli bir küfür gibi tabiatın bu şairane sessizliğini yırttı.

İlk hızı ve kabalığı gide gide incelerek uzadı, uzadı, uzadı; etrafta bir sürü akisler peyda ede ede söndü.

Kenan, kendi kendine, «Nazik hayvan... Bu merhaba, bu sefa geldin bana mı?» dedi. Yürürken yine şöyle düşündü: «Eşşeoğlu... Söyleyişin pek karışık. Bu bir karşılama mıdır, yüz vermemek midir anlaşılamıyor. Hakkımda bunu uğur mu sayayım, yoksa uğursuzluk mu? Adam sen de, düşündüğüm şeye bak. Eşek anırmasından da fala bakılmaz ya? Benim geldiğimden onun haberi bile yok. Zavallı hayvan. Belki o da sevgilisine böyle yalvarıyor, bülbül gibi dem çekecek değil ya!»

Böyle mırıldanarak yolunda yürüdü. İki yandan birkaç sokak başı geçtikten sonra, sağ tarafa yükselen bir yokuş önünde durdu. Ragıbe Hanım'ın evi, tepede yeşillikler içinde iri bir kuş yuvası gibi gözüktü. Gözünü bu yuvaya dikerek yokuşa saldırdı. Gittikçe sokağın çıkışı dikleşiyor, kaldırımlı bir merdiven halini alıyordu. Tırmandı, tırmandı. Evi alargadan gözetmeye uygun bir yer seçerek durdu. Ayışığı arkaya dönmüş, evin ön tarafını gölgeye gömmüştü. Yeşil pancurları hep kapalı ev, derin bir sessizlik içinde uyuyordu. Yalnız üst kattaki balkon kapısının iki kanadı açıktı. Burası Ragıbe'nin yatak odasıydı. İçeriden gayet ince pembe bir ışık balkona taşıyordu. Kenan'ın nabız vurmaları arttı. Elini kalbinin üzerine götürdü: «Oh, Ragıbe odasında uyuyor,» dedi.

Evin bahçe kapısına gitti. Kapının üstünde çıngırak olduğunu, kanat itilince çıngırdayacağını bildiğinden gürültü çıkarmamak için demir kapının çubukları arasına bastı. Yukarı tırmandı. Duvara çıktı. Oradaki alçak parmaklıktan atladı. Sessizce bahçeye girdi.

Dik bahçeyi boyuna yürüdü. Her tarafını dikkatle dinledikten sonra bodrum katına iki kol gibi sarılmış çifte taş merdivenin birinden çıktı. Orta kat balkonunu tutan kalın demir ayaklardan birine sarıldı. Beyaz gül, mor salkım dalları arasından tutuna tutuna bir cambaz gibi orta kat balkonunu buldu. Aynı halde üst kata da tırmandı. Ragıbe'nin balkonuna atladı. Dört tarafını çiçekli yeşillikler bürümüş balkonda karşı karşıya iki hasır koltuklu ve orta yerde yuvarlak ufak de-

mir bir masa duruyordu. Büyük bir dikkatle başını açık kapının kenarından uzattı; içeri baktı. Konsolun üzerinde ufak pembe karpuz altında gece kandili yanıyor, etrafa hafif bir şafak ışığı saçıyordu. İçerinin döşeme şekli tamamıyla değişmişti. Evvelki gül kurusu yatak takımı şimdi ateş kırmızısına çevrilmiş, odanın düzeninde eski hatırayı uyandıracak hiçbir şey bırakılmamış, yatağın yeri bile değiştirilmişti.

Kenan olanca dikkatiyle gözlerini tül cibinliğin arasından döşeğe dikti. Gözüne çarpan dehşete inanamayarak canı çekiliyormuş gibi bir heyecanla gözlerini oğuşturdu. Bakışını titreye titreye daha artırarak bir daha, bir daha baktı.

Evet, gördüğü şey rüya değil, hayal değil, hakikatti. Pek korkunç bir hakikat. Karyolada iki kişi yatıyordu. Acaba Ragıbe bu evden çıkmış da başka bir kiracı mı taşınmıştı? Heyecanından kalbi daralıyor, beyni eziliyor gibi oluyordu. Kederden, meraktan cesareti arttı. Ağır ağır odanın ortasına yürüdü. Karyolanın önünde durdu. Pek yakından baktı. Yatakta birbirine karışmış dört kol, göğüs göğüse gelmiş iki vücut, sevginin maddi hazlarından şimdi manevisine geçmiş, hâlâ dudaklarında sevda tadının lezzetleri duran biri erkek, biri kadın iki baş mışıl mışıl uyuyorlardı. Kadına baktı, boşadığı Ragıbe'yi tanıdı. Ragıbe'nin iki gözlerini hareleyen sık kirpikleri uyku halinde daha uzun, daha gölgelikli görünüyor, siyah gümrah çözük saçlarından bir kısmı koynundaki genç erkeğin alnına serpilmiş, bir kısmı kendi çıplak beyaz göğsü, kolları üzerine dağılmıştı. Erkek, sarı saçları alabros[1] kesilmiş, ince bıyıklı, levent endamlı bir gençti. Ragıbe'ye doğru istekle uzanmış gibi duran ağzında hâlâ aldığı öpücüklere kanamamış bir yalvarma hali vardı.

Kenan'ın beyninde alevler püsküren Mısır yolu yangınına, anasının ahiretten bakan gözlerine şimdi bir de bu gözleri yakan manzara katılmıştı. Kendinin bir hayat kucağı olarak atılmaya geldiği kollar arasında işte bir yabancı yatıyordu. Şimdi ne yapacağını kestiremedi. Kararsızlıktan, büyük ümitsizlikten karınca-

(1) Fırça gibi.

lanan beynini başının üstünden kaşımaya başladı. Dizleri titriyor, ayakta duramıyordu. Duvara dayandı. İlk düşüncesi şu oldu: «Ah hain Ragıbe, bildiğim gibi bana sadık değilmiş. Zamparasıyla yatıyor.»

Hal tehlikeli ve pek nazikti. Döşektekiler uyanırlarsa ne olacaktı? Kenan artık muhakeme, düşünce kalmayan zihninde düşünmeye devam etti: «Ben bu evde nikâhı bir zamanlık kesilip şimdi yine yenilenmek üzere bulunan bir kocayım. Öteki ise ırz düşmanı korkak bir zamparadır. Ben ondan niçin korkayım? O benden korksun.»

Yine döşeğe yaklaştı. Bu defa zamparanın dudaklarını karısının gerdanına yapışmış buldu. Bu yabancıyı boğmak için hemen atılmak gibi kudurgan bir istek duydu. Yatağın başında tereddüt ateşleriyle yandı. Zangır zangır titredi. O titremeler arasında düşündü. Duygularına hâkim olarak medeni bir erkeğe yakışır surette meseleyi bitirmeyi daha uygun buldu. Zamparanın sevda günahını affederek oradan defedecek, sonra onun yerine Ragıbe'nin koynuna kendi girecekti. Gece yarısı evin içini heyecana vermeden yataktakileri nasıl uyandıracağını düşünürken orta yerde, çiçekli kadife örtülü masanın üzerinde birkaç kitap ve bir de mektup zarfı gördü. Ansızın gelen bir merak dürtüşüyle elini uzattı, zarfı aldı. Kandilin pembe ışığına tutarak üzerini okudu. Adresi şöyle idi:

Heybeli'de T..... Müdürü Ömer Numan
Beyefendi'nin zevce-i muhteremeleri[1]
Ragıbe Hanımefendi'ye,

Yazı pek okunaklı, ibare açık ve kısa idi. Bu birkaç sözün korkunç manası Kenan'ın beynine cehennem alevi acısıyla yayıldı. Sanki çok okursa kelimelerin manaları değişecekmiş gibi bir aptallıkla bu kısa satırları tekrar tekrar, belki on defa okudu, her okuyuşta mananın ne olduğu değişmiyor, daha çok kuvvetleniyordu. Demek Ragıbe'nin koynunda yatan genç

(1) Saygıdeğer eşleri.

zamparası değil, nikâhlı kocası imiş. Kenan'ın beyninde tutuşan ümitsizlik, kıskançlık ve elden kaçırma ateşi dayanılmaz, öldürücü bir şiddet ve sarsıntı ile tekmil vücudunu sardı. Bu son felaket şimdiye kadar ardı arası kesilmeyen darbelerin en korkuncu idi.

Hayatının bu son ümit kapısının da kapandığını görünce kalbi yanarken, derisini bir soğuk ter kapladı. Titreyerek, korkarak, şaşkın bir halde yine çekildi. Düşmemek için duvara dayandı. Sefil, geçmiş hayatını, kendine karanlık kollarını açmış gelecek belalarını kafasında toplamaya uğraşıyordu. Geçmiş zamanı sanki mana ve şeklini değiştirerek geleceğinde yaşayacak, ölmez, yok olmaz sırnaşık bir korkunçluk almıştı. Geçmişinden kaçamıyor, geleceğine, bu karanlık dibi görünmez kuyuya da kaldırdığı adımını atamıyordu. Korkak, bitkin gözlerini karşıya dikti. Aynalı dolabın karşısında bulunduğunu gördü. Aynanın cilalı yüzüne dikilmiş, kandilin pembe ışığıyla beraber titreyen bir insan kendisine bakıyordu. Kalıpsız bir fes, on beş gündür ustura görmemiş iki parmak sakal, yabani ot gibi kulaklarını bürümüş darmadağın saçlar, kirli çarpık bir yakalık, düğümü göğsüne inmiş buruşuk bir boyunbağı, lekeler içinde bir ceket, dizleri çıkık tozlu bir pantolon... İrin rengini almış, yanakları fırlak, zayıf, iğrenç kirli bir yüz, çukurlara gömülmüş, ölgün, elem kaynağı, uğursuzluk saçan bir çift göz... Bu sefil kimdi? Kenan'ın orada vurmuş aksi miydi? Vuslat'ın kaçışından beri bu zavallı kendini böyle dikkatle boylu boyunca hiç aynada görmemişti. Ne hale gelmişti, Yarabbim, ne hale... Kendi kendini tanıyamadı. Yataktakiler uyanırlarsa, döşemesi kibar, temiz bu muntazam odadaki bu serserinin bulunuşuna ne diyeceklerdi? Hırsız samlacağına hiç şüphe yoktu. «Ben bu evin eski damadı Kenan'ım» gerçeği ile bin feryat etse, yüz şahit ve vesika, kendini en çok görmüş olan en samimi gözler bile bu çirkin, iğrenç, solgun kimsenin eski şık, güzel Kenan olduğuna duraklamadan evet diyemeyeceklerdi. Zavallı o kadar bozulup değişmişti. Bu düşkünlüğünü, sefaletini Ragıbe'ye göstermekte, hele o evde kendi eski itibarlı yerini şimdi tutmakta olan rakibi Ömer Numan'a göstermekte ne haz, ne mana vardı. Oraya

bir hırsız gibi balkonlardan tırmanıp nasıl girmiş ise yine öyle çıkıp gitmek en doğru bir hareket olacaktı. Fakat evlilik zamanında sıkılarak aylarca gelmek istemediği bu odayı şimdi bırakamıyordu. Sanki acılarını artırarak kederin şiddetinden orada boğulup kalmak isteğiyle gözlerini her tarafta dolaştırırken duvarda bir fotoğrafi ağrandismanı gördü. Ragıbe, Ömer Numan, karı koca büyük bir bahçede el ele vermiş ayakta duruyorlardı. Yüzlerinde öyle mesut bir gülme, gözlerinde öyle derin bir yaşayış memnuniyeti, duruşlarında öyle bir kaynaşma, bir ruh ve evlilik anlaşması var idi ki sanki o mukavva üzerindeki cansız dudaklar, evliliklerinin büyüklüğünü anlatmak için «Bahtiyarız» neşesi ile haykırıyorlar ve bütün hal dilleriyle Kenan'a, «Behey determinizm budalası, gözlerini aç da bak. Mesut bir çift nasıl olurmuş işte gör. Bedbin feylesofların insan saadetini inkâr yolundaki safsatalarına kapılanlar işte ondan böyle senin gibi mahrum kalırlar. Hayatta mesut olmanın, bedbaht olmanın yapıcıları kimlerdir? Ne gibi şeylerle birinin elde edilmesi, öbürünün itilmesi kabil olabilir? Sen determinizmin 'kozalite'[1] kanunları içinde, boğulacağı muhakkak olan acemi bir yüzücü gibi kulaç atarken 'mesut olma' ve 'bedbahtlık' kelimelerinin en sade manalarını bile anlayamamıştın. Çünkü sen saadeti yıllarla fahişelerin koyunlarında aradın. Öyle mübarek bir şeyi o kirlilik içine sokmaya çalıştığın için kelimenin kudsiliği seni çarptı. Tabiatta sakınılması zor birtakım zorlu sebepler varsa da çok defa kendini mesut veya bedbaht eden yine insanın kendisidir. Vicdan rahatı ile yaşayan bir alçak, vicdanından ıstırap çeken bir gerçek fazıl gösteremezsin. Saadet, güzel metresle, yalnız servetle kazanılamaz. Servet geçicidir, geldiği gibi gidebilir. Getirdiği saadeti de beraber alıp götürebilir. Gerçek saadet öyle faziletler ile kazanılabilir ki bunların verdikleri saadet hep sürer gider, mezarda bile sahibini bırakmaz. İşte bunun için insanlıkta gerçek saadet sahipleri çok azdır. İşte onun için çokları böyle senin gibi onun varlığını inkâr ederler. Yine de bunun hayali arkasından koşmaktan kalmayarak saadet zannı ile felaketlere sarı-

(1) Nedensellik.

lırlar. Artık uyan. Seni ana katili, hırsız, namussuz, böyle sefil ettikten sonra Mısır'a kaçan metresinin arkasından, ah ve vah etmeyi kes... Onun şimdiki sevgilisi delikanlıyı kıskanma. Ona acı, çünkü onu da tıpkı senin haline sokmak için kendi hayatına kattı. Senin de içinde Mesut Bey adıyla yaşadığın Kadıköyü'nde bir evin vardı. Orada da bir fotoğrafi asılıydı. O levhadaki rezaletle bundaki nezahete[1] bak, ibret al...»

Bu aralık döşekte bir depreşme oldu. Kenan görünmemek için hemen ortadaki masanın örtüsü altına sindi. Fakat sonra bir ses duyulmadı. Kenan sekiz on dakika bekledi. Uyuyanların nefes alışlarından yine derin bir saadet uykusuna daldıklarını anladı. Gizlendiği yerden tiril tiril çıktı. Yolunu şaşırmış olmakla perdelenmiş gözleriyle evvelce aile saadetinin kıymetini bilemeyerek tekmil bahtiyarlık ile şimdi başkasına kaptırmış olduğu bu saadet yuvasından artık kaçacaktı. Fakat yatakta yatan mesut çifti son bir imrenme bakışı ile görmek için karyolaya yaklaştı. Cibinliğin üstünden baktı. Bu sefer Ragıbe'nin başını dağınık saçlarıyla Ömer Numan'ın göğsü üzerinde gördü. Omuzdan, belden dolanan kolların samimi çemberi pek daralmıştı. Eski karısı hemen yarı çıplak ve eskisine göre dolgunlaşmış ve şimdi başka birinin kolları arasında yatan vücudu, cibinliğin tülleri arasından hasetçi gözlerine öyle iştah verici göründü ki her türlü tehlike ve rezaleti göze aldırarak hemen bu ikinci kocayı hakkı olan yataktan kavrayıp balkondan aşağı atmak ve sonra kadının koynuna kendi yatmak deliliğine tekrar kapılır gibi oldu. Evet bu güzel vücut, Vuslat'ı kendine unutturabilirdi. Vuslat'ın bedeni gül ise, bununki zambaktı. Bu kucaklaşma manzarası karşısında bir ağlama feryadı koparmak istedi. Fakat kederinin ateşi kızgın bir külhan[2] gibi bütün teessür yaşlarını kavurmuş, bitirmişti. İki damla göz yaşı imdadına yetişmedi. Artık çıldırıyordu. Karyolanın önünde gür bir kahkaha salıverdi. Uykudakiler bir anda cibinliği aralayarak döşekten dışarı fırladılar. İlk korkulu

(1) Temizliğe.

(2) Hamamın altında bulunan ve hamamı ısıtan ocak.

gözlerine çarpan şey baş uçlarında saç sakala karışmış bir yabaninin boylu boyunca durduğunu görmek oldu. Ragıbe, korkudan bayılmak haline geldi. Bu kirli yabancı erkeğin haram bakışlarına karşı vücudunu örtmek için yorgan gibi kullandıkları karyolanın beyaz pike örtüsüne sarıldı. Ömer Numan Bey kuvvetli pazıları ile bu vakitsiz sefil gece ziyaretçisinin yakasından tuttu, tartaklayarak:

— Oda kapısı kilitli duruyor. Buraya nereden girdin?

— Havadan.

— Havadan mı? Acayip... Neye girdin? Ne maksatla?

Ragıbe Hanım titreyerek:

— Beyciğim hiç sorma. Ne maksatla girecek, görmüyor musunuz? İşte sefil bir hırsız. Uşakları kaldırıp karakola teslim ediniz.

Gittikçe şaşkınlığı artan Ömer Numan Bey:

— Hanımcığım, hiçbir hırsız odanın ortasında kahkaha salıverip ev sahiplerini uyandırır mı? Hem baksanıza, ne dolabı, ne konsolu, hiçbir tarafı karıştırmamış.

— Belki hem hırsız, hem mecnun.

Ömer Numan Bey bu garip ziyaretçiyi tekrar tartaklayarak:

— Söyle, ne maksatla girdin buraya? Hırsız mısın? Deli misin? Nesin?

Sefil ziyaretçi bir hürmet sesi ile:

— Hırsızım, fakat adi hırsız değil... Beni o kadar taktaklama Ömer Numan Bey!

— Oo! İsmimi de biliyor. Bu herif muamma dolu bir mahluk. Adi hırsız değilmiş... Hırsızın adisi olur mu?

— Eşya çalmaya gelmedim.

— Ya ne çalacaktın?

— Evlilik saadetinizi...

Ragıbe Hanım telaşla:

— Aman beyim, işte saçma söylüyor, Yüzünü gördükçe fena oluyorum. Bu herifi odadan dışarı çıkarınız.

Ragıbe'nin bu korkusuna karşı bu evlilik saadeti hırsızının teessürünün şiddetinden anlatmasında içe dokunan bir düzgünlük peyda olarak:

— Ragıbe Hanımefendi, kadınlar tabiatın en nazik mahluklarıdır. Onlara acıma ve incelik yaraşır. Sefilim, fakat görüyorsunuz ki bir insanım. İnsan insandan korkmaz. Yorgun, bitkin, felakete uğramış bir kimseyim. Talihim beni beladan belaya çarptıktan sonra son felaketimi tamamlamak için zalim rüzgârıyla bu akşam da buraya attı. Her sefil cani olmaz. Mala, cana kastim yoktur. Beni karakola teslim etmeyiniz. Salıveriniz gideyim. Beynim kaynıyor, göğsüm yanıyor, dudaklarım külhan kapısı gibi kurudu. Allah rızası için bana bir iki yudum su inayet ediniz.

Bu sözler ağır bir hüzünle odanın içinde yayılırken Ragıbe'nin kulaklarında bir uyanıklık oldu. Bu söyleyiş, bu seda kendilerine yabancı gelmiyordu. Hatta odanın duvarları bile bu sesi o akşam ilk defa olarak işitmiyorlardı. Ragıbe birdenbire teessürler, ürküntüler içinde ayağa kalktı. Gözlerini karşısındaki sefilin gözlerine dikti. Bütün dikkatiyle, hayretiyle baktı. Birdenbire kalbinden kopan yürek paralayıcı bir çığlığı boğmak için elini ağzına götürdü. Boğuk boğuk haykırdı:

— Aman Allahım, bu o mu?

Kenan, yüzündeki sefaleti göstermemek için iki eliyle yüzünü kapadı. Aynı boğuklukla cevap verdi:

— Evet Ragıbeciğim, işte o...

Ancak tiyatro sahnelerinde görülebilecek böyle elemli bir levha karşısında şaşıran Ömer Numan, hırsız mı, serseri mi, ne olduğu belli olmayan fakat karısına «Ragıbeciğim» diye söz söyleyen bu sefil ile karısının arasında ne münasebet olabileceğini anlamakta aciz kalarak büyük bir şaşkınlık içinde sordu:

— O kim?

Ne Ragıbe, ne o sefil herif bu suale cevap veremiyorlardı.

— O kim? Bu söylenemeyecek kadar korkunç bir isim mi?

Ragıbe Hanım, şimdi teessürden daha çok büyüyen gözlerini kâh kocasının, kâh eski kocasının yüzlerinde gezdirdi. Vereceği cevabı bulamadı.

Bu susmadan büsbütün merakı artan Ömer Numan aynı suali tekrarladı. Hanım yine ses vermedi. Karşısındaki bu serseri, bu hırsız, bu yarı dilenci kılıklı mahlukun kendi eski kocası Kenan olduğunu iyice anlamış bulunan Ragıbe Hanım o kadar şaşırmış, dalmıştı ki kocasının son sorduğunu işitmedi. Böyle uğursuz bir sonu olan bu iğrenç herifi vaktiyle pek şiddetle sevmiş, onun için gizli gizli aylarca sevgi ve kıskançlık yaşları dökmüş, ayrılık derdinden intihar düşüncelerine kadar varmıştı.

Oh, zaman ne şaşılacak bir sel... Bunun kalplerde, yüzlerde, şekillerde, vaziyetlerde, münasebetlerde her şeyde, her şeyde meydana getirdiği çabuk değişiklikler insana şaşkınlık veriyor. İyi olmayacak sanılan muhabbetlerin, aşkların dayanılmaz ateşlerini ölümle söndürmeye kalkanlar için şimdi bu hal ne büyük bir ibret örneğiydi. Ragıbe Hanım intihar etmiş bulunaydı böyle iğrenç bir sefil için mi ölmüş olacaktı? Aşkın büyük bir delilik olduğunu şimdi anladı. Kenan'ı artık sevmiyordu. Şimdi bütün bütün iğrendi. Fakat zamanın ondan bu kadar şiddetli bir intikam almış olmasına da sevinmedi. Kadınlığı, duygu inceliğinden ona karşı yüreğinde bir acıma duydu. Kendisi mesut idi. O da bu kadar sefil ve bedbaht olmamalıydı.

Hâlâ sualine cevap bekleyen Ömer Numan Bey, karısının omuzuna dokunarak:

— Sizi bu kadar düşündüren bu zavallı adamın kim olduğunu söylemeyecek misiniz?

— Ah beyciğim, ne sen sor, ne ben söyleyeyim.

— Bu sizin için mühim bir sır ise sormam.

— Bu benim için mühim bir sır değil, büyük bir elem... Sizin için de büyük bir şaşkınlık olacak.

— Şaşkınlık, insanı merak kadar rahatsız etmez.

Ragıbe Hanım dudakları ağır bir konuşma gayretiyle şu üç kelimeyi mırıldandı:

— Eski kocam Kenan.

Bu söz üzerine birbirlerine karşı halleri büyük bir gariplik alan bu üç kişiyi rahatsız edici bir suskunluk sardı. Eski ve yeni kocaları ile onların arasında kalan kadının birbirlerine karşı alacakları tavırlar, söyleyecekleri sözler ne olacaktı. En nazik mevkide[1] Ömer Numan bulunuyordu. Eski kocanın bu cesarette bulunmadan maksadı nedir? Bu vakitsiz, bu hırsız gibi gece ziyareti bir aşk niyetiyle olsa oraya bu tuvaletle gelinmez, yatak odasının ortasında kahkaha salıverilmez. Ömer Numan'ın en evvel aklına gelen şey Kenan'ın şuurunda bir bozukluk olmasıydı. Evlenmelerinden önce Ragıbe'ye gönderdiği uzun mektubun felaket geçirmiş, tecrübesi olan muharriri Ömer Numan'a zaman öyle ince bir terbiye vermişti ki yatak odasına girmesinin sebebi hayır ile yorulamayacak olan bu eski kocayı yakasından tutup dışarıya atmak gibi hiddetlere, şiddetlere kalkmadı. Meseleyi halletmek işini tamamıyla karısının fikrine bıraktı, bekledi. Kocasının bu duygululuk ve nezaketinden müteessir olan Ragıbe Hanım üçünün de bulundukları garip hale çabuk nihayet vermek için, evvelki ıstıraplarına ilave olarak bu gece yaptığı saygısızca rahatsızlığın altında ezilmekte olan Kenan'a dedi ki:

— Kenan, bu düşkünlük ve sefaletine yüreğim sızladı. Bana ne kadar büyük fenalıklar etmiş olursan ol, seni bu halde görmek istemezdim. Fakat anlıyorum, uğramış olduğun belalar seni hâlâ hakkıyla terbiye edememiş. Artık aklını başına topla. Zamanın hiçbir anında karar[2] yok. O hiç durmadan olan değişiklikleri içinde bizi sürükleyip götürüyor. Saadetten felakete, felaketten saadete düşmek insan içindir. Ümitsizlenme. Bütün kâinatı isteklerine kul etme kendini beğenmişliğinden artık geç. Belki bundan sonra senin için de bir saadet devri açılabilir. Hakiki saadetin anahtarı iyi olmak ile fazilettir. Bütün faziletleri çiğneyerek geçici hazlarına uymaktan başka bir şey düşünmeyenler, üzerleri haz çiçekleri ile örtülü işte bu ahlak uçurum-

---

(1) Durumda.

(2) Tutarlılık.

larına düşerler. Vicdanın kabul etmeyeceği zevklere perhiz etmeyi bilenler hakiki, edebi neşelerden zevk alırlar. Doğru yoldan gitmeyerek kadere, talihe kabahat bulanlara zaman terbiye şamarını indiriyor, onları hiç affetmiyor. İyiliği de, fenalığı da bir yere kaydediyor. Yapacaklarında bazı gecikiyor, fakat unutmuyor. Az kaldı beni de bu uçurumlara kendinle beraber sürükleyecektin. Mazimi cehennem ettin. Şimdiki saadetimi de mi bozmaya geldin? Ben çektiğim acıların mükâfatını gördüm. Sen sürdüğün sefaların acısını çekiyorsun. Şimdi hangimiz kârlıyız? Karşında duran zevcim Ömer Numan Bey benden evvel ifrit tabiatlı bir kadına düşmüş. Görmediği hıyanet, çekmediği eziyet kalmamış. Ben de seninle büyük bir işkence hayatı yaşamıştım. Biz, iki mazlum, çok şükür birbirimizi bulduk. Adını işitip de varlığına inanmadığımız «evlilik saadeti»nin şimdi en yüksek noktasında yaşıyoruz. İlk talihsiz evlenmelerimizden kalan kalp yaralarımızı birbirimizin sevgisinin ilacıyla kapattık. Saadetimizin derecesini feleğin hasetçi kulaklarına duyurmaktan çekindiğim için uzun uzun anlatmaktan korkuyorum. Nasibin hikmetine bak ki kocamın boşadığı Fatıre Hanım, o da senin gibi ettiklerinin az zamanda zilletine düşerek sokaklarda kalmış, eski kocasına bir aman mektubu gönderdi. Bey iğrenerek reddetti. Benim zorumla biraz para gönderdik. Buraya evlilik saadetimi çalmaya mı geldin Kenan? O çalınmaz, kazanılır. Senin burada bulunman bu odanın mahremiyetini bozuyor. Çabuk söyle neye geldin? Paran mı yok? Saadetimize dokunma, o pek mukaddestir. Sonra bütün bütün çarpılırsın. İstediğini verelim, durma git.

Kendi felsefesinden başka lakırdı dinlemek, şanından olmayan Kenan, eski kanaatlerinin batıllığını pek acı ispat eden zamanın şimdi Ragıbe'nin ağzından söylettiği bu hakikatleri başı eğik dinliyor, eriyor, yanıyordu. Bir ateşli hasta gibi zarları fasla fasla kuruyup dökülen dudaklarıyla:

— İstediğim evvela bir bardak su... dedi.

Ömer Numan, komodinin üzerinde duran kesme billur sürahiden doldurduğu bardağı uzatarak:

— Buyurunuz.

Helecandan yetmişlik bir ihtiyar gibi titreyen elleriyle Kenan bardağı aldı. Kor üstüne su serper gibi büyük bir susuzlukla ağzına götürdü. Suyu da titreyerek yana yana içti. Bardağı masanın üstüne koyduktan sonra kederin verdiği bir bitkinlikle kesik kesik başladı:

— Burada bulunmam sizden ziyade beni bitiriyor. İki çift söze müsaade ediniz. Bu geceki ziyaretimde hiçbir hıyanet veya cinayet fikri yoktur. Sefilim, fakat düşkünlüğüme hükümde bu kadar ileri varmamanızı rica ederim. Sizden para pul istemeye de gelmedim. Ragıbe Hanım'la evlendiğinizden haberim yoktu.

Kenan sözü kesti. Bir iki defa inledikten sonra:

— Evet, haberim yoktu, beni tekrar zevciliğe kabul etmeniz için pişmanlıklarımı gözyaşlarımla ayaklarınıza saçmaya gelmiştim.

Kenan sarsak sarsak balkona doğru yürüyerek:

— Elveda Ragıbe Hanım... Saadetinizde daim olunuz Ömer Numan Bey.

Geldiği yerden gitmek istiyordu. Fakat Ömer Numan Bey önledi:

— Hayır, oradan gitmek olmaz. Teessürden bitkin bir haldesiniz. Belki dermanınız kesilir, aşağı yuvarlanırsınız. Hem bu vakit nereye gideceksiniz? Oteller kapalı, bir tanıdığınız yok. Karşıki odada bir boş karyola var. Geceyi burada geçiriniz, yarın gidersiniz.

— Bu misafirperverliğinize, bu alicenaplığınıza[1] teşekkür ederim beyefendi, ben bu gece bir mezarda yatsam bu ev kadar beni sıkmaz. Bırakınız gideyim.

Ömer Numan Bey el şamdanını yaktı. Havadan gelen bu gece ziyaretçisini kapıdan çıkarmak için önüne düştü.

Odadan çıkarken Kenan, Ragıbe'nin önünde ihtiramla[2] eğilerek:

— Bu evlilik saadetinde uzun zaman ömür geçirmenizi samimi temenni etmekle günahlarımdan bir kısmını ödemiş oluyorum. Elveda...

---

(1) Yüce gönüllülüğünüze.

(2) Saygıyla.

Ragıbe Hanım esefli, derin bir şefkatle:

— Kendini düzelt, senin de mesut olduğunu duyayım. Zaman hakiki bir mürebbidir.[1] Şamarlarından uslanmış olanları affeder.

İkinci koca, birinciyi bahçe kapısına kadar indirdi. Dışarı çıkardı. Birer kısa temennadan[2] sonra Kenan yürüdü.

Arkasından kapı ebedi olarak kapandı.

---

(1) Eğitmendir.

(2) Eli yere değecek kadar eğilerek selam verme.

10

ACI GÜLÜŞ
(Tebessüm-i elem)

Çok gürültülü rüzgârlara dayanıp da nihayet sonuncusunda kökü boğulan bir ağaç gibi bu son vuruş Kenan'ı bitirdi. Ağır ağır yürüyor artık koşamıyordu.

Fakat nereye gidecekti? Tık nefes olmuş bir veremli gibi kesik kesik nefes alıyor, etrafındaki hava sanki ciğerlerine yetmiyordu. Boğulmamak için pek havadar bir yere gitmek lazım olduğunu hissetti. Mükemmel bir döşek de olsa yatamazdı, yatsa uyumak mümkün değildi. Fesini eline aldı. Yavaş yavaş Değirmenburnu'na kadar gitti. Değirmenin deniz köpüklerinin taş kesilmesinden meydana gelmiş zannolunan beyaz kayaların üzerine oturdu. Önü, sağı, solu deniz, arkası kır, tepesi yıldızlı gök, bütün yanlarından bu gamlı dermansız vücudunu sarmıştı. Bu sonsuz âlemin içinde kendini o kadar zayıf, aciz bir zerre buldu ki, ha yerde debelenen kanadı kırık bir sinek, ha kalbi kırık Kenan... Bütün kâinat sessizlik içinde, bu birçok elemlere uğramış kimsenin şu son dramatik sahnedeki rolünü seyrediyor gibiydi.

Ragıbe'nin şu son sözleri kulaklarında çınladı:

«Uslan. Senin de mesut olduğunu duyayım. Zaman, hakiki bir terbiyecidir. Şamarlarından nasihat almış olanları affeder.»

Kenan, Ragıbe'yi boşadığı günü Kadıköyü'ndeki evinden bir orospunun intikamcı bakışları önünde ne büyük hareketlerle kovmuş, o kadın, şimdi kendini ne içten, ne derin, yürekten gelen öğütlerle selametleyerek evden çıkarmıştı.

Bu saadet içindeki karı-kocanın yatak odasındaki fotoğrafilerinin dudaklarından kendine ananevi bir hitap gibi saçılan şu sözleri yine duyar gibi oldu: «Tabiatta sakınması zor birtakım zorlu sebepler varsa da çok defe kendini saadete veya bahtsızlığa sürükleyen insanın yine kendisidir.»

Dıştan gelen bazı faktörler, tesirler yok muydu? Kenan kendi kendisini mi böyle yapmıştı?

Ay, ufuklara gömülmek için kırmızımtrak bir batma rengi içinde Burgaz ile Kınalı'nın arasına inmiş kendi kendini muhakeme eden bu garip suçluya sırları bilen bir seyirci gibi baygın gözleriyle bakıyordu.

Sönmeye yüz tutmuş mehtabın esmerliği içinde, rüzgâr durmuş, deniz hışırtısını kesmiş, çamlar, tepeler daha karanlık, daha heybetli, daha esrarlı hep susmuş dinliyorlar. Kenan'ın kafasında bu acı fikirler kaynaşırken tepesinde siyah yarasalar uçuşuyorlardı. Hem hâkim, hem suçlu halinde kendi kendini muhakemeye uğraşan bu şuursuz kendinin suçsuzluğuna mı, cinayetine mi hüküm edecekti? Etrafına kederli, zarara uğramış bakındı, bakındı. Bu susmuş tabiattan kendi leh veya aleyhinde fikir sorar gibi bakışlarını dolaştırıyordu. Heybeli'nin Tersane Limanı'nı at nalı şeklinde ve yeşil örtüsü ile bir mahkemeye benzetti. Tamam arkada Değirmen Tepesi yüksek, adaletli bir hâkim ağırlığıyla duruyor, öteki tepe, Burgaz, azalara benziyordu, kendi kendine:

«Ha işte, mahkeme kuruldu. Kararı dinleyelim,» dedi.

Göklerle denizler arasında bu ne azametli, ne heybetli bir gece mahkemesi idi. Yorgun beyninde birdenbire «hallucination»[1] dedikleri duygu sapıklığı ile bir işitme ve görme saçmalığı, bir çeşit ani delilik peyda oldu. Var olmayan şeyleri görüp işitmeye başladı.

Reis karanlıklar içinden:

«Suç zanlılarından Vuslat'ın son müdafaasını dinleyeceğiz. Söyle kadın, Kenan Bey bütün düşkünlüklerine, felaketlerine, maddece, maneviyetçe bu aşağı ha-

(1) Sanrı.

le düşmesine, hırsızlık dolayısıyla annesinin ölümüne sebep hep seni gösteriyor. Ne diyeceksin?»

Vuslat, Mısır yolundan kabarıp koşan bir dalga gibi geldi. Mahkeme huzuruna durdu. Kenan'a doğru şirret bir iftiracıya bakar gibi alaylı bir nefret bakışı fırlattıktan sonra zamparalarına dil döktüğü zamanlardaki fikırdaklığını alarak başladı:

«Efendim, bunca yıllık alüfteyim.(1) Kimsenin ne anasını öldürdüm, ne babasını. Kenan Bey'le kanuna uygun olmayan bir münasebetle yaşarken, o benim fahişe mayamı unutuyor, benden samimi, kanuna uygun, ebedi, temiz duygular bekliyordu. O, bana mı âşıktı? Bu duygulara mı? Bana âşık idiyse ben ona karşı her davranışımda düzelme kabul eder bir kadın olmadığımı gösteriyordum.

«Ne için bende bir namus mucizesi bekleyerek kendini mahvetmiş? Ben hiçbir zaman sadece onun olmadım, gelecekte de olamazdım. Temiz pak duygulara meftun idiyse bunlar ziyadesiyle karısı Ragıbe Hanım'da var idi. O zavallı kadına büyük bir günah gibi bu namusluluğun cezasını çektirdi. Bana yedirdiği paralara gelince; ben bunların nereden çalındığını bilmiyor, kendi parası sanıyordum. Kendisi için yaş döken namuslu karısının parasıyla bir orospu beslemenin belki de Ceza Kanununda belli bir suçlama maddesi yoktur, fakat, emin olunuz reis efendi hazretleri, tabiat kanunları yanında insanınkiler, adalet, kuvvet ve dehşetçe denize nispetle bir avuç su gibi kalır. (Kenan'ı göstererek) İşte numunesi... Beşeri kanunlarla(2) bu cinayet işleyen insan hakkında ne ceza verirsiniz? Çünkü annesinin doğrudan doğruya katili değildir. Bankadaki hırsızlık maddesi, yapanları belli olmayan adi hırsızlık şeklinde kapalı kalacaktır. Bu sırrı, annesi, hiç açılmayacak ağzıyla mezara götürdü. Bu hakikati yalnız kız kardeşi Namiye biliyor. Fakat o zavallı kızcağız ölür de bu cinayeti dava değil söylemek bile istemez. Öyle gizlenmiş yahut hakkıyla kanuna uydurulamaz cinayetler vardır ki insan kanununun yetersiz

(1) Fahişeyim; orospuyum.

(2) İnsanların koyduğu yasalarla.

maddeleri bunları işleyenleri yakalayamazlar. Fakat tabiat kanunu öyle değildir. Size ispat edeyim: Şimdi işin görünürdeki şekline bakılınca Kenan'a karşı ne kadar şiddetlendirici sebepler gösterirseniz, insanların kanunları ile vereceğiniz ceza hiçtir. Bunu ne kadar ağır farz etsek onun şimdi çektiği manevi ıstıraplar kadar kendini cezalandıramaz. Bakınız ne hale gelmiş? İşte yüreğini kemiren bu can dayanamaz işkence insan kanununun değil tabiat kanununun hükmettiği cezadır. Haniya adalet meraklısı insanlar, müddeiumuminiz nerede? İşte size cinayet işleyen bir kimse... Fakat mezarda annesi susuyor, sakat kız kardeşi ağız açmıyor, Ragıbe Hanım çektiği azapları dava etmiyor. Ey cinayet mahkemeleri, kapılarınızı yalnız sorguları yapılan, fezlekeleri düzenlenen, cinayet emareleri sabit olabilenler için mi açıktır? Kanunlarınız ile eğlenip üzerlerinden perende atanları ve onu çok defa kendi hesaplarına kullanmak fennini bilenleri, bu yakalanması kabil olmayan fakat en korkunç olanları kim yakalayacak? Emin olunuz ki bu dünya her zaman 'zalim' ve 'mazlum' ile doludur. Bu kötülere karşı kanun aciz, of, hatta bazı defa koruyucu ve müddeiumumiler susup kalıyorlar. Zalim, işte Kenan... Mazlumlar, mezarda yatan Zehra, yaşayan Namiye, Ragıbe... Bu medeniyet âlemi içinde yüz binlerce Kenan'lar, ne zalim kocalar var ki karılarına aynı işkenceyi kanunun koruması ile yapıyorlar.

«Ey hâkimler heyeti, bakınız, Kenan zararlı bir hayvan gibi taşların üzerine büzülmüş hâlâ kabahatini söylemeyerek 'determinizm' kanunları içinde kendine vicdan mazeretleri arıyor.

«Karısının parasıyla sonuna kadar bir metres beslenemeyeceğini, bunun en bayağı bir hırsızlık olduğunu, kız kardeşinden çalınmış yedi yüz liranın o cümbüşlü hayatımıza sürekli olarak yetmeyeceğini ve bunu bankadan o suretle aşırmanın haydutları utandıracak bir alçaklık olacağını bilmiyor muydu? Bu açık hakikatler, bu kötü hale düşülmezden evvel de bilinebilirdi. Bilmek istemedi. Mademki kendisi 'determinist' bir feylesof imiş, bu sebepleri önüne koyup bunların nasıl bir sonu olacağını bulmalıydı. Ateş yakar, evet,

böyle bir sonu olduğunu bildiğimiz için elimizi içine sokmayınız. Bir irademiz vardır. Bu işte bir sorulacak kimse aranırsa o, ne benim, ne başkası... Bu, yalnız Kenan'ın vicdanıdır.

«Haysiyetini, namusunu, saadetini, karısını, anasını, insanlığını, geleceğini en kaba şehvet arzularına kurban etti. Sadakatsizliğimi biliyordu; ben ona ne yar idim ne vefakâr. Kaç defa beni Didar'ın koynunda eliyle tuttu.

«Böyle sonu gelmez, iğrenç, belalı bir sevgi için o işleri neye yaptı?

«Bu ağır şeylerden nefsini kurtarmak için beni suçlandırmaya kalkıyor. Kötü iş üzerine kötü iş işliyor, cinayet üzerine cinayette bulunuyor. Ben mesleği, kalbi, vicdanı avuç içi gibi meydanda bir kadındım. Etrafımızda bizi dinleyen muhterem insanlar, gökler, denizler, dağlar, taşlar, ağaçlar! Bu sözlerimi sonu gelmez akisleriniz ile insanlığın kulaklarına bir ibret çanı gibi çınlatınız:

«Biz namussuz karılar, fuhşu namuslu erkeklerle ortak işliyoruz. Bu ortaklıktan onlara bir şey bulaşmıyor mu sanıyorsunuz? Kanuna uygun olmayan bir münasebette erkek tarafının günahını hafifletmek için akıllıca bir sebep ileri sürebilir misiniz? 'Zampara' olmasaydı 'fahişe' adı çıkarılabilir mi idi? Bizim namusumuzu şehvetli kanlı ellerinizle yırtıp götürüyorsunuz. Biliniz, efendiler, bize dokunan vücudunuzdan ziyade namusunuzdur.»

Fahişe, kendini haklı gösteren sözlerin bu noktasında bir kahkaha salıvererek sözünün altını getirdi:

«Bizim pislik içindeki kollarımız, sizin maddi tarafınızdan çok manevi tarafınıza, vücudunuzdan ziyade namusunuza sarılır. Onu sıkar, kemirir, eritir. Namussuzuz, fakat namusumuzu zorla alanlara karşı düşmanız. Yapılan iş ortaklaşa, niçin ayıp ve günah bir tarafa yükletiliyor? İnsaf... İnsanlığın daha böyle birçok gülünç itikatları vardır. Kendilerini temize çıkarmak için hakikatleri değiştirirler. Kenan, bu yanlış düşüncesi sonunda bu hale gelmedi mi? Halbuki şu sa-

atte orospuların kirli sevdaları içinde yuvarlanan Kenan kafada milyonlarca erkek var. Bunların arasında Kenan'dan beter olmaya mahkûm olanlar, az değil... İnsan kanunu bu işe pek karışmıyor. Fakat tabiat kanunu hükmünü hiç geciktirmiyor. Metres kapatan bir efendi, bir bey, bir paşa, bu yaptığı işi övünerek söyler. Fakat 'kapatma' kendi vaziyetini söylemekten çok defa sıkılır. Demek, kapatılanda kapatandan çok ar duygusu var. Ama biri orospu, öteki beyefendi. Birinin aşağılığı söylenirken ötekinin yüksekliği anlaşılıyor. Bu ne ters anlayış! Ama denecek ki bir orospu çok erkekle yatar. Beyefendinin az karı ile yattığını kim bize sağlamca söyleyebilecek? Erkekler sıkılmayınız, bu namussuzluğu aramızda hakça pay edelim. 'Zampara' denince bundan 'orospu' kadar alçak bir kişilik anlaşılsın.

«Evli zamparaların bu hareketleri orospuluktan daha aşağıdır. Çünkü namuslu karılarını namussuz karılara feda ediyorlar. Sonra bizden, namuslu kadınlara mahsus samimi fiiller bekliyorlar. Fahişeliği bir temiz şekle sokmaya uğraşıyorlar. Günahı, günah olarak işlemeli, boşuna bahanelerle bu günahı katmerlendirmemelidir.

«Efendiler, ben bir ateşim, yakarım. Beni maşa ile tutmalı. Ben bir yılanım, sokarım. Beni koyunlarına alanlar kalplerinin hassas yumuşak boşluklarını sakınmalıdırlar.»

Vuslat'ın karanlıklardan gelen bu itham eden sesi Kenan'ın etrafında yarasalarla beraber uçuştu, uçuştu. Bir yanıp yakılma coşkunluğu ile ayağa fırladı. Gecenin üstüne bir uğursuzluk gölgesi gibi boyu dikildi. Etrafına bakındı. Ay, bu korkunç sahneyi görmekten, orospuluğun namusa olan saldırmasından utanarak kaçmış, cihanın öbür yanına gizlenmiş, battığı yerde yalnız hafif bir utanma kızarması kalmıştı. Denizler, ağzı açık dibi görünmez bir kuyu esrarı ile simsiyah parlıyor, bu ithamı dinleyen kâinat bir teessür kâbusu içinde daha ziyade kararak derin derin düşünüyordu. Kenan, taşlamak için Vuslat'ın hayalini aradı. Gözlerinin görebildiği yer de kendi kalbi, beyni gibi ka-

ranlıktı. Bir şey göremedi. Son gücenikliğinin kini ile karanlıklara doğru yumruklarını sıktı. Boğula boğula haykırdı:

— Sus artık orospu... İşte beni yaktın, kül ettin. Zehirledin, bitirdin. Kalbim, düşüncem, duygum hep öldü. Meydanda insanlığından sıyrılmış melun, menhus[1] bir vücut kaldı.

Kenan'ın bu boğulurcasına iniltisi uzaklarda denizin yutucu karanlık ağzı içinde, birçok adamlar boğuluyor gibi uğursuz akisler yaptı.

Boğulan kimse değil, Kenan'dı. Başı döndü. Kayaların üzerine yığıldı. Düşüşünün acısını duymadı. Gözleri kapandı. Baygın mıydı, ayık mı? Onda, dıştan ve içten olmak üzere çifte bir ruh hali peyda olmuştu. Gözleri dıştaki eşyaya baktığı halde mesela bir ağacı Vuslat şeklinde görür, geçirdiği acılı hayat sahneleri bir sinema manzarasıyla gözleri önünde yaşar, gözlerini yumduğu vakit aynı korkunç manzara parlak bir açıklıkla önündeki karanlığı doldururdu.

Yine öyle oldu. Yumuk gözleri önüne evvela, dudak dudağa Mısırlı âşığıyla Vuslat geldi. Karı dostunun kolları arasında zevk ve neşe içinde gülerek sanki, «Bir şu bizim sefamıza, bir de kendi haline bak,» diyor gibiydi.

O gitti, Ragıbe'nin al atlaslı döşeği geldi. İçinde karı koca sarmaş dolaş, rahat, mesut, mışıl mışıl uyuyorlardı.

Bu da geçti, annesinin evi gözüktü. Yeşil başörtülü benli Faika, baygın Namiye'ye nefes ediyordu.

Kenan'ın kafatası içinde beyni titredi, sinirleri sızlatan bu geçit resminin azabından kurtulmak için ağır ağır kalktı, oturdu, gözlerini açtı. En cehennem gibi görme galatı[2] işte o zaman oldu: Denizin siyah yüzü üstünden beyaz kefenli bu ölü rüzgârla sallanarak kendine doğru koşuyordu. Denize basmıyor, bir öteki dünya adamı uçuşu ile geliyordu. Geldi, geldi. Kayalara konmadı, Kenan'ın ta karşısında boşlukta durdu.

---

(1) Uğursuz.
(2) Yanılgısı.

Bir şey söylemedi, kızgın bir surat göstermedi. Oğlunun o haline sevinmiş gibi gülüyor, ölüm, hayattan intikam alır gibi sırıtıyordu. Birer kara çukur olmuş gözlerinde, çekilmiş, renksiz dudaklarının arasından görünen dişlerinde, karşıdan Kenan'ı ısıran bir ölünün, gülümseyen bir ölünün neşesi vardı. Kenan, bu dişlerin amansız yarasından kendini korumak için ellerini uzattı, korkudan başını çevirdi. Geri geri kaçmak istedi. Annesi kefenini yelpirdeterek[1] yaklaştı. Uzaktan insanın ruhuna saplanmak ağrısını veren bu dişlerin «Oh... Oh... Ohhh...» rahatlığı ile birkaç kere takırdadığını işitti. Ne kadar geri çekilse, kefenli anası o kadar yaklaşıyordu. Bağırmak için boğazını yırtıyor, fakat sesi çıkmıyordu. Nihayet ölünün intikam neşesine Kenan da katılarak o da gülmeye başladı.

Zavallı genç, ıstıraptan ruhları burkulanların yüzlerinde nasıl ağrı eserleri görülürse öyle gülüyordu. Hayatın iğrençlikleri içinde boğulanların yüzlerinde nasıl bir tiksinme görünürse öyle sırıtıyordu. Kendi yaptıkları işlerin ve ahmaklıkların sonu olarak uğrayıp da tahammül edemedikleri ıstıraplardan kurtulmak için ahrete kaçmak isteyenler, ölümle karşı karşıya geldikleri zaman nasıl titreyerek yüzleri gevşerse, öyle elemle tebessüm ediyordu. Acıda kahkaha, sevinçte ağlama... İşte birleşen iki uç... Ağlama, yahut elemin son haddinde salıverilen ve ağlamanın daha acı bir şekli olan kahkaha, Kenan'ın çok acınacak halini anlatmakta kudretsiz kalıyordu. Çünkü kahkaha için nefesinde kuvvet olmak lazımdır. Bu, bir şikâyet gücü idi. Istırap çekende ise laf söylemek kuvveti bile hemen kalmamıştı.

Gözleri, o korkunç intikam vaziyetinde karşısında duran ölü anasını görmekten titrerken Vuslat'ın, kendini kabahatsiz göstermek için söyledikleri hâlâ kulaklarında çınlıyordu.

Evet suçlu kimse değil, kendisiydi. Bu olan şeylerin içindeki insanlar arasında en ahmak, en zararlı, en acınacak kendisi idi. Hayattaki bu acemiliğine, bönlüğüne kafasını yumruklayarak güldü.

---

(1) Rüzgârın etkisiyle sallanarak.

Ana ile oğul karşı karşıya sırıttılar, sırıttılar. Ölünün göz çukurları daha büyüdü. Karanlık ağzı daha açıldı. Gülüşü, hayattan gıda bekleyen mezarların karanlıkları kadar bir korkunçluk aldı.

Kenan, baygın baygın bağırdı:

— Yetişir anacığım... Beni mezarına götüreceksen, aç koynunu gidelim...

Ölü gitmiyor. İntikamcı bir inatla iskelet göğsünü açarak daha orada ne kinleri bulunduğunu göstermek için kancalı kemik elleriyle yumrukluyordu. Arkasından ahret sırlarının korkunçlukları saçılan çukur gözlerini oğluna yaklaştırdı, yaklaştırdı. Dişleri takırdar iken nihayet Kenan donmuş bir cisim gibi kayaların üzerine serildi.

Ta tepede çamlar arasında, viran[1] değirmenin baykuşları Kenan'ın acı gülüşünü tekrarlayarak güldüler. Yarasalar kaçıştılar. Tan yeri ağarıyordu.

27 Temmuz 1330 (9 Ağustos 1914)
Heybeliada

(1) Yıkık.

HÜSEYİN RAHMİ GURPINAR

Doğumunun 100. yıldönümünde, bugünün diliyle seri halinde yeniden yayınlamaya başladığımız romanlarından ilk çıkan kitaplar şunlardır.

ACI GULUŞ	10 Lira
BEN DELİ MİYİM?	12,5 »
BILLUR KALP	10 »
BOŞANMIŞ KADIN	2,5 »
CADI	7,5 »
CAN PAZARI	10 »
CEHENNEMLIK	10 »
DELİ FILOZOF	10 »
DIRILEN ISKELET	10 »
DUNYANIN MIHVERİ KADIN MI, PARA MI?	7,5 »
EFSUNCU BABA	4 »
EŞKIYA İNINDE	8 »
GÖNUL BİR YELDEĞİRMENİDİR	10 »
GÖNUL TİCARETİ	5 »
GULYABANİ	5 »
HAKKA SIĞINDIK	4 »
HAYATTAN SAYFALAR	4 »
HAZAN BÜLBULU	5 »
IFFET	4 »
İRİ HÖDÜĞUN SEYAHATİ	2,5 »
İNSANLAR MAYMUN MUYDU?	10 »
KADINLAR VAİZİ	2,5 »
KADIN ERKEKLEŞİNCE	2,5 Li
KAYNANAM NASIL KUDURDU?	5
KOKOTLAR MEKTEBİ	8
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BIR EVLENME	5
METRES	12,5
MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI	4
MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT	7,5
MUHABEET TILSIMI	6
MÜREBBİYE	6
NİMETŞİNAS	6
NAMUSLA AÇLIK MESELESİ	3
ÖLDUREN OPUCUK	4
OLUM BİR KURTULUŞ MUDUR?	5
SON ARZU	7,5
ŞEYTAN IŞI	4
ŞIK	4
ŞIPSEVDİ	15
TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ	3
TESADUF	8
TORAMAN	1
TUTUŞMUŞ GÖNÜL	8
UTANMAZ ADAM	10

415

Diğer kitaplar hazırlanıyor.

FİYATI : 5 LİR

DURAN OFSET BASIMEVİ 27 71 36 - 75 61 36